

Pekka Ervast

Kalevalan avain

2016

[e-kirjat](#)
www.teosofia.net

Toimittajan saatesanat

Tämä e-kirjapainoksen teksti on skannattu Kalevalan avaimen III painoksesta (Ruusu-Risti, 1968). Tekstiin on tehty vähäistä sanojen kirjoitusasun nykyaikaistamista ja sanajärjestysten selkiyttämistä sujuvammaksi sisältöön puuttumatta. Poiminnot Kalevalasta ovat autenttisia.

Jukka I. Lindfors

Sisällys

I Kalevala pyhänä kirjana.....	7
1. Mitä Kalevala on?	8
2. Kalevala pyhänä kirjana.....	14
3. Kalevalan avain	18
II Kalevalan mysteeriotietoa.....	23
4. Eikö muinaissuomalaisten uskonto ollut animismia? ...	24
5. Ihmisiä vaiko jumalia?	31
6. Pyhä kolminaisuus.....	36
7. ”Neitseestä syntynyt”	41
8. Luomistyö	46
9. Pelastustyö	56
10. Lemminkäisvoimat.....	63
11. Lemminkäinen - Kristus.....	70
12. Ilmarisvoimat	75
13. Ilmarinen, tuli ja rauta	81
14. Ilmarinen ja Sampo	90
15. Jälleensyntyminen	96
16. Tuonelan tuvilla	103
17. Väinämöisen soitto	113
III Kalevalan sisäistä siveysoppia.....	125
18. Tiedon tie.....	126
19. Joukahainen.....	132
20. Aino.....	138

21. Lemminkäinen.....	144
22. Ilmarinen	150
23. Ansiotyöt	155
24. Tuonelan joutsen	160
25. Pohjolan häät.....	166
26. Kultainen neito	172
27. Pohjan neidon nuorempi sisar	181
28. Hengen miekka	189
29. Venematka.....	196
30. Kanteleen soitto	203
31. Sammon ryöstö.....	212
32. Viimeiset epäilykset.....	218
33. Viimeinen taistelu.....	224
IV Kalevalan magiaa	232
34. Mitä magialla tässä tarkoitamme	233
35. Ennen ja nyt: kaksi ihmistyyppiä	242
36. Atlantilaista magiaa Kalevalassa.....	251
37. Aikojen vaihteessa	258
38. Väinämöinen ja Aino	263
39. Marjatta.....	270
40. Marjatan poika ja Väinämöinen	276
V Väinämöisen paluu	281
41. Väinämöinen ja Suomen kansa.....	282

ELIAS LÖNNROTIN MUISTOLLE

ALKUSANA

Tämä kirja puolustaa ja kunnioittaa kaikkea sitä Kalevalassa, jota nykyaikainen sivistyksemme enimmäkseen pitää tuulesta temmattuna: sen satuja, sen ihmeitä, sen liioitteluja, sen luonnottomuuksia, ja lukija havaitsee ensi riviltä, että kirjan tekijä on tosissaan.

Tuntien oman vähäpätöisyytensä niiden oppineiden rinnalla, jotka ovat Kalevalaa tutkineet ja selittäneet, ei tekijä tähän työhön olisi uskaltanut ryhtyä, ellei hänellä olisi vakaumus ja näkemys siitä, että Kalevalan todellinen sisältö sittenkin on jäänyt oppineilta huomaamatta.

Tällä sanallaan hän ei suinkaan väitä, että hänen oma tietonsa Kalevalan todellisesta sisällöstä olisi tyhjentävä tai erehtymätön; hänen käsityksensä on epäilemättä sekä vaillinainen että korjauksia kaipaava, mutta oikein ymmärrettynä se avaa uusia uria vastaiselle tutkimukselle. Ja koska tekijä ei tunne – paitsi H. P. Blavatskyn viittauksia ”Salaisessa Opissa” ja eräässä aikakauskirja-artikkelissa ”Kalevala, suomalaisten kansalliseepos”, joka on suomeksi julkaistu Tietäjässä 1909 – muita tämänlaatuisia kokeita kuin Martti Humun (M. Ramstedtin) brosyyrin ”Kalevalan sisäinen perintö”, joka oli ylimalkaista ja johdannollista laatua, Herman Hellnerin kirjoituksen ”Kalevala ett teosofiskt diktvärk”, joka on painettu Teosofisk Tidskrift’issä 1904, ja Rudolf Steinerin Helsingissä huhtikuun 9. pnä 1912 pitämän

esitelmän ”Das Wesen nationaler Epen mit speziellem Hinweis auf Kalevala”, painettu käsikirjoituksena samana vuonna, rohkenee hän toivoa, että tätä hänen tutkielmaansa otettaisiin vastaan edes johonkin määrin sillä anteeksi antavalla suopeudella, jota yleensä ensimmäiselle yritykselle suodaan. Jos kohtalo myöntää, toivoo tekijä saavansa tulevissa tutkimuksissa laajemmin ja seikkaperäisemmin syventyä moniin suomalaista salatiehdettä koskeviin aiheisiin, joita hän tässä on vain alustavasti kosketellut.

Sillä, kuten Kalevala sanoo:

*Ei sanat salahan joua,
Eikä luottehet lovehen,
Mahti ei joua maan rakohon,
Vaikka mahtajat menevät.*

Sammatissa elokuussa 1916

Tekijä

I

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA

Ilman seitsenhaaraisen symbologian apua ei mitään vanhaa pyhää kirjaa voida oikein ymmärtää. Symbologia on tutkittava jokaiselta puoleltaan, sillä jokaisella kansalla oli omin-takeinen ilmaisutapansa.

H. P. Blavatsky

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA

1

MITÄ KALEVALA ON?

Kysymykseen, mitä Kalevala on, tulemme tässä kirjassa vastaamaan tavalla, joka luultavasti on outo ja uusi useimmille lukijoille. Tulemme heti esittämään Kalevalasta, sen synnystä ja sisäisestä arvosta mielipiteen, joka hämmästyttää sekä oppinutta että oppimatonta lukijaa. Tulemme sitten kirjassamme pitkin matkaa selvittämään ja puolustamaan mielipidettämme, ja jätämme hyvántahtoisen lukijan arvosteltavaksi, onnistuuko meidän vakuuttaa häntä sen oikeudesta vai jääkö hän yhä ihmettelemään ja kukaties paheksumaan ylen outoa kantaamme.

Ennen kuin annamme oman vastauksemme kysymykseen, mitä Kalevala on, tahdomme parilla sanalla muistuttaa lukijan mieleen, mitä meillä yleensä on Kalevalasta arveltu ja mikä tieteellisten tutkijain kanta kysymyksessä on.

Kalevalan suuri ”esille-uneksija” Elias Lönnrot uskoi, että Kalevalassa kuvastui esi-isäimme muinainen permalainen siivistys. Sen runoista astui elävänä esiin kuva Suomen kansan menneisyydestä, tämän kansan uskonnosta ja elämistavoista, sen pyrkimyksistä, ihanteista ja sankareista. Lönnrotin usko tarttui toisiin: Kalevalaa alettiin pitää lähteenä Suomen kansan muinaisuuden tutkimiselle sekä kotona että ulkomailla.

Kalevalan mukana levisi ympäri sivistyneen maailman Suomen kansasta maine ja kaikkialla alettiin huomata, että tuolla kaukana Pohjolassa asuu pieni korpikansa, joka on luonut eepoksen, jommoisia on harvoja maailmassa. ”Mikä runollinen kansa”, kulki kuiskeena yli maiden ja mantereitten, ”mikä menneisyys sillä on takanaan! Missä onkaan sen historia! Sankarien ja tietäjien kansa!”

Tämä valtava innostus herätti Suomen kansan vuosisataisesta unestaan. Suomalaiset tunsivat itsensä yhtenäiseksi kansaksi, koska heillä oli yhteinen menneisyys ja tuon yhteisen menneisyyden mahtava muistomerkki. Kuinka luonnollista, että tätä ensimmäistä uskonnollis-runollista heräymystä seurasi toinen, Snellmanin valtiollis-kielellinen. Suomen kansa oppi itsensä tuntemaan ja tiesi paikkansa maailman näyttämöllä. Aleksanteri I:sen profeetalliset sanat olivat toteutuneet: Suomen kansa oli noussut kansakuntien joukkoon.

Nyt elämme toisessa ajassa. Innostus on laimennut. Kalevala ei ole enää, mitä se oli ennen. Kyllä sitä pidetään kansallisenä eepoksena ja kyllä sitä kouluissa luetaan, mutta tieteellisellä taholla se on kadottanut pätevyytensä historiallisena lähdekirjana. Kalevalassa ei kuvastukaan vanha permalainen sivistys. Lönnrotin usko oli Suomen suuren Eliaan unelmaa vain.

Kalevalassa ei kerrota mistään kadonneesta kulta-ajasta. Kalevala on runokokoelma. Se kertoo kansamme onnen haaveista, siitä kesämaasta, joka eli kansamme mielikuvituksessa. Se todistaa vain, mikä voimakas, mikä kuolematon laulunhenki aina on ollut Suomen kansalle ominainen.

Tätä nykyistä kantaansa tieteelliset tutkijamme perustelevat sillä, että Kalevala, kuten sanottu, on runokokoelma, ei yhtenäinen eepos, joka sellaisena olisi säilynyt kansan muistissa. Kansa on lukuisissa toisnoissa, eri paikoissa, eri aikoina,

laulanut Väinämöisestä, Ilmarisesta, Lemminkäisestä ja niiden urotöistä; toinen laulaja on toisesta asiasta kertonut, toinen toisesta. Elias Lönnrot kokoili ja keräili näitä runolauluja; hän oli ensimmäinen, joka väsymättömällä innolla ja uskolla samoili Karjalan laulumaita, sai sanan sieltä, toisen täältä, sommitteli kuulemansa yhteen ja rakensi runoista kokonaisuuden. Mitä ennen häntä Porthan, Lencqvist, Ganander, Becker, Topelius vanhempi ym. olivat tehneet, oli ollut enimmäkseen hajanaista valmistustyötä. Mutta Lönnrotin jälkeen on tehty uusia keräilymatkoja ja tieteellisesti tarkattu Lönnrotin käsikirjoituksia ja muistiinpanoja ja päästy siihen lopulliseen selvyyteen ja varmuuteen, mikä nyt on vallalla Kalevala-tutkimuksessa. Lönnrot oli itse viimeinen suuri runojen laulaja. Hän oli niin kalevalaisen hengen läpäisemä, että hän kykeni siihen, mihin ei kukaan ennen häntä ollut kyennyt: luomaan miltei yhtenäisen eepoksen hajanaisista runokatkelmista. Hän uppoutui Suomen kansan henkeen, itsensä unohtaen, siinä määrin, että hän – Eino Leinon sanoilla – oli ”silloisen Suomen itsetietoon tullut kansallishenki”. Kalevala oli sen tähden hänen työtänsä, vaikkei hän ollut runojen tekijä.

Tarkempi tutkimus on myös paljastanut, että Kalevalan runot eivät ole yhtä vanhoja, eivät samalta alkuajalta. Toiset ovat pakanallisia, toiset kristityltä ajalta; viimeinen – 50. runo – esim. on varmasti kristillinen. Näin ollen on mahdotonta pitää Kalevalaa kaukaisen menneisyyden historiallisena muistomerkinä. Tietysti siinä näkyy piirteitä Suomen kansan elämästä ja ennen kaikkea selviä piirteitä kansan uskonnollisesta eli paremmin sanoen taikauskoi-runollisesta elämäntapomuksesta, mutta nämä piirteet eivät kuvasta puhdasta pakanallista aikaa, vaan kuuluvat pakanuuden ja kristinuskon vaiheikkaan, niin että mitä Kalevalassa ihailemme, se on tutkimuksen

valossa katsottuna ”runollisesti verhottua kristinuskoa”, kuten prof. K. Krohn sanoo.¹

Onpa äskettäin lausuttu sellainenkin väite, ettei Kalevalan sisällys oikeastaan ole Suomen kansan hengen tuotetta, vaan germaanilaista lahjatavaraa. Lännestä päin tuli tänne kuninkaita ja sankareita. He toivat mukanaan runoja ja lauluja muinaisista tietäjistä, ja heistä itsestään sepitettiin runoelmia. Kalevalan sankarit täten eivät ole olleet suomalaisia, vaan vieraita viikinkejä, ja Suomen kansan tietäjähaaveet ovat muualta kotoisin, ei kansamme sydäimestä.

Siinä lyhyesti esitettynä tieteellisen tutkimuksen tähänastiset saavutukset. Jos ne todella pitäisivät paikkansa, olisi Lönnrotin työ syvemmin katsottuna tehty jotenkin tyhjäksi. Jäljellä olisi hänen Kalevalastaan vain runokokoelman kaunis muoto ja taiteellinen sommittelu, ja Kalevalan kansallinen merkitys kuuluisi jo menneisyyteen: se teki tehtävänsä viime vuosisadan herätystyössä, nyt se voidaan asettaa hyllylle muinaismuistojen joukkoon.

Mitä tästä sanoisivat Kalevalan todelliset ihailijat ja Suomen kansallisaatteen ystävät? Mihin joutuisivat heidän ihanat näkynsä Suomen kansan muinaisesta kulttuurista, mihin heidän haaveensa ja heidän toivonsa Suomen tulevaisuudesta? Vaikeroiden saisi heidän kansallinen sydämensä huutaa: ”Kuka enää kykenee haavojani parantamaan? Onko miestä missään, joka loisi minuun uutta uskoa?”

Nyt on meidän vuoromme astua näyttämölle. Nyt me, jotka näemme Kalevalassa sellaista, mitä toiset eivät vielä ole aavistaneet, jotka uskomme Kalevalasta sitä, mitä se itse Väinämöisestäään uskoi, nyt me saamme korottaa äänemme ja huutaa – omallekin sydämellemme: ”Ole rauhassa! Mitään ei ole

---

¹ Suomalaisia kirjailijoita. Helsingissä 1909, Otava. S. 24.

menetetty, sillä mitään ei ole vielä ollut löydettynäkään. Eivät edes tieteelliset saavutukset vielä ole lopussa. Vielä tullaan tekemään huomioita ja löytöjä, jotka kumoavat nykyisiä johtopäätöksiä. Mutta mitä niistä! Kalevalan todellinen arvo on toisaalla. Sen todellinen arvo on sen omassa salatussa sisällyksessä.”

Ja kun nyt tahdomme esittää uuden ja oudon mielipiteemme Kalevalasta, saatamme syystä kysyä, ajatellen tutkimuksen kansalliseen sydämeemme iskemiä haavoja: tarvitaanko miestä niitä parantamaan? Eikö Kalevala itse kelpaa lääkäriksi? Eikö taudin parantajaa voisi löytää sieltä, mistä itse tautikin on keksitty? Jos Kalevala tieteellisesti analysoituna kumoo kansalliset haaveemme, ehkä se toisella tavalla analysoituna paljastaa meille totuuden haaveiden takaa! Ehkä Kalevala on kokonaan toisenlainen kirja kuin miksi tiedemiehet ovat sitä luulleet. Ehkä se on verrattavissa niihin kirjoihin maailmankirjallisuudessa, joita kutsutaan pyhiksi. Ajatelkaamme vähäsen. Jos Kalevala tällaisenaan olisi ollut olemassa pakanallisena aikana, minkähänlaisessa arvossa Suomen kansa olisi sitä pitänyt? Eikö kansa siinä olisi nähnyt itseään kuin kuvastimessa, nähnyt parhaimmat pyrkimyksensä, ikuisimman itsensä? Eikö se Kalevalasta olisi hakenut mielelleen lohdutusta ja neuvoa, sydämelleen iloa, tunnoilleen rauhaa? Epäilemättä. Kalevala olisi ollut sille kallein aarre, isien pyhä perintö. Kalevala olisi ollut sille raamattu, pyhä kirja.

Ja jos niin olisi ollut silloin, miksi emme nyt saisi asettua samalle kannalle? Miksi emme nyt lähestyisi Kalevalaa pyhänä kirjana? Miksi emme nyt sitä tutkisi toisella tavalla kuin tavallista kirjaa?

Onhan Uudesta testamentista väitetty, että sen historiallinen pätevyys on kovin hatara. Jeesuksen olemassaoloakin on

epäilty. Mutta onko tämä vähentänyt Uuden testamentin henkistä arvoa? Onko se syössyt kristikunnan epätoivoon? Ei ollenkaan. Kristikunta ei ole uskossaan järkkynyt. Se uskoo Jeesukseen, koska Uusi testamentti hänestä todistaa. Ja miksi Uusi testamentti hänestä todistaa? Siksi että se on elävä kirja. Paras vastamyrkky on lukea Uutta testamenttia. Kun sitä lukee – ei niin kuin nenäkäs kriitikko, joka etsii historiallisia heikkouksia, vaan – ihmisenä, joka vilpittömästi etsii totuutta, minkä kirja mahdollisesti voi antaa, silloin Uusi testamentti itse puhuu puolestaan. Silloin kristitty tunnustaa sydän riemua uhkuen: testamentti on pyhä, sillä se avaa henkisen näköni; Jeesus on elävä, sillä hän herättää minussa elämän.

Entä jos nyt Kalevalan laita olisi sama? Jos sekin olisi pyhä kirja sille, joka oikeassa hengessä osaisi sitä lukea?

Niin, – niin meidän tekisi mieleemme väittää, ja sitä seikkaa olisi hieman tarkastettava. Olisi saatava selville, missä merkityksessä Kalevala voisi olla ”pyhä kirja”.

KALEVALA PYHÄNÄ KIRJANA

Ennen kaikkea: mitä on pyhä kirja? Onko niin sanoaksemme teknillistä määritelmää pyhästä kirjasta, määritelmää, joka ei ole häilyväin ominaisuuksien luettelemista, vaan kohdalleen sattuva ja täsmällinen?

On. Mutta ennakkoluuloinen uskovainen tai piintynyt materialisti ei sitä ymmärrä. Ainoastaan sanan tosi merkityksessä vapaamielinen ihminen ymmärtää pyhän kirjan teknillisen määritelmän.

Missä suhteessa näet uskovainen ja materialisti voivat ottaa toisiaan kädestä? Siinä, että molemmat asettavat inhimilliselle tiedolle rajoja. Molemmat myöntävät, että ihmisen tietopiiri ulottuu laajalle aineellisessa ja näkyväisessä maailmassa: avaruuksia hän on kaukoputkellaan mitannut ja mikroskoopillaan hän on silmälle näkymätöntä pienoismaailmaa tutkinut; ei ole rajaa hänen tiedoillaan maapallon näkyväisestä elämästä eikä hän usko olevan paljon salattua järkensä silmältä ihmisen sielumaailmassakaan. Mutta molemmat ovat yhtä mieltä siitä, että vissien rajojen toiselle puolelle ihmisen tietämiskyky ei ulotu. Ei kykene ihminen ratkaisemaan kuoleman arvoitusta, ei tutkimaan näkymätöntä maailmaa, ei kasvoista kasvoihin puhuttelemaan elämän antajaa ja luoja. Ero on vain siinä, että uskovainen sanoo: Jumala on kieltänyt meitä tutkimasta niitä, joita emme voi tietää, kun sitä vastoin materialisti halkaisee

gordilaisen solmun yhdellä iskulla ja huudahtaa: näette nyt, ettei mitään solmua ollut! Ei ole tutkittavaa kuoleman tuolla puolen eikä näkymättömässä maailmassa, sillä näkymätöntä maailmaa ei ole ja kuoleman tuolla puolen irvistää tyhjiys.

Ei huomaa korskea materialisti, että hän ennenaikaisesti tempaa tiedon valtikan käteensä ja väittää suurimman salaisuuden tietävänsä, kun hän kuolemalta elämän kieltää, eikä huomaa sokea uskovainen, että hän ehdoin tahdoin pitää silmänsä ummessa elämän tiellä kulkiessaan, vaikka ehkä olisi tilaisuudessa niitä selko selälleen avaamaan.

Sen tähden ihmisen täytyy olla todella vapaamielinen voidakseen myöntää, että ihmisen tieto mahdollisesti saattaa ulottua kauemmas kuin mitä se jokapäiväisissä oloissa ulottuu. Ainoastaan henkisesti vapaa ihminen saattaa tunnustaa: kukaties – niin, luultavasti ihmisen tieto voi käsittää asioita, jotka tuntuvat yliluonnollisilta. Sanoohan apostoli: ihmisen henki, joka kaikkia tutkistelee, Jumalan syvyyksiäkin.

Ymmärtääksemme, mitä pyhä kirja on, täytyy meidän asettua tälle kannalle ja myöntää, että ihminen ehkä voi saavuttaa yliluonnollista tietoa.

Mitä syytä meillä on sellaiselle kannalle asettua? Selvä historiallinen syy. Kaikilla tunnetuilla kansoilla on ollut henkiset jättiläisensä, arvotuksentapaiset ihmisensä, jotka ovat väittäneet tietävänsä enemmän kuin tavalliset kuolevaiset: suuret filosofit ja ajattelijat, suuret runoilijat ja profeetat, suuret jumalanpojat ja vapahtajat. Jos Jeesuksesta on tehty jumala, ei syy ollut hänen; ihmisen pojaksi hän itseään kutsui. Jos Jeesuksen olemassaoloa epäiltäisiin, on Buddhan elämä historiallisesti varma. Ja Buddha sanoi, niin kuin sanoi evankeliumein Jeesus, niin kuin opettivat Intian viisaat: seuratkaa minua, sillä minä tiedän totuuden.

Kun näiden suurten tietäjien elämä on silmiemme edessä, ei meillä ole oikeutta epäillen sanoa: mistä tiedämme, että he tiesivät? Vapaina ihmisinä saamme korkeintaan sanoa: niin, ehkä he tiesivät, mutta kuinka me voimme tietää, että he tiesivät? Ovatko jälkeensä jättäneet mitään todistajaa?

Tämä kysymys vie meidät silloin pyhien kirjojen ääreen. Pyhät kirjat ovat tietäjien todistuskappaleita. Millä tavalla? Siten, että niihin on kätkeytyä tietäjien viisaus. Mutta miten sen voimme tietää? Me näemme sen, kun tieto herää meissä itsessämme.

Kun tieto herää meissä itsessämme? Tämähän on rohkea väite. Voiko siis ihminen meidänkin päivinäme saavuttaa yliluonnollista tietoa? Tottakai. Ja millä tavalla? Miten hän tietoon voi päästä? Kulkemalla sitä tietä, jota pyhissä kirjoissa neuvotaan.

Tämä todistelumme näyttää todella käyvän kehässä. Ja kuitenkin se on aivan looginen. Jos ihminen etsii totuutta sillä tavalla kuin jossakin pyhässä kirjassa opetetaan, hän pääsee totuuden tietoon. Ja kun hän on päässyt tietoon, hän näkee, että pyhä kirja todella on pyhä, koska siihen oli elämän ja kuoleman viisautta kätkeytyä. Ja koska pyhään kirjaan on viisautta kätkeytyä, on alkuperäisinä viisauden tallettajina ollut viisaita tietäjiä. Siis tietäjiä on ennenkin ollut olemassa.

Kuinka nyt määrittelisimme pyhää kirjaa? Pyhä kirja on kirja, johon on kätkeytyä elämän ja kuoleman jumalallisia mysteeriöitä, kirja, joka osaa neuvoa totuuden etsijälle tien näennäisesti yliluonnolliseen tietoon.

Jos nyt Kalevala olisi pyhä kirja, missä merkityksessä tämä on ymmärrettävä? Ei suinkaan sillä tarkoitettane, että Kalevalan joka lauseessa, ehkäpä joka sanassa on kätkeytyä viisautta? Ei suinkaan, pois sellainen oikeaoppisuuden koneellisen inspiraation teoriaa muistuttava käsitys pyhästä kirjasta. Ei kirjain

ole pyhä, ei muoto ole ikuinen. ”Kirjain kuolettaa, mutta henki tekee eläväksi.” Pyhiä ovat kirjassa vissit suurenmoiset mieli- ja ajatuskuvat. Muoto, joka niitä verhoaa, on milloin alkuperäisen puhdas, milloin lisäyksillä kirjailtu. Ajatuskuvat ovat kotoisin mysteeriosta ja ilmituovat samaa ikuista viisautta kuin toistenkin pyhien kirjojen ajatuskuvat.

Olettakaamme nyt, että Kalevala tässä merkityksessä on pyhä kirja.² Mitä Kalevala silloin todistaa?

Se todistaa silloin, että Suomen kansassa joskus ennen – tai myöhemmin – on elänyt tietäjiä. Se todistaa, että Suomen kansa on – ainakin ollut – henkisesti sivistynyt kansa, koska sen keskuudessa tietäjiä on voinut syntyä. Se todistaa, että Suomen kansalla on menneisyyttä takanaan. Mitättömäksi häipyvät olettamus, etteivät Kalevalan sankarit olisi olleet suomalaisia. Kalevalan runollinen muoto on aito suomalainen. Mutta kuinka Suomen kansa olisi saattanut lahjottaa muodon vieraille mielikuville ja säilyttää niitä muistissaan? Kansan omassa sydämessä on tiedon kukka puhjennut ja kansan oma kieli on sen ihanuudesta kertonut, niin kuin Kalevala itse laulaa Väinämöisestä:

Vaka vanha Väinämöinen
Elelevi aikojansa
Noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla,
Laulelevi virsiänsä,
Laulelevi, taitelevi.
Lauloi päivät pääksytysten,
Yhtytysten yöt saneli
Muinaisia muisteloita,
Noita syntyjä syviä,
Joi’ ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot
Tällä inhalla iällä,
Katovalla kannikalla.

---

² Suomalainen sana runo on sama kuin ruotsalainen runa, joka on vanha goottilainen sana ja alkuaan merkitsee ”salaisuus, salainen tieto” ja ”loitsu”, vaikka se sittemmin tarkoitti riimukirjaimia.

3

KALEVALAN AVAIN

Jos nyt oletamme, että Kalevala on pyhä kirja, että se sisältää salaisia tietoja elämästä ja kuolemasta ja neuvoa näiden tietojen saavuttamiseksi, kuinka silloin tavallinen lukija, jolla ei itsellään ole ylikuonnollisia tietoja, voi tämän seikan huomata? Onko hänellä ollenkaan tältä kannalta katsoen hyötyä Kalevalan lukemisesta?

Täytyy tunnustaa, että tavallista lukijaa tässä kohtaa vaikeus. Hän ei osaa nähdä Kalevalan salattua viisautta. Häntä viehättää Kalevalan muodollinen kauneus, sen runollinen henki, sen taiteellinen aisti. Kalevalan luonnon- ja henkilökuvaukset vetävät vertoja maailmankirjallisuuden parhaimpiin, sen aito inhimillinen sävy kohottaa sen esimerkiksi monen Vanhan testamentin kirjan yläpuolelle. Mutta mistä päästä kiinni Kalevalan salaiseen sisältöön, mistä päättää, etteivät sen tarunomaiset kertomukset esim. Sammosta ja sen ryöstöstä ole paljasta taikauskoista mielikuvittelua? Kalevala on todella kuin lukittu kirja ja tarvittaisiin jonkinlainen avain sen ymmärtämiseksi. Tietäjä-ihmisellä saattaa olla tämä avain itsessään, mutta tavalliselta lukijalta se puuttuu. Mistä hän sen voi löytää?

On pyhiä kirjoja, joita on verrattain helppo lukea. sellainen on esim. Uusi testamentti. Tällä emme tarkoita, että kuka tahansa heti osaisi lukea Uutta testamenttia pyhänä kirjana. Pelkäämme pahoin, että monet lukijat eivät koskaan ole edes

aavistaneet, millä tavalla heidän rakas testamenttinsa on pyhä. Tarkoitamme vain, että jos totuuden etsijä on kyllin tarkkaavainen, hän verrattain helposti omin päin keksii, millä tavalla Uutta testamenttia on luettava ja mitä ihmeellisiä salaisuuksia tämä pyhä kirja silloin paljastaa.³

Tämä on helppoa, sen tähden että Uusi testamentti pääasiallisesti on opas, joka neuvoo, miten ihmisen tulee pyrkiä totuuden tietoon. Uusi testamentti on kirjoitettu ajalla ja ihmisille, joille tiedon tie vaaroinen ja vaikeuksineen sai tulla yleisemmin tunnetuksi, koska älyllinen sivistystaso ihmiskunnassa oli nousemaan päin. Vanhemmissa kulttuureissa taas tiedon tien olemassaolo oli enemmän tunnettu, mutta yksityiskuvaukset sen luonnosta ja askelista pidettiin salassa, ikään kuin takavarikossa opettajien ja tietäjien luona. Pyhät kirjat vanhoilta ajoilta ovat niin muodoin enimmäkseen verhotut suurempaan salaperäisyyteen ikuisia totuuksia esittäessään.

Kalevala – vaikka kirjana uusi – kuuluu sisältönsä puolesta vanhoihin mysteeri-oppaihin. Sen tärkein puoli on tietenkin kuvaus, minkä se antaa tiedon tiestä, tapa, millä se neuvoo totuutta etsimään. Mutta samalla se sisältää paljon suuremmissa mitassa kuin esim. evankeliumit kuvauksia niistä tiedoista, joita totuuden etsijä tietäjäksi kohotessaan on saavuttanut, toisin sanoen kuvauksia näkymättömän maailman oloista ja olennoista eli siitä empiiris-metafyysisestä maailmankatsomuksesta, mikä tietäjällä on.

Jotta tavallinen lukija voisi ymmärtää Kalevalaa mystiseltä kannalta, tarvittaisiin siis vain, että hänellä olisi vihiä tietäjien maailmankatsomuksesta. Silloin hänen kädessään olisi avain, jolla hän kykenisi vääntämään auki Kalevalan ja muiden pyhiin kirjojen lukkoja. Ja kun kerran selviäisi Kalevalan mystinen

³ Olemme kirjassa Jeesuksen salakoulu koettaneet antaa mahdollisimman selviä viittauksia tähän suuntaan.

tausta, ehkei sitten olisi voittamattoman vaikea oppia erottamaan Kalevalan osviittoja tiedon tien suhteen.

Onko nyt tällaisen avaimen hankkiminen mahdollista? On, meidän päivinämme se ei ole mikään mahdottomuus, sillä on olemassa maailmankatsomus, johon kuka tahansa voi tutustua ja joka väittää olevansa tietäjien oma. Vaikkemme pitäisi sitä kuin työskentelyhypoteesina, on meillä siitä tutkimuksissamme apua. Sangen pian me kuitenkin voimme havaita, että viisailla ja tietäjillä, mikäli tiedämme, on ollut sama maailmankatsomus ja että se kaikissa uskonnoissa on kulkenut salaisena viisautena, uskontojen esoteerisena puolena. Tämä maailmankatsomus on nk. teosofinen, jonka ensimmäinen julistaja meidän ajallamme oli H. P. Blavatsky. Madame Blavatskyn ”Salainen Oppi” ym. teokset ja rikas teosofinen kirjallisuus eri kielillä tekee selkoa teosofisesta maailmankatsomuksesta. Tämä nykyaikainen teosofia ei ole mikään opinkappalejärjestelmä. Se on vain piirteitä tietäjien ja viisasten maailmankuvasta, katkelmallisia piirteitä, kuten H. P. Blavatskyn oli tapana sanoa. Mutta nuo piirteet ovat niin olennaisia, että ne sinällään muodostavat eheän maailmankuvan.

Jos lyhyesti kuvaisimme tätä aikain viisautta, sanoisimme ”Salaisen Opin” mukaisesti, että se puhuu 1) ehdottomasta jumaluudesta, joka on kaiken ilmenneen elämän ilmenemätön pohja ja perusta, jonka koskemattomaan rauhaan hyvä ja paha uppoutuvat kuin meren syvyyteen; 2) ilmenneestä jumalasta eli nk. kolmiyhteisestä Logoksesta, joka tuo ilmi kaikki hengen ja aineen, hyvän ja pahan vastakohtat ja ristiriidat ja reaalisena todellisuutena on maailman lukemattomien olentojen, jumalien ja muiden, yhteistajunta; 3) aikakautisuuden laista, joka säättää, että luominen ja hävittäminen, elämä ja kuolema, päivä ja yö lakkaamatta seuraavat toisiaan, niin että ihmisenkin elämä

on yhä uudistuva vaihtelu elämästä kuolemaan ja kuolemasta elämään (ihmisen nk. jälleensyntyminen), kunnes hän jumalallisen tiedon ja viisauden saavutettuaan vapautuu eli pelastuu syntymäin pyörästä; 4) ikuisen tasapainon ja syysuhteen laista, jonka mukaan ei pieninkään voimanpurkaus maailmankaikkeudessa mene hukkaan, vaan kantaa seurauksensa samalla pettämättömällä varmuudella kuin se itsekin oli määrätystä syystä aiheutunut (nk. karman laki); 5) viisaiden ja tietäjien olemassaolosta, nk. salaisesta veljeskunnasta, joka valvoo ihmiskuntamme kohtaloa ja kehitystä ja tarpeen vaatiessa sitä näkyväisestikin auttaa esim. jonkun lähettinsä välityksellä.

Nämä asiat selvenevät yksityiskohtaisemmin lukijalle, kun ryhdymme Kalevalan runoja tutkimaan, ellei hän jo ole teosofiseen maailmankatsomukseen perehtynyt. Nyt riittää tieto, että teosofinen maailmankatsomus on se avain, joka avaa Kalevalan runojen vertauskuvallisen merkityksen.

Tutkimuksemme jakautuu luonnonmukaisesti kolmeen osaan. Ensimmäisessä valaisemme aikain viisauden antamalla valolla muutamia runoja tai runokatkelmia nähdäksemme, että Kalevalankin älyllishenkisenä taustana on sama maailmankatsomus kuin toistenkin pyhien kirjojen; tarkastamme Kalevalan jumaloppia, luomiskertomusta, kuolemankäsitystä jne. Toisessa osassa teemme ensiksi selkoa Kalevalan inhimillisestä kehityspsykologiasta, tarkastamme, millä tavalla Kalevala neuvoo meitä totuutta etsimään ja tiedon alkupäähän pääsemään; ja toiseksi koetamme luoda silmäyksen jumalallisen ihmisen korkeampaan henkikehitykseen, nk. pyhyiden eli tiedon salaiseen tiehen, niin pitkälle kuin sitä Kalevalassa on kuvattu. Kolmannessa osassa vihdoinkin otamme lyhyesti käsitelläksemme Kalevalan magiaa eli tiedon tiellä saavutetun ”yliluonnollisen” taidon käyttämistä maailmassa.

Lukija tietysti hämmästy sanoistamme. ”Sisältäisikö Kalevala niin korkeita ja syviä asioita? Enemmän ja merkellisempää kuin yksikään runolaulaja lienee aavistanut! Ei ainakaan Elias Lönnrotilla ollut tästä aavistusta.” Luultavasti ei. Mutta me elämme nyt uudessa ajassa. Materialismin hyökyaalto on sivuuttanut meidät. Olemme taas henkisyyden harjalle nousemassa. Spiritualistinen elämänymmärrys hiipii ihmisten sieluihin. Uusi aika kohottaa ansaittuun arvoonsa vanhoja pyhiä kirjoja ja paljastaa meille niiden kätkeytyjä rikkauksia. Kalevalakin lausutaan tervetulleeksi sisariensa joukkoon.

Madame Blavatsky ei menetellyt ajattelemattomasti eikä umpimähkään, kun hän pääteoksensa ”Salaisen Opin” ensimmäisen osan motoksi valitsi muutamia säkeitä vanhasta intialaisesta Rig Veedasta ja toisen osan motoksi asetti otteita Kalevalan ensimmäisestä runosta. Eikä hän erehtynyt sanoessaan: ”Kalevalan syvempi ja esoteerisempi merkitys on taistelu valon ja pimeyden, hyvän ja pahan välillä. Kalevalaiset silloin edustavat valoa ja hyviä voimia ja pohjolaiset pahoja voimia. Verrat takoon tätä Ormusdin ja Ahrimanin, arjalaisten ja rakshasein, pandujen ja kurujen väliseen taisteluun.”⁴

---

⁴ Suomen Kansalliseepos. Tietäjä 1909, s. 79.

II

KALEVALAN MYSTEERITIE TOA

**TEOLOGINEN, ANTROPOLOGINEN
JA SOTERIOLOGINEN AVAIN**

KALEVALAN MYSTEERIOITIEtoa

4

EIKÖ MUINAISSUOMALAISTEN USKONTO OLLUT ANIMISMIA?

Kun hyvántahtoinen lukija on toipunut siitä hämmästykses-
tä, mihin tähänastinen esityksemme on hänet heittänyt, nou-
see hänen mielessään epäily. Hän pudistaa päätään ja huudah-
taa: ”Hullutustahan on tämä puhe Kalevalasta pyhänä kirjana!
Vanhat suomalaisethan olivat uskonnoltaan animisteja ja ma-
nisteja, so. luonnon ja vainajainpalvojia, ja heidän tietäjänsä
olivat noitia ja poppamiehiä. Tuosta pakanallisesta taikauskos-
ta on vasta kristinusko meidän kansamme pelastanut.”

Totta tosiaankin. Uudempi Kalevalaa ja muinaissuoma-
laisten elämäkatsomusta käsittelevä tieteellinen kirjallisuus
antaa ehdottomasti tukea lukijan epäilyksille. Ottaaksemme
tuoreimman esimerkin: Kaarle Krohn lausuu toimittamansa
”Suomensuvun uskonnot” -julkaisun alkulauseessa nimen-
omaan: ”Vertaileva tutkimus on tullut siihen tulokseen, että
kaikille suomalais-ugrilaisille kansoille yhteinen uskonnon-
muoto on omien manalle menneitten esi-isien palvonta.”⁵ Sa-
man oppineen mieltäkiinnittävä teos ”Suomalaisten runojen
uskonto”, joka muodostaa yllämainitun julkaisun ensimmäisen

---

⁵ S. IV.

osan, tekee sitten kohta kohdalta selkoa esi-isiemme uskonnollisista käsityksistä, kuvaten suomalaista tietäjää taikatemppuineen, tuonela asujaimineen, luontoa haltioineen, ja myös laajalti kristillisten oppien vaikutusta vanhoihin pakanallisiin käsityksiin. Muinaissuomalaisten henkinen elämä saa täten tieteellisen nimityksensä: se on animismia, koska suomalaiset elävöittivät luontoa ja ikään kuin varustivat sitä sielulla (*anima*), se on manismia, koska he palvoivat vainajain henkiä (*manes*); lisäksi se on shamanismia, koska he uskoivat, että yliluonnollisia voimia oli muutamilla valituilla poppamiehillä (*shamaani*). Kuinka näin ollen Kalevala voisi olla pyhä kirja kuten esim. raamattu? Kalevalassa tietenkin kuvastuu esi-isiemme animismi ja shamanismi: loitsuja täynnä on Kalevala ja palvovia tunteita luontoa kohtaan!

Onko nyt tällä vastaväitteellä kumottu meidän alkuperäinen lausuntomme Kalevalasta? On ehkä kristillismielisten ja materialistien kannalta katsoen, mutta ei mitenkään omasta mielestämme.

Tämän kirjoittaja ei ole mikään Kalevala-oppinut sanan akateemisessa merkityksessä. Jos hän rohkenee säilyttää oman kantansa ja lausua julki mielipiteensä, vaikka hyvin tietää oppineen maailman toistaiseksi pysyttelevän vastakkaisessa leirissä, ei tämä perustu hänen muka tekemiinsä laajempiin tieteellisiin tutkimuksiin. sellaisiin hänellä ei ole ollut tilaisuutta eikä kykyä. Hänen oma rohkea kantansa perustuu aivan toisenlaisiin tutkimuksiin; minkä kaltaiset nämä tutkimukset ovat, käynee tästä kirjasta selville. Sitä hän vain tahtoo painottaa, että hän on aivan vakuutettu oman kantansa totuudesta, samalla kuin hän uskaltaa epäillä, ovatko oppineet yhtä varmoja omista päätelmistään. Prof. Krohn esim. uskoo, että Kalevala on syntynyt 700–1100 vaiheilla jKr. Suomessa. Tämä voi korkeintaan pitää

paikkansa Kalevalan niin sanoaksemme muodolliseen syntyyn nähden. Mutta runojen muoto ei ole sama kuin niiden henkinen sisältö. Muoto on voinut vaihtua aikojen vaihteessa, sen syntyä voidaan määritellä. Mutta runojen elävä henki on ikimuinoinen ja muuttumaton, se on kulkenut salassa muodosta muotoon. Ja tämän kirjoittaja epäilee liikaa varmuutta muodollisenkin synnyn suhteen: ainakin hän uskoo olevan runokatkelmia, jotka ovat tuhansia vuosia vanhoja. Jääköön siis yhä jatkuvan tieteellisen tutkimuksen tehtäväksi vielä valaista runojen muodollista syntyä.

Vaikka pidämmekin silmällä oppineen maailman nykyistä kantaa Kalevala-kysymyksessä, ei tämä millään tavalla järkytä omaa kantaamme. Varmuutemme pohjana ja perustana on osaksi myös se, että me tutkimme Kalevalan henkistä sisältöä, jota vastoin tiedemiehet ovat rajoittuneet tutkimuksissaan sen muodolliseen sisältöön ja sen ulkoasuun. Ja kuten jo edellä olemme sanoneet, ymmärtää meidän näkökantaamme *a priori* ainoastaan sangen vapaamielinen ihminen.

Ihmiskunnan uskonnollisen elämän ja uskonnonmuotojen alalla vallitsee sama kehityksen, etenemisen ja taantumisen laki kuin muualla, ja tutkijat ovat sen nojalla voineet luokitella uskonnollisen elämän ilmiöitä suuriin ryhmiin, joissa kehitys alemmasta ylempään selvästi on nähtävissä. Kristinuskokin joutuu täten omaan asemaansa toisten uskontojen rinnalla. ”Me emme saa jakaa uskontoja asettamalla kristinuskon toiselle puolelle ainoana oikeana, ja kaikki muut toiselle aivan väärinä; mikään uskonto ei ole meistä pelkkää taikauskoa, emmekä kiellä yhdeltäkään Jumalan johtavaa vaikutusta... Tämän kehitysperiaatteen valossa voimme löytää jotain hyvää alhaisimmassakin, ja näemme, että hyvä ja oikea, mielummin kuin paha ja väärä, on mitättömimmänkin uskonnonjärjestelmän

lopullinen päämäärä”, sanoo nykyajan valistunut tutkimus.⁶ Uskonnonmuotojen luokittelussa joutuu luonnonpalvonta alimpaan asteeseen, muodostaen villikansojen alkuperäisen uskonnon kaikkialla ja aina. Myöhempää kehitysmuotoa ovat kansalliset uskonnot, esim. juutalaisten jahvekultti, ja korkeimman kehityksen ovat saavuttaneet yleismaailmalliset uskonnot, joita varsinaisesti luetaan vain kaksi: buddhanusko ja kristinusko.

Meidän näkökantamme ei suinkaan sodi tätä luokittelua vastaan. Myönnämme kehityksen tapahtuneen ja myönnämme, että muinaissuomalaiset tämän luokittelun nojalla olivat luonnonpalvojia eli animisteja. Meidän väitteemme tähtää toisaanne. Ihmiskunnan uskonnollinen kehitys on *eksoteerista* eli ulkonaista laatua ja on sosiaalinen ilmiö; mutta rinnakkain eksoteerisen uskonnonmuodon kanssa on aina kulkenut *esoteerinen* eli sisäinen uskonnollinen pyrkimys, joka on yksilöllinen ilmiö.

Tämä kaipaa selvittelyä.

Uskontotieteen tutkijat mainitsevat kyllä alinomaa sellaisia sanoja kuin henkimaailma, näkymätön maailma, jumala, tuonela, haltia jne., mutta varmaankin monelle nämä ovat pelkkiä kuolleita käsitteitä: he eivät usko, että niillä olisi vastaavuutensa todellisuudessa; näkymätön maailma on heille sellaisenaan ratkaisematon asia. Toista on meikäläisten spiritualistien: meille on näkymätön maailma kaikkine voimineen ja olioineen sanalla sanoen selviö. Ja koska näkyväisessä maailmassa vallitsee ehdoton lakisiteisyys, on meidän pakko olettaa, ettei näkymätön maailmakaan ole kaaos, vaan järjestetty kosmos. Senkin elämää johtavat järkähtämättömät lait. Ruumiillisen rakenteensa puolesta ihminen on näkyväisen maailman

---

⁶ Allan Menzies, *Maailman uskonnot*, s. 5.

kansalainen ja samoin sielullisen ja henkisen olemuksensa kautta henkimaailman jäsen. Ero on vain siinä, että ihmisen suhde fyysiseen maailmaan on ulkokohtainen eli objektiivinen, jota vastoin henkimaailma ei toistaiseksi ilmene hänelle objektiivisena, vaan subjektiivisena eli sisäkohtaisena todellisuutena.

Mutta kun edellytämme, että näkymätön maailma on lakisiteinen kosmos ja että ihminen oman olemuksensa kautta on sen jäsen, ei meillä ole järkisyytä sanoa näkymätöntä kosmosta mahdottomaksi tutkia. Voimme korkeintaan epäillä ihmisen kykyä sitä tutkia, mutta onko meillä täysin pätevää syytä edes tähän? Mitä me vielä tiedämme ihmishengen mahdollisuuksista? Kuinka moni niistä, jotka väittävät, että ihminen ei saata tutkia näkymättömiä, on edes yrittänytkään niitä toden teolla tutkia?

Ja jos näin paljon myönnämme, miksi emme myöntäisi, että ihmiselle sisäisenä henkiyksilönä tämä sama mahdollisuus aina on ollut tarjolla? Perustuuhan koko uskonnollinen elämä kaihoon ja kaipuuseen: kaipuuseen päästä oikeaan ja hyvään suhteeseen elämän näkymättömiin voimiin (jumaliin tai jumalaan), mikä kaipuu itsetietoisena ollen ilmenee totuuden ja tiedon janona. Muuta ei siis ole tarvittu, kuin että tuo yleisihmillinen uskonnollinen kaiho jossakin yksilössä on herännyt itsetietoisuuteen: kohta hän silloin on oivaltanut haluavansa tietoa totuudesta, tietoa elämästä ja kuolemasta, tietoa näkymättömän maailman olioista ja elinehdoista; ja pitkä ei silloin askel ole ollut halusta toimintaan, totuuden kaipuusta totuuden etsimiseen. Ja ”ken etsii, hän löytää”.

Nyt voidaan kysyä: mistä vanhoina sivistymättöminä aikoina johtui, että ihmisyksilö sai kiinni tuosta totuudenjanostaan? Harvahan tänä päivänäkään on sen elähdyttämä! Emme väitäkään, että kaikki olisivat tuota kaihoaan ymmärtäneet: yhtä

harvinainen ilmiö se oli silloin kuin nytkin. Mutta syyt, miksi muutamat yksilöt sen tajusivat, ovat kahdenlaiset. Ensiksi ihminen aina sisimmän olemuksensa puolesta on ollut sama; niin ikään näkymätön maailma on ollut sama; ei se ole muuttunut uskontojen mukana; ei kristitty yksilönä ole sen kummimmassa asemassa jumalaan ja henkimaailmaan nähden kuin muinaissuomalainen pakana; kaikki muutokset ovat vain ulkonaista laatua tai koskevat joitakin ihmissielun kykyjä: äly terästyy, tunteet moninaistuvat jne. kulttuurin mukana, mutta ihmisen itse pysyy samana. Toiseksi oletamme, että ihminen aina on saanut apua korkeammilta olennoilta; häntä on opastettu, herätetty, opetettu. Ja niin on kaikkina aikoina ja kaikkialla ollut yksilöitä, joiden sisäinen suhde jumalaan ja henkimaailmaan on kehittynyt korkealle yli jokapäiväisten ihmisten suhteen, – yksilöitä, jotka ovat niin sanoaksemme kulkenet esoteerista kaitaa tietä tietoon ja jättäneet jälkeensä uskon laivean eksoteerisen tien.

Tällaiset ihmiset ovat todellisia tietäjiä, ja heidän henkiset tietonsa ovat eksoteeristen uskonnonmuotojen sisäisenä sieluna. Kun he tietoaan ilmaisevat, pukeutuu se luonnonmukaisesti mytologian, teologian tai filosofian muotoon riippuen siitä, millä ajalla, missä ympäristössä ja kenelle he puhuvat.

Kun sanomme Kalevalasta, että siinä kuvastuu esi-isäimme viisaus, tarkoitamme, että sen – olkoonpa vaikka animistisen – muodon sisällä piilee vanhojen suomalaisten tietäjien mysteeriotietoa näkymättömän maailman salaisuuksista. Heidän tietonsa ovat itsessään yleismaailmallisia ja yleisinhimillisiä, mutta tiedot ovat suomalaisten tietäjien hankkimia ja suomalaisen sielun heijastamia, ja sen tähden niiden viisautta voi kutsua suomalaiseksi.

Kalevala, jolla nimellä laajemmassa merkityksessä käsitämme kaikkea muinaissuomalaisten mytologista runoutta, on tällöin todellinen historiallinen muistomerkki esi-isäimme osallisuudesta elämän ikuisiin mysteeriöihin.

IHMISIÄ VAIKO JUMALIA?

Kalevalan sankareita ovat tutkijat pitäneet milloin jumalina, milloin ihmisinä. Vuonna 1551 ilmestyneessä psalttarin suomennoksen esipuheessa Mikael Agricola luettelee ”hämäläisten ja karjalaisten epäjumalia”, mainiten sekä Ahdin että Äinämöisen (Väinämöisen), Ilmarisen ja Kalevan pojat. Hänen näkökantansa jäi ainoana vallalle viime vuosisadan alkuun saakka, jolloin vasta alettiin epäillä, että Ilmariset, Väinämöiset jne. olivatkin olleet ihmisiä. Lönnrotkin, samoin kuin Gottlund, oli jo vakiintunut mielipiteessään, että Väinämöinen oli historiallinen henkilö eikä tarunomainen jumala. Kalevalan ilmestyttyä jakaantuivat tiedemiehet kahteen leiriin, joista toiset, kuten Collan ja Castrén, myöhemmin Donner ja E. Aspelin, puolustivat Kalevalan sankarien jumaluutta, toiset taas Ahlqvistin tapaan etsivät niiden inhimillistä alkuperää. Nyttemmin ollaan yleensä sitä mieltä, että Kalevalassa mainitut tietäjät, Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ym. ovat olleet historiallisia henkilöitä, vaikka legenda on punonut niiden ympärille kaikenlaisia jumaltarullisia aineksia.

Meidän oma kantamme asiassa ei ole ristiriidassa näiden tieteellisten mielipiteitten kanssa. Iloitsemme jokaisesta tieteen voitosta. Olemme vakuutetut siitä, että Kalevalan sankarit ovat

olleet historiallisia henkilöitä; vieläpä uskomme, että nimet ovat *geneerisiä* eli jonkunlaisia sukunimiä, niin kuin Hermes (Thot) Egyptissä ja Zarathustra Persiassa, toisin sanoen, että on ollut eri aikoina eläneitä Väinämöisiä, Ilmarisia jne. Samalla olemme kuitenkin vakuutetut siitä, että nimet alkuaan ovat kuvanneet – ei ”epäjumalia”, kuten Agricola sanoo, eli siis jumalolentoja, vaan jumalallisia voimia, luovia hierarkioita eli ”taivaallisia sotajoukkoja”. Tällainen nimien ja käsitteiden sekaannus on henkisten liikkeiden historiassa tavallinen asia.

Onhan tieteellinen tosiseikka esim. islantilaisen Eddan suhteen, että jotkut mytologiset nimet alkuaan olivat historiallisten henkilöiden nimiä; niinpä runoudenjumalan nimi *Bragge* oli tunnetun islantilaisen runoilijan nimi. Toiselta puolen taas esim. juutalaisten yleinen *messias*-nimi ja kreikkalainen verbali-adjektiivi *khristos* (”voideltu”), samoin kuin suomalainen sana ”vapahtaja”, on tullut määrätyn henkilön tunnusnimeksi, niin että kun kristityt puhuvat Messiaasta, Kristuksesta tai Vapahtajasta, tarkoittavat he sillä yksinomaan Jeesus Natsarealaista.

Meidän väitteemme kalevalaisten nimien suhteen on siis, että Väinämöinen esim. tarkoittaa määrättyä jumalallista hierarkiaa, vaikka samalla on ollut historiallisia henkilöitä nimellä Väinämöinen; kumpiko nimenkäyttö on alkuperäisempi, ei vaikuta asiaan. On luultavaa, että Väinämöinen samoin kuin esim. Kristus on kuvannut määrättyä jumalallista voimaa ja sitten nimenä omistettu henkilöille, joissa tuo samainen voima erityisesti on ilmennyt. On myös mahdollista – tämä olkoon sanottu lohdutukseksi niille, joiden mielestä edellinen teoria on fantastinen, vaikka me pidämme sitä oikeana –, että Väinämöinen on ensin ollut henkilönimi ja että sillä myöhemmin on

kuvattu sellaista jumalallista ominaisuutta eli toimintaa, josta nimen alkuperäinen kantaja oli tyyppillinen esikuva.⁷

Kun tahdomme oppia tuntemaan Kalevalan henkistä taustaa, niitä mysteeriokuvia, joita sen runoissa piilee, täytyy meidän ennen kaikkea päästä selville siitä, mitä jumalallisia voimia Kalevalan pääsankarit ja ominaisnimet edustavat. Kalevalan maailmankatsomus ei ole esitetty filosofiseen tapaan selvin sanoin, vaan on se puettu runopukuun ja kuvakielen konkreettisiin muotoihin. Meidän huomiomme ei tällöin saa kiintyä realistisiin pikku seikkoihin, vaan on sen etsittävä suuria piirteitä ja laajoja näköaloja. Meidän tulee löytää niitä punaisia lankoja, jotka kulkevat lukuisain runojen läpi.

Ensimmäinen luonnollinen kysymyksemme on: puhuu ko Kalevala meille Jumalasta, ja mitä Kalevala meille Jumalasta puhuu? Kristillismieliset lukijat kiiruhtaisivat heti tähän vastaamaan, ettei Kalevala tietystikään Jumalasta puhu, sillä eivät vanhat pakanalliset suomalaiset mitään tienneet monoteismin yhdestä ainoasta Jumalasta. Pinnalta katsoen saattaa siltä näyttääkin. Kalevala ei puhu Jumalasta kristillisessä merkityksessä. Mutta onko silti sanottu, että Kalevala ei mitään Jumalasta tiedä?

Ajatelkaamme vähäsen. Jättäkäämme kerskaileva ja monisanainen ”usko” syrjään ja kysykäämme: mitä me sitten tiedämme Jumalasta? Mitä tiedämme kaiken elämän ja olemisen

---

⁷ Että kansassa yhä vielä on säilynyt muisto Väinämöisenjumalallisesta olemuksesta ja melkein pä vertauskuvallisesta merkityksestä, näkyy esim. seuraavasta otteesta ”Kotiseudun” maaliskuun n:rosta 1909: ”Väinämöisestä sain viime talvena Suomussalmelta Juntusrannan perältä Niemelästä aivan sattumalta mitten asiain yhteydessä varsin merkittävän määritelmän. Torpan ukko, Jaakko Heikkinen, joka sen lausui, oli jo 83 v. vanha, paikkakunnalta syntyisin, taisi lukuisia historiallisia tarinoita ja tietoja. Näin hän virkkoi: Väinämöisellä ei ole ollut luuta eikä lihoa niinkuin meillä, vaan velhot ja runomiehet kun ottaa voiman moasta ja veestä ja kuusta ja auringosta ja kaikesta, niin se mikä yhteen kokoupi on Väinämöinen.”

alkuperästä? Mitä tiedämme siitä isästä ja luojusta, joka maailmat syliinsä sulkee? Uskomme saattaa kuiskata ”hän on rakkaus”, mutta järkemme on pakotettu tunnustamaan, ettemme tiedä hänestä muuta kuin mitä hän on itsestään maailmassa ilmoittanut. Me näemme häntä hänen töissään. Koko Siperiassa vallitsi ennen se käsitys, että ylintä jumalaa ei ihmisen ollut mahdollista rukouksillaan lähestyä.⁸ Ei kukaan filosofi ole kyennyt häntä tyydyttävästi kuvaamaan, sillä hän on kaikkien kuvien yläpuolella. Vanhat intialaiset vedaantistit, jotka nousivat filosofisen ajattelun huipulle, sanoivat, että ehdotonta Parabrahmania ei voi määritellä ja ainoa mitä Jumaluudesta saattoi lausua oli *neeti, neeti*, ”ei se ole niin eikä se ole näin”. Ainoastaan ilmennyttä luoja eli Brahmaata kykeni ihminen jonkun verran ymmärtämään, kuvaamaan ja palvomaan.

Mitähän jos Kalevalakin on asettunut samalle kannalle, jos senkin viisaus ilmenee juuri sen äänettömyydessä? Sekään ei puhu Jumalasta sinällään, koska Jumalasta järkemme ei kykene mitään lausumaan, koska Jumala on se elämä, jota ainoastaan elämän avulla voi oppia tuntemaan; sekin rajoittuu kuvaamaan Jumalan ilmennyksiä maailmassa, so. näkymättömässä maailmassa, niin kuin henkinen tieto ainakin. Kalevala ei puhu Jumalasta sanoin, koska Kalevala itse on jumalallisen mysteeriotiedon ilmaus.

Mitä sana Kalevala merkitsee?

Substantiivina tietysti ”Kalevan koti”, mutta jos sekin on alkuaan ollut laatusana, niin kuin esim. ”jumala” myöhempien tutkijain mielestä, niin se on saattanut merkitä ”Kalevan ominaisuuksilla varustettu”. (Vertaa: vetelä sanasta vesi.) Entä Kaleva? Lönnrot arveli Kalevan merkitsevän ”jotain hirviötä,

---

⁸ J. Krohn, Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus. Helsingissä 1894. S. 80.

surmaavaista, ollen yhtä rotua kun sanat kalpa, kalma, kallo, kalu (ensis), kuolen.”⁹ Sitten hän katsoi sen johtuvan venäläisestä sanasta *golovaa*, ”pää”. Castrén taas vertasi sitä turkkilaiseen sanaan *aalep*, ”sankari”. Nykyään kielimiehet Ahlqistin tavalla yhdistävät sitä liettualaiseen sanaan *kálvis*, joka merkitsee ”seppä”. Virolainen sana *kalev* merkitsee herrasmiehen vaatekangasta. Tämän jälkimmäisen selityksen mukaan sanassa Kaleva siis on sepän ja herran kaiku. Pitämällä siitä kiinni kysymme: minkä seppä ja minkä herra on Kaleva mysteerionimenä? Ja vastaamme: epäilemättä maailman. Maailman herraa ja luoja (seppää) kutsuttiin Kalevaksi.¹⁰ Puhuttiinhan ”Kalevan tulesta” (salamasta) niin kuin nykyään puhutaan Herran tulesta, ja siitä puhuen ymmärrämme Lönnrotinkin selityksen. ”Kalevan puu” oli pyhä puu. Niittyvillaa kutsutaan ”Kalevan pojan hiuksiksi” ja tämä selitetään muistoksi muinaisesta vapaasukuisten oikeudesta pitää pitkää tukkaa. Miksei se myös voisi muistuttaa sitä seikkaa, että muinaiset vihityt profeetat eli ”jumalan pojat” (esim. juutalaisten nasiirit) antoivat tukkansa vapaasti kasvaa?

Kalevala adjektiivina merkitsisi silloin ”luojan eli herran (jumalan) ominaisuuksilla varustettu” eli yksinkertaisesti ”jumalallinen” ja substantiivina ”luojan eli herran koti”, tarkoittaen korkeimpia elämäntasoja eli näkymättömän maailman ylempiä vyöhykkeitä, joten siis Lönnrot todella muinaissuomalaisen hengen inspiroimana valitsi kirjalleen nimen, joka muistuttaen Danten *Divina Commediaa* on täynnä lupauksia sille, joka lähestyy Kalevalaa pyhänä kirjana.

Sillä nimestäänkin päättäen Kalevala puhuu jumalallisista mysteerioista.

---

⁹ Vanhan Kalevalan esipuhe, s. XI.

¹⁰ Vrt. runoa ”Eessa Isä Jumalan, Kengän kau’oilla Kalevan”.

6

PYHÄ KOLMINAISUUS

”Minä uskon kolmiyhteiseen jumalaan, Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen”, sanoo kristitty ja arvelee, että tämä hänen uskontunnustuksensa on ainoa laatuaan, erikoisen henkevä ja syvä. Hänelle on suuri yllätys, kun vertailevan uskontotutkimuksen taholta hänelle selitetään, että kolminaisuusoppi ei ole erikoisesti kristillinen oppi, vaan on tavtavissa useissa ”pakanallisissakin” uskonnoissa.

Veeda-uskonnon aikana puhuttiin muinaisessa Intiassa kolminaisjumalasta Indra-Varuna-Agnista, joista Indra oli taivaan, Varuna veden ja Agni tulen jumala; toinen senaikainen kolminaisuus oli Vaaju (ilma), Agni (tuli) ja Suurja (aurinko). Myöhemmin, kun filosofinen ajattelu järjesteli käsitteitä, sanottiin kolmiyhteyttä *trimurtiksi* eli ”kolmikasvoiksi” ja kolmiyhteyden eri jumalpersoonia nimillä Brahmaa, Vishnu ja Shiva (luoja, ylläpitäjä ja hävittäjä). ”Opi, oi hurskas, ettei ole todellista eroa meidän välillämme; mikä sinulle niin näyttäytyy, on vain näköä. Ainoa olevainen esiintyy kolmessa muodossa, mutta hän on yksi”, sanotaan Intiassa.

Tunnettu egyptiläinen kolminaisuus oli Osiris-Isis-Horus, mutta vanhassa Egyptissä oli toisiakin kolminaisuuksia, jotka vaihtelivat ajan ja paikan mukaan. Thebessä palveltu kolminaisuus oli Amon, Mut ja Khonsu. Varsinainen egyptiläinen

kolminaisuus oli Osiris, Knef ja Ptah. Ptah'ta palvottiin erityisesti Memfiissä ja muodosti siellä Nefer Tuumin ja Sekhetin kanssa pyhän kolminaisuuden.

Vanhassa Kaldeassa oli suurin jumalainen kolminaisuus Anu, Bel ja Ea ja toinen Samas, Sin ja Ishtar (aurinko, kuu ja iltatähti). Vanhassa Kiinassa oli hallitsijain tapana joka kolmas vuosi uhrata ”Hänelle, joka on yksi ja kolme”. Ja muuan sananparsi kuului: ”Fo on yksi persoona, mutta hänellä on kolme muotoa.” Vanhojen skandinaavein jumalkolminaisuus oli Odin, Tor ja Freja ja toinen Odin, Freja ja heidän poikansa Balder. Juutalaiset kabbalistit puhuivat kolmesta korkeimmasta sefirothista, jotka olivat Kether (kruunu), Khokhmah (viisaus) ja Binah (ymmärrys), jotka kaikki olivat En Sof'ista syntyneet ja siinä yhtä.

Nämä esimerkit, joita voisi luetella useampia, riittänevät osoittamaan, että kolminaisuusaate ei ole kristillistä alkupe-
rää. Selvä johtopäätös tästä tosiseikasta on, että jos pakanalliset opit ovat taikauskoo, on kristinoppiakin; mutta jos itse kolminaisuusopissa on perää, jos sillä on vastaavuutensa luonnon ja elämän todellisuudessa, silloin ovat pakanalliset opit kotoisin samasta tiedosta ja viisaudesta kuin kristillisetkin. Että meidän kantamme kallistuu jälkimäisen olettamuksen puolelle, on tuskin tarvis mainitakaan.

Muuan kolminaisuusopin merkitys on muutta mutkitta selvä jokaiselle. Yksinkertaisenkin kansan mielikuvitus käsittää kolminaisuuden, joka ilmaistaan sanoilla isä, äiti ja poika, kuten Egyptissä oli tavallista. Maailman alkuperää pohtiessaan sai kansa tyydyttävän vastauksen siitä opista, että maailma oli poika, jonka jumalallinen isä ja äiti yhdessä olivat synnyttäneet. Eikä tarvinnut syvemmin ajattelevan muuta kuin filosofisesti käsittää sanoja ”isä” ja ”äiti” saadakseen hänkin täysin

pätevän selityksen maailman synnystä. Kun hän ”isän” sijasta ajatteli tajuntaa ja ”äidin” sijasta ”ainetta”, oli ”poika” eli maailma todella tulos näiden kahden alkuperusteen yhteistoiminnasta. Tajunta on itsessään kuin äärettömyyden ja ikuisuuden periaate ja aine kuin rajoituksen mahdollisuus. Mutta maailma on kuin haihtuviin muotoihin kahlehdittu ikuinen ja ääretön elämä. Saattaako filosofia sen järkevämmin ymmärtää ilmenneen olemassaolon alkusyntyä?

Kolminaisuusopilla on kuitenkin toinen merkitys, joka on älyperäisempi ja salatieteellisempi. Siinä on nimittäin annettu palanen jumalallista psykologiaa, ja sen valossa käy nimitys kolmiyhteys tajuttavaksi. Kolminaisuus kuvaa silloin yhtä ainoata jumalallista joukkotajuntaa eli ”olentoa” sen kolmessa eri toimintamuodossa eli ”persoonassa”, kuten kristillinen teologia sanoo.

Tutkiessaan sisäisiä maailmoita tietäjä näet lopulta tapaa Olennon, joka isänä ja luojana sulkee syliinsä koko aurinkokunnan. Tämä mahtava persoonallisuus ei ole koko avaruuden ja olemassaolon alku ja juuri; hän on ilmennyt jumala, meidän aurinkokuntamme korkein hallitsija, mutta vain yksi niistä lukemattomista jumalista, jotka avaruuden kansottavat; hänen veljiänsä ovat toisten aurinkokuntain korkeimmat olennot. Hänen ja hänen heimolaistensa takana on se ikuinen avaruuden isä, se salattu jumaluus, josta, kuten edellä sanottiin, ei mitään voi tietää. Johanneksen evankeliumin alku kuvaa tätä suhdetta yksinkertaisen kauniisti; sen mukaan teosofisessa kirjallisuudessa on ruvettu kutsumaan ilmenneitä aurinkojumalia logoksiksi. ”Alussa oli Logos (sana eli järki), ja Logos oli Jumalan tykönä, ja Logos oli Jumala. Hän oli alussa Jumalan tykönä. Kaikki on saanut syntynsä hänen kauttaan, ja ilman häntä ei ole syntynyt mitään, mikä on syntynyt.” Jumala on tässä

ääretön salattu elämä, joka itsessään kätkee sekä tajunnan että aineen mahdollisuudet. Logos on se ilmennyt, niin sanoaksemme yksilöllinen järki eli tajunta, joka käyttämällä hyväkseen Jumalassa piilevän aineen eli rajoituksen mahdollisuuden luo maailman.

Tämä Logos eli ilmennyt jumala on kolmiyhteinen, ja kolmiyhteys on ennen kaikkea psykologinen tosiseikka. Viisaat ovat aina olleet yhtä mieltä siitä, että ihminen on mikrokosmos eli maailma pienoiskoossa eli ”jumalan kuvaksi luotu”. Tutkimalla omaa henkeään saattaa ihminen sen tähden tutkia ja ymmärtää jumalankin syvyyksiä, kuten Paavali sanoo.

Nyt on jokainen ihminen sielunelämässään kolmiyhteinen olento. Eurooppalainen sielutiede on kuvannut tätä sanoessaan, että ihmistajunnassa on kolme tekijää: tieto, tahto ja tunto. Myöhempi psykologia on kyllä analyysissään osaksi keksinyt useampia tekijöitä, osaksi havainnut tahdon olemattomaksi, mutta tämä ei mitenkään kumoa vanhaa jakoa, sillä kysymys näyttää olevan enemmän nimistä kuin tosiseikoista.¹¹ Että jako sinällään ei ole käsitteellinen, vaan realistinen tosiseikka, näkyy esim. ihmisen sisäisistä ristiriidoista, jolloin hänen oma minätajuntansa jakautuu, niin ettei hän tiedä, ”mitä

¹¹ Moderni psykologia kieltää tahdon, koska se kulkien tutkimuksissaan empiris-induktiivista tietä on luonnostaan materialismiin taipuva ja siis filosofiselta näkökannaltaan deterministinen. Se ei näe tahtoa missään, koska se ei näe vapautta missään. Ihmistahdon ilmaukset eivät ole vapaan tahdon ilmauksia, vaan välttämättömiä seurauksia edelläkäyvistä tajunnantiloista, ajatuksista ja tunteista. Tahto analysoituna on tunnetta tai ajatusta; tahtoa itsessään ei ole. Tämä on uudenaikaista determinismistä, ja siihen voi heti huomauttaa, että helpposti on käsitettävissä tajunnantila, joka ei aiheuttaisi mitään toimintaa; harmoninen ja liikkumaton tajunta ei ilmenisi; täydellinen autuus ja onni eivät veisi mihinkään toimintaan. Determinismin *conditio sine qua non* on nykyinen ristiriitainen maailma, ja se antaa kyllä kuvan ihmisten sieluelämästä nykyiselle kehitystasolle, mutta ei tunkeudu kyllin syvälle eikä nouse kyllin korkealle: toisin sanoen, sen kokemuspiiriin ei ole joutunut olento, jolla olisi tahtoa. Spirituaalinen näkökanta perustuu siihen tietoon, että on vapaita olentoja.

hän tahtoo” tai ”mitä olisi valittava”. Hän voi kuitenkin ihanteena kuvitella sielunelämää, jossa tieto eli järki, ajatus, aina kulki käsi kädessä tunteen kanssa ja tahto eli toiminta aina olisi sopusoinnussa ajatuksen ja tunteen kanssa, ja kaikki kolme yhdessä palvelisivat korkeinta jumalallista päämäärää.

Ymmärtääksemme vaillinaisella tavallamme ilmenneen jumalan eli Logoksen psykologiaa täytyy meidän mielessämme kuvitella tällaista täydellisen sopusointuista sielunelämää. Jumalakin on tahtova, tunteva ja tietävä olento, ja hänessä nämä ominaisuudet eli olemuspuolet ovat korkeimpaan potenssiin kehittyneet. Jumalan tahto on kuin erityinen persoona, jumalan tunne ja järki samoin, voimmepa vielä puhua kollektiivisesta tajunnasta ja sanoa, että Logos on kokoamus suurista taivaallisista hierarkioista eli lukemattomien yksilötajuntain elävä summa, mutta samalla on muistettava, että kaikki persoonat ja hierarkiat ovat pohjaltaan yhtä tajuntaa, itsetietoista, ylevää, mahtavaa.

Logosta tahtona, luovana tahtona, kutsuu kristillinen teologia ”isäksi”, Logosta tuntona, rakastavana tunteena se kutsuu ”pojaksi” ja Logosta tietona, toimivana ajatuksena, järjestävänä järkenä ”pyhäksi hengeksi”.¹² (Hindulaisessa kosmogoniassa esim. Brahmaa vastaa pyhää henkeä, Vishnu poikaa ja Shiva isää, sillä uutta luova tahto on samalla vanhan hävittäjä.)

Millä kannalla oli nyt vanhojen suomalaisten viisus tässä kysymyksessä? Tiesivätkö he Logoksesta ja hänen kolmiyhteydestään? Mitä Kalevala meille tässä suhteessa opettaa?

Logoksen kolminaisuus ilmenee hänen toiminnassaan. Katsokaamme siis, mitä Kalevala opettaa maailman luomisesta ja sen täydelliseksi saattamisesta eli ”jumalan pelastustyöstä”, kuten kristillinen teologia sanoo.

---

¹² Näitä asioita olemme myös selittäneet kirjassamme ”Kirkonopin teosofia”, I luku.

”NEITSEESTÄ SYNTYNYT”

Jos ensin otamme jumalallisen kolminaisuuden merkityksessä tajunta, aine ja näiden synnyttämä muoto eli maailma, näemme, että Kalevala luomiskertomuksessa antaa paikkansa näille kolmelle tekijälle. Luomiskertomus on tällöin kertomus Väinämöisen synnystä, kuten R. Engelberg aivan oikein huomauttaa,¹³ vaikkakin toisessa mielessä, ja meidän tulee yksinomaan pitää silmällä tätä merkkitapahtumaa, sillä Väinämöinen edustaa tässä ilmennyttä elämää eli maailmaa.

Molemmissa Kalevala-laitoksissa mainitaan Väinämöisen emo, vanhassa ohimennen, uudessa seikkaperäisesti, mutta vanhassa ei mainita mitään Väinämöisen isästä, joka uuden Kalevalan mukaan on tuuli. Tässä meillä nyt on alkuperäinen kolminaisuus: tuuli isänä, Ilmatar äitinä ja Väinämöinen poikana. Tuuli kuvaa tajuntaa eli henkeä, Ilmatar eli ”veen emonen” ainetta ja Väinämöinen kuten sanottu maailmaa, ja koko kuvaus tuo mieleemme jehovistisen kosmogonian Mooseksen 1. kirjan alussa, jonka mukaan ”jumalan henki liikkui vetten päällä”:

---

¹³ Kalevalan sisällys ja rakenne. Helsingissä 1914. S. 106.

Tuli suuri tuulen puuska,
lästä vihainen ilma,
Meren kuohuille kohotti,
Lainehille laikahutti.
Tuuli neittä tuuitteli,
Aalto impeä ajeli
Ympäri selän sinisen,
Lakkipäien lainechien;
Tuuli tuuli kohtuiseksi,
Meri paksuksi panevi.

Kun sitten Väinämöisen äiti synnytytuskissaan kääntyy Ukko Ylijumalan puoleen apua rukoillen, on tämä aivan kuin viittaus siihen, että kaikkien luovien voimien ja kaikkien tajullisten olentojen takana on salainen jumaluus, josta ei sen enempää Kalevalassa puhuta.

Prof. Krohn ja hänen koulunsa selittää kyllä mitättömäksi koko luomisrunon ja Väinämöisen syntymisen, löytäen sen alkuperäisiä aineksia tautien syntyrunoista, kiikkulauluista ja ties mistä.¹⁴ Tämä saattaa olla muodollisesti oikein – en kykene asiaa arvostelemaan – mutta ei koske runon henkeä. Runon hengessä ilmenee niin selvä alkuperäinen mysteeriokuva, ettei se voi olla minkään sattuman aiheuttama. Ja koko tässä kuvauksessa on piirre, joka selvästi todistaa runon hengen olevan tiedon mystisistä maailmoista kotoisin.

Kun hieman tarkemmin ajattelemme tätä maailmanluomiskertomuksissa ilmenevää kolminaisuutta, huomaamme, että ”pojan” selittäminen maailmaksi on liian ylimalkainen ja pin-tapuolinen. Tajunnan ja aineen yhtymisestä ei muutta mutkitta synny maailma. Hengen äärettömyys ja aineellisen rajoituksen mahdollisuus yhtyvät siinä niin sanoaksemme yksilöllisessä tajunnassa, jota kutsutaan luojaksi eli Logokseksi. Alkuperäinen kolminaisuus ei niin muodoin ole tajunta, aine ja maailma,

¹⁴ Kalevalan, runojen historia. H:gissä 1903, Suom. Kirj. Seura. S. 357 ja seur.

vaan tajunta, aine ja ilmennyt luoja, joka taas puolestaan on maailman alku ja perusta.

Aivan oikein ”poikaa” sen tähden kuvataan eläväksi persoonallisuudeksi, Väinämöiseksi, joka vuorostaan luo maailman. Väinämöinen on se ”suuri ihminen”, Adam Kadmon, Makroprosoopos (”suuret kasvat”), jonka ”kuvaksi” ihminen on luotu; hän on se maailmanjärki eli Logos, jonka mietiskelyn ja laulun tuote ilmennyt kosmos on. Uusi Kalevala antaa Väinämöisen astua ulos emonsa kohdusta vasta maailman luomisen jälkeen, mutta vanha Kalevala, jonka mukaan Väinämöinen ensin on syntynyt ja sitten ottaa osaa maailman luomiseen, pysyttelee tältä kannalta katsoen lähempänä alkuperäistä mysteerio-kuvaa.¹⁵

Se piirre, joka nyt tässä kuvauksessa on todistusvoimaisin, on Väinämöisen äidin neitseellisyys ja hänen muodollinen isättömyytensä. Äiti näet kuvataan eläväksi persoonalliseksi olennoksi, jota vastoin ”tuuli” samoin kuin ”pyhä henki” tekee aivan abstraktisen vaikutuksen.

Mahtavat ovat Kalevalan kuvauksen alkusanat:

Yksin meillä yöt tulevat,
Yksin päivät valkeavat,
Yksin syntyi Väinämöinen...

Prof. Krohn väittää, että kaksi ensimmäistä säettä ovat muualta otetut ja että kolmas säe on Lönnrotin lisäämä.¹⁶ Olkoon. Lönnrot on silloin menetellyt kuin todellinen runolaulaja, kuin tietäjä ainakin. Hänen inspiraationsa – koska tuskin saanemme puhua hänen tiedostaan – osui oikeaan. Hän kuvasi noilla säkeillä ”jumalan ainokaisen, so. yksisyntyisen (*monogenes*)

¹⁵ Tässä ei tarvitse olla varsinaista eroavaisuutta Uuden ja Vanhan Kalevalan välillä. Ilman immen toisintonimi ”veen emonen” on runossa voinut olla hyvällä syyllä ”Väinämöinen”.

¹⁶ Kalevalan runojen historia, s. 357 ja seur.

pojan” syntymistä. Niissä kuuluvasti kaikuu vanha mysteerioruno Logoksen synnystä, joka tapahtuu ”yksin” sekä siinä merkityksessä, että hän ajan alussa on ensimmäinen ja ainoa ilmennys, että siinäkin merkityksessä, että hän on syntynyt yli-luonnollisella tavalla yksin äidistä.

Krohnin koulun väite, että Kalevalan kertomus Väinämöisen neitseellisestä äidistä on laina kristinuskosta, on etsitty ja turha, sillä vanhoissa uskonnoissa tapaamme aina tämän mysteeriosta polveutuvan käsityksen neitsytsyntymästä.

Osiris Egyptissä oli syntynyt taivaallisesta äidistä, neitsee-
stä, jonka nimi oli Neith, ja Horus samaten oli Isis-neitseen poi-
ka. Babylonissa Eridun aurinkojumala Tammuz oli jumalatar
Ean ”ainoa poika”; Ean toisintonimenä esiintyy Ishtar, Astarte,
Mylitta. Persiassa Zoroaster oli siinnyt jumalallisen järjen sä-
teestä, ja hänen äitinsä oli neitsyt. Vanhassa Meksikossa Quet-
zalcoatl niin ikään oli syntynyt neitsyt Chimalmasta ja Yucata-
nissa vapahtajana palvottu Bacab neitsyt Chiribiriaasta; sama
oli laita aztekilaisen aurinkojumalan Huitzilipochtlin. Intiassa
Krishnan äiti Deevaki oli neitsyt ja samoin Gautama Buddhan
äiti Maajaa, niin kuin myös Jeesus Kristus oli syntyisin neitsyt
Maariasta. Tietysti nämä kertomukset ovat puhtaita legendoja
ilman vastinetta todellisuudessa kun on kysymys historiallisista
henkilöistä, mutta kun henkilöiden nimet seisovat symboleina,
jumalallisten voimien edustajina, silloin neitsytsyntymä on ku-
vaava ja runollinen esitys mahtavasta henkimaailman tosisei-
kasta. Onhan Kristus kristillisessä teologiassa myös sama kuin
Logos eli Sana, jonka kautta maailma luotiin. Samaten Krish-
naa Intiassa pidetään toisen jumalpersoonan Vishnun avataa-
rana eli ruumiillistumana ja kutsutaan Hariksi, so. (syntien)
poistajaksi. Hänen äitinsä Deevaki puhuttelee häntä sanoil-
la ”sinä jumalien jumala, joka olet kaikki kaikessa”. Egyptissä

Osirista ja Horusta kutsuttiin ”kuninkaitten kuninkaaksi” ja ”herrojen herraksi”, Osirista myös ”koko maan herraksi”. Historiallisena henkilönä Väinämöinen tietysti oli syntynyt ihmisten tavalla, mutta Väinämöinen jumalana ja aurinkologoksena oli ilman korean immen poika.

8 LUOMISTYÖ

Tieteelliseltä taholta on tapana sanoa, että siihen saakka kun Kant rupesi luonnontieteellisillä perusteilla pohtimaan maailmansyntyä, nojattiin tätä kysymystä selitettäessä ainoastaan filosofisiin spekulatioihin eli arveluihin. Mutta kun ranskalainen tähtitieteilijä Laplace viime vuosisadan alussa oli täydentänyt ja kehitellyt saksalaisen filosofin huomioita ja johdopäätöksiä, oli kosmogoniakin tullut tieteellisen tutkimuksen kohteeksi ja saanut sijansa tieteiden joukossa astronomian eli tähtitieteen haaraosana.

Kant-Laplace'n teoria selittää kuten tunnettu, että aurinkokunnat saavat alkunsa tähtiusvasta eli nebulosasta, jossa syntyy kiertoliike tiheämmän keskustan ympäri. Aurinko on alkuaan suunnaton akselinsa ympäri pyörivä kaasupallo, jonka pintamassasta erkanee vastakkaiseen suuntaan kiertäviä pienempiä palloja; nämä pienemmät muodostuvat keskusaurinkoa kiertäviksi planetoiksi.

Tämä hypoteesi, joka oli vallalla läpi viime vuosisadan ja jota vastaan m. m. H.P. Blavatsky Salaisessa Opissaan turhaan teki painavia huomautuksia, ei nyt enää ole täysin pätevä tieteellisesti. On tehty havaintoja, jotka kumoavat erinäisiä kohtia Kant-Laplace'n teoriassa, ja on esitetty uusia kosmogonisia selityskokeita, mutta vielä ei mikään teoria ole saavuttanut yleistä

tunnustusta. Laplace'n ylpeä sana Napoleonille, kun tämä kuultuaan tähtitieteilijän maailmanselityksestä hämmästyneenä kysyi, mihin sitten jumala joutui: ”emme enää tarvitse tätä olettamusta” – on kaatunut omaan tyhjiyteensä; tiedemiehet eivät ole kyenneet ratkaisemaan maailman arvotusta puhtaasti koneellismaterialistisella tavalla. Jumala on sittenkin tarpeellinen, maailman järki, tahto, ensimmäinen liikuttaja. Vanhat tietäjät, jotka kansoittivat avaruuden jumalilla ja elävillä olennoilla, olivat lähempänä totuutta kuin oppineet, mutta henkisesti sokeat aineeseenuskajat.

Meillä ei ole mitään syytä pitää kansojen vanhoja uskonnollisia maailmansyntyoppeja lapsellisina joutavuuksina. Niiden muoto saattaa meistä tuntua lapselliselta ja ”epätieteelliseltä”, mutta kun saamme silmiimme muodon takana piilevän mysteeriokuvan, näemme, kuinka yhtäpitäviä ne ovat, ja ymmärrämme, että ne paljastavat seikkoja maailmoiden synnyn suhteen, joihin tieteellinen tutkimus nykyisillä keinoillaan ei yletykään. Vanhat kosmogoniat eivät kuvaa meille niitä näennäisesti koneellisia prosesseja, joiden kautta aurinkokunta fyysisesti syntyy, vaan niitä näkymättömän maailman seikkoja, jotka fyysisen synnyn aiheuttavat: ne toisin sanoen kuvaavat meille maailman alkua ja kehitystä jumalan, ei ihmisen kannalta katsottuna. Ja ken muu kuin totuuden pyhän hengen elähdyttämä tietäjä uskaltaisi jumalan syvyyksiä tutkia?

Maailman syntyä on sen tähden aina kutsuttu ”maailman luomiseksi”. Luominen on toimintaa ja edellyttää toimijaa eli luoja. Koko prosessi on elävän luojan työtä.

Mutta tämä työ ei ole järjelle käsittämätöntä eikä järjenvastaista tyhjästä loihtimista. Tyhjästä ei synny mitään. Kaikki mitä on, on ollut ja on oleva. Aine alkuolevaisena on yhtä ikui- nen kuin henki eli tajunta, ja molemmat ovat olemukseltaan

yhtä ilmenemättömässä absoluuttisessa jumaluudessa. Luominen on jumalallisten älyolentojen työskentelyä näkemyksiensä ja inspiraatioidensa toteuttamiseksi niiden luonnonvoimien avulla, joita yhteisellä nimellä kutsumme materiaksi eli aineeksi. Luominen on taiteellista työtä. Katsokaamme nyt, millä tavalla suomalaiset tietäjät ovat kuvanneet luomistyötä; samalla näemme silloin jumalallisen kolminaisuuden ilmenevän luojan eli Logoksen kolmiyhteydessä, so. hänen taiteellisen luomistyönsä kolmessa asteessa.

Seuraamme uuden Kalevalan tekstiä ja näemme heti, että luominen jakaantuu kolmeen jaksoon: 1) konseptio, 2) raskauden tila ja 3) varsinainen luomistyö. Koska koko luominen on Logoksen eli Väinämöisen toimintaa, on mielessä pidettävä, että muut esiintyvät olennot ovat vain Väinämöisen toisintonimiä, jotka ilmaisevat eri puolia hänen olemuksessaan. Ilmat-taren sijasta voimme siis puhua Väinämöisestä (vrt. veen emonen = Väinämöinen).

”Yksin syntyi Väinämöinen, ilmestyi ikirunoja”, kertoo Kalevala, ja nämä sanat paljastavat jo kokonaisen maailman salaista tietoa. Vanhassa Kalevalassa on vielä sanat ”yöllä syntyi Väinämöinen, päivällä meni pajahan”. Väinämöinen eli Logos oli siis vanha jo syntyessään – viisas, ikuisten salaisten tietojen tietäjä (”ikirunoja”). Lyhyesti on näissä sanoissa kuvattu sitä seikkaa, että luoja oli ennen elänyt, ehkäpä kaukaisessa menneisyydessä kehittynyt ja viisastunut, menneisyydessä, joka oli käynyt ennen sitä toimettomuuden tilaa, missä hän nyt oli aikansa viettänyt ja joka ilmenee alkusäkeissä:

Piti viikoista pyhyyttä,
Iän kaiken imepyttä,
Ilman pitkillä piholla,
Tasaisilla tanterilla.

Luoja, Väinämöinen, oli jonkun edellisen työn loputtua levännyt puhtaan tajunnan ilmenemättömässä maailmassa. Siinä olotilassa hän vähitellen

Ikävystyi aikojansa,
Ouostui elämänsä,
Aina yksin ollessansa,
Impenä eläesssänsä,
Ilman pitkillä piholla,
Avaroilla autoilla.

Heräsi taas luomisenhalu. Syttyi luojan sydämessä aatos uuden maailman luomiseksi, tapahtui luojan taiteellinen konseptio, syntyi nk. ”ensimmäinen Logos” eli Maailmantahto.

Jop’ on astuiksen alemma,
Laskeusi lainehille,
Meren selvälle selälle,
Ulapallen aukealle.

Kun kerran vastaisen maailman kuva on ensimmäisen inspiraation hetkenä jumalallisessa mielikuvituksessa nähty, tapahtuu ”laskeutuminen aineeseen” puhtaan tajunnan maailmasta. Logos ympäröi itseään absoluutissa uinuvalla alkukaaoksella, jota kosmogonioissa usein ”merekksi” nimitetään.¹⁷ Tajunnan maailmassa syttynyt aatos ja keräämänsä ainekset, joiden tulee aatokselle muoto antaa, saattavat luojan raskauden tilaan. Hän on nyt kaksinainen, sisäisessä tuskassa ja työssä, etsiessään hengessään muotoa luomisaatokselleen. Inspiroiva aatos on saanut hänessä rakkauden liikkeelle. Isästä, tahdosta, on syntynyt äiti, tunne, ja äiti on nyt vuorostaan synnytystuskissa.

---

¹⁷ ”Meri” on esim. latinaksi *mare*, jonka monikkomuoto on *maria*. Maria on Kristuksen (Logoksen) äidin nimi. Äiti on latinaksi *mater*. Aine on latinaksi *materia*. Yhtäläisyyttä on siis muodossa ja soinnussakin olemassa noiden sisäisesti samaa merkitsevien sanojen välillä: mater, materia, maria.

Vieri impi Väinämöinen,
Uipi iät, uipi lännet,
Uipi luotehet, etelät,
Uipi kaikki ilman rannat,
Tuskissa tulisen synnyn,
Vatsan vaivoissa kovissa;
Eikä synny syntyminen,
Luovu luomatoim sikiö.

Mikä verraton psykologia! Inhimillinenkin luoja – runoilija, taiteilija, keksijä – joutuu ensimmäisen autuaallisen näkemyksen jälkeen tähän tuskan tilaan, kun hän näkemystään tahtoo toteuttaa. Kuinka moni ajattelee tässä tilassa niin kuin Väinämöinen (Ilmatar):

Parempi olisi ollut
Ilman impenä eleä...

ja rukoilee sisäistä jumalaansa, että ”päästäisi piian pintehestä, vaimon vatsan vääntheestä”. Luomisen tunnelma ei vielä ole kyennyt muuttumaan luomisen järjeksi, ja tätä kutsutaan ”toiseksi Logokseksi”, Maailmantunteeksi, joka olemukseltaan on miesnaisellinen, henkeä ja ainetta.

Apu on tarpeessa, ja apu tulee. Työ alkaa ja tuska unohtuu. Väinämöisen vieriellessä aineen aalloilla

Tuli sotka suora lintu,
Lenteä leluttelevi,
Etsien pesän sioa,
Asunmaata arvaellen,

ja Väinämöinen

Nosti polvea merestä,
Lapaluuta lainehesta
Sotkalle pesän siaksi,
Asunmaaksi armahaksi.

Sotka ”keksi polven Väinämöisen” ja

Siihen laativi pesänsä,
Muni kultaiset munansa,
Kuusi kultaista munoa,
Rautamunan seitsemännen.

Mikä on nyt ”tuo sotka, sorea lintu”, joka saattaa luojan unohtamaan tuskansa? Se on ajatus, järki, tarkemmin määriteltynä: muotoja keksivä äly. Helpotuksen huokaus pääsee inhimillisenkin työntekijän rinnasta, kun hän ajatuksellaan askarrellen keksii, millä tavalla on meneteltävä, jotta idea toteutuisi. Ja ensimmäinen realisoiva ajatus tulee kuin lintu lentäen avaruuden pimeydestä.

Ei ole lintu huonosti valittu ajatuksen symboli. Saman vertauskuvan tapaammekin useissa vanhoissa uskonnoissa. Intiassa puhutaan ”ajan joutsenesta” ja yksin kristinuskossakin esitetään pyhää henkeä kyyhkysen muodossa. Sotka eli kokko onkin luojan avaruuksia hipova ajatus, Väinämöisen toimiva äly, nk. ”kolmas Logos” eli pyhä henki, jonka tehtävä on alku-kaoksen järjestäminen.

Mitä sotka tekee? Hän organisoii alkuainetta atomeiksi. Hän muodostaa seitsemänlaisia alkuatomeja, kuusi näkymättömän maailman kultaista ja yhden fyysisen maailman rauta-atomin.¹⁸

Munat ovat nimenomaan atomeja, ei kiertotähtiä, ei aurinko, sillä nämä syntyvät myöhemmin. Vasta kun Väinämöinen (Ilmatar) ”vavahutti polveansa”, niin että ”munat vierähti veteen” ja karskahtivat ”muruiksi”, muuttuivat murut maaksi, kuuksi, auringoksi ja (kierto)tähdiksi. Vasta rakkaus yhdessä järjen kanssa rakensi maailman. Me emme nyt sanoisi, että atomit katkielevät kappaleiksi, vaan että ne liittyvät yhteen, kun ilmiömaailma luodaan, mutta asia on sama. Uusimmat tutkimukset atomiopin alalla ovat vieneet siihen johtopäätökseen,

¹⁸ Luvut saattavat vaihdella kolmesta kahdeksaan, sillä ”tasoja” eli ”maailmoita” voidaan luokitella eri tavalla.

että atomit ovat täydellisesti organisoituja maailmoita, aivan kuin aurinkokuntia pienoiskoossa – melkeinpä jonkinlaisia Leibnitzin monadeja – ja niin ollen ei näytä olevan paljonkaan eroa ”suuren” ja ”pienen” välillä. Päinvastoin meidän, ihmisten, aistima kosmos on todellisuudessa vain osa eli pirstale koko monitasoisesta aurinkojärjestelmästä, ja hyvällä syyllä voimme sanoa, että atomi, joka sinällään on täydellinen kosmoksen kuva, on aivan kuin muruiksi karskahtanut meidän maailmasamme. Vanhojen viisaus ja syvä tieto tuntuu siis tämänkin kuvauksen lomitse pilkistävän näkyviin.

Kerrotaanhan selvästi, miten luomistyö jatkuu. Väinämöinen (Ilmatar)

Alkoi luoa luomiansa,
Saautella saamiensa...
Kussa kättä käännähytti,
Siihen niemet siivoeli;
Kussa pohjasi jalalla,
Kalahauat kaivaeli;
Kussa ilman kuplistihe,
Siihen syöverit syventi jne.

Tämän jälkeen on hypättävä Kalevalan toiseen runoon Isosta Tammesta, joka jatkaa luomiskertomusta, siirtyen nyt aurinkokunnasta maahan. Samoin kuin Mooseksen 1. kirjan luomiskertomuksessa vesi kokoontui mereksi, niin että kuiva näkyi, ennen kuin maa rupesi puita kasvamaan, kerrotaan Kalevalassakin, että luoja (Väinämöinen) eli ”monta vuotta”

Saarella sanattomassa,
Manteressa puuttomassa.

Vasta tämän jälkeen ”Pellervoinen, pellon poika”, joka on vaikkapa muualta tullut orgaaninen elämä,

Kylvi maita kyyhätteli,
Kylvi maita, kylvi soita,
Kylvi auhtoja ahoja,
Panettavi paasikoita.

Maa vihannoi ja kasvoi kaikenlaisia puita, mutta ei vielä kasvanut se ”jumalan puu”, jonka jälkeen vasta maanviljelys saattoi alkaa. Tämä jumalan puu eli iso tammi oli, kuten Julius Krohn oikein arvelee,¹⁹ suuri pilvi, joka peitti auringon ja kuun näkyvistä ja jonka vasta pieni mies (auringonsäde) sai puhkeamaan. Kuvaus vain ei tarkoita yksityistä tapausta, vaan sitä aikaa maapallon ilmastollisessa kehityksessä, jolloin kosteus ja alinomaiset sateet olivat vallitsevana ilmiönä luonnossa. Vasta kun tämä yhtämittäinen kosteus oli poistunut ja aurinko rupesi paistamaan,

Kasvoi maahan marjanvarret,
Kukat kultaiset keolle,
Ruohot kasvoi kaikenlaiset,
Monenmuotoiset sikesi...

Ja vasta tämän jälkeen alkoi maan viljeleminen. Väinämöinen löytää meren rannalta ”kuusia jyviä, seitsemiä siemeniä” ja rupeaa kylvämään. Samaten salaiset traditiot kertovat, että vehnän siemenet alkuaan tuotiin maan päälle toisesta tähdestä.

Siirrymme nyt takaisin ensimmäiseen runoon, jonka heitimme kesken, ja tulemme sangen merkilliseen kohtaan. Luoja eli Väinämöinen on näet koko ajan ollut toimessa ja työssä, mutta vielä hän ei ole ”syntynyt”.

Jo oli saaret siivottuna,
Luotu luotoset merehen,
Ilman pielet pistettynä,
Maat ja manteret sanottu,
Kirjattu kivihin kirjat,
Veetty viivat kallioihin,
Viel' ei synny Väinämöinen,
Ilman ikirunoja.

Kalevalaa lukiessa erehdyttää tietysti se, että Väinämöisen sijasta on käytetty nimi Ilmatar. Mutta kun muistaa, että ne

¹⁹ J. Krohn, Suomalaisen kirjallisuuden historia, I, s. 290 ja seur.

ovat yhtä, tulee kysyneeksi, miksi Väinämöinen nyt vasta alkaa syntyä. Vanhassa Kalevalassa hän onkin ennen syntynyt (ja se oli ennen esitetyn kolminaisuusopin merkityksen kannalta paikallaan). Onko nyt uuden Kalevalan runo harhaan joutunut, sillä Väinämöinen kolmiyhteisenä Logoksena on jo esiintynyt kuvauksemme mukaan? Tähän vastaamme: ei suinkaan, sillä uudessa Kalevalassa viitataan siihen merkilliseen seikkaan, jota kutsutaan ”toiseksi luomiseksi”.

Mitä näet luomisesta vielä puuttuu, vaikka maailmat jo ovat muovailtuna? Puuttuu ihminen, puuttuu ”jumalan kuva”. Eikä meidän tarvitse ajatella, ettei eläviä olentoja olisi: onhan maailma täynnä elämää, saattaa olla ihmismuotojakin. Mutta ennen kuin luojan voimat pääsevät muodossa tajuisiksi, ei Väinämöinen, ei Logos vielä ole päässyt vapaaksi emonsa kohdusta. Vasta kun ihmisessä järki herää, kun herää inhimillinen äly, ajatus ja sielunelämä, vasta silloin Väinämöinen syntyy.

Mitä luomistyö on muuta kuin luojan pyrkimystä itsensä esilletuomaan? ”Minä tahdon nähdä oman kuvani.” Ja kuva kuvan jälkeen hyljätään: ”ei ole tämä minä itse”. Vasta ihmisessä luoja alkaa katsella itseään. Ja syvällä ihmisen sielussa asuu luojan tahto nähdä itsensä täydellisyydessään. Sen tähden ei ihminenkaan rauhaa löydä, ennen kuin hän ymmärtää tämän sisimmän jumalallisen kaipuunsa ja alkaa pyrkiä sitä täydellisyyttä kohti, jota varten hän on luotu. Rukoilee jumalan ääni hänen sisällään:

Saata maalle matkamiestä,
Ilmoillen inehmon lasta,
Kuuta taivon katsomahan,
Päiveä ihoamahan,
Otavaista oppimahan,
Tähtiä tähyämähän!

Ja omin voimin jumala ihmisen muodossa syntyy:

Liikahutti linnan portin
Sormella nimettömällä,
Lukon luisen luikahutti
Vasemmalla varpahalla,
Tuli kynsin kynnykseltä,
Polvin porstuan ovelta.

Oman kolmiyhteytensä on luoja ihmiselle lahjottanut. Ja tämä on toinen luominen.

Koko maailmansyntyy on tietäjän kannalta suuren taiteilijan luovaa työtä. Se on tuskaa ja se on riemua, ja sen kuvaamisessa Kalevala on mestari. Kuinka tyyneesti Kalevalan luomiskertomus vaikuttaa yksinkertaisuudessaan. Siinä ei ole tavallisia inhimillisiä, siinä on suurempia tunteita, suurempaa voimaa, jumalallisia ajatuksia ja jumalallista tahtoa. Se nousee eteemme ylevänä, majesteettillisena.

PELASTUSTYÖ

Pelastustyöksi kutsutaan uskonopissa sitä jumalallista toimintaa, jonka kautta syntiin langennut ihmiskunta jälleen saatetaan yhteyteen jumalan kanssa. Tämä tapahtuu tavallisesti kolmiyhteyden toisen persoonan eli Pojan välityksellä, jota silloin pidetään ihmiskunnan ”vapahtajana”, kuten kristinuskossa Kristus, hinduismissa Krishna (Vishnu), Egyptissä Horus jne., mutta tietenkin jumalallinen kolminaisuus kokonaisuudessaan ottaa pelastustyöhön osaa. Niinpä esim. kristinuskossa Pyhä Henki johtaa kirkkoa ja kuljettaa yksityistä ihmistä Kristuksen luo, Isä taas rakastaa maailmaa niin, että hän antaa ainokaisen Poikansa kuolla maailman syntien sovituksiksi.

Jos mitä opinkappaletta uskovaiset kristityt mustasukkaisesti rakastavat omanaan, on se juuri tämä oppi jumalallisesta vapahtajasta. ”Sitä ei ole pakanoilla ollut. Eivätpä tiedä luonnonkansat Jeesuksesta Kristuksesta”, huudahtavat he riemusaan. Ja me vastaamme: epäilemättä pakanat eivät ole tunteneet Jeesus Kristus -nimistä vapahtajaa, mutta toinen kysymys on, eivätkö ole tunteneet vapahtajaa ollenkaan. Maailma on ”seisonut” paljon kauemmin kuin 6000 vuotta ja meidän mielestämme on ”jumalan pilkkaamista”, jos ajattelee, että satoja tuhansia, ehkä miljoonia vuosia vanhan ihmiskunnan elämä olisi ollut pimeydessä vaeltamista, kadotukseen kulkemista

siihen saakka, kunnes isä jumala pari tuhatta vuotta sitten loi katseensa maahan ja päätti, että jotakin olisi tehtävä ihmiskunnan hyväksi. Pois se. Jumalallinen pelastustyö ei ole historiallinen hetkentyö, vaan kautta aikojen ja ikuisuuksien ulottuva väsymätön kasvatus- ja kehitystoiminta. Pimeyttä on olemassa tänään niin kuin kymmenen tuhatta vuotta sitten. Valo on sama tänään kuin se oli miljoona vuotta sitten. Pimeys ja valo kulkevat käsi kädessä, kunnes valo yksilössä voittaa. Pelastustyö ei ole eksoteerista, vaan esoteerista laatua.

Sen tähden emme arkaile sanoa, että vanhat suomalaiset tunsivat jumalallisen pelastussuunnitelman yhtä hyvin kuin toisetkin vanhat kansat, kun vain muistamme, että muodot vaihtelevat, mutta henki pysyy. Muodollisesti katsoen ”pakanolla” ja luonnonkansoilla oli toinen kuva ihmiskunnan elämästä ja tehtävästä kuin kristityillä, mutta hengen silmällä arvosteltuna pakanallisen tosi tietäjän ja kristillisiin mysteeriin vihityn elämäntieto on sama.

Kun nyt käymme tarkastamaan muinaissuomalaisten tietäjien käsityksiä ihmiskunnan kehityksestä ja pelastuksesta, emme saa unohtaa, että vanhoissa vertauskuvastoissa nimiä ja sanoja käytetään eri merkityksissä, riippuen siitä, mistä asiasta kulloinkin on puhe. Nämä eri merkitykset eivät ole mielivaltaisia; punainen lanka on aina huomattavissa; on enemmän kysymys niin sanoaksemme saman merkityksen eri vivahtuksista, eri rajoituksista, kuin suorastaan eri merkityksestä. Mutta mielessä on aina pidettävä, että asioita esitettäessä ei muinoin käytetty nimien ja sanojen valinnassa samanlaista tieteellistä tarkkuutta kuin meidän päivinämmä: koko esitystapa oli toisin sanoen runollista.

Edellä huomautimme, että nimi Kaleva arvatenkin mysteerikielessä tarkoitti Logosta. Sittemmin näimme, että luomis-

runossa ”Väinämöinen” käytettiin Logoksen nimenä, vieläpä Ilmatar ja sotka, viimeainitut tosin kuvaamaan määrättyjä Logoksen toimintapuolia. Kuitenkin tiedämme, että Kalevala toisissa paikoin kutsuu Väinämöistä ”Kalevan pojaksi”. Tämä ei herätä meissä hämmästyä, kun ajattelemmme, että Logosta yleensä myös kutsutaan ”jumalan pojaksi”. Mutta samalla se viittaa siihen, että jonkun erikoismerkityksen kannalta Väinämöinenkin on vain määrätty puoli Logoksen eli Kalevan tajunnasta.

Tarussa kerrotaan Kalevalla olleen kaksitoista poikaa. Jos joskus saadaan selville näiden kaikkien nimet, on samalla löydetty vanhat mysteerionimet niille kahdelletoista hierarkialle, jotka edustavat Logoksen eri olemuspuolia ja joiden astronomisena symbolina on ns. zodiaki eli eläinrata. Seitsemän näistä nimistä voi sitä paitsi kuvata niitä seitsemää pääenkeliä, jotka ovat lähinnä jumalan valtaistuinta ja joiden astrologisina edustajina ovat seitsemän pyhää planettaa. Ja kolme nimistä kuvaavat niitä Logoksen kolmea tajuntapuolta, jotka suurin piirtein ilmaisevat hänen olemuksensa ja joita sen tähden kutsutaan hänen kolmiyhteytensä kolmeksi persoonaksi eli naamioksi. Nämä kolme nimeä ovat meille Kalevalassa säilyneet muutamien toisten ohella, mutta nämä kolme selvinä ja varmoina.

Mitkä ne ovat? Kalevalan kolme pääsankaria: Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen.

Kun tahdomme syventyä Logoksen psykologiaan, on meidän tutkittava Väinämöistä, Ilmarista ja Lemminkäistä jumalallisten voimien edustajina. Nämä voimat ilmenevät ihmiskunnan sielullishenkisessä kehityksessä ja ihmisyksilön sisäisessä elämässä. Mahtavia näköaloja avautuu tutkivan katsemme eteen, kun näihin seikkoihin syvennymme.

Edellä olemme maininneet, että Logoksen psykologinen kolmiyhteys vastaa inhimillisen psyykeen eli sielun kolmea olemuspuolta, niin että ensimmäinen Logos eli Isä on se valta eli mahti (kruunu, kether), joka vastaa ihmisen tahtoa, toinen Logos eli Poika on se kaikkivoittava rakkaus eli viisauts, joka vastaa ihmisen tuntoa, ja kolmas Logos eli Pyhä Henki on se toimiva jumalallinen nero eli totuuden valo, joka vastaa ihmisen tietoa eli järkeä. Kun nyt näihin käsitteihin sijoitamme kalevalaiset nimitykset, saamme, että Väinämöinen kuvaa jumalallista tahdon mahtia, Lemminkäinen jumalallista rakkautta ja Ilmarinen jumalallista ajatuksen voimaa. Viitaten tähän jumalalliseen kolminaisuuteen sanotaan vanhassa Kalevalassa nimenomaan Väinämöisestä:

Min' olin miesnä kolmantena
Ilman pieltä pistämässä,
Taivaan kaartaa kantamassa,
Taivoa tähtimässä.

Ryhdyimme kohta tarkastamaan Lemminkäistä ja Ilmarista yksitellen, mutta väitteemme, joka ehkä ensi kuulemalta tuntuu tuulesta temmatulta, käy heti uskottavammaksi ja ymmärrettävämmäksi, jos muistamme, mitä Kalevala yleissilmäyksellä katsoen pääsankareistaan kertoo. Mitä Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen Kalevalan mukaan puuhaavat, mikä on heidän toimintansa vaikutin ja päämäärä? Ainakin alussa se on Pohjolan tyttären omakseen saaminen.

Kiinnittäkäämme huomiomme tähän. Kalevalan sankarit kosivat kaikki Pohjan tyttöä, jokainen heistä tahtosi Pohjan tytön omakseen.

”Mitä jumalallista siinä on?”, kysyy lukija. Ja me vastaamme: siinä juuri ilmenee heidän jumalallinen toimintansa.

”Kosiminen”, ”avioliitto”, yleensä sanat, jotka kuvaavat korkeinta maallista lempeä ja rakkautta, ovat mysteeriokieltä, jotka tietäjälle paljastavat suurta psykologista totuutta. Ajatelkaamme vain, kuinka kristinuskossa, esim. Paavalin kirjeissä, Kristusta kuvataan ylkäksi ja seurakuntaa, kirkkoa tai yksityistä ihmissielua hänen morsiamekseen. Onpa niinkin hehkuvan realistista runoelmaa kuin on ”Rakkauden korkea veisu” selitetty tällä tavalla symboliseksi kirjoitukseksi. Kristityille on myös tuttu tuo Mooseksen 1. kirjassa esiintyvä lause: ”Jumalan pojat näkivät ihmisten tyttäret kauniiksi ja ottivat niitä vaimokseen.” Ja ken ei tuntisi kaunista kreikkalaista tarua Amorrissa (rakkaudesta) ja Psykkeestä (sielusta)?

Mitä jumalallista totuutta sitten tällaisilla lauseparsilla koetetaan tulkita? Juuri sitä samaa, joka sisältyy sanoihin ”jumalallinen pelastustyö”. Koetetaan tulkita ja tehdä selväksi, kuinka jumalallinen tajunta rakastaa ja etsii ihmiskuntaa ja inhimillistä sielua, kuinka se pyrkii sieluun yhtymään ja sielua itsensä luo nostamaan.

Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen asuvat kaikki Suvantolassa, Kalevalan kankahilla, jossa aina vallitsee kesäinen tunnelma, toisin sanoen näkymättömän maailman korkeammilla tasoilla, ja pyrkivät sieltä päin Pohjan tyttöä kosimaan.

Pohjolaa kuvataan kylmäksi ja kolkoksi. Sen ainoa ihanuus on Pohjan tyttö. Mitä Pohjola on muuta kuin tämä mainen elämämme, tämä fyysinen maailma, tämä ”surun ja murheen laakso”? Ja mitä Pohjan tyttö muuta kuin ihmiskunta, ihmiskunta sielullisena kollektiivitajuntana? Ja yksilön kannalta: Pohjola on ihmisen ruumiillinen, fyysinen elämä, hänen ruumiinsa lyhyesti sanoen, ja Pohjan ihana impi on ihmisen sielu, joka asuu ruumiissa.

Kalevalan sankarit, jotka kosivat Pohjolan tytärtä, kuvaavat niitä jumalallisia kehitysvoimia, jotka ihmissielua kasvattavat ja sen kautta pyrkivät luomaan uutta ihmiskuntaa. Minkä tähden häpeäisimme Kalevalan esitystä, kun se omalla omituisella tavallaan tulkitsee jumalallisia mysteeriöitä, kun emme häpeä käyttäessämme mielestämme filosofisempaa kieltä ja puhuesamme ”jumalan rakkaudesta”, ”Kristuksen rakkaudesta morsiamensa” jne.?

Muinaissuomalaisen tietäjien todellista viisautta juuri todistaa se, että he eivät puhu ihmisten jumalkaipuusta ja totuudenjanosta, vaan jumalan kaihosta ihmisten luo. Kaikki ihmiset ilman muuta tietävät, että ihminen saattaa janoa totuutta ja pyrkiä jumalan luo, mutta ainoastaan viisaat tietävät, että ihmisen jano on vain heikko jälkimaku siitä jumalallisesta rakkautenkaihosta, jota korkeammat tajunnat tuntevat ihmissielua kohtaan. ”Niin rakasti jumala maailmaa”, kuiskaa kristikuntakin pyhässä totuuden aavistuksessa ja erehtyy vain, mikäli se luulee, ettei jumala teossa ja toimessa rakastanut ihmiskuntaa aikojen aamusta saakka.

Ja mitenkä Kalevalan sankarit kosinnoissaan onnistuvat, millä tavalla jumalalliset hengen voimat pelastustyöstään suoriutuvat? Väinämöinen ei voita, ei Ainoa eikä Pohjan neitiä, Lemminkäinen ei liioin, ainoastaan Ilmariselle se onnistuu. Tässä kuvastuu sekä terävä psykologinen huomio että elämän kehityslakien syvä tuntemus. Sillä mikä jumalallisen tajunnan puoli se ihmissielun voittaa ja itseensä päin kääntää? Tahtoko sinällään? Ei. Ihmisen sielu on liian täynnä haavekuvia ja kokemushalua taipuakseen muitta mutkitta ”jumalan tahdon alle”. Entä tunne sinällään? Ei. Ihmisen sielu on heikkouudessaan liian ylpeä tyytyäkseen ”jumalan rakkauteen” tunteeksi ymmärrettynä. Se kaipaa – ainakin alussa – jumalallista apua

ja voimaa, jonka miehuuteen ja kyvykkyyteen se saattaa hurmaantuneena uskoa. Ja tämä voima on tietenkin äly.

Ilmarinen ajatuksen, älyn ja neron edustajana, hän viepi saaliikseen Pohjan immen. Mikä olisikaan ihmissielun kohtalo ilman järjen valoa? Ilman sitä itsenäisyyttä, sitä mahdollisuutta ”uppiniskaisuuteen”, ”syntiin” ja ”pahaan”, joka ihmisen ihmiseksi tekee? Nukke hän olisi jumalien käsissä, tiedoton ”jumalan kuva”, täydellinen, mutta ansioton.

Ilmarisvoimat ne sen tähden ensimmäisinä astuvat näyttämölle ihmiskunnan elämässä ja vasta viimeisinä Väinämöisvoimat. Inhimillis-jumalallisesta tahdosta emme vielä saata puhua yleisenä ilmiönä ihmisten kesken. Mitä me tahdoksi kutsumme, on – niin kuin modernit sielutieteilijät huomauttavat – helposti hajotettavissa ajatus- ja tunne-elementteihinsä. Todellinen tahto on esoteerinen asia. Se toistaiseksi ilmenee vain tietäjissä ja taitajissa. Kalevalan Väinämöinen onkin ”tietäjä iänikuinen”, joka sanansa ja laulunsa voimalla saa enemmän aikaa kuin muut teoillaan. Väinämöinen on Kalevalan mahtaja *par préférence*²⁰, ja hänen tehtävänsä pelastustyössä on yksilöllistä, ei kollektiivista laatua. Hänen vaikutuksensa näkyy niin muodoin yksilön ja ihmiskunnan myöhemmillä kehitysteilla.

---

²⁰ Erityisesti. – Toim. huom.

LEMMINKÄISVOIMAT

Kalevala ei kuvaa sankareitaan kosintarunoissa täydellisiksi olennoiksi. Vaikka he – siinä merkityksessään, josta meillä on puhe – edustavat jumalallisia voimia, kuvaa Kalevala heitä perin inhimillisiksi, vieläpä heikoiksikin. Väinämöinen, joka on vakaa ja vanha, viisas ja kokenut, jolla on tahtoa ja valtaa hallitsemaan luontoa ja itseään, hän esiintyy samalla mielestämme merkillisen epäviisaana ja osoittautuu odottamattoman kokemattomaksi, ryhtyessään kosimaan nuorta tyttöä; niin, hänen rakkautensa nuoreen Ainoon ei saata heikkoudessaan ja ilmeisessä järjettömyydessään olla muuta kuin traaginen. Lemminkäinen, kaunis Kaukomieli, jonka koko olemus uhkuu intoa ja uskoa, runoutta ja rakkautta, kuvataan samalla kiivaaksi, riitaisaksi soturiksi ja huikentelevaksi lemmenseikkailijaksi. Ilmarinen, seppo iänikuinen, sammon takoja, kykenevä, nerokas, taitava, on samalla hieman hidas, laiska, juro, melkein pä lapsellisen yksinkertainen.

Tehden tällä tavalla inhimillisiksi sankarinsa, jotka suorittavat yli-inhimillisiä tekoja, Kalevala tuo ne niin lähelle meitä, että miltei unohdamme heidän jumalallisuutensa. Ja kuitenkin meistä näyttää, että Kalevala juuri sillä menettelyllään on erityisesti tahtonut painottaa kunkin sankarinsa perusominaisuutta. ”Katsokaa”, se sanoo, ”mikä kussakin on parasta, se

kehittyy ja kasvaa. Kuollut vain jää liikkumatta paikalleen, elävän mieli on eteenpäin.”

Tämä kehitysperiaate kulkee punaisena lankana Lemminkäisen historiassa. Lemminkäinen, joka edustaa ihmiskunnan povessa riehuvia tunnevoimia, esittää elämänsä näiden tunteiden eri kehitysasteita. Tämän todistaa muodollisesti sekin seikka, että Lemminkäis-runoihin – kuten prof. K. Krohn näyttää²¹ – on koottu erilaisia aineksia, kertomuksia eri henkilöistä, Ahti Saarelaisesta, Kaukamoisesta, Pätöisestä pojasta jne., jotka kansan ja runolaulajain mielikuvituksessa jo ovat kuuluneet yhteen ja olleet ikään kuin saman olennon toisintonimiä. Kaukamoisen ja Ahti Saarelaisen nimellä Lemminkäinen rakastelee Saaren tyttöjä ja vie Kyllikin vaimokseen, Lemminkäisenä hän kosii Pohjan neitoa, ja kertomus hänen kuolemastaan on alkuperäisin Pätöisen pojan runosta. Uudessa Kalevalassa Lönnrot oikealla psykologisella silmällä on antanut Kaukamois-episodin tapahtua Lemminkäisen nuoruudessa, ennen hänen varsinaista esiintymistään Pohjan neidon kilpakosijana, sillä Kyllikkiruno kuvaa itse asiassa varhempaa kautta ihmiskunnan Lemminkäisvoimien kehityshistoriassa.

Ahtina Lemminkäinen ”kasvoi koissa korkeassa, luona armahan emonsa” ja hänestä

Tuli mies mitä parahin,
Puhkesi punaverinen,
Joka päästänsä pätevi,
Kohastansa kelpoavi.

Yksi oli hänellä vain vikana:

Ain’ oli naisissa eläjä,
Yli öitä öitsilöissä,
Noien impien iloissa,
Kassapäien karkeloissa.

---

²¹ Kalevalan runojen historia, s. 507 ja seur.

Runo viittaa tähän Lemminkäisen heikkouteen miltei ivahymyllä, niin kuin se yleensä käyttää pientä huumoria kuvatessaan sankarinsa elämänvaiheita. Kalevalaa okkultisesti tulkittaessa tämä piirre on huomioonotettava. Lemminkäistä kehutaan ja hänen voimaansa ja taitoansa ylistetään: lauluillaan ja loitsuillaan hän lumoo. Mutta kuitenkin runon mielestä pieni pilkka on paikallaan. Kuinka tämä on ymmärrettävä?

Siinä kuvastuu vanhan suomalaisen viisauden myöhempi,²² arvosteleva katsantokanta. Se tuntee tosiasiat. Se tietää, että tunne on – ainakin toistaiseksi – suurin voima ihmiskunnan rinnassa, että tunteen lapsellinen itsekkyyks ja huolettomuus paisuu tärisyttäväksi ja lumoovaksi luonnonvoimaksi, kun se määrättyyn kohteeseen kohdistuu, että tunteen kannustamana ihmiskunta tosiaankin suorittaa suurimmat sankaritekonsa ja ihmetyönsä; ja kuitenkin se samalla sitä epäilee, niin kauan kuin ei ihmiskunta ole omien Lemminkäisvoimiensa herra. Kuinka sattuvasti tämä on tuotu esiin Lemminkäisen ylimielisessä ja halveksivassa käytöksessä märkähattu karjanpaimenta kohtaan! Juuri voittonsa hetkellä hän antaa tunteensa itseään pettää – ja siitä on seurauksena hänen traaginen loppunsa. Tunteen juuret ovat niin syvällä ihmisen aineellisessa luonnossaan, että syystä niitä saa pelätä, ennen kuin ihminen on tyystin ”sydämensä puhdistanut”.

Mikä näet on ilmenneen tunteen Lemminkäisvoimien alku ja juuri? Ihmisen sukupuolinen olemus. Hänen tajuntansa rakkauskyvyssä piilevät tunteen mahdollisuudet, mutta hänen aineellinen sukupuolisuutensa herättää ne eloon ja antaa niille muodon. Aivan oikein sanoo sen tähden Kalevala: tunne on erinomainen asia, mutta sen heikkous on, että se imee voimansa sukupuolesta.

---

²² Tämä selviää kirjamme loppupuolella.

Kun huikentelevan huvitteleva ja sukupuolisesti voimakas tunne-elämä on hiukan tasaantunut, kohdistuu rakkaus pitempi-aikeisesti määrättyyn kohteeseen, ja Kyllikki-episoodi alkaa Lemminkäisen elämässä. Tunne ei kuitenkaan vielä ole puhdistunut – ei Lemminkäisessä eikä Kyllikissä. Se vaatii valoja ja vannoo valoja. (11: 289-314.) Ja sen tähden sen on määrä hukkuu.

Vasta kun Pohjan tyttöä kosiessaan Lemminkäinen saa kaikenlaisia esteitä voittaakseen, joihin ei pelkkä huimapäinen väkivalta tepsii, ja kaikenlaisia ansiotöitä suorittaakseen, vasta silloin hän vähitellen vapautuu itsekkyydestään ja itserakkautestaan ja alkaa ymmärtää, mitä rakkaus on. Niin tunne-elämä ihmiskunnan povessa aste asteelta pitkien kehitysjaksojen kuluessa puhdistuu ja jalostuu, rehentelevä ylpeys nöyrytyy ja muuttuu uskolliseksi antaumukseksi. Suomalaisen temppera-mentin mukaisesti Kalevala tässä loppukuvauksessakin välttää kaikkea hentomielisyyttä ja liiallista tunnetta. Muutamalla sanalla Lemminkäinen kuollessaan ilmaisee syvää luottamustaan äitinsä rakkauteen, paljastaen samalla oman uskollisen tunteensa häntä kohtaan:

Oi emoni kantajani,
Vaivan nähnyt vaaliani!
Tietäisitkö, tuntisitko,
Miss' on poikasi poloinen,
Tokipa rientäen tulisit,
Avukseni ennättäisit...

Ja kun äiti on hänet kuolleesta herättänyt, muistaa hän pian rakkautensa Pohjan neitoon, jonka puolesta hän on niin paljon kärsinyt:

Tuollapa syämmykseni,
Tuolla tunttoni makaapi
Noissa Pohjan neitosissa,
Kaunoisissa kassapäissä,

joissa sanoissa monikko vain on jonkinlainen *pluralis modestiae*.²³

Syventymällä yksityiskohtiin voimme nähdä Lemminkäisen elämässä kolme suurta jaksoa, jotka selvästi kuvaavat kolme kehityskautta inhimillisen tunne-elämän historiassa:

1. Tunne-elämän lapsuudentila, jolloin tunne on huikenteleva, ajattelematon, pintapuolinen, liehuen kiintymyksessään kohteesta toiseen.

2. Sen nuoruudentila, jolloin se etsii kiinnekohtaa ja valoilla ja lupauksilla koettaa pysyä uskollisena ihanteelleen.

3. Sen miehuudentila, jolloin se ymmärtää, ettei mitään saavuteta ilman vastaavia ponnistuksia ja voittoja.

Yksi kausi on vielä kuvaamatta kehityksen alussa: ylimeno eläimellisestä tilasta inhimilliseen eli kehityskausi, joka on lähinnä eläinkunnan sokeata vaistoelämää ja josta salaiset traditiot puhuvat. Onko tämä unohtunut Kalevalan kuvauksesta?

Nähdäksemme se ei ole unohtunut, vaikka siihen on vain ohimennen viitattu. Kun Lemminkäinen laulaa joka miehen Pohjolan tuvasta ulos (12: 443-473), heittää hän yhden laulamatta: ”Karjan paimenen pahaisen, ukko vanhan umpisilmän.” Tämä ”Pohjolan sokea” ”märkähattu karjan paimen” kysyy silloin syytä, miksi ei häntä muiden mukana laulettu tuvasta. Lemminkäinen vastaa:

Siksi en sinuhun koske,
Kun olet katsoa katala,
Kurja koskemaisittani;
Vielä miesnä nuorempana,
Karjan paimenna pahaisna
Turmelit emosi tuoman,
Sisaresi siuvahutit,
Kaikki herjasit hevoiset,
Tamman varsat vaivuttelit
Suon selillä, maan navoilla,
Veën liivan liikkumilla.

²³ Monikko vaatimattomuusmielessä. – Toim. huom.

Sokea karjanpaimen on symbolina siitä ajasta, jolloin äsken syntynyt ihmiskunta sekaantui eläimiin ja josta esim. H. P. Blavatsky mainitsee Salaisessa Opissaan. Järjen valo oli ihmisissä vielä niin himmeä, etteivät he muuta tainneet kuin matkia eläimiä ja suin päin syöstä heräävän sukuvietin valtaan. Tämä alkuperäinen lankeemus, johon paratiisikertomukset viittavat, onkin laskenut perustan ihmiskunnan myöhemmille kärsimyksille. Sukuvietti se aina on ollut ihmiskunnan kohtalokkaana vitsana, joka sille tuskaa on tuottanut. Sama ihmiskunta, joka nyt näyttelee osaksi Ahti Saarelaisen, osaksi kauniin Kaukomielen osaa, on ennen esiintynyt näyttämöllä vietistä sokautuneena karjanpaimenena ja niittää nyt elämänsä tragediassa karmalliset seuraukset alkuperäisestä ”synnistään”.

Teosofiseen kirjallisuuteen perehtyneet tietävät, että salatiède puhuu ihmiskunnan juuriroduista: kaksi ensimmäistä olivat ylifyysisiä ja vasta kolmas oli ensimmäinen fyysisellä ruumiilla varustettu ihmisrotu, jonka asuinpaikkana oli Tyynen Valtameren syvyyteen uponnut manner, jolle luonnontutkija P. L. Sclater antoi nimen Lemuria. Tässä kolmannessa rodussa tapahtui edellä mainittu ”syntiinlankeemus” ja sen perästä rotu ”tuli mustaksi synnistä.” (Sanotaan, että neekerirotu on ruumiillisesti siitä polveutunut.)

Neljäs rotu oli atlantilainen, punainen ja keltainen rotu, joka asui Atlantin mereen vajonneella mantereella (”Atlantis”). Platon kertoo sen viimeisestä jätteestä, Poseidonin nimisestä saaresta, ja Kalevalan ”Ahti Saarelainen” ja ”Saarella” asuva Kyllikki kuuluvat sekä nimiensä että psykologisen sisältönsä puolesta varsinaisesti atlantilaiseen kehityskauteen. (Ahti = Vellamo viittaa myös tunnemaailmaan eli ”astraalitasoon”, jonka vertauskuvana aina on käytetty vettä.)

Ihmiskunta elää nykyään Salaisen Opin mukaan viidennessä eli arjalaisessa juurirodussa ja paras vähemmistö ihmiskuntaa on sen tähden tunne-elämässään varsinaisen Lemminkäisen tasalla, mutta suurin osa yhä vielä jatkaa Kaukamoisen elämää.

Vasta vielä syntymättömät kuudes ja seitsemäs juurirotu puhdistavat ihmiskunnan Lemminkäisvoimia niin pitkälle, että ihmiset alkavat käytännössä käsittää ja toteuttaa Kristus-rakkautta.

Jumalallinen pelastustyö näkyy asteittaisessa tunnekehityksessä. Sen huippukohta saavutetaan, kun persoonalliset tunteet, sekä ”hyvät” että ”huonot” hukkuvat suuren jumalallisen rakkauden valtameren. Lemminkäinen edustaa siis korkeimmassa ja syvimmissä merkityksessään ihmiskunnan Kristusvoimaa.

LEMMINKÄINEN – KRISTUS

Kristityn mielestä voi tuntua miltei pyhän häväistyksestä, kun vanha pakanallinen lemmensankari, suomalainen Don Juan, asetetaan rinnatusten Kristuksen pyhän ja puhtaan majesteetin kanssa. Olkoon. Tarkoituksemme ei olekaan väittää, että Kalevala yhtä ylevästi ja kauniisti kuin Uusi testamentti olisi kuvannut jumalallisen rakkauden mysteeriota ihmissielussa. Kalevalan viisaus on kotoisin toisesta ajasta kuin Uuden testamentin; sen ulkonainen asu on luonnollisesti toisenlainen. Tarkoituksemme on vain painottaa, että Kalevalan viisaus on ytimeltään sama, että se tunsii samat tosiseikat ihmissielun kehityksestä ja päämäärästä kuin esim. Uusi testamentti. Sillä on oma tapansa kuvailla tunne-elämän asioita ja arvostella niitä, se kallistuu ihailussaan järjen toiminnan ja viisauden puolelle, mutta se tietää, että tunne itsessään on suurin maaginen voima ja ihmissielun uudestisyntyttäjä. Kuinka ylevän ja liikuttavan esimerkin se tästä antaa kertoessaan Lemminkäisen äidin uhrautuvasta rakkaudesta, rakkaudesta, joka kirkkaudessaan kuolemankin voittaa!

Tämä Kristuksen ylevyyden ja Lemminkäisen näennäisen jokapäiväisyyden välinen ristiriita onkin helposti selitettävissä, kun muistamme, että Kristuksessa on kuvattu yksistään lopullista päämäärää, tunnevoimien viimeistä kehitystasetta, jota vastoin Lemminkäinen kuvaa niiden koko kehitystä, pitäen

ennen kaikkea silmällä varhaisempia asteita, mutta silti unoh-
tamatta vielä saavuttamatonta päämäärää. Kalevala itse johtaa
meitä etsimään Lemminkäisestä vastinetta Kristuksellekin.

Juuri Lemminkäisen äidille elävänä ihmisenä omistettu tärkeä sija todistaa puolestaan, että Lemminkäinen jumalallisessa pelastustyössä vastaa kolminaisuuden toista persoonaa eli Poikkaa. Väinämöisen äiti ei esiinny inhimillisenä olentona ollenkaan ja Ilmarisen äiti vain sivuhenkilönä Kalevalassa. Mutta jokaisessa vanhassa viisaujärjestelmässä vapahtajan äidillä on tärkeä sija elävänä ihmisenä: Kristuksen äidillä (Maria), Buddhan äidillä (Maajaa), Krishnan äidillä (Deevaki) jne., joten yhtäläisyys Lemminkäisen kanssa on silmiinpistävä.²⁴

Kalevalan kolmesta pääsankarista Lemminkäinen niin ikään on ainoa, jonka kuolemasta kerrotaan; sitä paitsi hänen tosin-tonimenään kuolemarunoissa käytetään nimeä Kalevan poika, Pätöinen poika, joka vastaa Jumalan poikaa eli Logoksen poikaa. Samaten jokainen vapahtaja vanhoissa järjestelmissä tapetaan ja joutuu tuonelaan. Julius Krohn on huomauttanut siitä merkillisestä yhtäläisyydestä, mikä vallitsee skandinavilaisen Balder-tarun ja Lemminkäis-tarun välillä. Ylijumalan Odinin poika Balder on valon jumala, ja paha Loke viettelee sokeata Hodria – tämän kättä ohjaten – ampumaan Balderin kuoliaaksi. Balder joutuu Helin luokse manalaan, josta hän 40 päivän perästä nousee jälleen ylös, vaikkei hänen äitinsä kykenekään häntä pelastamaan; tässä kohden siis Balder-taru poikkeaa Lemminkäis-runosta. Kaarle Krohn mainitsee tarujen yhtäläisyyden, mutta selittää sen johtuvan siitä, että molemmat ovat kristillisperäisiä legendoja. Historiallisesti alkuperäinen lienee hänen mielestään kertomus Jeesuksesta, joka surmataaan ja astuu alas manalaan ja kolmantena päivänä nousee ylös kuolleista.²⁵

²⁴ Vrt. tähän erästä Aunuksessa tavattua kynnilisrealistisen säkeen muotoa: ”Lemminkäinen on lehtolapsi.” Samaa on sanottu esim. Jeesuksesta.

²⁵ Kalevalan runojen historia, 581 ja seur.

Tässä johtopäätöksessään prof. Krohn kerrassaan erehtyy. Torjuessaan pakanallisia yhtäläisyyksiä Kristustarun kanssa yksinomaan Balder-taruun viittaamalla osoittaa hän asian tuntemattomuutta, Balder-taru on vain esimerkki monesta. Joskin sitä keskiaikaisten kirjoitusten nojalla kävisi selittäminen kristillisperäiseksi – mikä asiallisesti on sangen vähän luultavaa – on tällainen selittämistapa mahdoton todistettavasti vanhempien legendojen suhteen, kreikkalaisten, egyptiläisten, intialaisten jne.

Ottaaksemme pari esimerkkiä: Muinaishindulainen vapah-taja Krishna sai surmansa metsästäjän nuolesta, kun hän istui puun alla metsässä mietiskelyyn vaipuneena. Niin kertoo vanha kirja Bhagavata Puraana, ja hindulaiset laskevat viisi tuhatta vuotta kuluneen Krishnan kuolemasta. Kuolemansa jälkeen Krishna astui manalaan ja nousi jälleen kuolleista. Egyptiläisessä tarustossa Osiriksen tappaa hänen vihollisensa, pahan käärme Tyfon; mutta Osiris nousee kuolleista Horuksena ja surmaa vuorostaan Tyfonin. Osiris tulee nyt ”haudantakaisen elämän herraksi” ja ”kaikkien sielujen tuomariksi”. Niinhän Jeesuskin saa surmansa taistellessaan pahaa vastaan, mutta ylösnousseena vie voiton ”vanhasta käärmeestä”; ja Ilmestyskirja sanoo hänestä, että hänellä on ”helvetin ja kuoleman avaimet” (1: 18), samoin kuin Apostolein Teoissa väitetään, että ”Jumala on asettanut elävien ja kuolleitten tuomariksi” (10: 42). Babylonian vapahtajahenkilö Tammuz oli kolme päivää tuone-lassa kuoltuaan, mutta nousi sitten jälleen kuolleista, ja hänen kuolemansa ja ylösnousemisensa muistoksi vietettiin vuosittain suurta murhe- ja riemujuhlaa, jossa jälkimäisessä pappi näkyy sanoneen: ”Luottakaa te Herraanne, sillä hänen kärsimänsä tuskat ovat teille pelastuksen hankkineet.” Muuan ba-bylonialainen legenda kertoo Ishtar-jumalattaren, Tammuzin

äidin, astuneen alas manalaan elämän vettä noutamaan, millä herättäisi henkiinsä kuolleen poikansa. Kreikkalainen myytti Bakkhoksesta (Zagreoksesta eli Dionysoksesta) muistuttaa kaikista lähimmin Lemminkäistarua, sillä kun Titaanit ovat Bakkhoksen surmanneet, leikataan hänet palasiksi. Kolme päivää hän nukkuu haadeksessa, jonka jälkeen Jupiter herättää hänet eloon ja Pallas tuo hänelle sydämen. Ylösnousemisensa jälkeen hän astuu taivaaseen. Muuan taru, joka esittää Dionysoksen Deemeterin poikana, kertoo, että äiti kerää yhteen ja asettaa paikoilleen silvotut ruumiinosat ja tekee pojan nuoreksi jälleen, menetellen siis aivan samalla tavalla kuin Lemminkäisen äiti.

Nämä esimerkit, joiden lukua voisimme vielä lisätä syyrialaisilla, meksikolaisilla ym. taruilla, riittänevät todistamaan, että käsitys vapahtajasta, joka tapetaan, astuu manalaan ja nousee ylös kuolleista, on perin vanha ja yleinen. Kristillinen kertomus on tässä kohden vain ”pakanallisten” alkumuotojen jäljennös. On siis aivan tarpeetonta ja mieletöntä koettaa todistaa Lemminkäistarua kristillisperäiseksi; yhtä hyvällä syyllä – jollei paremmalla – sitä voi väittää kreikkalaiseksi tai egyptiläiseksi alkuperältään. Ja miksi emme näin ollen saisi pitää kertomusta Lemminkäisen kuolemasta, hänen äitinsä uhrautuvasta rakkaudesta ja hänen ylösnousemisestaan yhtä ”pyhänä” ja korkeana kuin vastaavaa kertomusta Jeesuksesta?

Psykologisesti ymmärrettynä taru kätkeekin päivänselvän tosiasian. Logoksen toinen persoona, Poika eli toisin sanoen jumalallinen tunnevoima, joka itsessään on yksi ja jakamaton, nimittäin rakkaus, on ihmiskunnassa aivan kuin tapettu ja kappaleisiin leikattu: jokaisessa ihmisyksilössä on siitä palanen²⁶,

---

²⁶ Tätä tosiseikkaa kuvatakseen egyptiläisillä oli tapana hautakirjoituksissa asettaa jokaisen vainajan nimen eteen jumalnimi Osiris. (”Osiris N. N.”).

mutta mikä irvikuva tämä jumalallisen tunnevoiman osanen useinkaan on! Rakkaus on muuttunut itserakkaudeksi, vihaksi toisia kohtaan ja kaikkinaisiksi itsekkyyden ja paheen ilmenyksiksi. Vasta ”ylösnoousseessa”, ”uudestisyntyneessä” ihmisessä on jumalallinen rakkaus saavuttanut takaisin alkuperäisen voimansa, puhtautensa ja eheydensä ja kykenee ohjaamaan ja hallitsemaan eläviä ja kuolleita.

Tämä ”ylösnoousemus” on tietenkin yksilökohtainen ja siis esoteerinen asia. ”Kuolleista nousseita” ovat psykologisessa merkityksessä ainoastaan tietäjä-ihmiset, jotka ovat suorittaneet pitkän ja vaivaloisen henkisen kehityksen. Ihmiskunta kokonaisuudessaan on vielä kaukana päämäärästään, eikä se sitä koskaan yhdellä kertaa saavuta. Yksitellen ihmiskunnan yksilöt omien ponnistustensa kautta joutuvat tien päähän, ja vasta sitten, kun nykyisen ihmiskunnan kaikki yksilöt ovat henkisesti uudestisyntyneet, voidaan sanoa, että jumalallinen vapahtaja, jumalan poika, joka ihmiskunnan sielussa on ristiinnaulittu, on kuolleista ylös noussut ja vapaaehtoisesta kärsimyksestään vapautunut. Siihen saakka hän tosiaan vaelttaa kuoleman valtakunnassa, saarnaten vangituille sieluille pimeydessä.

Eikä hän kuolleista nousisi ilman äitinsä, suuren luonnon ja elämän apua! Elämän koulu se ihmisiä kasvattaa. Elämä on kuin kärsivällinen, rakastava äiti. Mihin ihmisielu joutuisi tunteittensa heittelemänä, ellei luonto, ellei elämä itse sitoisi hänen haavojaan, lohduttaisi häntä, valaisi häneen uutta eloa? Kun hänen persoonallinen tunne-elämänsä kärsii haaksirikkonsa, ei jumalallisen rakkauden siemen hänen sielussaan yksin kykenisi häntä uudesti luomaan. Pätöisen pojan avuksi rientää silloin luonto-äiti, ja vasta äidin hellävaroinen käsi heittää pojan kuolleista.

12

ILMARISVOIMAT

Ilmarinen on Kalevalan sankareista se, jonka alkuperäiseen jumaluuteen tiedemiehetkin uskovat. Tänä päivänä votjakit kutsuvat kristittyä Jumalaa Inmariksi, joka äänteellisesti vastaa Ilmaria, ja sekä Inmar että Ilmari ovat alkuaan olleet ilman jumalia. Vanhassa merimiesloitsussa rukoillaan Ilmariselta myötätuulta, ja eräässä lappalaisessa noitarummussa kuvataan Ilmaris-nimistä haltiaa myrskyä ja kovaa ilmaa aikaansaavana. Luetellessaan hämäläisten jumalia Mikael Agricola mainitsee, että

Ilmarinen Rauhan ia ilman tei
Ia matkamiehet edheswei.

Kalevala kertoo Ilmarisen ”taivoa takoneen ja ilman kantta kalkutelleen.” Tulen syntyrunossa hän myös esiintyy salaman iskijänä yhdessä Väinämöisen kanssa:

Iski tulta Ilmarinen,
Välähytti Väinämöinen,
Sakarilla vaskisella,
Miekalla tuliterällä,
Päällä kuuen kirjokannen,
Päällä taivosen yheksän.
(Vanha Kalevala 26: 36-41).

Prof. Kaarle Krohn, joka pitää Lemminkäistä alkuperäisesti historiallisena henkilönä, menee niin pitkälle myönnytyksissään Ilmarisen suhteen, että hänen mielestään tämä Kalevalan

elävän realistisesti kuvattu seppo on vain yhteiskuva Suomen kansan syvistä riveistä. ”Ilmarinen on tyyppi”, hän sanoo, ”eli runollinen perikuva, jonka jokainen suomalainen voi oikeaksi todistaa, joka ennen muita suomalaisia muotoja ulkomaalaisenkin silmään pistää.” Ja aivan kuin tarjoten pikkusormensa symbolisen selitystavan pahlalaiselle prof. Krohn vielä myöntää, että Ilmarinen täten ymmärrettynä ”on historiallisesti todellinen paljon korkeammassa katsannossa kuin minkään yksityisen Suomessa eläneen sepän jälkimaine.”²⁷

Aivan oikein on sanoa, että Ilmarinen ennen muita kuvaa suomalaista luonnetta. Hän on jörö ja hidas ja ilman alotekykä. Hän on hieman tyhmä ja syrjästä katsoen näyttää kylmältä ja tunteettomalta. Mutta kun toinen häntä työhön innostaa, on hän erittäin taitava ja tunnollinen, ja kun hänen verensä keran on liikkeelle saatu, on hän intohimoisen toiminnanhalunen. Sekin, että häntä on verrattain helppo vetää nenästä, riippuu enemmän hänen lapsellisesta upparehellisyydestään kuin suorastaan tyhmyydestä. Kalevala kuitenkin kuvaa Ilmarisessa suomalaista luonnetta vain näennäisesti. Kun Kalevala avataan jollain yleisinhimillisellä tai kosmisella avaimella, edustaa Suomen kansa luonnollisesti ihmiskuntaa yleensä, ja sen tähden Ilmarinenkin suomalaista luonnetta kuvatessaan edustaa ihmiskunnan sielunelämässä jotakin olennaisesti inhimillistä. Ja mitä muuta tämä olennaisesti inhimillinen voisi olla kuin ihmisen järki?

Kieltämättä edellä mainitut ominaisuudet sattuvasti soveltuvatkin sille Kalevalan sankarille, joka edustaa älyn prinssiipiä ihmiskunnan sielunelämässä. Sama Ilmarisvoima, joka myöhemmin ilmenee älykkyytenä ja nerokkuutena, se kehityksen alkutaipalilla pukeutuu tyhmyyden ja saamattomuuden

---

²⁷ Kalevalan runojen historia, s. 344.

muotoon. Ja että älynvoimat sinänsä ovat tunteista riippumattomia ja siis kylmiä, on psykologisesti ja metafysisesti yhtä totta kuin se, että intohimoja ja tunteita saattaa miltei rajattomiin kiihottaa ajatuksen ja älyn avulla.

Kieltämättä järki eli äly niin ikään on inhimillinen perusominaisuus ennen muita. Ilman järjen prometeista tulta ihminen ei olisi muuta kuin eläin. Järki se kohottaa ihmiskunnan yli muun luonnon, se nostaa ihmisen jumalien tasalle ja avaa hänelle loppumattoman kehityksen mahdollisuuden. Vanhat kansat sen tiesivät. Intialaisten ihmisnimi *manu* ja *manusha* johtuu sanskritinkielisestä rungosta *man*, joka merkitsee ajatella. *Manu* – ”ihmistyyppi” – on täten ”ajattelijä”. Samasta juuresta johtuvat englantilainen sana *man*, saksalainen *Mensch*, ruotsalainen *människa*, jotka kaikki merkitsevät ihmistä. Samaa alkuperää on niin ikään latinalainen *mens*, ”mieli”, josta yleisesti käytetty *mentaalinen*, ”ajatusta koskeva”, ”älyperäinen”, on johtunut. *Mens*-sanasta mieltä kiinnittävä johdannainen on *mentiri*, ”valehdella”, johon tietenkään älytön olento ei kykenisi.

On olemassa sana, jota ei mikään olento voi käyttää, ennen kuin hän on ihmisen tasalle kohonnut. Tämä sana on *minä*. Suomalaisen *minä*-sanan sointu kajahtaa myös sanasta *ihminen*. Eiköhän nyt voisi löytää yhteyttä suomalaisen *minä*-sanan ja indoeurooppalaisen *man*-rungon välillä? Ja jos *ihminen*-sanan vartalo on *ihmis*, on muistettava, että *s* esiintyy sanoissa *mens* ja *manas* (sanskrit. ”mieli, järki”). Että *ihminen*-sanan ensimmäinen tavu *ih* puolestaan muistuttaa saksalaista *Ich*-sanaa, joka on sukua kreikkalaislatinalaiselle sanalle *ego* ja sanskritinkieliselle *aham* (”minä”), lienee oppineiden mielestä pelkäksi sattumaksi luettava. Kuitenkin suomalaisistakin sanoista ”*minä*” ja ”*ihminen*” tuoksahtaa ikimuinoinen ajattelemisen ja järjellisen toiminnan rauhallinen henki.

Niille, joilla on ”korvat kuulla”, todistaa tämä jokapäiväisten sanojen johto ja merkitys, että ihmistä on alkuperäisesti käsitetty ”ajattelevaksi ja järjelliseksi olennoiksi”. Kun nyt vanhojen suomalaisten mytologiassa Ilmarinen edustaa älyn voimia, on tämäkin nimi esoteerisesti oikein valittu, sillä elementti ”ilma” vastaa älymaailmaa eli ”älytasoa”, kuten on tapana sanoa nykyisessä teosofisessa kirjallisuudessa, samaten kuin ”vesi” kuvaa tunnemaailmaa, ”maa” fyysistä ja ”tuli” korkeamman järjen ja hengen maailmaa. Ilmarinen merkitsee täten ”ajatusmaailman herra ja hallitsija”.

Teosofisessa kirjallisuudessa, kuten jokainen asiantuntija tietää, on tullut tavaksi puhua ihmisminän kaksinaisuudesta, ylemmästä ja alemmasta minästä ja järjestä. Tämä jako, joka muuten käytännöllisyytensä ja kuvaavuutensa nojalla on pujahtanut jokapäiväiseen puhekieleemme ja kirjallisuuteenkin, perustuu osaksi psykologiseen havaintoon, osaksi salaiseen kehityshistorialliseen tietoon.

Goethe asettaa Faustin suuhun nuo siivekkäät sanat: ”Kaksi sielua mun rinnassani asuu, toinen toisesta erota tahtoo: toinen rajussa rakkaudenkiikhossa maailmaan tarrautuu; toinen tomusta väkisin kohoo korkeiden esi-isien tasoille.” Jokainen ihminen saa todeta, kuinka hyvä ja paha, totuus ja valhe, rakkaus ja viha, kaunis ja ruma, puhdas ja saastainen, ylhäinen ja alhainen taistelevat ylivallasta hänen tajunnassaan. Eikä siinä kyllin, että vastakohtat viihtyvät vieretysten hänen sielussaan. Hän ei aina itsekkään tiedä, missä on oikeus, missä vääryys, sillä hänen ymmärryksensä puolustaa molempia. Itsekkyyden, ruumiilliselle ihmiselle luonnollinen, vaisto viekin usein voiton korkeamman järjen heikommilta voimilta.

Sielutieteelliset käsikirjat puhuvat tästä ristiriidasta vain ohimennen, mainitsevat puhtaasti järjen olemassaolon, mutta

kiinnittävät huomionsa sielunelämän erittelyyn sinänsä. Muisti, looginen ymmärrys, mielikuviutus jne., josta niissä puhutaan, ovat kaikki alemman minän eli järjen ominaisuuksia, heijastuksia ylemmän olemuksesta. Niinpä muistia ja havaintoa vastaa ylemmän järjen näkevä tieto, loogista ymmärrystä järjen kosminen luonne (järki = Logos), mielikuviutusta järjen luova voima. Ylempi minä palvelee luonnostaan totuutta, mutta alempi minä oppii vasta kokemuksen koulussa irtautumaan itsekkäiden tunteiden ja himojen vallasta. Jokaiselle filosofiselle ihmiselle on kuitenkin muutta mutkitta selvää, ettei voitaisi puhua mistään alemman minän asteittaisesta kehityksestä, ellei pysyvällisenä taustana pitkin matkaa olisi se ajattelija, se muodollinen eli formaalinen minä, jonka silmien edessä reaallinen minä – käyttäksemme modernia nimityksiä – alati muuttuu.

Aikain viisaus on aina puolustanut ylemmän minän oikeuksia ja selittänyt niitä. Ei mikään uskonto alkuperäisessä puhtaudessaan ole pahaa, itsekkyyttä, syntiä oikeaksi nimittänyt. Kaikki ne ovat neuvoneet ihmistä sitä vastaan taistelemaan ja sitä voittamaan. Tämä muinaisen viisauden kanta on perustunut tarkkaan tietoon ihmisminnan synnystä ja kehityskulusta.

Mikä on nimittäin tämä merkillinen minä, joka pakenee suurimpienkin filosofien kuten Hume'in ja Kantin analysoivaa katsetta, mistä se on kotoisin, miten se on syntynyt?

Salainen tieto yksin tuntee vastauksen: ihmisen minä on syntynyt Jumalasta. Ei ole maailmassa kuin yksi itsetajunta: Jumalan. Ihmisen minä on sirpale suuresta jumalallisesta itsestä, ihmisen järki osa ja pienoiskuva Logoksen mahtavasta nerosta. Ja miten ihmisminä on syntynyt ja muodostunut? Kun alemmat luonnonvoimat aikakausia kestäneen kehitystyön jälkeen olivat saaneet ihmisen kaltaisen eläimen valmiiksi, laskeutui tähän muotoon maailman valo, jumalallinen järki, Logoksen

itsetajunta – ja inhimillinen minä syntyi hengen ja aine-elämän kosketuksesta. Maan tomusta on ihminen, ja jumalan henki on häneen puhallettu! Taivaisesta kodistaan maan päälle muuttanut on järjen poika ihmisen hahmossa. Todellakin kahtia jaettu jo syntymästään on ihmisen minä: toisella kädellä kiinni pitäen maisesta majastaan, toisella taivaan sineä tavoitellen. Eläimessä syntyi ihmisen minä ja kuitenkin se polveutui Jumalasta.²⁸

Voisimme sanoa filosofisesti: järjen korkein ilmennys on siinä, että se käsittää itsensä Järjeksi, so. Jumalasta lähteneeksi, ja tämä on mahdollista ainoastaan rajoitetun yksilöllisen tajunnan, toisin sanoen minuuden avulla. Kuten jo Väinämöisestä ja maailman luomisesta puhuessamme huomautimme, on ihmisminnan synty ja kehitys niin tärkeä kohta maailmankehityksessä, että sitä kutsutaan ”toiseksi luomiseksi”.

Tämä ”toinen luominen” annetaan Kalevalassa Ilmarisen tehtäväksi. Ilmarinen suorittaa sen, mihin muut eivät kykene. Ilmarinen on Kalevalassa mitä merkillisin olento. Tarkastakaamme siis Ilmarista ja hänen työtään.

---

²⁸ Näistä asioista puhuu seikkaperäisemmin esim. H. P. Blavatskyn ”Salainen Oppi”.

ILMARINEN, TULI JA RAUTA

Jos nyt Ilmarinen Kalevalan kuvakielessä edustaa ihmiskunnan älyllisiä voimia, miksikä Ilmarista kuvataan sepäksi, miksi hän alituisen on tekemisissä raudan ja tulen kanssa, ja miksi Sampokin taotaan? Puhumattakaan siitä, että ”seppä” on sattuva ahkeran tekijän ja toimijan määritelmä, että toiminta on älyn oleellinen tunnusmerkki ja että vielä tänä päivänä käytetään esim. lausetapaa ”järjen valo”, on sillä selvät okkultiset syynsä. Ilmarisen kuvaaminen sepäksi, joka puuhaa raudan ja tulen kanssa, todistaa sille, jolla on ”silmit nähdä”, että vanhat suomalaiset tietäjät tunsivat sekä asian oikean tilan että yleisiä sovinnaisia traditioita ja nimityksiä.

Älynvoimien synty ja vaikutus ihmiskunnassa esitetään Kalevalassa ennen kaikkea kolmessa tapahtumassa Ilmarisen elämässä: tulensyntyrunossa, raudansyntysanoissa ja Sammon taonnassa.

Tulensyntyssä annetaan niin sanoaksemme eettinen yleiskuva älynvoimien, jumalallisen järjen ja viisauden valon laskeutumisesta pimeydessä vaeltavaan ihmissukuun. Olemme jo viime luvussa vanhasta Kalevalasta toistaneet ne säkeet, joissa kerrotaan Ilmarisen tulta iskeneen. Uudessa Kalevalassa Ilmarisen nimi on muutettu ”ilman Ukoksi”, mutta merkityksen samaisuus on silmiinpistävä. Ilmarinen, älymaailman herra ja

järjen jumala, on se Prometheus, joka ihmissuvulle pyhän tulen antaa.

Niin kauan kuin ihmiskunta uskollisesti hoitaa taivaallista tulta, käy kaikki hyvin. Ihmiskunnan sielu on silloin kuin Vestan neitsyt tottelevaisessa viattomuudessaan:

Neiti pitkän pilven päällä,
Impi ilman partahalla
Tuota tulta tuitteli,
Valkeaista vaapotteli
Kultaisessa kätkyessä,
Hihnoissa hopeisissa.

Tämä on se paratiisi-tila, josta vanhoissa mytologioissa kerrotaan. Korkeamman minän pyhä tuli valaisee nuorta ihmiskuntaa, joka sisäistä valoansa totellen ei paljoakaan tiedä ulkonaisesta maailmasta. Viattomana elää nuori Aatami, ja luonto on hänen kuuliainen palvelijansa. Mutta liian lyhyt on tämän onnen ja autuuden aika Lemurian paratiisissa. Sitten tunteiden ja himojen Lemminkäisvoimat syttyvät ihmiskunnassa, joka on jakautunut kahteen sukupuoleen, Aatamiin ja Eevaan, ja hengen pyhä tuli kadottaa kirkkkautensa. Onnettomuus tapahtuu, niin kuin runo kertoo:

Impi tulta tuitteli,
Vaapotteli valkeaista,
Tulta sormilla somitti,
Käsin vaali valkeaista:
Tuli tuhmalta putosi,
Valkea varattomalta,
Kätösiltä käänteliän,
Sormilta somittelian.

Ja silloin tuli muuttuu polttavaksi salamaksi, joka taivaasta syökse maahan tuhoa tuottaen, kärsimyksiä, kipuja ja tuskia aikaan saaden (47: 173-312). Niinhän juuri järki ja ajatus tunteeseen yhtyessään on kaiken siveellisen pahan ja luonnon-

lakien rikkomisesta aiheutuvan kärsimyksen luova syy (*causa efficiens*). Lucifer, valontuoja, joka taivaisessa kodissaan on sama kuin Kristus (Logos), muuttuu langetessaan maahan kirotuksi saatanaksi, joka Kristusta vastustaa. Puhdas järki puolustaa totuutta ja epätsekkyyttä, mutta himojen pauloihin langennut ymmärrys asettuu itsekkyyden ja vääryyden puolelle. Tarvitaan todella Väinämöisen ja Ilmarisen apua, niin kuin Kalevalassa kerrotaan, jumalallisten tahdon- ja älynvoimien myötävaikutusta, ennen kuin ihmiskunta nostetaan lankeemukseltaan. Ja suuri on työ noiden jumalsyntyisten veljesten edessä! Sitä tulensyntyruno monisanaisesti mieleemme teroittaa.

Viime tingassa tarvitsevat hekin apua. Ja apu ilmestyy:

Pikku mies merestä nousi,
Uros aalloista yleni...

Tämä ”pikku mies” on Päivän poika, siis auringon eli jumalan poika, toisin sanoen Kristus ihmisen sielussa. Kollektiivinen draama muuttuu nyt yksilölliseksi. Pikku mies, joka ”nousee merestä”, on Pätöiseksi pojaksi kasvanut Lemminkäinen, tunteiden aallokosta syntynyt jumalallinen rakkaus. Tämä uusi ihminen on pienistä pienin ja kuitenkin hänen voimansa on suurista suurin. Hän on jumalan poika ja hänen isänsä häntä auttaa:

Vieri veitsi taivosesta,
Puukko pilvistä putosi,
Pää kulta, terä hopea,
Vieri vyölle Päivän poian.

Tällä taivaasta pudonneella puukolla hän hauin halkaisee, joka tulen on niellyt, ja tuli pääsee taas vapaaksi. Samaten Kristus, Pätöinen poika ihmisen rinnassa murtaa lopullisesti eläimellisyyden ja itsekkyyden kahleet ja vapauttaa jumalallisen järjen. Mutta tämä, kuten sanottu, on jo esoteerista ja yksilöllistä psykologiaa.

Kaikki vanhat kansat ovat tulta pyhänä pitäneet ja viettäneet juhlia taivaallisen valon ja tulen kunniaksi. Helavalkea sytytettiin keväällä ei ainoastaan keväisen valon vaan myös sen järjen ja viisauden pyhän tulen kunniaksi, jonka vuodattamista kristikuntakin helluntaina muistelee. Antautumatta kielitteelliseen väittelyyn tekisi mieleemme kysyä, eikö sanalla ”hela” ole yhteyttä vanhojen germaanien pyhän Elms-tulen kanssa ja eivätkö molemmat ole sukua kreikkalaisten Hermes-tulelle (Hermes-Merkurius oli jumalien sanansaattaja ja viisauden jumala)?

Raudansynty-runon valaisee taas älynvoimien inhimillistä historiaa toiselta, voisimme sanoa alemmalta, realistiselta kannalta. Lukiessamme ensin tätä runoa eli loitsua emme näe siinä muuta kuin esityksen eli arvelun raudan alkuperästä; korkeintaan ”rauta” voi tarkoittaa fyysistä ainetta yleensä, kuten alkusäikeissä:

Ilma on emoja ensin,
Vesi vanhin veljeksiä,
Rauta nuorin veljeksiä,
Tuli kerran keskimäinen.

Jos ”ilma” tässä edustaa ajatusmaailmaa yleensä ja ”vesi” tunnemaailmaa, jää ”rauta” nähtävästi fyysisen maailman edustajaksi. Mutta koska raudansynnyssä Ilmarinen näyttelle pääosaa²⁹ ja Ilmarisen avain on jo löydetty, on selvää, että rauta yhtä hyvin kuin tuli symbolisoi jotakin älynvoimien tuotetta eli ilmennystä. Pitäkäämme kiinni siitä ”tulen” merkityksestä, josta vastikään on ollut puhetta: tuli on taivaasta, tuli on järjen puhdas tuli, se jumalallinen valkeus, josta Johanneksen evankeliumi puhuu (1:4); silloin helposti ymmärrämme, mitä ”rauta” on.

---

²⁹ Raudan synnyttäjäksi mainitaan ”ukko ylinen luoja, itse ilmojen Jumala”, joka hyvin sekini saattaa olla Ilmarinen.

Rauta, sanoo runo, on tulen nuorempi veli, läheistä sukua hänelle:

Olipa aikoa vähäinen,
Rauta tahteli tavata
Vanhempata veikkoansa,
Käyä tulta tuntemahan.

Mitä muuta rauta siis voisi olla kuin puhtaan järjen nuorempi veli, so. alempi ymmärrys, logiikka, jota usein kutsutaan rautaiseksi, raudankovaksi? Rauta on todella pimeä verrattuna tuleen, niin on myös maallinen järkemme verrattuna taivaalliseen, korkeampaan järkeemme, ja oikein on sanottu evankeliumissa, että ”valkeus paistaa pimeydessä, mutta pimeys ei valkeutta käsitä” (Joh. 1:5), vaikka pimeys ja tietämättömyys aina ikävöi valoa, niin kuin Kalevalakin sanoo raudan tekevän. Vanhat kansat puhuivatkin yleisesti pimeästä ”rautakaudesta”, jossa ihmiskunta nykyään elää, ja muistelivat ikävällä sitä varhaista ”kultakautta”, jolloin korkeamman minän hengen tuli vapaana loisti vielä synnittömässä ihmiskunnassa.

Raudansynty-runossa on heti alussa huomattava piirre: rauta on synnytetty – tosin Ilmarisen toimesta –, ennen kuin Ilmarinen syntyy. Niin on salaisen tiedon valossa ihmiskunnan kehityksessä tapahtunut. Ennen kuin järjen Ilmarisvoimat varsinaisesti ruumiillistuvat, oli jo käynnissä ajatusta tavoitteleva, mutta alhaalta päin alkanut ”luonnollinen evoluutio”. Silloisessa eläinkunnassa eli eläinkuntaan vielä kokonaan kuuluvassa ihmiskunnassa oli alkeellinen ajatuskyky jo herännyt. Ei saattanut puhua yksilöllisestä ajatuksesta eli järjenjuoksusta, mutta joukkotajunnassa pyrki jo ilmenemään itsetietoisuuteen viittaavia vivahduksia: matkimishalua, ihailua, kiintymystä, uskollisuutta – samoja tajunnanmuotoja, joita näemme nykyisessäkin eläinkunnassa runsaasti esiintyvän. Ymmärryksen

itu oli täten jo laskettu ihmissielun maaperään – rauta kätkeyty suohon ja vuoreen, kuten Kalevala sanoo –, ennen kuin se ihmisten ilmoille pääsi.

Vasta tämän perästä siirtyy runo kertomaan Ilmarisen synnystä eli korkeampien järjenvoimien heräämisestä:

Syntyi seppo Ilmarinen,
Sekä syntyi, jotta kasvoi,
Se syntyi sysimäellä,
Kasvoi hiilikankahalla,
Vaskinen vasara käessä,
Pihet pikkuiset piossa.
Yöllä syntyi Ilmarinen,
Päivällä pajasen laati.

Tämä ei ollut mitään evoluutiota alhaalta päin. Ilmarinen ei ollut niin kuin vastasyntynyt, joka ei mihinkään kykene. Hän oli ”seppo iänikuinen”, valmis jo syntyessään. Yöllä syntyi, päivällä laati pajan. Hän oli toisen maailman vanha kansalainen, joka maan päällä pukeutui näkyväiseen hahmoon. Kun vanhassa Kalevalassa Louhen lähettämä lintu kysyy Ilmariselta, minkä tähden tämä on niin ”kovin osaava, varsin taitava takojä”, vastaa Ilmarinen:

Siksi, olen kovin osaava,
Varsin taitava takojä:
Kauan katsoin luojan suuhun,
Partahan jalon jumalan,
Ennen taivoa takoissa,
Ilman kantta kalkuttaissa.

Tässä on siis selvästi kysymys hengen yläilmoista laskeutuneesta, taivaallisesta järjen tulesta, joka ihmiskuntaan on ottanut asuntonsa. ”Se oli totinen valkeus, joka valistaa kaikki ihmiset, jotka maailmaan tulevat.” (Joh. 1:9).³⁰ Ymmärrys

³⁰ Ks. Kalevalan Avain I painos s. 144: ”Se oli totinen valkeus, joka valistaa kaikki ihmiset, jotka maailmaan tulevat.” (Joh. 1: 9 v:n 1913 raamatunkäännöksen mukaan.)

oli luonnollisen evoluution avulla alkanut herätä, mutta vasta kun korkeamman järjen pyhät Ilmarisvoimat ymmärrykseen yhtyivät, syntyivät inhimilliset yksilöt. Luonnontieteilijät eivät yleensä tahdo uskoa tällaiseen ”yliluonnolliseen” myötävaikutukseen, mutta eräs heistä, Darwinin tunnettu työtoveri A. R. Wallace myöntää, että hänen on mahdoton muulla tavalla käsitellä ihmishengen alkuperää kuin juuri tällaisen ylikuonnollisen involuution välityksellä.

Nyt on luonnollisesti raudansynty-runossa historiallinen aukko. Siinä ei kerrota mitään siitä onnellisesta kulta-ajasta, jolloin korkeampi hengen valo oli ylivallalla ja rauta vielä ”makasi suossa”. Raudansyntyssä ryhdytään heti kertomaan siitä, miten ”syntiin lankeemuksen” jälkeen Ilmarisvoimat saavat tehtäväkseen hakea loogisen ymmärryksen rauta päivänvaloon ja ryhtyä sitä takomaan. Ja kyllä todella rauta silloin tulta pelkää:

Rauta raukka säpsähtihe,
Säpsähtihe, säikähtihe,
Kun kuuli tulen sanomat,
Tulen tuimat maininnaiset.

Mutta kauniisti lohduttaa Ilmarinen:

Ellös olko milläskänä,
Tuli ei polta tuttuansa,
Herjale heimoansa!
Kun tulet tulen tuville,
Valkean varustimille,
Siellä kasvat kaunihiksi,
Ylenet ylen ehoksi,
Miesten miekoiksi³¹ hyviksi,
Naisten nauhan päättimiksi.³²

---

³¹ ”Totuuden miekka”.

³² Älykkyyden (esprit) sulo.

Maallinen ymmärrys ei mielellään kasva järjen pyhän viisauden tuleksa – se rukoilee pois ”tuskista tulen punaisen” –, mutta Ilmarinen huomauttaa syystä, että paha kerrassaan voittaa, jos alempi järki saa kulkea omin tein:

Jos otan sinun tulesta,
Ehkä kasvat kauheaksi,
Kovin raivoksi rupeat,
Vielä veistät veljeäsi,
Lastuat emosi lasta.

Ymmärrys kuitenkin vannoo tuskan hetkenä, ettei se mitään pahaa aio tehdä. Ilmarinen tempaa raudan tulesta, asettaa sen alasimelle ja muovailee sitä. Nyt ei puutu muuta kuin viimeinen koetus, niin ymmärryksestä on tullut oivallinen järjen työkalu:

Viel’ oli pikkuista vajalla,
Rauta raukka tarpehessa:
Eipä kiehu rauan kieli,
Ei sukeu suu teräksen,
Rauta ei kasva karkeaksi
Ilman veessä kastumatta.

Tunteen koetus! Logiikka on upotettava tunteiden ja intohimojen kasteveteen. Ja Ilmarinen ymmärtää, että kastevesi on oleva makeata ja hyvää (9: 207-230). Mutta kuinka käy? Mehiläinen, jolta hän hunajata pyytää, pettää hänen toiveensa:

Lenteä hyrähtelevi,
Viskoi Hiiien hirmuloita,
Kantoi käärmehen kähyjä,
Maon mustia mujuja,
Kusiaisen kutkelmoita,
Sammakon salavihoja,
Teräksen tekomujuihin,
Rauan karkaisuveteen.

Tunteet eivät olleetkaan kauniita! Kun alempi ymmärrys joutuu eläimellisten himojen ja halujen pyörteeseen, sammuu sen lainavalo ja koko sen voima valuu tunteisiin. Kun Ilmarinen kastoi raudan kirottuun veteen,

Sai siitä teräs pahaksi,
Rauta raivoksi rupesi,
Petti vaivainen valansa,
Söi kuin koira kunniansa,
Veisti raukka veljeänsä,
Sukuansa suin piteli,
Veren päästi vuotamahan,
Hurmehen hurahdamahan.

Raudansynty-runo päättyy tähän dramaattisessa realismisaan oivalliseen kuvaukseen ihmiskunnan älyllisestä tilasta, joka osittain jatkuu vielä tänä päivänä, vaikka Ilmarisvoimat kulttuurin muodossa jo ovat paljon ja kauan ponnistelleet ihmiskunnassa.³³

³³ Teosofit ja astrologit ymmärtävät syyn, miksi rauta on valittu alemman ymmärryksen symboliksi: ilmarisvoimien inkarnatio tapahtui vasta silloin, kun maapallo oli jäähtynyt kovaksi ja fyysinen rauta syntynyt ja eläinkunta voimakkaaksi kehittynt. Astrologis-okkultisesti tämä oli Marsin vaikutusta. Mars on raudan ja samalla eläimellisen himon ja voiman planeetta, kuten jokainen astrologiseen symboliikkaan perehtynyt tietää. Ennenkuin maapallo oli kiteytynyt fyysiseksi, se ei voinut vastaanottaa Marsin rautaista vaikutusta eikä sen voimakasta tunnevaikutusta eläintajuntaan. Ja ennenkuin äly alhaaltapäin on herännyt, eivät järjen pojat ("maanasaputrat") kyenneet ruumistumaan. Järjen poikien vaikutus oli astrologisesti katsoen merkuriusvaikutusta. Mars ja Merkurius ovat täten ne kaksi kiertotähteä, joiden yhteys maapallon kanssa on sangen salaperäinen. Maapallo edustaa tavallaan sekä Marsia että Merkuriusta – sen kehitys käy Marsista Merkuriukseen – ja Ilmariseen, joka on maapallon ihmiskunta, kätkeytyy sekä sodan että viisauden jumala. Kekseliällä psykologisella käänteellä Kalevala kuitenkin heittää Mars-luonnon Lemminkäisen hartioille, antaen hänen esiintyä sotaurhona ja osoittaen tällä, että Ilmarinen itsessään on pahaan syytön: järjen pahuus on vain siinä, että se heikkoudessaan antautuu tunteen orjaksi. Tunne se on itsekkyyden ja epäveljellisyyden, sotaisuuden, varsinainen alku ja aihe (causa materialis). Tässä kuvastuu siis tavallaan sama näkökanta kuin vanhassa kaldealais-juutalaisessa syntiinlankeemuskertomuksessa: Eeva – tunne – houkuttelee Aatamia – ajatusta – syömään hyvän ja pahan tiedon puusta.

ILMARINEN JA SAMPO

Merkkillisin työ, minkä Ilmarinen suorittaa, on Sammon taonta. Tärkeimpiä avaimia Kalevalan ymmärtämiseen on sen tähden oikea käsitys Sammosta. Kun jo tiedämme, mitä Ilmarinen on ja mitä takominen tarkoittaa, on helppo tehdä itsellemme yleiskuva Sammosta. Sampo on jotakin, mitä älynvoimat ihmiskunnassa saavat aikaan ankaran työn avulla. Ja mitä muuta tämä olisi kuin kulttuuri, juolahtaa heti mieleemme. ”Sampo kuvailee kaikkia senaikuisia elinkeinoja yleensä”, sanoi jo Lönnrot. Kulttuurityössä ja sivistystehtävissä inhimillinen äly, joka eläimellisten vaistojen helmaan heitettyä joutui harhateille, taas ohjattiin oikeaan suuntaan. Kuitenkin Kalevala kertoo, että juuri Sampo antoi aihetta uusiin ja vielä suurempiin ristiriitoihin. Kun Ilmarinen oli Pohjolan emännälle takonut Sammon, lukitsi tämä sen Pohjolan kivimäkeen, mikä nähtävästi ei ollut mieleistä Kalevalan sankareille. Pohjolaiset vaurastuivat kyllä hyvin Sammon turvissa, mutta yleisempää hyötyä Sammosta ei ollut, päinvastoin Kalevan kansalle siitä oli haittaa. Jos Sampo olisi tarkoittanut paljastaan kulttuurityötä, elinkeinoja, tieteitä, taiteita, olisi luullut Ilmarisen voivan takoa uuden entistä ehomman Sammon. Siihen hän ei kuitenkaan pystynyt, vaan Kalevalan sankarein tehtäväksi jäi ryöstää pois ja siten pelastaa Sampo Pohjolan kivimäestä. Tämä seikka osoittaa meille, että Sampoon kätkeytyy vieläkin syvempi ja salaisempi merkitys.

Sammon arvotuksen tässä syvemmissä merkityksessä ratkaisee aikojen viisaus ja perintätieto. On jo ennen ollut puhetta siitä, että salainen tieto ei asetu samalle kannalle kuin nykyaikainen enemmän tai vähemmän materialistinen käsitys sivistysten, uskontojen, valtioiden jne. syntyä koskevissa kysymyksissä. Salaisen tiedon kanta on jyrkästi vastakkainen. Sen mukaan kaikki sivistykset ja uskonnot on pantu toimeen ylhäältä päin, so. kehittyneempien ja viisaampien olentojen puolelta. Kun nyt ihmiskunta aikojen aamulla oli kokematon ja kehittymätön, herää kysymys, mistä silloin viisaita ja kehittyneitä ihmisyksilöitä oli saatavissa. Tämänkin salaiset traditiot ratkaisevat perin luonnollisella tavalla: tietysti jostain toisesta kiertotähdessä, jonka ihmiskunta, samalla kuin se olennaisesti oli maapallon ihmiskunnan kaltainen, oli tätä mittaamattomia aikoja vanhempi ja kehittyneempi ja niin muodoin saattoi lähettää auttajia ja opettajia maan päälle. Meidän päivinämme, jolloin esitetään teorioita orgaanisen elämän siirtymisestä tai vaankappaleesta toiseen, tällaisen oletuksen ei pitäisi tuntua mahdottomalta.

Väinämöis- ja Lemminkäisvoimat eivät onnistu kiinnittämään itseensä ihmiskunnan huomiota, eivät edes Ilmarisvoimat sinällään. Ihmiskunta jäisi tietämättömäksi jumalallisista kyvyistään, ellei Väinämöinen kehottaisi Ilmarista takomaan Sampoa. Vasta kun Sampo on taottu, taipuu Pohjan ihana impi.

Ilmarinen edustaa täten kaikkia älynvoimia, jotka ihmiskunnassa osaansa näyttävät, ei ainoastaan maapallon ihmisten omaa älyä, vaan myös kaikkien tänne muualta tulleiden auttajien ja opastajien, vapahtajien ja lainlaatijain neroa ja viisautta.

Entä siis Sampo?

Sampo on se salainen viisaus, jonka ihmiskunnan alkupe-
räiset tietäjät muualta toivat mukanaan, – se salatie, joka

on ruumiillistuneena tietäjien ja viisaiden nk. valkoisessa eli salaisessa veljeskunnassa ja sen näkymättömässä temppe-
 lissä, joka ”ei ihmisten käsillä rakennettu ole”. Tämä käy ilmi jo Sampo-nimestä. Castrén kertoo kuulleensa ikivanhasta buddhalaisesta temppeleistä, jonka nimi mongolin kielellä on *Sampo*, tiibetin kielellä *Sangfu*; jälkimäinen sana merkitsee ”salainen lähde” (kaikkeen onneen).³⁴ On olemassa toinenkin tiibetiläinen sana, johon mielestämme voi Sampoa verrata. Tämä on *Sampun* eli *Zampun*, joka on tiibetiläisten ”elämänpuu”. Sillä on kolme juurta: ensimmäinen nousee taivaaseen, korkeimpien vuorten huipulle, toinen kulkee alas manalaan, kolmas pysyttelee keskivälillä ja ulottuu itään. Jos vielä tahtoisimme antautua kielitieteellisiin spekulatioihin, voisimme sanoa, että Sampo eli Sambo on sama kuin samboo eli *samboodha*, joka sanskritinkielisenä sanana merkitsee ”korkein tieto eli viisaus”, ja miksei myös sama kuin latinalainen sanayhdistelmä *summum bonum*, ”korkein hyvä”? Comparettin yritys selittää Sammon johtuneeksi ruotsalaisesta tekaistusta sanasta *sambo* (”yhteisasumus”) on mielestämme kielitieteellisestikin onnistumaton. Friesin selitykseen, että Sampo olisi lappalainen noitarumpu, tulemme myöhemmin viittaamaan.³⁵ Ja jos pitää paikkansa sääntö, että tarullisten nimien selitys on lähinnä etsittävä omasta kielestä, miksi ei Sampo olisi voinut johtua esim. sanasta (viisauden) samapolku (nimittäin sama, jota viisaat ennenkin ovat kulkeneet tietoon tullakseen)? Muuten emme pidä

³⁴ Krohn, Kalevalan runojen historia, s. 178. Voisi tähän lisätä, että vanha intialainen ”Bhavishja Puraana” kertoo muinaisesta auringolle pyhitetyistä temppeleistä, jonka rakentaja on Saamba.

³⁵ 1 Lönnrotin ensimmäisessä kirjaanpanossa on kohta, joka selvästi osoittaa, että Sampo on jotakin salaperäistä ja taivaallista ja läheistä sukua ilmarisvoimille sinään. Kun Pohjolan emäntä kysyy Ilmariselta osaako hän takoa Sammon, tämä vastaan: ”Saatampa takoa sammun, kirjakannen kirjutella... Äsken sampua taonki, kirjokannta kirjottelin, kun ma taivosta takoilin, ilman kantta kalkuttelin.” Ks. Kalevalan esityöt, I. Väinämöinen, s.s. 451–458.

mahdottomana, että sampo-sanalla on yhteyttä sanojen ”samppi” ja ”samma” kanssa, kuten nykyiset kielimiehet arvelevat. Mutta yhteyden henkinen merkitys selviää vasta, kun Sammon mysteerio avataan teknillisellä okkultispsykologisella avaimella, kuten luvussa 28 teemme.

Mutta pitäkäämme mielessä filologiasta huolimatta Samposan tässä antamamme okkultinen merkitys. Silloin ymmärrämme ponna Pohjolan emännän sanoissa, kun hän puoleksi imarrella, puoleksi epäillen kysyy Ilmariselta:

Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen,
Saatatko takoa sammon,
Kirjokannen kirjaella
Joutsenen kynän nenästä,
Maholehmän maitosesta,
Ohran pienestä jyvästä,
Kesä-uuhun untuvasta?

Ilmarisella on tässä edessään yli-inhimillinen, yliluonnollinen ja loogiselle ymmärrykselle mahdoton tehtävä. Hän ei saata takoa Sampoa ihmisten omilla kehittymättömillä kyvyillä, vaan se on todella tapahtuva jumalien avulla, kuten taide-teoksen luominen ainakin. Yksin olennot, joissa korkeampi minuus on jo itsetietoisesti elävä ja joiden tietämiskykyä eivät rajoita aistihavainnot ja kuolevaisten logiikka, yksin sellaiset kykenevät elämän suurinta taideteosta luomaan, so. panemaan alulle sitä salaista elämän koulua, jossa ihmiskuntamme yksilöt saattavat itseään kasvattaa.³⁶

³⁶ Yhdessä aspektissaan Iso Tammi (Kalevalan 2. runo) kuvaa samaa kuin Sampo: ilmoitettua alkuperäistä viisautta ja lukuisia siitä johtuneita uskontoja ja filosofisia järjestelmiä. Näitä eri järjestelmiä on niin monta, että ne peittävät auringon ja kuun etsijältä: missä on totuus?, hän alakuloisena kysyy. Vasta kun edellä tulensynnystä puhuttaessa mainittu ”pieni mies” (rakkauden intuitio ihmisen sydämessä) ilmestyy merestä ja hakkaa maahan ison tammen, näkyvyytön aurinko.

Sammon taonta on mielestämme vähemmän onnistuneesti esitetty Kalevalassa: alkuperäinen traditio sitä varmaan ei ole seikkaperäisesti esittänytkaan, vaikka se onkin esteettisesti vaikuttava ja psykologisesti oikea, jos Juhani Ahon tavalla pidämme Sampoa inhimillisenä taideteoksena. Aineksensa Kalevala siihen nähtävästi on saanut raudansyntyrunosta ja kultaneidon taonnasta, joihin taonnan yksityiskohdat asianmukaisina sopivatkin. Sammon laatimiseen riittää mielestämme säkeet 281-310 ja 393-422, jotka loppuvat kertomukseen, minkälaisen Sammon Ilmarinen takoi:

Siitä seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen
Takoja taputtelevi,
Lyöä lynnähyttelevi,
Takoi sammon taitavasti:
Laitahan on jauhomyllyn,
Toisehen on suolamyllyn,
Rahamyllyn kolmantehen.
Siitä jauhoi uusi sampo,
Kirjokansi kiikutteli,
Jauhoi purnun puhteheassa,
Yhen purnun syötäviä,
Toisen jauhoi myötäviä,
Kolmannen kotipitoja.

Symboliikka ei ole vaikea käsittää, sillä Salaisen Veljeskunnan opettajat ja lähetit ovat kaiken kulttuurin alulle panneet. ”Jauho” on leipä eli kaikki mitä ihminen aineellisesti tullakseen toimeen tarvitsee (ennen kaikkea siis maanviljelys pohjoisemmissa seuduissa). Mutta ihminen ei elä leivästä yksin: hän tarvitsee sitä henkistäkin ravintoa, joka ”Isän suusta lähtee”, kuten Jeesus lausui. Tämän henkisen elämän ja tiedon vertauskuva on ”suola” – sanoihan Jeesuskin ”te olette maan suola”. Ja vihdoin rikkaus (symbolina ”raha”) tekee sivistyksen mahdolliseksi: ei voisi henkinen elämä ilmetä tieteissä, taiteissa,

uskunnoissa jne., ellei olisi rikkautta, so. kaikkia aineellisia tarpeita enemmän kuin kunakin hetkenä tarvitaan.

Onko siis ihme, että ”Pohjan akka ihastuu”!

Kun sitten Sampo on suljettu Pohjolan kivimäkeen yhdeksän lukon taakse, alkaa suuri sota Sammosta. Ihmiset jakautuvat kahteen leiriin: Kalevan kansa tahtoo Sammon tai vaikkapa murusen siitä takaisin itselleen, Pohjolan väki taas kateellisesti sitä itselleen pidättää.

Mitä tämä on muuta kuin suomalaisten tietäjien muisto vanhasta taistelusta Atlantis-manteereella ”valkoisten” ja ”mustien” välillä? Kolmannen juurirodun aikana (ks. edellä) olivat suuret Auttajat ruumiillistuneet ihmiskuntaan. Neljännen juurirodun aikana kehittyi ”musta magia” Atlantismaalla ja saavutti arveluttavan muodon ja huolestuttavan laajuuden ja voiman. Sampo oli joutunut pohjolaisten käsiin: liiallinen tieto ja viisaus ihmisille, jotka eivät osanneet sitä oikein käyttää, vaan käyttivät sitä omaksi hyödykseen, itsekkäisiin tarkoituksiinsa.³⁷ ”Valkoisten kasvojen herrat” silloin päättivät pelastaa mitä pelastettavissa oli, ettei ihmiskunta syöksyisi kadotukseen. Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen johtajina lähtivät uskolliset kalevalaiset pimeään Pohjolaan suurelle pelastusretkelleen, ja samalla tavalla kuin salainen traditio ja näkemys kertoo Kalevalakin, että Väinämöinen vanhimpana tietäjänä vaivutti Pohjolan väen sikeään uneen. Yksin tämä pieni piirre riittää todistamaan, että kysymys on Kalevalassakin siitä suuresta sodasta Atlantiksella, josta kansojen muinaistiedot yleisesti puhuvat.

---

³⁷ Näistä asioista tulee myöhemmin puhe III:ssa osassa.

JÄLLEENSYNTYMINEN

Lukiessaan Kalevalan kauniita runoja (14 ja 15) Lemmin-käisen kuolemasta ja ylösnousemuksesta tulee teosofiseen maailmankatsomukseen perehtynyt ajatelleeksi muuatta vanhaa oppia, joka hänelle on elämänongelman ratkaissut ja joka muuten muistuu hänen mieleensä kristillistäkin ylösnousemusta miettiessään. Tämä vanha oppi on reinkarnaatio- eli jälleensyntymisaate, joka ensi kuulemalta tuntuu niin oudolta.

Se sisältää, että ihminen ei ole ensimmäistä kertaa maan päällä eikä viimeistä. Hän syntyy tänne uudestaan ja uudestaan. Hänen sielunsa ei ole kotoisin vanhemmistaan eikä ole Jumalan luoma nykyisen elämänsä alkaessa, vaan on ollut olemassa ennen syntymistään. Missä? Näkymättömässä henkimaailmassa, johon aina palaa ruumiillisen elämän loputtua. Ihmisen sielu on tavallaan kuin vieras vaeltaja tämän maan päällä. Hän saapuu tänne syntymisen portista ja lähtee täältä kuoleman porttien läpi.

Jälleensyntyminen ei suinkaan ole tulokseton, hyödytön, merkityksetön. Koko kehityksen aate siinä piilee. Muuten ei kehitystä olisikaan. Elämä kulkisi ainaisessa ympyrässä eikä siirtyisi paikaltaan, jos yksilöiden saavutukset aina katkaistaisiin kuolemassa. Mutta kun on jokin – sielu – joka kokemuksiensa kentältä korjaa elon aittaansa, silloin on olemassa jatkuvan

kehityksen mahdollisuus. Pelkkä fyysinen perinnöllisyys ei voi esim. taata neron säilymistä – luovia neroja on harvoin monta samassa suvussa –, mutta jälleensyntyminen sen takaa. Kun ihmissielu on kehityksessään saavuttanut neron asteen, hän neronsa säilyttää ja siitä nousee. Tämä on mahdollista ainoastaan sen nojalla, että ihminen on sielu, joka elää näkymättömässä maailmassa ja syntyy maan päälle kokeakseen ja koulua käydäkseen, työtä tehdäkseen ja tehtäviä suorittaakseen.

Lemminkäisrunossa Kalevala mielestämme niin kauniisti painottaa tätä elämän valtaa kuoleman yli. Lemminkäisen elämäntyö jää kesken. Hän sortuu kesken yrityksiään. Olkoon, että syy on hänessä itsessään. Katkeralta ja kovalta kuitenkin tuntuu meistä ihmisistä, kun lupaava elämänjuoksu katkaistaan ennen aikaisesti.

Se oli loppu Lemminkäisen,
Kuolo ankara kosian
Tuonen mustassa joessa,
Manalan alanteheassa.

Niin meistä tuntuu: ”Se oli loppu”. Mutta elämä ei olekaan niin katkera ja kova. Jälleensyntymisaate haihduttaa kuoleman pelon. Ihminen ei ikuisiksi ajoiksi siirry pois tästä kokemuksesta, kärsimysten, töitten ja tehtävien maailmasta. Hänen äitinsä – luonto – herättää hänet kuolleista ylös, ja Kalevala on omissaan pitkästä runon tälle äidin rakkaudelle ja sen toiminnalle ikään kuin teroittaakseen mieleemme, ettemme vain kuolemaa pelkäisi. Kalevala edustaa täten samaa optimismia kuin muut vanhat maailmankatsomukset, joihin jälleensyntymisuskon on sisällynyt, esim. Intian ja Egyptin.

Tieteellisten lukijain mielestä on varmaankin liian hätäinen tämänkaltainen johtopäätös muinaissuomalaisten jälleensyntymisuskosta. Eihän siitä missään puhuta selvin sanoin, ja

epätieteellistä on kaivaa runojen sanoista esille sellaista mitä niissä ei ole! Saattaa olla, vastaamme tähän, mutta älkäämme unohtako, että pitkin matkaa koetamme juuri kaivaa sanoista enemmän sisältöä kuin niissä näennäisesti on. Siinä ei ymmärtääksemme ole mitään epätieteellistä. Ainoastaan tapamme kaivaa esille saattaa olla joko järjetön ja epätieteellinen taikka järjellinen ja järkisyihin perustuva. Siinä on luonnollisesti velvollisuutemme menetellä kriittisesti.

Nyt meillä tosin on omat sisäiset syyimme, minkä tähden olemme lujasti vakuutetut siitä, että suomalaiset tietäjät tunsivat ja itse uskoivat jälleensyntymisen elämän järkähtämättömäksi laiksi. Emme siis omasta puolestamme kaipaa mitään ulkonaisia todistuksia siitä. Mutta emme myöskään pidä vääränä etsiä mikäli mahdollista jälleensyntymisuskon jälkiä Kalevalasta ym. vanhoista runoista. Vieläpä uskomme, että jos runojen ja loitsujen kerääjät olisivat ottaneet näitä mahdollisuuksia lukuun, heidän satonsa olisi ollut sitä runsaampi. On vieläkin kansan seassa tietäjiä, jotka omasta kokemuksestaan tuntevat jälleensyntymisen.

Muuten on nähdäksemme toisiakin kohtia Kalevalassa, jotka viittaavat jälleensyntymiseen. Sellainen kohta on koko Lemminkäisen elämänhistoria selvine jaksoineen ja toisintonimien. Olemme jo edellä puhuneet tästä³⁸ ja huomautamme nyt vain, että nuo kehitysjaksot sopivat mainiosti myös kuvaamaan jonkun ihmisyksilön jälleensyntymistä. Kutsukaamme tätä yksilöä eli sielua Lemminkäiseksi: silloin on märkähattu karjanpaimen viittaus Lemminkäisen varhaisiin ruumiillistumiin, Ahti Saarelainen tyypillinen kuva myöhemmästä ruumiillistumien sarjasta, Lemminkäinen sitä seuraavasta ja Pätöinen Poika loppunäytelmistä.

Toinen jälleensyntymiseen viittaava kohta on Väinämöisen sisältörikas lupaus palata takaisin:

”Annapas ajan kulua,
Päivän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa
Eikä ilmaista iloa...”³⁹

Kuten muinaisten uskontojen tai nykyaikaisen teosofian tuntijat tietävät, on eräs toinen oppi mitä läheisimmin liittynyt jälleensyntymisaatteeseen. Tämä toinen on oppi syyn ja seurauksen eli syysuhteen laista, jota buddhalaiset nimittävät *karma*-nimellä. Karma se reinkarnaation yhteydessä määrää, minkälainen yksilön ruumiillistuma kulloinkin on. Ihmisen synnynnäiset ruumiilliset ja henkiset kyvyt ovat karman ”lahjoja”, so. seurauksia ihmisen omasta menneisyydestä, hänen itsensä hankkimia ja kehittämiä; perhe ja ympäristö, johon ihmissielu syntyy, ovat niin ikään karman määräämiä, samoin ”kohtalon iskut”, jotka ihmisiä elämän aikana kohtaavat. Karmaa miettimällä parhaiten selviää, missä määrin ihmisen tahto on ”vapaa”.

Suomen kansa on aina lujasti luottanut ”kohtaloon” eli ”luojaan”. ”Se on niin sallittu”, on usein ainoa lohdutus murheen hetkenä. Ja monta on sananlaskua, jotka eri puolilta kuvaavat tätä ”fatalismia”. Mainitsemme muutamia:

---

³⁹ Marjatan poika ei kansanlauluissa ole Kristus, vaan Kullervo. Kullervo-tarina kertookin arjalaisen rodun vaiheista ja sieluelämästä, vaikka emme tässä teoksessa siihen kajoa.

Eteen tehty kiertää.
Minkä taakseen panee, sen edestään löytää.
Ei sitä sanaa sanota, jonka kannoilla ei ajeta.
Tiellä pitkä kanto kaskessa.
Tulee rikkaastakin köyhä, kerjäläisestäkin kontraali.
Vuoroon vettä soudetaan.
Autuas toisen vahingosta viisastuu, vaivainen omastaan.
Jos minulla olisi entinen aikani ja nykyinen mieleni!
Olen ollut orjanakin, olen orjoa pitänyt.
Enemmän tiedät, kun tänne tulit.
Vahingosta viisaaksi tullaan, ei voikakosta.
Oma vaiva opettaapi toisen vaivaa tuntemahan.

Kun nyt luja sallimususko kestääkseen järjen tulessa miltei vaatimalla vaatii täydennyksekseen käsityksen jälleensyntymisen laista, tuntuu luonnolliselta olettaa, että Suomen kansaa on ennen kasvatettu jälleensyntymisuskon avulla luojaansa ja kohtaloonsa luottamaan, vaikka toinen puoli kasvatuksesta ja opetuksesta myöhemmin, kristillisellä ajalla, on joutunut unohduksiin. Edellä mainitut sananlaskutkin saavat heti laajemman ja kirkkaamman sisällön, jos niitä ajattelee reinkarnaation kannalta. Eihän rikkaasta aina köyhä tule eikä kerjäläisestä komea sotaherra samassa ruumiillistumassa: mutta eri ruumiillistumisissa osat todella vaihtelevat niin kuin näyttelijän näyttämöllä. Kuinka moni ihminen huokaakaan myöhemmin elämässään: olisipa minulla entinen aikani ja nykyinen mieleni – jospa saisin niin kokeneena kuin nyt olen elää elämäni uudestaan, kylläpä silloin tietäisin, kuinka eläisin. Jälleensyntymisaatteen kannalta tämä uusi tilaisuus tarjoutuu.

Onhan ihmisiä, joiden mielestä tämä maallinen elämä on vain musta murheen laakso. He eivät jaksu ajatellakaan, että heidän uudestaan pitäisi syntyä tänne. Luulemme kuitenkin, että heidän pessimisminsä johtuu enemmän väärästä katsantokannasta kuin todellisesta kokemuksesta. Onhan selvää,

että maallinen elämä ei tarjoa paljon sille ihmiselle, joka siltä odottaa nautintoa ja riemua ja onnea. Ihminen, joka sellaista elämältä odottaa, hän lähtee väärästä edellytyksestä, ja kun elämä ei tarjoa hänelle nautintoa ilman tuskaa, ei riemua ilman surua, ei onnea ilman pettymystä, on luonnollista, että hänen ”särkynyt (itseks) sydämensä” houkuttelee älyä pessimismin kuiluun. Mutta jos ihminen lähtee siitä edellytyksestä, minkä jälleensyntyminen tarjoaa, silloin hänen katsantokantansa muuttuu perin toiseksi ja hän saavuttaa mielenrauhan, jota ei ole helppo järkyttää.

Jälleensyntymisen kannalta näet ihminen on oman onnensa seppä. Me saamme sen, minkä itsellemme hankimme. Meidän on tehtävä työtä onnemme puolesta. Meidän on maksettava joka ilo ja joka nautinto. Elämä antaa meille lahjaksi vain elämän ja kyvyn tuntea, iloita, olla onnellinen. Kaiken muun saamme itse hankkia. Niin, peruskykyjämmekin tulee meidän kasvattaa ja kehittää.

Jos nyt näyttää siltä, että emme saavuta mitä tavoittelemme, että kaikista ponnistuksistamme huolimatta elämä ei toiveitamme täytä, on tämä tosiaan vain näennäistä. Kun edellytämme, että synnymme tänne jälleen ja että olemme ennen täällä olleet, ymmärrämme, että olemme nyt saavuttaneet valmiina sen, minkä ennen olemme halunneet ja että jossain tulevaisuudessa ruumiillistumassa varmasti saavutamme mitä nykyään toivomme. Ja yhtä kaikki meidän ei tarvitse katsoa näin kauas! Ihminen, joka on vakuutettu elämän puolueettomuudesta ja sen kyvystä vastata meidän pyyntöihimme, saa omassa elämässään kokea, että hän todella niittää mitä kylvää. Mitä sädossa on puolinaista ja epätäydellistä, ei ole elämän aiheuttamaa. Ihmisen oma ihanne on ontunut, hän on itse heikko ja tietämätön, ja kaikki näkyväinen saavutus on ajasta ja paikasta

riippuvainen! Älyllisesti tasapainoinen ihminen ei odota liikaa, ei elämältä, eikä itseltään.

Tätä aidosti suomalaista tasapainoa kasvattaa jälleensynty-miskusko. Sen suuri siveellinen vaikutus on siinä, että se kokoon muuttaa käsityksemme kärsimyksestä ja pahasta.

Koska täällä käymme koulua ja elämä on suuri opettajamme, ei kärsimys olekaan mikään ehdoton paha. Kärsimys on luonnon vastaus meidän erehdyksiimme. Ei Jumala meille mitään kärsimyksiä lähetä, ei elämä meitä kärsimyksillä ahdistaa. Mutta kun me emme ymmärrä käyttää järkeämme, kun emme kuuntele sydämemme ja omantuntonne ääntä, vaan annamme vallan eläimellisille vaistoillemme, silloin kutsumme esiin kärsimyksen ja tuskan jumalattaret inhimillisen olemuksemme syvyyksistä. ”Eteen tehty kiertää.” Me itse itseämme rankaisimme, ja elämä meitä opastaa ja kasvattaa. ”Vahingosta viisaaksi tullaan”. Kärsimys on vain näennäinen paha – aistillinen paha, ei henkinen. Kärsimyksellä on puhdistava voima, herättävä voima, nostava voima, jollei ihminen toivoton heittäydy sen tallattavaksi.

Paha ei ole se mitä kärsimme, vaan paha on se mitä teemme. Kärsimys on pahan sovittamista, mutta paha on se itsekäs tekomme, joka kärsimystä maailmaan tuo. Tämä on suomalaista viisautta.

TUONELAN TUVILLA

Mitä vanhojen suomalaisten viisaus on sanonut kuolemas-
ta ja kuolemanjälkeisestä elämästä? Materialisteja he eivät ol-
leet, sen kaikki tutkijat myöntävät, käsitystä heillä oli elämän
jatkumisesta kuoleman jälkeen, mutta heidän kuvauksensa
tuonelasta ovat synkkiä ja harmaita. Matti Varonen sanoo väi-
töskirjassaan: ”Usko ihmishengen kuolemattomuudesta ja elä-
män jatkumisesta kuoleman jälkeen samanlaisena kuin se on
ollut täällä maan päällä, tavataan kaikkien maailman kansojen
pakanuususkonnon enimmäen yhtäpitävänä kohtana, ja siitä
johtunut luulo vainajain henkien liikkumisesta täällä maan
päällä, sekä niiden kunnioittaminen on pakanuususkonnon
perusoppeja, jotka ovat kansoihin varsin syvälle juurtuneet
ja niin lujassa pysyneet, että vielä kristinopin levittyäkin ta-
paamme näitä hämäriä käsitteitä siihen sekoittuneina.”⁴⁰ Kaar-
le Krohn sanoo teoksessaan ”Suomalaisten runojen uskonto”:
”Castrén on huomauttanut suomalaisissa runoissa ilmenevän
kaksinaisen käsityksen vainajain olinpaikasta. Toisen mukaan
ne viettivät varjoelämänsä haudoissaan, toisen mukaan ne
kaikki kokoontuivat määrättyyn maanalaiseen paikkaan, jota
nimitettiin Tuonelaksi eli Manalaksi. Kumpaisessakin tapa-
uksessa Castrén arvelee niiden olleen riippuvaisia erikoisesta

⁴⁰ Matti Waronen, Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla. H:gissä 1895. S. 16.

jumaluusolennosta. Hautojen ja niiden asukkaiden valtias oli nimeltään *Kalma*, mutta Tuonelan eli Manalan hallitsijoita kutsuttiin nimillä *Tuoni* ja *Mana*.⁴¹

Itse asiassa meidän ei tarvitse kirjoittaa mitään uutta tutkielmaa muinaissuomalaisen kuolemattomuuskosta ja heidän käsityksestään vainajain elämästä – sen tutkimuksen tiedemiehemme jo ovat suorittaneet, ja hyvällä syyllä saatamme suosittaa lukijoillemme edellä mainittuja teoksia. Meidän tehtäväksemme jää vain muutamalla sanalla osoittaa, mikä totuus piilee noiden vanhojen käsitysten takana, jotka tiedemiesten mielestä ovat niin tuiki taikauskaisia. Tieteelliset tutkijat näet asettuvat aivan kielteiselle kannalle: kaikki ”kummitusjutut” saavat alkunsa taikauskaisesta tietämättömyydestä ja kristillisen sivistyksen valo ”karkottaa vainajain sielut maan päältä”. Vainajain palvominen, joka on yleinen vanhoilla kansoilla, johtuu siitä, etteivät ne tunne totista Jumalaa.

Meidän tulee siis asettua muinaisten tietäjien kannalle ja katsella kuolemanasioita heidän silmillään. Tämän osaamme tehdä, jos annamme teosofisen maailmankatsomuksen lyhyesti kertoa meille, mitä aikain viisautta perustuen lukemattomien tutkijain yliaistillisiin kokemuksiin ja tutkimuksiin opettaa ihmisen haudantakaisesta elämästä.⁴²

Tämä elämä, jonka ihminen viettää henkimaailmassa kahden fyysisen ruumiillistuman välillä, jakautuu luonnonmukaisesti kolmeen jaksoon eli periodiin. Ensimmäinen on sieluntuskien periodi, jossa ihminen oppii tuntemaan oman pahuutensa, mikäli sitä hänessä on ilmennyt äsken päättyneen elämänsä

---

⁴¹ S. 59.

⁴² Suomeksi voi näistä asioista tarkemmin lukea teosofisista teoksista, joista mainittakoon C. W. Leadbeaterin ”Kuolemanjälkeinen elämä”, tämän kirjan tekijän ”Mitä on kuolema?”, Annie Besantin ”Aikain viisautta”, H. P. Blavatskyn ”Teosofian avain”.

aikana: hänen muistonsa elävöityvät. Hän kohtaa tai on kohtaavinaan niitä ihmisiä, joille hän on kärsimyksiä aiheuttanut, ja hän tuntee nyt itsessään heidän kärsimyksensä, ymmärtää ja katuu; häntä neuvotaan, opetetaan ja ohjataan oikealle tielle; tätä tilaa eli maailmaa kutsutaan tuonelaksi, kaamalookaksi (”himola”), kiirastuleksi, joka puhdistaa, astraalimaailmaksi ym. Toinen jakso on ylevän ilon ja autuuden taivaallinen periodi, jossa ihminen jatkaa maallista elämäänsä siinä määrin, missä tämä oli onnellinen, kaunis ja viaton; hän ikään kuin kuolee pois tuonelasta ja syntyy uudestaan maailmaan, jossa ei ole kärsimystä eikä pahaa; hänen ihanimmat unelmansa toteutuvat: mitä tahansa hän on onnesta kuvitellut, se nyt elävänä nousee hänen eteensä; kaikki rakastamansa ihmiset ja elävät olennot häntä ympäröivät; tätä tilaa eli maailmaa kutsutaan taivaaksi, deevakhaaniksi (”jumalien maaksi”), paratiisiksi, älymaailmaksi ym. Kolmas periodi on valmistautumista uutta maallista elämää varten: onnensa ja kiitollisuutensa huipulla ihminen alkaa ajatella uutta ruumiillistumaa, jossa taas olisi tilaisuudessa kokemaan ja oppimaan, hankkimaan uusia hyveitä ja kykyjä ja koettelemaan vastahankittuja; hän heittäytyy oman henkensä helmaan ja syleily on niin valtava, että vanha persoonallisuus häipyä unholaan, haihtuu; kun sitten ”laskeutuminen aineeseen” jälleen tapahtuu ja kun sopivat vanhemmat on löydetty, alkaa uusi persoonallinen minä vähitellen muodostua, ja uusi ihmislapsi syntyy fyysiseen maailmaan.

Nyt on huomattava, että tämän maailman ja tuonelan rajalla on olemassa välitila, eetterinen, puoliaineellinen, jonka läpi normaalivainaja kulkee tajuttomana ja joka erottaa hänet fyysisestä maailmasta, kun hän kerran tuonelaan on joutunut. Mutta jos vainaja syystä tai toisesta tuntee vetäymystä maalliseen elämään, saattaa hän jäädä tähän puoliaineelliseen välitilaan tai palata siihen ajoittain tuonelasta. Kummassakin tapauksessa

hän silloin joutuu kosketukseen fyysisen maailman kanssa ja voi seurustella elävien kanssa joko kummittelemalla tai medioiden välityksellä.

Että muinaissuomalaiset tietäjät tunsivat näitä luonnon tosi-seikkoja, näkyy selvästi jo Kalevalasta, jonka 16. ja 17. runoissa kerrotaan Väinämöisen matkasta tuonelaan ja Antero Vipusen luo. Väinämöinen ei ole mikään vainaja, vaan elävä totuuden etsijä, joka omasta aloitteestaan lähtee manalaan kolmea puutuvaa sanaa etsimään, samoin kuin kreikkalaisten Orfeus laskeutui Tartarokseen Eurydikeänsä etsimään. Ja vaikka Kalevala ei paljon kerro Väinämöisen havainnoista tuonelan elämän suhteen, antaa se hänen kuitenkin lausua nuo varottavat sanat:

”Elkätte imeisen lapset
Sinä ilmoisna ikänä
Tehkö syytä syyttömälle,
Vikoa viattomalle!
Pahoin palkka maksetahan
Tuolla Tuonelan koissa:
Sia on siellä syyllisillä,
Vuotehet viallisilla,
Alus kuumista kivistä,
Palavoista paateroista,
Peitto kyistä, käärmehistä,
Tuonen toukista kuottu!”

Näiden sanojen seikkaperäinen totuus käy edellisestä selville. Ne kuvaavat ytimekkäällä tavalla, kuinka paha saa palkkan-sa manalassa.

Kun ei Väinämöinen löydä etsimiänsä sanoja tuonelasta, saa hän muutamalta paimenelta neuvon lähteä Antero Vipusen luo:

”Saat tuolta sata sanaa,
Tuhat virren tutkelmusta
Suusta Antero Vipusen,
Vatsasta vara-väkevän...”

Matkan vaikeudet eivät pelota Väinämöistä, joka saapuu vanhan jättiläistietäjän luo ja herättää hänet kuolonunestaan. Jättiläinen nielaisee Väinämöisen ja jos Väinämöinen olisi ollut tavallinen kuolevainen, olisi hänen käynyt, niin kuin Vipunen itse ilmoittaa toisten käyneen:

”Jo olen jotaki syönyt,
Syönyt uuha, syönyt vuohta,
Syönyt lehmeä mahaa,
Syönyt karjua sikoa,
En ole vielä mointa syönyt,
En tämän palan makuista...
Mi sinä lienet miehiäsi,
Ja kuka urohiasi,
Jo olen syönyt sa’an urosta,
Tuhonnut tuhannen miestä,
Enpä liene mointa syönyt,
Syet suuhuni tulevat,
Kekälehet kielelleni,
Rauan kuonat kulkkuhuni.”

Mutta Väinämöinen on tietäjä itse, viisas totuuden etsijä, joka hillitsemällä itseään käy pelkäämättä kohti päämääräänsä. Hän ei hellitä, ennen kuin Antero Vipunen suostuu jakamaan hänelle tietojansa:

Silloin virsikäs Vipunen,
Tuo vanha vara-väkevä,
Jonk’ oli suussa suuri tieto,
Mahti ponnetoin povessa,
Aukaisi sanaisen arkun,
Virsilippahan levitti,
Lauloaksensa hyviä,
Parahia pannaksensa,
Noita syntyjä syviä,
Ajan alkuluottehia,
Joit’ ei laula kaikki lapset,
Ymmärrä yhet urohot
Tällä inhalla iällä,
Katovalla kannikalla.

Kuka nyt on Antero Vipunen tai mitä tämä tietorikas jättiläinen kuvaa? Mitä muuta kuin juuri sitä luonnon tajuntaa eli maailmaa, jossa vainajat taivastilaansa viettävät! Vipunen nukkuu: niin on tosiaan taivasta verrattu unennäöksi, rauhalliseksi levoksi. Vipunen syö kaikki: niin tosiaan vainajat taivastilan päättyessä ovat kadottaneet persoonallisen itsetietoisuutensa. Vipunen manaa pois Väinämöistä, joka hänelle häiriötä ja tuskaa tuottaa: niin tosiaan kärsimys ja paha ei saa ylettyä taivaaseen. Mutta kun Vipunen on voitettu, avaa hän Väinämöiselle tietonsa aarteet: niin todella käy sille ihmiselle, joka Väinämöisen tavalla osaa säilyttää itsetajuntansa keskellä taivasmaailman mahtavia pyörteitä; luonnon muisti hänelle avautuu ja hän saa lukea sitä ”elämän kirjaa”, joka säilyttää muiston kaikesta, mitä on tapahtunut maailman alusta saakka.⁴³ Antero Vipunen kuvaa sitä suurta, salaista luonnonkirjaa, jota lukemalla yksin voi tietäjäksi kohota. Jokainen vainaja joutuu sitä lukemaan – sekä tuonelassa että taivaissa; mutta useimmat eivät osaa siitä muuta lukea kuin oman menneen elämänsä. Onnellinen Väinämöinen ja hänen kaltaisensa etsijät, joita ei oman itsensä ajatteleminen häiritse, saattavat vapaasti tutkia ja vaatia luonnolta sitä tietoa, mikä epätietoisuudelle olennolle kuuluu.

Näemme siis, että kun Kalevalaa ymmärryksellä luemme, puhuu se meille selvästi kuolemanjälkeisestä elämästä. Tuonelassakäynti-runossa se vielä todistaa meille seikkaperäisesti tuntevansa sitä puoliaineellista välitilaa, joka erottaa tuonelan fyysisestä maailmasta. Kun näet Väinämöinen pyytää Tuonen tyttiä tuomaan venettä, että hän ”pääsisi yli salmen”, kieltäytyy tyttö, koska Väinämöinen ei ole kuollut:

---

⁴³ Teosofisessa kirjallisuudessa puhutaan ”akaashisista arkistoista eli aika-kirjoista”.

”Vene täältä tuotanehe,
Kuni syy sanottanehe,
Mi sinun Manalle saattoi
Ilman tau’in tappamatta,
Ottamatta oivan surman,
Muun surman musertamatta.”

Väinämöinen koettaa ensin salata syy ja väittää tytön ahdistamana, että Tuoni – rauta – vesi – tuli on hänet manalle saattanut. Mutta ”lyhykäinen Tuonen tytti, matala Manalan neiti” vastaa joka kerran ilkkuvan moittivasti:

”Jopa keksin kielastajan!
Kunp’ on Tuoni tänne toisi,
Mana mailta siirteleisi,
Tuoni toisi tullessansa,
Manalainen matkassansa,
Tuonen hattu hartioilla,
Manan kintahat käessä...
Kun rauta Manalle saisi,
Teräs toisi Tuonelahan,
Verin vaattehet valuisi,
Hurmehin hurahteleisi...
Jos vesi Manalle saisi,
Aalto toisi Tuonelahan,
Vesin vaattehet valuisi,
Helmasi herahteleisi...
Jos tuli Manalle toisi,
Valkeainen Tuonelahan,
Oisi kutrit kärventynnä,
Partaki pahoin palanut.”

Tuonen tytön sanat kuvaavat realistisen tarkasti sitä tosiseikkaa, että eetterisessä välitilassa näkyy ihmisen hahmosta, mikä hänet on kuolemaan saattanut. Hän on puettuna puoliaineelliseen eetterihaamuun, jonka ulkomuoto on fyysisen ruumiin näköinen. Sen tähden vainajatkin, ilmestyessään kuolinhetkellään tai myöhemmin jollekulle omaiselleen tai muuten herkälle

henkilölle, ovat samannäköisiä kuollessaan: hukkuneista valuu vesi, murhattujen haavasta virtaa veri, taudin tappamat ovat laihat ja kalpeat.

Väinämöinen on vain tyyppi tietäjästä, joka kuolleitten valtakunnassa kulkee. Hän ei suinkaan ollut ainoa laatuaan, kuten Tuonen tytin loppumoitteesta näkyikin:

”...Parempi sinun olisi
Palata omille maille;
Äijä on tänne tullessa,
Ei paljo palannehia.”

Väinämöinen kuului niihin ihmisten paljouteen nähden harvoin valittuihin, jotka elävinä käyvät tuonelassa ja sieltä itsetietoisina palaavat, mutta näitä harvoja on monenlaisia, alimmista poppamiehistä ja meedioista – kuten nykyään sanomme – ylimpiin tietäjiin ja viisaihin saakka. Kaarle Krohn sanoo edellä mainitussa teoksessaan aivan oikein – vaikkei hän sanoillaan kuvaakaan korkeimmanlaatuista tietäjää: ”Usko noitaan välittäjänä ei ole mitään pohjoisille kansoille omituisia, vaan aivan yleistä miltei kaikkien maapallon asukkaitten alkuperäisissä uskonnoissa. Yhteyden aikaansaaminen henkimaailman kanssa, jotta ahdinkotilassa tiedettäisiin, ketä henkiolentoista ja millä uhrilla oli lepytettävä tai suostutettava, oli noidan varsinainen tehtävä. Kun tavallisen ihmisen sielu ainoasti unessa tai tilapäisessä horrostilassa voi tuntea ruumiillisten aistimusten rajoista irtaantuvansa, piti noidalla olla kyky keinoitekoisesti milloin hyvänsä kiihottautua hurmostilaan, jolloin tajuttomasta ruumiista lähtenyt sielu saattoi vapaasti henkien piirissä liikkua ja seurustella.”⁴⁴

Ja jos kysymme syytä, minkä tähden vanhojen kansojen tietäjät yleensä kuvasivat haudantakaista elämää synkäksi ja

---

⁴⁴ Suomalaisten runojen uskonto, s. 12.

sisällöttömäksi, voimme senkin ymmärtää, kun muistamme, että joukkojen älyperäinen sielunelämä kasvaa ihmiskunnan kehityksen mukana ja että ennen muinoin harjoitettiin noituutta pahassa merkityksessä paljon enemmän kuin nykyään. Taivastila näet muuttuu sitä sisältörikkaammaksi, värikkäämmäksi ja pitemmäksi mitä enemmän ihmisen sisäinen, älylinen ja henkinen sielunelämä kehittyy ja kasvaa: nykyisten sivistyskansojen taivaat ovat sen tähden paljon mieltäkiinnittävämpiä kuin luonnonkansojen. Noituus ja pahuus – kuten paha omatunto nytkin – synnyttää taas harjoittajissaan kuolemanpelkoa, koska kuolema on tilinteon päivä, ja sen tähden monet ennen (ja jotkut vielä nytkin) koettivat erilaisilla loitsu- ym. keinoilla edes pidentää sitä puoliaineellista välitilaa, joka kaikessa harmaudessaan kuitenkin tuntui olevan lähempänä rakasta fyysistä elämää kuin tuonelan kauhut. Verrattain suurissa joukoissa luonnonkansojen vainajat jäivät ikään kuin riippumaan taivaan ja maan välille, tarrautuen kaikella voimallaan kiinni siihen puoliaineelliseen hahmoon, joka – vaikka se oli fyysisen ruumiin näköinen ollen itsekin hienointa fyysistä ainetta – oli käyttövälineeksi kelpaamaton ja vangitsi sielun elottomaan ja harmaaseen toimettomuuteen. Tietysti he ajan kuluttua olivat pakotetut siitä luopumaan ja heittäytymään sen tajuttomuuden turviin, jonka takana odotti tuonelatilan pelottava kosto maallisen elämän pahuudesta, mutta luonnollista on, että alemmanlaatuiset välittäjät ja noidat – joita tietysti aina oli enemmistössä – eivät muuta nähneet haudantakaisesta elämästä kuin että se oli joko tuota varjoelämää Kalman valtakunnassa tai kärsimystä Tuonen mailla. Ja vaikka jaloimmat tietäjät Väinämöisen tavalla tunsivat taivaselämän eli Antero Vipusen suuremmat salaisuudet, oli luonnollista, etteivät he kehittämättömälle rahvaalle saattaneet siitä paljoakaan muuta

kertoa, kuin että se oli onnellista unta ja lepoa niille, jotka maan päällä hyvin olivat eläneet. Niin kuin sananlaskutkin sanovat:

Hyvä hyvästi elää, kaunis kuolla kunnialla.

Kuollut se on nukkunut.

Se ihminen on kuollessaan, kuin on eläissäänkin.

Tallella lapsi taivaassa.

Kuolee missä kuolee: yksi mitta taivaaseen.

Päässyt kuollut vuorostansa.

Rauha eläville, lepo kuolleille.

VÄINÄMÖISEN SOITTO

Musikaalisesti kauneimpia, lennokkaimpia, mahtavimpia kohtia Kalevalassa on Väinämöisen soiton kuvaus 41. runossa ja sen toisinto 44. runon säkeissä 231-334. Siinä niin selvästi astuu näkyviin muinaisen Suomen kansan syvä kunnioitus luontoa kohtaan. Luonto ei ole sille kuollut eikä vieras. ”Elottomatkin” kappaleet ovat täynnä tajuntaa ja tunnetta ja yhtä läheisiä ihmiselle kuin elävät olennot. Ihminen onkin vain rengas suuressa luomisen ketjussa, veli ja vertainen luonnon kaikkien olioiden kanssa. Vaikka Kalevalassa yhtä mittaa tapaa esimerkkejä tästä muinaisuomalaisten ”luontoa elävöittävästä ja personoivasta” katsantokannasta, on tämä katsantokanta aivan kuin kokonaisuudessaan esitettyä Väinämöisen soiton kuvauksessa. Väinämöinen lumoo soitollaan koko luonnon ja kaikki elävät olennot, ja vaikka F. A. Hästesko pitäessään kohtausta ”leikillisen ja vapaan mielikuvituksen luomana”⁴⁵ sanoillaan toisikin ilmi yleisen mielipiteen, on tällä kuvauksella mitä ylevin siveellinen ja totuudenmukainen sisältö sille, joka ymmärryksellä osaa sitä lukea. Itse asiassa se avaa meille vielä uusia näköaloja sen henkisen taustan yli, josta kalevalaisten tietäjäin totuudenetsintä niin elävänä erittyi.

Väinämöinen esiintyy tässä soittaessaan suurena ja täydellisenä tietäjänä. Häntä ei voi enää pitää tavallisena totuuden

⁴⁵ Mielikuvitus ja todellisuus Kalevalassa, s. 9.

etsijänä, huimaavan korkealle hän kohoo yli muun ihmiskunnan, josta ei yksikään yksilö kykene koskettelemaan hänen kanteleensa kieliä (40: 259-332). Julius Krohn sanoo tästä Väinämöisen etevämmyydestä: ”Yksityiset onnenpyyntönsä on hän jättänyt; hän on pyhittänyt koko elämänsä, kaikki ajatuksensa ja tunteensa isänmaalle” (eli ”yhteiselle asialle”, kuten Rafael Engelberg huomauttaa⁴⁶). Hän – Väinämöinen – on miltei saavuttanut inhimillisen täydellisyyden, hän on kansansa esikoinen ja ikään kuin isä, kuten runossakin mainitaan:

...Tehessä isän iloa,
Soitellessa Väinämöisen.

Hänen suhteestaan luontoon ja luonnon suhtautumisesta häneen soittoa kuunnelllessaan näkyy siis, millä tavalla suomalaiset tietäjät käsittivät – miten he kokemuksesta tiesivät, että ihanneihmisellä ja muulla maailmalla oli suhde toisiinsa. Saamme siis kuvauksesta sellaisenaan suurenmoisen opetuksen. Yli-ihmisen mahtavin ominaisuus on hänen miltei rajaton valtansa luonnon yli. Ei hän ole sitä väkivallalla eikä pelottavilla keinoilla saavuttanut, vaan rakkaudellaan, kauneuden ja totuuden voimalla on hän valloittanut luonnon sydämen ja voittanut sen myötätunnon. Elolliset ja elottomat kappaleet ihastuvat häneen, kuuntelevat häntä ja tottelevat sulasta riemusta. Luonto, jonka tajunta ennen oli ihmistajunnalle saavuttamaton, on nyt muuttunut suureksi ihmiseksi, jonka sydän sykkii ilosta ja palvelemishalusta. Rajattomalla luottamuksella se kääntyy tietäjän puoleen, salaamatta enää rakkauttaan ja ihastustaan, jota se oikeastaan aina povessaan on tuntenut ihmistä kohtaan.

Tarkastakaamme tätä yksityiskohtaisemmin. Runo kertoo ensinnäkin, kuinka eläimet kaikki kokoontuvat kuuntelemaan Väinämöisen soittoa:

⁴⁶ Kalevalan sisällys ja rakenne, s. 247.

...Ei ollut sitä metsässä
Jalan neljän juoksevata,
Koivin koikkelehtavata,
Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän...
Mi oli ilman lintujaki,
Kahen siiven sirkovia,
Ne tulivat tuiskutellen,
Kiiätellen kiirehtivät
Kunnioa kuulemahan,
Iloa imehtimähän...
Ei sitä oloista ollut,
Ei ollut veessäkänä,
Evän kuuen kulkevata,
Kalaparvea parasta,
Ku ei tullut kuulemahan,
Iloa imehtimähän.

Ja runo mainitsee nimenomaan kaikkinaisia villitilassa olevia eläimiä: oravat, kärpät, hirvet, ilvekset, sudet, karhut, kokot, haukat, allit, joutsenet, peipposet, sirkut, leivot, hauet, lohet, siiat, särjet, ahvenet, muikut. Kaikki tottelivat tietäjän kutsua, kaikkien sydän ilosta ailahti.

Eikö siinä ole annettu merkillinen viittaus ihmisille? ”Katsokaa”, sanoo vanha suomalainen viisaus, ”muutamia eläinlajia olette te ihmiset kesyttäneet ja tehneet niistä itsellenne ystäviä ja palvelijoita, mutta metsä on täynnä, ilma ja vesi ovat täynnä eläviä olentoja, joita vastaan taistelette tai joita pakotatte itseänne palvelemaan! Kuinka kaukana vielä olette päämäärästä! Täydellinen ihminen, tietäjä, ei ole sotajalalla yhdenkään eläimen kanssa, kaikkia hän rakastaa ja kaikki häntä rakastavat. Niin teidänkin tulee oppia kaikkia eläimiä kesyttämään, ennen kuin täydellisyyden saavutatte.” Ja todella tuntuu, niin kuin toinen viisas tietäjä, kristitty Paavali, olisi tarkoittanut samaa ja viittannut samaan tulevaisuuteen kirjoittaessaan nuo tunnetut sanansa: ”Sillä hartaasti ikävöiden odottaa luomakunta Jumalan

lasten (poikain) ilmestymistä. Sillä luomakunta on alistettu ka-
toavaisuuden alle – ei omasta tahdostaan, vaan sen tahdosta,
joka sen alisti, toivon varaan, koska itse luomakuntakin tulee
vapauttavaksi turmeltumuksen orjuudesta Jumalan lasten
(poikain) kirkkauden vapauteen. Sillä me tiedämme, että koko
luomakunta yhdessä huokaa ja on ahdistuksessa aina tähän
asti.”⁴⁷

Eikä tällainen tulevaisuuden kuvaus, jollaisen Kalevala
ja raamattu antavat,⁴⁸ ole tuulesta temmattu. Jos vähänkään
saamme luottaa ihaniin keskiaikaisiin legendoihin ja matkusta-
jain kertomuksiin itäisiltä mailta, on todellisuus monta kertaa
vastannut pyhien kirjojen kuvauksia. Intiassa on tapana sanoa:
kun pyhä joogi istuu mietiskelyssään, ei yksikään eläin hän pel-
kää; vapaasti taivaan linnut häntä lähestyvät; metsän pedotkin
tuntevat vetäymystä hänen läheisyyteensä; tiikerit ja käärmeet
ryömivät hänen jalkainsa juureen ja kylpevät siinä rakkauden
paisteessa, joka säteilee hänen olemuksestaan.

Ja miksi kutsuisimme legendoja vain lapsellisen mielikuvit-
uksen tuotteiksi? Piileehan niissä aina todellisuudesta tuotu
ydin, jonka ympärille ovat kutoutuneet, ja usein niihin on kät-
ketty enemmän totuutta kuin nk. historialliseen kuvaukseen.
Ken ei tuntisi keskiajan pyhimystaruja esim. Fransiskus As-
sisilaisesta? Mainitkaamme niistä pari, jotka osoittavat, mikä
suloinen valta hänellä oli eläinten yli. Kerran hänen saarnates-
saan kedolla lukuisalle ihmisjoukolla, tuli pääskysparvi lentäen
ja viserrellen ja piti niin kovaa ääntä, että Fransiskuksen sanat
hukkuivat kuulijoilta. Tämän huomattuaan Fransiskus rau-
hallisesti kääntyi lintujen puoleen ja sanoi: ”Rakkaat sisareni
pääskyset, vaietkaa nyt ja olkaa hiljaa sen aikaa kun minä pu-

---

⁴⁷ Roomalaiskirje 8: 19–22.

⁴⁸ Vrt. myös profeetan kuvausta leijonasta ja lampaasta Vanhassa testamentissa.

hun ja selitän; kuunnelkaa tekin!” Heti pääskysparvi vaiken
ja leijaili hiljaa ihmisjoukon yläpuolella, eikä yksikään niistä
lentänyt pois, ennen kuin Fransiskus oli saarnansa lopettanut.
Toinen kertomus on sudesta. Kerran tullessaan muutamaan
syrjäkylään Fransiskus kuuli kerrottavan suuresta, pelättävästä
sudesta, joka teki hirmuisia tuhoja kylälle, vaatien harva se ilta
ateriakseen lampaan, kanan tai muun elävän. Fransiskus meni
illalla kylän ulkopuolelle sutta odottamaan. Suuri harmaa susi
tuli, nälkäisenä ja julmana, mutta pelkäämättä eläinten suuri
ystävä häntä lähestyi, puhutteli ja tarjosi kättä. Ja susi antoi
kämpälänsä ja nyökkäsi päätänsä ymmärtävästi, kun Fransiskus
lempeästi nuhdellen sanoi: ”Veli susi, miksikä näin olet valin-
nut köyhäin ihmisten asuinsijan ruokapaikaksesi ja miksikä
hätyytät heidän kotieläimiään? Ei se ole oikein tehty, ei sinun
niin pidä menetellä. Lupaa nyt minulle, että jätät kylän rau-
haan.” Ja legenda kertoo, että susi lupasi ja että kylä jäi rau-
haan...

Mutta Kalevala ei kerro yksistään eläimistä, että he ihastui-
vat Väinämöisen soittoon. Myös kasvikunta otti osaa yhteiseen
iloon:

...Petäjät piti iloa,
Kannot hyppi kankahilla.

Ja ikään kuin samalla osoittaakseen, ettei Väinämöisen soit-
to ollut mikään erikoinen sattuma eli satunnainen tapaus, vaan
läpinäkyvänä lankana hänen silloisessa elämässään, Kalevala
edelleen kertoo:

Kun hän kulki kuusikossa,
Vaelti petäjikössä,
Kuusoset kumartelihe,
Männyt mäellä kääntelihe,
Käpöset keolle vierii,
Havut juurelle hajosi.

Kun hän liikahti lehossa,
Tahi astahti aholla,
Lehot leikkiä pitivät,
Ahot ainoista iloa,
Kukat kulkivat kutuhun,
Vesat nuoret notkahteli.

Kasvikuntakin esitetään siis elävänä, tajuisena maailmana, joka osaa tuntea ja rakastaa, iloita ja surra. Ja vaikka me ihmiset yleensä vähän tunnemme kasvimaailman sielunelämää, vaikka monet meistä ovat valmiit nauramaan pelkälle otaksu- malle, että kukat ja puut olisivat – omalla alkuperäisellä taval- laan – sielullisia olentoja, niin kysykäämme niiden ajatusta, jotka paljon ovat tekemisissä kasvien kanssa, puutarhurein, kukkien kasvattajain, huonekasvien hoitajain jne., ja varmas- ti saamme kuulla, että eri puut ja eri kukat ovat eriluontoisia, että kasvit saattavat olla hyvällä ja pahalla tuulella, että varsin hyvin tuntevat, rakastetaanko niitä vaiko ei jne. Miksikä ihmi- nen on kiintynyt synnyinseutuunsa, miksi hän ikävöi siihen ta- kaisin? Suomalaisessa luonteessa varsinkin elää syvällä kalvava koti-ikävä. Kun suomalainen on vieraalla maalla, kummittelee hänen mielessään kotoinen luonto, sen kuuset ja koivut, sen kummut ja kukkulat, sen järvet ja joet. ”Oma maa mansikka, muu maa mustikka.” Tai niin kuin Kalevalassa sanotaan (7: 285-288):

Parempi omalla maalla
Vetonenki virsun alta,
Kuin on maalla vierahalla
Kultamaljasta metonen.

Mistä tämä johtuu? Siitäkö yksin, että lapsuuden vaikutel- mat ovat voimakkaimmat? Ei siitä yksin. Lapsuuden vaikutel- mat ovat voimakkaat, sillä sydän on puhdas ja ympäristölle al- tis, mutta rakkaus ei ole yksin ihmisen puolella: luontokin lasta

rakastaa. Meidän kiintymyksemme synnyinseutuun riippuu yhtä paljon sen seudun rakkaudesta meihin kuin meidän rakkaudestamme siihen. Tunteet ovat molemminpuolisia, ja meillä suomalaisilla on synnyinnäinen taipumus ymmärtää luontoa. Omassa rakkausluonnossamme on jotakin mykkää, sanoin sellittämätöntä, joka vastaa puiden ja kasvien äänettämiä tunteita.

Aikain viisauden kannalta kasvikuunta ei olekaan mikään tajuton organismi, vaan ikään kuin suuri oppiluokka tajunnan kehitysjärjestelmässä. Luonnon valtakunnat kivikunnasta ylöspäin ovat mahtavia portaita, joita elävä tajunta hitaasti nousee ihmiseksi yletäkseen. Vasta ihmisen muodossa tajunta yksilöityy. Sitä ennen se ilmenee laji- eli joukkotajuntana, tavoitellen korkeimmissa eläimissä persoonallista yksilöllisyyttä. Salatieteen kannalta on täten kieltämätön tosiseikka, että luonto on täynnä sielua ja tunnetta. Kun ajattelematon poika kulkee keppi kädessä piiskaten ruohoa ja kukkia, tallaten allensa mitä eteen sattuu, silloin luonto kärsii mykkää tuskaansa. Mutta kun elonleikkaaja syksyllä niittää tuleentuneen viljan, silloin vainiot ilosta vavahtavat. Onhan ihminen kutsuttu ottamaan osaa luonnon suureen kasvatustyöhön. Mutta huonosti hän velvollisuutensa täyttää, jos hän sitä julmasti tai kylmästi tai välinpitämättömästi kohtelee. Ottakoon Kalevalasta oppia jokainen suomalainen, minkälaiseen ihanaan suhteeseen hyvä ja hellä ihminen voi joutua rakastavaan, vaikka mykkään luontoon.

Eikä Kalevala syvässä luonnontuntemuksessaan pysähdynk. elolliseen luontoon: elotonkin on sille tajuinen ja tunteva, sekin iloitsee Väinämöisen, tietäjä-ihmisen mahtavasta soitosta. Kun hän ulkona soitti, niin

Vuoret loukkui, paaet paukkui,
Kaikki kalliot tärähti,
Kivet laikkui lainehilla,
Somerot vesillä souiti.

Ja

Kun hän soitteli kotona,
Huonehessa honkaisessa,
Niin katot kajahtelivat,
Permannot pemahtelivat,
Laet lauloi, ukset ulvoi,
Kaikki ikkunat iloitsi,
Kiukoa kivinen liikkui,
Patsas patvinen pajahti.

Tämä kuvaus on esteettisesti niin luonnollinen, että tekisi mieli sanoa runolaulajan vain tahtoneen osoittaa, kuinka elottomatkin esineet omalla tavallaan ottavat osaa soiton synnyttämiin ääniaaltoihin. Mutta kun tuntee Kalevalan aatepiirin, tietää hyvin, että runo todella tarkoittaa kallioiden ja kivien, kattojen ja permantojen, ikkunoiden ja ovien yhtyneen yhteiseen iloon. Okkultisesti katsoen tällainen näkökanta ei olekaan mikään hyppäys todellisuudesta ulos. Mitä edellä on sanottu kasvimaailmasta, pitää hieman muutettuna paikkansa elottomankin luonnon suhteen. Kivikuntakin tuntee, vaikka hitaammin ja heikommin. Elottomatkin esineet osaavat iloita ja rakastaa, vaikka ne suuremmassa mitassa kuin elävä luonto vain heijastavat sitä myötätuntoa ja hellyyttä, jota me olemme niihin upottaneet. Kuinka hienoilla siteillä saatamme esim. kiintyä työ- ja huonekaluihimme, kirjoihimme, taideteoksiimme, koko elottomaan kotiimme! Kun niistä pidämme hellää huolta, hyväilemme ja puhuttelemmekin niitä, kohtelemme niitä kuin lapsia tai ystäviä, niin nekin ovat hyvällä ja kiitollisella mielellään, lohduttavat meitä, kun olemme alakuloisia, neuvovat meitä, kun olemme epäröivä. Minkä seurapiirin ihminen voi luoda itselleen kotinsa ”elottomista esineistä”! Runoilijat tähän

kykenevät, ja jokapäiväiset ihmiset ovat tietämättömydessään liian alttiit hymyilemään säälien haaveilijoille.

Ovathan tiedemiehetkin jo havainneet, että metallit voivat väsyä, ja jokainen ihminen tietää tämän kokemuksestaan. Ei kenenkään partaveitsi ole aina yhtä hyvä, vaikka sitä säännöllisesti teroitetaan; sillä on omat tuulensa. Partureilla kuuluuikin olevan sananpartena: ”Tämä veitsi on nyt väsynyt. Antaa sen levätä aikansa, niin se taas toimii erinomaisesti.” Me kutsumme sitä väsymykseksi – kukaties veitset itse tehdessään psykologisia tutkimuksia nimittävät ilmiötä toisella nimellä. Tosiasia on vain, että metallit ovat milloin virkeitä, milloin väsyneitä.

Entä koneet! Kysykäämme vain koneenkäyttäjiltä, ovatko koneet kuolleita kappaleita, niin saamme kuulla totuuden. ”Vai kuolleita! Eläviä ne ovat, eläviä ja sangen oikullisia olentoja. Jos vieras minun koneeseeni koskee, se heti pahastuu ja menee epäkuuntoon.” Veturit rautateilla esim. ovat aina liitossa omien kuljettajiensa kanssa eivätkä siedä henkilömuutoksia. Niidenkin täytyy silloin tällöin saada levätä, muuten ne kulkevat huonosti eivätkä jaksa vetää...

Ihmeellisen syvälle on Kalevala kurkistanut luonnon sielunelämään. Tämä selviää siitäkin, että muinaissuomalaiset tietäjät eivät ainoastaan ole nähneet sielua ja tajuntaa näkyväisessä luonnossa, vaan vielä havainneet näkymättömässä sielumaailmassa elonilmauksia ja olentoja, joilla ei ole fyysistä vastinetta ollenkaan. Materialisti pitää näitä pelkän mielikuvituksen tuotteina, mutta totuuden etsijä ei, sillä eläähän tänä päivänä ihmisiä, joille näkymättömän maailman asujaimet ovat yhtä todellisia kuin näkyväisen.

Kalevalan runo luettelee näitä monenlaisia, ja kaikki ne kokoontuvat Väinämöisen ympärille hänen soittoaan kuuntelemaan.

Tapiolan tarkka ukko,
Itse Metsolan isäntä,
Ja kaikki Tapion kansa,
Sekä piiat jotta poiat
Kulki vuoren kukkulalle
Soittoa tajuamahan;
Itseki metsän emäntä,
Tapiolan tarkka vaimo
Sinisukkahan siroikse,
Punapaulahan paneikse,
Loihe koivun konkelolle,
Lepän lengolle levahti
Kanteloista kuulemahan,
Soittoa tajuamahan...
Itse ilman Luonnottaret,
Ilman impyät ihanat
Iloa imehtelivät,
Kanteloista kuuntelivat,
Mikä ilman vempelillä,
Taivon kaarella kajotti,
Mikä pienen pilven päällä,
Rusoreunalla rehotti...
Tuo Kuutar korea impi,
Neiti Päivätär pätevä
Pitelivät pirtojansa,
Niisiänsä nostelivat,
Kultakangasta kutoivat,
Hope'ista helskyttivät
Äärellä punaisen pilven,
Pitkän kaaren kannikalla.
Kunpa saivat kuullaksensa
Tuon sorean soiton äänen,
Jo pääsi piosta pirta,
Suistui sukkula käestä,
Katkesihe kultarihmat,
Helkähti hopeaniiet...
Ahto aaltojen kuningas,
Ve'en ukko ruohoparta
Ve'en kalvolle veäikse,
Luikahaiksi lumpehelle,

Siinä kuunteli iloa...
Itseki veen emäntä,
Veen eukko ruokorinta
Jopa nousevi merestä,
Ja lapaikse lainehista...
Tuota ääntä kuulemahan,
Soitantoa Väinämöisen...
Se siihen sikein nukkui,
Vaipui maata vatsallehen
Kirjavan kiven selälle,
Paaen paksun pallealle.

Nämä ovat niitä maan, ilman, veden ja tulen haltioita, joiden olemassaolo sokean sivistyksen silmissä on satua, mutta joita muinaissuomalainen viisaus tunsi yhtä hyvin kuin kaikkien kansojen ja aikojen kokemus, yhtä hyvin kuin keskiaikaisten satujen alkuperäiset laatijat ja keskiaikaiset alkemistit ja salatiehtelijät, jotka luonnon haltioita kirjoituksissaan mainitsevat ja luokittelevat. Onhan Paracelsus nykyaikaisen lääketietemme isä, olihan hän havaintojen tekijä ja monessa suhteessa aivan nykyaikaisen tieteellinen katsantokannoiltaan; kuitenkin hän uskoi luonnonhenkiä olevan ja luettelee niitä neljä lajia kuten Kalevalakin: *gnoomit* eli Tapion väet, jotka asuvat maassa, *sylfit* eli Luonnottaret ja ilman immet, jotka asuvat ilmassa, *undiinit* eli Ahdit ja Sotkottaret, jotka asuvat vedessä, ja *salamanterit* eli Kuuttaret ja Päivättäret, jotka tulella asuvat.

Muinoin ihmiset elivät läheisemmässä suhteessa näidenkin näkymättömien olentojen kanssa kuin nykyään. Koska haltioilla on enemmän ja välittömämpää valtaa luonnon ja luonnonvoimien yli kuin meillä ihmisillä, on luonnollista, että kansat ja yksilöt ennen rukoilivat niiden apua, etsivät niiden suosiota, tekivät ystävyysliittoja niiden kanssa jne. Koko se ”pelkoon ja tietämättömyyteen perustuva luonnonvoimain palvonta”, joksi tiedemiehemme nimittävät tätä esi-isäimme kaunista

suhdetta haltioihin, saa tosiasiaan valossa aivan toisen värityksen. Pikemmin me nykyajan ihmislapset olemme tietämättömiä ja taikauskaisia, kun luulemme, että maapallo on luotu yksin meitä varten emmekä näe, että tätä ihmeellistä kiertotähteä käyttävät kotinaan ja koulunaan miljoonat ja biljoonat olennot, joilla ei ole mitään suoranaista tekemistä meidän tuntemiemme luonnonvaltakuntain kanssa.

Emme tässä yhteydessä tahdo puhua haltioista tarkemmin. Sen vain tahdomme sanoa, että Kalevalan veljellinen, demokraattinen ja ylevä henki näkyy mielestämme siinäkin, että se aina puhuessaan salaisen ja näkymättömän maailman olennoista – olkoot ne korkeita tai alhaisia arvoasteeltaan – esittää niitä perin tuttavallisesti ja luonnollisesti, ihmisten vertaisina, kaikkien olentojen vertaisina, veljinä ja sisarina Jumalan suuressa luomistossa.

III

KALEVALAN SISÄISTÄ SIVEYSOPPIA

OKKULTISPSYKOLOGINEN

ELI

KÄYTÄNNÖLLISSOTERIOLOGINEN AVAIN

KALEVALAN SISÄISTÄ SIVEYSOPPIA

18 TIEDON TIE

Mysterioviisauden esoteerinen siveysoppi, jota tietäjät kaikkina aikoina ovat opettaneet, ei ole eilispäivän eksoteerista etiikkaa. Jokapäiväinen kristillinen moraaliksi esim. määrittelee, miten ihmisen tulee elää ja ajatella (uskoa), jotta hän tässä elämässä menestyisi ja kauan eläisi ja haudan tuolla puolen saavuttaisi iankaikkisen autuuden. Sillä on perin porvarillinen ja persoonallisesti itsekäs leima. Sen ainoa näköalan avaruus on taivaallinen autuus, mutta koska tämä autuus rajoittuu jokseenkin älyttömään iloitsemiseen Jumalan valtaistuimen ympärillä, jää todelliseksi kouriintuntuvaksi ihanteeksi eettisen näköpiirin sisälle yhteiskunnallinen elämänjuoksu, olkoonkin virkaura, mahdollisimman moitteettomasti, lainkuuliaisesti ja yleisen mielipiteen mukaisesti suoritettuna. Jokainen ajatteleva ihminen, jokainen totuuden etsijä on sen tähden saanut kokea, että kristillinen siveysoppi juuri järjestellessään ulkonaista elämän vaellusta jättää ratkaisematta hänen syvimmän, persoonallisimman kysymyksensä: Miten minun on elämää ymmärtäminen? Miten minun on eletävä?

Toisin on laita esoteerisen moraalin. Se alkaa siitä, mihin eksoteerinen loppuu. Vasta silloin kun ihminen totuuden etsijänä kysyy, miten hänen on eletävä, vasta silloin tarjoaa

sisäinen siveysoppi hänelle kätensä, vasta silloin hän voi käsitellä tietäjäin eettisiä elämänneuvoja. Vasta silloin kun ihminen sielunsa koko voimalla kaipaa totuuden tietoa, vasta silloin hänen korvansa kuulee, kuinka mysteerioviisuus kuiskaa: todellinen inhimillinen siveys on henkistä kehitystä, tiedon kaidalla tiellä kulkemista.

Matkan päämäärä on jumalallinen tieto elämän ja kuoleman, luonnon ja luomisen, näkyväisten ja näkymättömien maailmojen, hyvän ja pahan mysteeriosta sekä tiedon kanssa käsi kädessä kulkeva jumalallinen rakkaus ja jumalallinen valta. Mutta miten tämä tieto on saavutettavissa? Se ei ole mikään ulkoa opittava läksy, ei toisten opetuksista eikä pelkällä omalla ajattelemisella hankittava järjen vakaumus, vaan kokemukseen perustuva ja todella tieteellinen tieto. Millä tavalla siis tällainen tieto on hankittavissa esim. näkymättömistä maailmoista ja kuolemantakaisista seikoista? Havaintoihinhan meidän tietämismme yleensä perustuu. Havaintoja teemme aistiemme välityksellä; havainnoista rakennamme itsellemme erilaisten psykologisten prosessien kautta mielikuvia, käsitteitä ja yleismielteitä. Minkälaisiin ja miten tehtyihin tutkimuksiin perustuu nyt yliaistillisen, yliluonnollisen ja jumalallisen tiedon hankinta?

Ymmärtääksemme tämän täytyy meidän vapautua muutamasta psykologisesta harhaluulosta ja samalla luoda itsellemme käsitys avaramman sielutieteen rikkaammista tietämismahdollisuuksista.

Psykologia tekee eron ulko- ja sisäaistimusten välillä. Ulko- aistimuksia synnyttävät ruumiin ulkopuolelta tulevat kiihottimet: näemme, kuulemme, haistamme jne. ympärillämme olevan maailman olioita ja tiloja. Sisäaistimuksia synnyttävät ruumiin sisäpuolelta tulevat kiihottimet, esim. kemialliset

muutokset ruumiissa: monenlaiset sisäiset aistimukset aikaansaavat taas yhdessä esim. nälän, väsymyksen, virkeyden, kivun yms. tunteet. Nämä aistimukset, jotka monella tavalla kompiloituvat ja moninaistuvat, muodostavat nykyisen psykologian mukaan sielumme kokeilukentän niin sanoaksemme: ulkois-
aistimukset välittävät tietomme objektiivisesta maailmasta, sisäaistimukset taas ilmituovat meille ruumiimme subjektiivisen tilan ja värittävät käsitystämme ulkomaailmasta.

Tämä on tietysti sinällään totta ja erehdys on vain siinä, että nykyinen sielutiede luulee sisäaistimusten rajoittuvan subjektiivisiin seikkoihin, että toisin sanoen sisäaistimusten välityksellä emme voi tehdä muunlaisia havaintoja kuin omaa ruumistamme koskevia. Tämä harhaluulo johtuu taas siitä, että tieteellinen psykologiamme tuntee fyysisen ruumiimme vain persoonallisen sielunelämämme asunnoksi niin sanoaksemme eikä siksi makrokosmosta vastaavaksi mikrokosmiseksi mysteerioksi, mikä ruumiimme todellisuudessa on; ja siitä, että virallinen anatomiamme ja fysiologiamme ei tunne ruumiimme hienoimpia, eetterimäisiä aineosia, jotka muodostavat näkyväisen ruumiimme näkymättömän puoliskon, eikä siis niitä ominaisuuksia ja kehitysmahdollisuuksia, joita tässä eetterihahmossa piilee.

Jos sitä vastoin asetumme okkultisen fysiologian kannalle ja oletamme, että ruumiimme eri elimet, näkyvät ja näkymättömät, vastaavat kukin tarkoin määrättyä alaa fyysisen kosmoksen sisäisessä koneistossa, ymmärrämme a priori, että jos saisimme aikaan sellaisen harmonisen vastaavuuden ruumiillisen mikrokosmoksemme ja meitä ympäröivän makrokosmoksen välillä, että edellinen kykenisi välittämään aistimuksia jälkimäisestä, olisi sielumme tietämismahdollisuudet miltei rajattomasti enentyneet, sen kokeilukenttä silmäkantamatto-

miin laajentunut. Ruumiissamme kehittyisi ikään kuin uusia aisteja, ja ruumis itse muuttuisi uppiniskaisesta eläimestä puolueettomaksi havaintovälineeksi.

Tämä nyt ei ole mikään olettamus salatieteen kannalta. Kaikki tietäjät tuntevat tämän hypoteesin kokemusperäiseksi tosiasiaksi. Mysteerioviisauden moraali neuvoa juuri, miten totuuden etsijän tulee sisäisesti puhdistaa ja valmistaa itseään, että hänen oma persoonallisuutensa kehittyisi tiedon saavuttamisen välineeksi. Sen menetelmä perustuu siihen psykofysiologiseen tosiseikkaan, että ruumiilliset ja sielulliset toiminnot kulkevat rinnatusten, ja se käyttää hyväkseen sitä seikkaa, että ruumiillisiin toimintoihin voi vaikuttaa sielusta päin: herättäessämme itsessämme määrätyn tunteen esim. saamme aikaan määrätyn muutoksen ruumiimme tilassa. Esoteerinen etiikka lähtee siitä, että ihminen on kutsuttu olemaan itsensä herra, kasvattamaan ja hallitsemaan itseään. Sen tähden se heti alussa julistaa: *procul profani* – pysykää loitolla te, jotka ette usko omaan voimaanne.

Päämäärään vieviä teitä on muodollisesti katsoen monta, vaikka ne hengessä ovat yhtä. Tavallaan jokaisen yksilön tulee kulkea omaa tietään, joka perustuu hänen inhimilliseen temperamenttiinsa.

Vanhat suomalaisetkin tietäjät näkyvät tehneen jonkun verran eroa erilaatuisten temperamenttien välillä, koska meillä Kalevalassa on jälkikaikuja alkutaipaleilla ainakin kahdesta: Lemminkäistemperamentista, joka on tunneihmiselle ominainen, ja Ilmarisluonteesta, joka on järki- ja toiminta-ihmisen temperamenttia. Emme puhu erityisestä Väinämöisluonteesta, koska Väinämöinen edustaessaan ihmisen tahtoa on kaikkien teiden takana. Mainitsimme jo edellä puhuessamme Logoksen kolminaisuudesta, Väinämöis-, Ilmaris- ja Lemminkäisvoimista, että

Väinämöisvoimat esiintyvät vasta myöhemmin ihmiskunnan historiassa eli lähemmin määriteltynä vasta yksilöllisen ihmisen esoteerisessa kehityksessä. Kalevalan kehityspsykologiaa tutkiessamme on meidän näin ollen muistettava, että samalla tutkimme juuri Väinämöisvoimien toimintaa. Väinämöinen esiintyykin yhtä mittaa tässä jaksossa Kalevalan kertomuksessa. Vaikka esim. Ilmarinen on näyttämöllä varsinaisena toimijana, esiintyy Väinämöinen alituisen herättäjänä, innostajana, neuvonantajana ja lopputaipaleilla toimijanakin.

On näet tullut tavaksi erottaa kaksi taivalta tiedon tiellä. Toinen on valmistavan puhdistuksen, toinen tiedon hankkimisen. Puhdistuksen tiellä ihminen virittää ruumiillista koneistoaan ainakin alkeelliseen käyttökuntoon, jotta hän sitten varsinaisella tiellä voisi sitä käyttää ja eteenpäin kehittää maailmaa tutkiessaan.

Kalevalakin tekee selvän eron näiden kahden taipaleen välillä. Valmistavaa tietä se kuvaa *kosintaretkissä*, varsinaista tietä *samposikermässä*. Rafael Engelberg, joka suurella taidolla esteettispsykologiselta kannalta on syventynyt Kalevalan sisältöön, on huomannut tämän kahtiajaon ja kutsuu Kalevalan edellistä osaa (runot 1-25) nimellä ”Sampo menetetään Pohjolaan”, toista (runot 26-50) nimellä ”Sampo taistellaan takaisin.” Tietysti hänen jakoperusteensa on toinen kuin meidän eikä hän ole osannut aavistaakaan, mitä Kalevala okkultisesti sisältää. Mutta koska hänen valitsemansa otsikot sangen sattuvasti kuvaavat salaisen tien kahta taivalta, tulimme asiasta maininneeksi. Saattaa todella sanoa puhdistuksen tiestä, että sitä kulkiessa ”Sampo menetetään Pohjolaan.” Sampo on okkultinen tieto ja valta: valmistavalla tiellä ihminen pääsee tietoiseksi siitä, että salainen viisaus on olemassa, hän ikään kuin takoo Sammon; Sammon hän kuitenkin heti menettää, mutta saapi

Pohjan neidon, s.o. tietoa ja valtaa hän ei saavuta, ainoastaan oman sielunsa. Sampo menetetään Pohjolaan: okkultinen tieto asuu hänen ruumiissaan. Vasta tämän jälkeen alkaa toinen jakso tiellä, kun Sampo taistellaan takaisin ja tieto ja valta, joka on ruumiiseen kätkeytyneenä, saatetaan päivän valoon.

Etsiessämme Kalevalasta osviittoja elämän salaisista teistä avaamme runojen sisällön erityisellä ns. okkultispsykologisella avaimella. Olemme jo ennen huomauttaneet siitä, ettemme saa odottaa ominaisnimillä ja asioilla olevan ehdottomasti saman merkityksen, avattakoon runot millä avaimella tahansa. Päinvastoin merkitys voi vaihtua ja merkityksiä on useampia. Puhuessamme Kalevalan mysteeritiedoista käytimme toisenlaisia avaimia, kosmisia ja teogonisia. Tässä taas on kysymys yksilöllispsykologisesta asiasta, ja ominaisnimien merkitys muuttuu avaimen mukaan. Ilmarinen ja Lemminkäinen, jotka edellisessä osassamme olivat jumalia, astuvat nyt ihmisinä maan päälle ja tarkoittavat totuutta ja salaista viisautta etsiviä vihkimyskokelaita. Väinämöinen taas, kuten huomautimme, astuu nyt vasta näyttämölle jumalallisten Väinämöisvoimien edustajana ja voimme häntä ymmärtää ihmisen sisässä puhuvaksi jumalalliseksi hengen ääneksi, mutta myös – ja varsinkin tien alkutaipaleilla – ihmisolennoksi (tietäjäksi, mestariksi), jossa Väinämöisvoimat ovat ruumiillistuneina.

JOUKAHAINEN

Ennen kuin ihminen voi itsetietoisesti astua puhdistuksen tielle, täytyy hänen sielunsa olla viritettynä totuuden etsijän viireeseen. Hänen täytyy olla valmis antamaan itsensä lunnaiksi totuudelle. Tätä hengen lakia Kalevala teroittaa mieleemme kuvaamalla dramaattisen vaikuttavasti, minkälainen sielumme tila ei saa olla. Kun sen kuvaus näin ollen on negatiivinen, on se lähempänä jokapäiväistä elämää, realistisempi ja tutumpi, eikä jätä meitä minkäänlaiseen epä tietoon siitä, minkälainen totuuden etsijän sieluntila tulee olla. Kuvauksensa Kalevala antaa runojensa runollisimmassa jaksossa: Aino-sikermässä, jossa on kaksi osaa: Joukahaisen kilpalaulanta ja Väinämöisen kosinta ynnä sitä seuraava Ainon itsemurha.

Olipa nuori Joukahainen,
Laiha poika Lappalainen,
Se kävi kylässä kerran,
Kuuli kummia sanoja,
Lauluja laeltavaksi,
Parempia pantavaksi
Noilla Väinölän ahoilla,
Kalevalan kankahilla,
Kuin mitä itseki tiesi,
Oli oppinut isolta.
Tuo tuosta kovin pahastui,
Kaiken aikansa kaehi
Väinämöistä laulajaksi,
Paremmaksi itseänsä...

Ja Joukahainen päättää lähteä ”voitteloille” Väinämöisen kanssa huolimatta vanhempainsa kielloista ja varoituksista. Hän valjastaa tulisen ruunansa kultaisen korjan eteen, istuu rekeen ja ajaa Väinölän ahoille. Väinämöinen on niin ikään ajilemassa, ja kolmantena päivänä Joukahainen ajaa vastustusten Väinämöisen kanssa, niin että aisa tarttuu aisaan ja länget länkiin. Väinämöinen kysyy, kuka niin tuhmasti ajaa, ja Joukahainen vastaa: ”Minä olen nuori Joukahainen, mutta kuka kurja sinä olet?”

”Kun liet nuori Joukahainen,
veäite syrjähän vähäisen,
Sie olet nuorempi minua!”

Tähän huomautukseen Joukahainen vastaa: ”Mitä miehen nuoruudesta, mutta

Kumpi on tieolta parempi,
Muistannalta mahtavampi,
Sep’ on tiellä seisomahan,
Toinen tieltä siirtyköhön...

ja koska lienet vanha Väinämöinen, niin ruvetkaamme kilpaa laulamaan!”

Väinämöinen ensin estelee – ”mitäpä minusta laulajaksi, joka aina olen elänyt näillä kotipellon pientarilla ja kotikäkeä kuunnellut” –, mutta suostuu ja pyytää Joukahaista kertomaan, mitä hän yli muiden tietää.

Joukahainen rupeaa latelemaan kaikenlaisia muistitietoja luonnon ym. tieteiden aloilta, mutta Väinämöinen keskeyttää: ”Lapsen tieto, naisen muisti... Sano syntyjä syviä, asioita ainoisia!”

Nyt Joukahainen laulaa muistitietojaan filosofisemmista asioista, mutta kun hän uskaltaa kerskailla omilla tiedoilla, saa Väinämöinen hänet kiinni valheesta. Silloin Joukahainen

turvautuu miekkaansa ja kutsuu Väinämöistä kaksintaisteluun, ja kun Väinämöinen kunniaa kieltäytyy, uhkaa laulaa Väinämöisen siaksi. Mutta nyt Väinämöinen suuttuu ja häpeää ja rupeaa itse laulamaan.

Ei ole laulut lasten laulut,
Lasten laulut, naisten naurut,
Ne on partasuun urohon...

Ja huonosti käy Joukahaisen. Väinämöisen laulu upottaa hänet suohon. Joukahainen

Jaksoitteli jalkoansa,
Eipä jaksu jalka nousta,
Toki toistakin yritti,
Siin' oli kivinen kenkä...

Kuinka elävästi tämä kertomus tuo eteemme sen inhimillisen sieluntilan, jota Joukahaisessa kuvataan: ”Minä olen vanhemmilta ihmisiltä paljon oppinut, olen lukenut paljon ja suorittanut tutkintoja yliopistoissa ja akatemioissa. Minä tunnen tieteitä ja taiteita ja voin sanoa olevani kaiken nykyaikaisen tiedon tasalla; mitä sivistys tähän saakka on saavuttanut, se on minussa aivan kuin ruumiillistuneena. Jos suoraan puhun – ken saattaa olla minua oppineempi ja taitavampi?” Ja kuitenkin tälle itsekylläiselle, turhamaiselle ja materialistiselle mielelle on kohtalo niin suopea, että se puhuu: ”Älä usko, veikkonen, että sinun tietosi on korkeinta ja laajinta mitä olla voi! On sitä muutakin tietoa: on vanhaa viisautta, on muinaisaikaista mysteeriotietoa, jonka rinnalla sinun oppisi on lapsen lorua. On olemassa henkinen kehitys, joka vie aivan toisiin saavutuksiin kuin sinun oppisivistyksesi.”

Tätä ei Joukahaisielu ota uskoakseen, mutta samalla näkyy syy, miksi kohtalo rupesi sille puhumaan. Sillä Joukahaisielu ei ole niin umpimaterialistinen, että se vain nauraisi. Joukahais-

sielu pahastuu: ”Jos niin on, tahdon nähdä sitä, joka on minua oppineempi ja viisaampi – kyllä sitten hänelle näytän.” Sen oma luonto kuiskaa emona sille, että varovaisuus on paikoillaan, sillä syvempää tietoa saattaa ehkä olla..., mutta Joukahaisielu uhmailee kohtaloaan: ”Näyttäköön elämä vain minulle!”

Ja elämä näyttää. Väinämöinen tulee Joukahaisen tielle. Nöyryyttävinä tulevat uudet kokemukset nuorelle sielulle: suohon ne sen heittävät, surujen, tuskan ja kärsimysten suohon. Mihin jäivät sen ylpeät tiedot, kun kohtalon rautakoura siihen rupesi? Maailma mustenee silmissä eikä kiintopistettä enää tunnu olevan. ”Mitä on elämä, mitä on ihminen? Onko Jumalaa olemassakaan?”

Jo nyt nuori Joukahainen
Jopa tiesi, jotta tunsi,
Tiesi tielle tullehensa,
Matkallen osannehensa,
Voittelohon, laulelohon
Kera vanhan Väinämöisen.

Ja silloin hädissään sielu nöyrtyy:

Oi on viisas Väinämöinen,
Tietäjä iänikuinen,
Pyörrytä pyhät sanasi,
Peräytä lausehesi,
Päästä tästä pälkähästä,
Tästä seikasta selitä,
Panenpa parahan makson,
Annan lunnahat lujimmat!

Niin on ihmissielu valmis elämälle jotakin lupaamaan: ”Minä ymmärrän nyt, että on olemassa tietoa, jota en ole saavuttanut, salaisuuksia, joita en ole ratkaissut, kykyjä, joista minulla ei ollut aavistusta. Kun vain pääsen takaisin entiseen onneeni ja tasapainooni, luovun mielelläni jostakin, joka minulle on rakasta, mutta jota sinä, elämä, et soisi minulla olevan.”

Sielu on valmis luopumaan pikku nautinnoistaan ja käymään käsiksi omaan elämäänsä vakavammalla tavalla.

Mutta elämä ei huoli sielun pikku synneistä, ei synneistä eikä hyveistä. Väinämöinen laulaa Joukahaisen yhä syvemmälle suohon.

Oi on viisas Väinämöinen,
Tietäjä iänikuinen...
Kun pyörrät pyhät sanasi,
Luovuttelet luottehesi,
Annan Aino siskoseni,
Lainoan emoni lapsen
Sulle...

”Minä annan ainoan siskoni, toisen puolen itsestäni, annan sinulle itseni!” Ja silloin totuuden henki vastaa: ”Nyt valitsit oikein; nyt teit oikean päätöksen. Sinut minä tahdon, sinut itsesi, että saisin sinua kasvattaa ja kehittää itseni auttajaksi, viisauteksi perijäksi.”

Siitä vanha Väinämöinen
Ihastui iki hyväksi,
Kun sai neion Joukahaisen
Vanhan päivänsä varaksi.

Joukahainen pääsi pälkähästä, sielu vapahtui ahdinkotilastaan ja elämän Väinämöisääni lakkasi kuulumasta. Taas oli sielu oma itsensä – eikä kuitenkaan oma entinen itsensä. Se oli kokenut, ja nyt elämä siltä jotain odotti. ”Olen nähnyt vilaukselta elämän majesteetin ja heikkouteni hetkenä lupasin sille itseni. Nyt minun täytyy itseni muuttaa, nyt täytyy minun pyhittää paras itseni totuuden palvelukseen... Voi minua.”

Ja Joukahaissielun nuoruus ja kokemattomuus kuvastuu siinä, että se

Läksi mielellä pahalla,
Syämmellä synkeällä
Luoksi armahan emonsa,
Tykö valtavanhempansa...

Tämä näytelmä ei ole yhden elämän näytelmä. Monessa ruumiillistumassa ihmissielu saattaa viipyä Joukahaistilassa.

20 AINO

Aino on Joukahaissielun paras ja hienoin puoli, sitä lapselista avuttomuutta, sitä neitseellistä tuoksua, mikä piilee syvällä joka ihmissielun pinnan alla...

Nyt taiteellisesti herkkä lukija pudistaa päätään: ”Kuinka Kalevalan Ainoa ruvetaan vertauskuvallisesti selittämään – tuota ihmeen luonnollista, runollisen viehättävää Aino-tarua! Sehän on ote elävästä elämästä, taideteos, eikä mikään symbolisoiva myytti. Etevimmät runoilijamme ja taiteilijamme ovat siitä saaneet aiheita luomuksiinsa, ja Kalevalan Aino, tuo elävä todistus Suomen kansan kehittyneestä kaunotunteesta, etsii vertaistaan maailman kirjallisuudesta.”

Yhdymme sydämestämme tähän lausuntoon, sillä mekin ihailemme tuota nuorta viatonta tyttöä, jonka sielussa rakkaus ei vielä ollut herännyt, mutta joka pani niin paljon arvoa omalle runolliselle käsitykselleen luonnosta ja ihmisyydestä, että hän mielummin kokonaan luopui elämästään kuin möi itsensä.

Ja kuitenkin on Aino-runossa eräs piirre, joka meitä ei esteettisesti koskaan ole tyydyttänyt. Se piirre on Väinämöisen esiintyminen kosijana. Jos runo tahtoi kuvata Ainoa ja tuoda esiin hänen luonteensa erikoisuudet, miksi se valitsi Väinämöisen kosijaksi? Olisihan siihen kelvannut kuka tahansa toinen

Ainolle vastenmielinen ja hänen äidilleen mieluinen kosija. Miksi piti asettaa Väinämöinen, vakaa vanha viisas, tietäjä iänkuinen, tuohon mahdottomaan tilanteeseen, joka saattoi hänet sääliäväksi, jopa naurunalaiseksi? Miksi – ellei siinä piile tarkoitus takana. Ja Aino-episodin liittyminen välittömästi Joukahaisen kilpalaulantaan osoittaa, että Aino-tarullakin on oma tarkoituksensa...

Ainossa rohkenemme sen tähden nähdä, kuten sanottu, Joukahaissielun kaikkein pyhimmän. Aino ei ole Joukahaisen korkeampi minä, jonka ääntä Väinämöinen pikemmin edustaa, vaan kaunein puoli hänen persoonallisuudestaan.

Joukahaissielu on kurkistanut peitteen taakse. Se on vilaukselta nähnyt elämän viisauden, se on tuskassa tuntenut sen voiman. Uhmaillen se viisautta lähestyi, pelon valtaamana se itsensä sille lupasi, alla päin se viisauden luota poistui. Joukahaistilasta sielu siirtyi Ainotilaan.

Sisar nuoren Joukahaisen
Itse itkullen apeutui,
Itki päivän, itki toisen,
Poikkipuolin portahalla,
Itki suuresta surusta,
Apeasta mielialasta.

Mutta ruumis (emo) iloitsee. Se vaistomaisesti tietää, että henkinen kehitys olisi sille helpotukseksi: ainehiukkaset puhdistuisivat, elämä tulisi kevyemmäksi, niin kuin edellä toistamamme raamatunpaikkakin sanoo: koko luomakunta huokailee ja odottaa, että jumalan pojat ilmestyisivät. Sisässä kuuluvana äänenä ruumis puhuu sielulle: mitä sinä pelkääät ja suret? Jos täytyykin jättää vanha elämä, niin onhan onnea odotettavissa uudessakin.

Mutta Ainosielu yhä suree. Se kauhistuu viisautta. Viisaus on sen mielestä vanha ja iloton, vieras ja kylmä; jumalallinen

elämä on sille tyhjyys, pohjaton avaruus, johon se itse sieluna hukkuisi. Kun se katselee omaa nuoruuttaan ja koreuttaan, kaikkia kykyjensä ja hyveittensä helmiä ja sormuksia, ristejä ja nauhoja, niin viisauden kolkko ääni sille puhuu:

Eläpä muille, neiti nuori,
Kun minulle, neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,
Rinnan ristiä rakenna,
Pane päätä palmikolle,
Sio silkillä hivusta!

Silloin valtaa sielun sellainen tuska, ettei se enää välitä kyvyistään eikä kauneuksistaan: kaikki mikä ennen sitä ilahdutti ja mitä muut ihailivat kadottaa viehätöksensä. Nyt se heittää harrastuksensa ja on valmiina tyhjäntoimittajana elelemään ruumiissaan:

”En sinulle enkä muille
Kanna rinnan ristilöitä,
Päätä silkillä sitaise,
Huoli en haahen haljakoista,
Vehnän viploista valita,
Asun karioissa sovissa,
Kasvan leivän kannikoissa
Tykönä hyvän isoni,
Kanssa armahan emoni.”
Riisti ristin rinnaltansa,
Sormukset on sormestansa,
Helmet kaulasta karisti,
Punalangat päänsä päältä,
Jätti maalle maan hyviksi,
Meni itkien kotihin,
Kallotellen kartanolle...

Huomautamme tässä välillä, että sielun Ainotila ei ole niinkään tavaton ilmiö. Lahjakkaat ja taiteelliset ihmiset ovat sitä kyllä kokeneet. Elämien vierieessä he ovat hankkineet itselleen kauniita kykyjä, sisäisenä kannustimena kunnianhimo,

voitonpyynti, halu tulla rakastetuksi ja ihailuksi. Niin kauan kuin ovat rauhassa ja uskossa palvelleet näitä epäjumaliaan, on heidän sielunsa ollut onnellinen. Mutta sitten on saapunut päivä, jolloin totuuden sana elämän kokemusten muodossa tai muulla tavalla on näyttänyt heille, kuinka mitätöntä ja pientä, kuinka itsekästä ja ahdasta heidän työnsä on ollut henkisesti katsoen –, ja silloin on väsymys heidät vallannut, väsymys ja tyytymättömyys. Jos he yrittävät palvella itseään, loppuu into kesken. Jos he toisten imartelemina ja innostamina ponnistavat, häviää usko heihin itseensä. Tyhjiys ammottaa heidän ympärillään. Mitä varten he työskentelisivät? Totuutta he eivät tunne, korkeampi itse on heille vieras. Ketä ja mitä he palvelisivat? Heidän sielunsa vaeltaa Aino-tuskien ristiriidassa. He peittelevät itseltään ja toisilta, kuinka heidän laitansa on. Ainoastaan yksin ollen he omalle ruumiilleen tunnustavat totuuden: ”Minun sieluni on rikki revitty ja onneton. En tiedä, mitä tahdon, enkä tahdo, mitä minun pitäisi. Jumala sanoi: palvele minua! Mutta miten häntä voisin palvella? En häntä tunne, en häntä rakasta. Elämäni on kuollut.”

Uusi viehätys pitäisi tulla heidän elämäänsä, ettei heidän kävisi niin kuin Ainon. Onnelliset he, jos heillä on joku omainen, joku ystävä, jota voivat rakastaa – niin, jota voivat oppia rakastamaan ja palvelemaan. Sillä tie talangista nerouteen on pitkä. Se on se tie, jota Aino ei jaksanut kulkea, vaikka hänen luontonsa sitä hänelle neuvoi.

”Elä itke tyttäreni,
Nuorna saamani nureksi!
Syö vuosi suloa voita,
Tulet muita vuolahampi,
Toinen syö sianlihoa,
Tulet muita sirkeämpi,
Kolmas kuorekokkaroita,

Tulet muita kaunihimpi;
Astu aittahan mäelle,
Aukaise parahin aitta,
Siell' on arkku arkun päällä,
Lipas lippahan lomassa,
Aukaise parahin arkku,
Kansi kirjo kimmahuta,
Siin' on kuusi kultavyötä,
Seitsemän sinihamoista,
Ne on Kuuttaren kutomat,
Päivättären päättelemät.”

Näin puhuu emo Ainolle, ruumiin vaisto sielulle. ”Mikset ole rohkea? Jos nyt jätät vanhat unelmasi, jos uskaliaasti otat tuon askeleen pois omasta itsekkyydestäsi, niin odottaa sinua suuri tulevaisuus. Luuletko, ettei minulla ole mitään kätkössä sinua varten? Oi, mitä nuo sinun tähänastiset kykysi ja lahjasi ovat verrattuina niihin, joita vielä minulta saat! Minun salaisissa kätköissäni piilevät kaikki mahdollisuudet. Silloin kun minä kasvoin ja kehityin ja sinä et vielä ollut asuntoasi minuun ottanut, antoivat jumalat minulle lahjaksi kaikki omat salaisuutensa ja ihanuutensa. Ne minä sinulle annan, ne ovat kaikki sinun käytettävänäsi, kun vain rupeat niitä etsimään. Nouse siis, käy työhön ja ole rohkea.”

Mutta Ainosielu ei kuuntele omaa vaistoaan. Se mieluummin elää unelmissaan. Se ei heikkoudestaan tahdo tietää, ei voimansa mahdollisuuksista. Se filosofoi omalla tavallaan – ja suuripiirteisen suvaitsevainen ja lempeä on Kalevalan viisaus: ei moitteen sanaa. Päinvastoin: Ainotilan omituinen runollisuus ja viehkeys pääsevät Kalevalan kuvauksessa täyteen oikeuteensa.

Ei tytär totellut tuota,
Ei kuullut emon sanoja,
Meni itkien pihalle,

Kaihoellen kartanolle,
Sanovi sanalla tuolla,
Lausui tuolla lausehella:
”Miten on mieli miekkoisien,
Autuaallisten ajatus?
Niinp’ on mieli miekkoisien,
Autuaallisten ajatus,
Kuin on vellova vetonen,
Eli aalto althassa;
Mitenpä poloisten mieli,
Kuten allien ajatus?
Niinpä on poloisten mieli,
Niinpä allien ajatus,
Kuin on hanki harjan alla,
Vesi kaivossa syvässä...
Parempi minun olisi,
Parempi olisi ollut
Syntymättä, kasvamatta,
Suureksi sukeumatta,
Näille päiville pahoille,
Ilmoille ilottomille;
Oisin kuollut kuusiöisnä,
Kaonnut kaheksanöisnä...”

Ja Ainon persoonallinen suuruus on siinä, että hän mie-
luummin kuolee...

Itsestään nousee nyt mieleen muisto toisesta nuoresta tytös-
tä, joka ei kieltäytynyt menemästä vanhalle miehelle: Mariasta,
joka meni Joosefille ja synnytti Jeesuksen.

Mutta ihmissielun Mariatila onkin korkea ja ylhäinen. Oi
kuinka etäällä se on Ainosta!

Aino-legendan nojalla voimme kuitenkin muodostaa itsel-
lemme kuvan salaisen totuuden etsimisen ehdoista. Totuutta ei
saa etsiä ylpeydellä niin kuin Joukahainen, ettei sitä lähestyisi
pelolla niin kuin Aino. Nöyrällä mielellä ja puhtaalla sydämellä
on totuutta etsittävä, rakkaudella on sitä lähestyttävä, rakkau-
della ja antaumuksella.

LEMMINKÄINEN

Lemminkäinen on nyt siis totuuden etsijä.

Hän on tunteellinen ja kuohuileva idealisti luonteenlaadultaan. Ainakin vanhemmissa ruumiillistumisissaan hän on ollut intohimoinen rakastaja, jopa rakastelija. Vähitellen on hänen sielussaan muodostunut ihanne uskollisesta rakkaudesta, rakkaudesta, joka ei petä, ei epäile ja jonka sana on ehdottomasti luotettava –, ja rakkauden kohteesta, joka ei kyllästyttäisi, ei väsyttäisi, vaan aina tuoreudellaan viehättäisi. Sellainen rakastettu ja sellainen rakkaus puhdistaisi ja kasvattaisi, saisi ihmisen vapaudessaan nousemaan! Ja Kyllikin kanssa reessä ajaessaan talvisen taivaan alla Lemminkäinen luulee saavuttaneensa rakkautensa ihanteen:

Siitä vanhoivat valansa,
 Laativat ikilupansa
 Eessä julkisen Jumalan,
 Alla kasvon kaikkivallan,
 Ei Ahin sotia käyä,
 Eikä Kyllikin kyleä.

Kuinka katkera sitten on pettymys, kun todellisuus ei vastaa ihannetta: Lemminkäinen piti valansa, Kyllikki söi oman sa. Pettymys on näennäisesti pieni, mutta sisäisesti ratkaiseva. Lemminkäisen usko ja luottamus on mennyt. Selittelyt, anteeksipyyntöt eivät mitään auta. Sotaan lähtee nyt Lemminkäinen;

vanha luonto on noussut, mutta miehekkäämpänä, päättäväisempänä.

Eikä se sota ole enää tavallista sotaa. Ei se tapahdu aineen himosta:

”Jos markan soasta saanen,
Parempana tuon pitelen,
Kun kaikki kotoiset kullat,
Auran nostamat hopeat.”

Se on taistelua ihanteen puolesta, sillä Lemminkäinen on ihmeitä kuullut ja ihmeitä aavistaa:

”Mieleni minun tekevi,
Aivoni ajattelevi,
Itse korvin kuullakseni,
Nähä näillä silmilläni,
Onko neittä Pohjolassa,
Piikoa Pimentolassa,
Jok’ ei suostu sulhosihin,
Mielly miehi’in hyvihin.”

Lemminkäinen on kuullut viisaitten väittävän ja hänen oma olemuksensa hänelle kuiskaa, että rakkauden kaiho on pohjaltaan Itsen etsimistä: ”Niin kauan kuin et ymmärrä etsiä Itseä itsestäsi, etsit sitä toisista ja pettymyksien kautta kulkee tiesi. Lakkaa siis toisiin uskomasta ja ala uskoa Itseesi. Kun löydät Itsesi, löydät iankaikkisen rakkauden.” Tämä Itse on Pohjan tyttö, joka ruumiin kätkössä asuu.

Lemminkäissielu on aikoja sitten jättänyt Aino-tilansa arkuuksineen ja epäilyksineen. Se ei kaipaa kehotusta eikä kannustusta emoltaan eli ruumiiltaan. Päinvastoin ruumis kieltää ja varoittelee: ”Matkalla on monta vaaraa, ja kuinka sinä, poikani, ilman tietoa ja taitoa uskallat Pohjolaan yrittää.” (12: 129-142) Mutta Lemminkäinen ei hetkeksikään epäröi. Hän tietää, ettei rauhaa eikä onnea ole hänellä enää elämässä: nyt tai ei

koskaan on Itse etsittävä, on totuus tiedettävä. Ja hän varustautui matkalle.

Muistakaamme: tämä matka ei ole maallista matkaa; se on oman itsensä tutkimista, se on omaan olemukseensa syventymistä, se on ikuisen elämän etsimistä omasta itsestään. Hyvin varustettu on etsijä oleva: rehellinen ja vilpitön itsensä edessä, totuuden rautapaitaan puettu ja suorien sanojen tuliteräiseen miekkaan. Tuntee hänen täytyy, mitä vanhat ovat neuvooneet, mitä entiset etsijät ovat opettaneet, ettei hän harhoihin ja valheisiin sortuisi. Ja ken häntä työssään tukisi, ken hädässä auttaisi, ken voiman antaisi, ellei Jumala itse, taatto vanha tai vahinen! Jumalan puoleen kääntyy hänen ajatuksensa ja rukouksensa viimeiseksi ennen matkalle lähtöä (12: 217-296).

Ja matka Pohjolaan alkaa. Kahdessa talossa käy Lemminkäinen (12: 311-368), ennen kuin määräpaikkaan saapuu. Kun hän ensimmäisessä talossa kysyy, joko siinä hänen matkansa loppuisi, vastaa ”lapsi lattialta, poika portahan nenästä”, ettei ole siinä talossa hänen rinnuksensa riisujaa.

Mikä tämä talo on? Se on totuuden etsijän päivätajunta. ”Voinko tällä jokapäiväisellä tajunnallani nähdä ja käsittää korkeampaa itseäni? Onko järkeni niin valistunut, että se siihen pystyy?” ”Ei, ei”, vastaa kokemus, ”minä olen vain lapsi vielä ja minun ymmärrykseni on lapsen ymmärrystä. Et löydä totuutta, jos nyt jo rupeat minuun turvaamaan.”

Ja matka käy toiseen taloon. ”Onko tässä rinnukseni riisujaa?” kysyy Lemminkäinen. Ja akka kiukaalta vastaa: ”Kyllä tässä talossa on niitä vaikka satoja. Saat sellaisen kyydin, että olet kotona ennen auringonlaskua.”

Tämä toinen talo on mielikuvituksen unitajunta. ”Eikö etsijä voi löytää korkeamman minänsä unista ja ilmestyksistä? Kolmannen osan elämäänsä hän viettää unien maailmassa,

hänen tajuntansa siirtyy toiseen ympäristöön, ajatuksille ja tunteille herkempään ja alttiimpaan maailmaan, miksei sitä tutkimalla voisi saada itsestään kiinni? Hukkaan mennyttä se olotila muuten olisi, ja kertovathan tietäjät, kuinka paljon oppia siitä maailmasta voi ammentaa!” ”Ei vielä, ei vielä”, vastaa kokemus, ”etkö sinä näe, että minä olen vanha noita-akka? Mitä sinä vielä olet tässä maailmassa kokenut? Kaikkea turhaa ja kaikkea rumaa. Jos päivätajunnassasi olet itsesi itseltäsi salannut, niin unitajunnassasi olet vapaasti ollut oma alempi itsesi. Katso, minkälainen minä olen: sellaiseksi olet minut luonut. Ja sinä luulet, että minusta voisi tulla korkeampi itsesi, Pohjan ihana immyt! Erehdyt, erehdyt. Saat nähdä vaikka satoja harhakuvia – kyllä niitä täällä on – mutta totuutta et.” Ja oikein tekee etsijä päätellessään:

”Oisi akka ammuttava,
Koukkuleuka kolkattava.”

Vasta nyt tulee vastaan Pohjola. Salaa pitää Lemminkäisen tupaan päästä, loitsulla on koiralta suu tukittava, ja pihalle tultuansa Lemminkäinen

Lyöpi maata ruoskallansa,
Utu nousi ruoskan tiestä,
Mies pieni u’un seassa;
Sepä riisui rinnuksia,
Sepä aisoja alenti.

Nyt Lemminkäinen salaa kuuntelee ja kurkistaa tupaan. Tupa on täynnä laulajia, soittajia ja tietäjiä, jotka ”Hiien virttä vinguttavat”. Silloin Lemminkäinen astuu tupaan läpi seinän. Pohjan akka itse kulkee lattialla ja ihmettelee, kuinka vieras on sisään tullut ”haukkujan havaitsematta”. Lemminkäinen selittää, että hänkin on tietäjä, ja rupeaa laulamaan ja loihtimaan. Hänen laulunsa on niin voimakas, hänen loitsunsa niin

mahtava, että tupa väestä puhdistuu, ainoastaan märkähattu karjanpaimen jää, sillä häneen Lemminkäinen ei viitsi koskea. Ja tämän voimannäytteen perästä laulaja pyytää Pohjan akkaa tuomaan hänelle tyttärensä.

Mikä on nyt tämä kolmas talo? Se on ihmistajunnan salattu puoli, milloin ali-, milloin ylitajunnaksi kutsuttu. Se on sisäisten aistimusten suuri ja tutkimaton maailma. Se on Pohjola, jonka kätköissä on immyt ihana, etsijän korkeampi itse. Odottamatta ja äkkiarvaamatta on Lemminkäissielun tajunta haltiotilassa joutunut kosketukseen tämän salaisen maailman kanssa. Hänen ulkonaiset aistimensa ovat horroksissa – koira ei hauku – ja eri tajuntatiloja erottava sumu nousee kuin piiskanlyönillä hänen eteensä. Mutta vaikka hänen kokemuksensa on vasta-alkajan – kuin pieni mies –, hän tietää nyt joutu-neensa oikeaan paikkaan – rinnukset riisutaan. Hän on ennen voittanut materialistisen valvejärkensä ja niin ikään haaveellisen ja epäluotettavan uniymmärryksensä, ja nyt hänen käytettävänä on kirkkaampi järki, terävämpi katse, selvänäköisempi silmä. Hän kokee sitä tajuntaa, jossa korkeampi minä piilee, vaikkei hän tämän katsetta vielä kohtaa. Ja hän näkee, että siinä tajunnassa piilee paljon tietoa, että sillä on menneisyyttä takanaan, vaikka sitä vielä hallitsee sama Pohjan akka harvahammas, joka oli toisessakin tajunnassa. Tämä aikakausien luoma inhimillinen pahuus ja tietämättömyys, jonka huostaan hän on ruumiinsa heittänyt, se nyt kohtaa rohkeata etsijää ikään kuin kysyen, mitä hänellä täällä on tekemistä. Ja silloin osoittaa etsijä, että hän on oikealla tolalla, että hän on oikeasta päästä alottanut. Hän ei säpsähdä eikä pelästy. Koko sielunsa voiman hän kerää yhteen ja laulaa ilmi ikuisen kaipuunsa. Mahtava on hänen laulunsa. ”Minä olen ihminen, minä olen se mikä minä olen. Pois kaikki heikkous, epäröiminen, synti!” Koko hänen

tajuntansa puhdistuu. Hiiden väki poistuu. Paha häipyä hänen muististaan. Sankarina hän siinä seisoo, voittajana, tietäjänä. Mitä hän tuosta yhdestä raukasta välittää? Mikä se alhainen pahe on? Ei hän sellaista itsessään muistakaan. Halveksittava se on, ylenkatsottava. Pois hän inhoten siitä silmänsä kääntää. Ja voitonvarmana hän hurmostilassaan huudahtaa: nyt itseni nähdä tahdon.

ILMARINEN

Mutta Ilmarinen on myös totuuden etsijäsielu, vaikka hänen itsetietoinen etsimishalunsa herää myöhemmin kuin Lemminkäisen. Hän on toiminnan ja terveen järjen mies, realisti, vapaa tunteellisuudesta ja turhamaisuudesta. Hänen ilonsa on aina ollut tehdä työtä, ja hänen jalo kunnianhimonsa tehdä hyvää työtä. Muita ihanteita hänellä ei ole ja sen tähden hän onkin vailla omaa aloittekykyä; ulkoapäin on häntä yllytettävä uusiin yrityksiin, vaan silloin hän osoittautuukin kunnolliseksi ja kykeneväksi.

Koittaapa vihdoin hänelle kohtalon päivä. Väinämöinen saapuu hänen luokseen ja kertoo siitä ihmeellisestä maailmasta, jossa meidän kuolematon itsemme asuu:

”Onp’ on neiti Pohjolassa,
Impi kylmässä kylässä,
Jok’ ei suostu sulhosihin,
Mielly miehi’in hyvihin,
Kiitti puoli Pohjan maata,
Kun onpi kovin korea:
Kuu hut paistoi kulmaluilta,
Päivä rinnoilta risoitti,
Otavainen olkapäiltä,
Seitsentähtinen selältä.”

Ja sitten hän kehottaa Ilmarista neittä noutamaan:

”Kun saatat takoa sammon,
Kirjokannen kirjaella,
Niin saat neion palkastasi,
Työstäsi tytön ihanan.”

Väinämöinen tässä viittaa Sammon takomiseen, ja me ymmärrämme, että sillä lausetavalla on nyt persoonallisempi merkitys, kun luemme Kalevalaa okkultispsykologisella avaimella, ja myöhemmin tulemme seikkaperäisesti selvittämään, mitä Sammolla tarkoitetaan ihmisen salaisessa kehityksessä. Tässä yhteydessä, josta nyt on puhe, Sammon takominen selvästi merkitsee, että kykenee itse omin neuvoin irtaantumaan päivätajunnastaan ja tietoisesti siirtymään sisätajunnan maailmaan. Lemminkäinen ei tähän kyennyt. Hänen tajuntansa nousi haltioihinsa itsestään ja äkkiarvaamatta (kuten aina alussa käykin). Kykeneekö nyt siihen Ilmarinen? Tuskin, runosta päättäen. Mutta Ilmarinen on kuullut, että asia on vaarallista laatua, että ihmisen voi käydä hullusti, jos hän tajuntansa salamaailmoihin yrittää. Sen tähden hän ei tunne halua lähteä Pohjan neittä kosimaan, vaan vastaa melkein pilkallisesti Väinämöiselle:

”Ohoh vanha Väinämöinen,
Joko sie minun lupasit
Pimeähän Pohjolahan
Oman pääsi päästimeksi,
Itsesi lunastimeksi!
En sinä pitkänä ikänä,
Kuuna kullan valkeana
Lähe Pohjolan tuville,
Sariolan salvoksille,
Miesten syöjille sioille,
Urosten upottajille.”

Mutta Väinämöinen ei hellitä. Sillä hänen kauttansa toimii Ilmarisen kohtalo. Hän ikään kuin kääntää puheen muuanne ja herättää Ilmarisen uteliaisuuden:

”Viel’ on kumma toinen kumma,
Onp’ on kuusi kukkalatva,
Kukkalatva, kultalehvä
Osmon pellon pientarella;
Kuu hut latvassa kumotti,
Oksilla otava seisoi.”

Kun Ilmarinen ei ota tätä uskoakseen, ryhtyy Väinämöinen todisteluihin ja panee liikkeelle toisen mielikuvituksen. Saatuaan täten Ilmarisen tajunnan ja huomion keskitetyksi ja samalla käteensä on tietäjän verrattain helppo ”pyörremyrskyn avulla” siirtää se hetkeksi pois fyysisestä ympäristöstä sisäiseen maailmaan. Kun Ilmarinen sitten selviää ja tulee tajuihinsa, huomaa hän olevansa Pohjolan pihalla. Hänen on käynyt samoin kuin Lemminkäisen: koirat eivät ole haukkuneet. Louhi tulee vastaan ja ihmettelee, kuka hän on, jota eivät koirat hauku, ja Ilmarinen, joka on sangen ällistynyt ja hämillään, ei osaa muuta vastata kuin ettei hän ole tänne tullutkaan koirien haukuttavaksi. Mutta kun keskustelussa selviää, kuka Ilmarinen on, ja Louhi häntä kohtelee kunnioittavasti, palaa Ilmarisen itseluottamus ja itsetietoisuus, ja hän ilmoittaa kyllä osaavansa takoa Sammon. On aivan kuin Ilmarinen ajattelisi itsekseen: jollei Sammon taonta ole tämän vaikeampaa, niin kyllä minä tähän pystyn.

Ja hän sai nähdä Pohjan tytön.

Huomaamme eron Ilmarisen ja Lemminkäisen välillä. Lemminkäinen on tulisielu, hän etsii kiihkolla, hän tempaa väkivallalla itselleen taivaan, hän tahtoo ja himoitsee ja kompastuu omaan valmistumattomuuteensa. Ilmarinen taas on kylmä, hän on luonnostaan epäitsekäämpi, hän ei pyydä itselleen mitä ei tiedä ansainneensa, ja sen tähden kohtalo pitää huolen siitä, että hän ajallaan saa, mitä hänelle tulemaan pitää.

Eihän Ilmarinenkaan omin neuvoin Pohjolaan joutunut. Vaan se, että Ilmarista auttoi kohtalo Väinämöisen persoonassa, osoittaa, että Ilmarinen oli valmistunut, että hänen aikansa oli tullut. Lemminkäinen ryösti itselleen sen, mikä Ilmariselle annettiin, ja sen tähden hän – Lemminkäinen – ei osannut sitä pitää. Että Ilmarinen henkisesti katsoen oli valmistunut uutta kokemusta vastaanottamaan, näkyy siitakin, että vaikkei hän päivätajunnassaan takonut Sampoja, hän kuitenkin haltiotilassaan oli sen tekevinään. Tajuntansa salatilassa ollen hän järkipäisesti selvittää itselleen, mikä avain on sisäaistimusten maailmaan, mutta hän ei tuo sitä tietoa yli päivätajuntaansa. Kun hänen herätessään Väinämöinen kysyy, onko Sampo laadittu, vastaa Ilmarinen muistonsa nojalla, että laadittu se on ja ruumiin kätköissä se on, mukana hänellä sitä ei ole. (18: 495-510).

Ei Ilmarinen myöskään ole saanut Pohjan neittä. Siinä suhteessa hän on samassa asemassa kuin Lemminkäinen, vaikka muuten on neidon nähnyt. Ja moneksi aikaa unohtuu nyt Ilmariselta hänen kohtalokas kokemuksensa. Vasta myöhemmin hänessä herää kaiho uudelleen eloon – se kaiho, joka ei voi sammua, ennen kuin päämäärä on voitettu ja korkeampi itse löydetty – ja silloin hän omasta halustaan lähtee Pohjan neitiä kosimaan. Mutta vaikka hänen onnistuukin päästä Pohjolaan, ei silti ihana impi heti suostu hänelle tulemaan. ”Suorita ensin ansiotyöt, että näen, rakastatko minua.” ”Ansiotyöt” ovat okkultiskäytännöllisesti katsoen tavallaan samaa kuin Sammon takomisen oppimista. Mutta niillä on samalla laajempi ja monipuolisempi tarkoitus. Ennen kuin näet korkeampi minä suostuu tekemään ikuisen liiton alemman kanssa, täytyy alemman valmistamalla ja puhdistamalla itseään osoittaa ja todistaa, että se tulee liittoa pyhänä pitämään. Samaa vaaditaan Ilmariselta kuin Lemminkäiseltä!

On kuitenkin huomattava, että Ilmarinen se ansiotyöt suorittaa. Alkuperäisesti ei liene Lemminkäisestä kerrottukaan, että hän kaikkia ansiotöitä olisi suorittanut. Koska runo Lemminkäisen persoonassa esittää etsijää, jonka ei onnistu voittaa taivaallista puolisoa, on otaksuttava, että Lemminkäinen tulisella luonteellaan heti ryhtyy vaikeimpaan ansiotyöhön käsiksi ja siihen sortuu, kuten hänen kohtalonsa eli karmansa onkin. Kalevala kyllä kertoo Lemminkäisestäkin, että hän onnistuu kahdessa ensimmäisessä ansiotyössä, mutta on samalla antanut sattuvan värityksen Lemminkäisen puuhille, joissa hänen hätäinen ja uhmaileva luontonsa koko ajan pistää näkyviin (13: 31-270 ja 14: 1-372).

Ilmarinen taas, joka ei hätäile eikä häikäile, suorittaa tyyneesti ja rehellisesti kaikki ansiotyöt, ja nostaa sitten palkkansa niistä.

Nyt tehtäväksemme jää tutkia, mitä nämä ”ansiotyöt” ovat.

ANSIOTYÖT

Ansiotöitä on kolme. Ilmarisen tehtäväksi määrätään kyn-tää kyinen pelto, suistaa Tuonen karhu ja tuoda Tuonelan hau-ki Tuonelan joesta, Lemminkäisen taas hiihtää Hiiden hirvi, suistaa Hiiden ruuna ja ampua Tuonelan joutsen. Ansiotyöt ovat molemmilla samat ja tarkoittavat, kuten edellä sanoimme, alemman minän eli persoonallisuuden puhdistumista ja ”häi-hin valmistautumista”, ja tässä minuudessa on kuten olemme nähneet, kolme ”taloa” eli tajunnantilaa: päivätajunta, unita-junta ja sisätajunta. Näitä kolmea on puhdistettava – ja siinä ansiotyöt ovat.

Ensimmäinen ansiotyö on päivätajunnan puhdistus. Kuinka se käy päinsä? Hiihtämällä Hiiden hirvi eli kyntämällä kyinen pelto, vastaa Kalevala. Mitä tämä kuvaa? Sen ymmärrämme, jos muistamme, mikä on päivä- eli valvetajuntamme oleellisin, niin sanoaksemme itsetietoisin, itseämme lähinnä oleva omi-naisuus: mikä muu se olisi kuin järkemme, ymmärryksemme, ajatuksemme! Ja kyllä ajatuksemme on kuin Hiiden hirvi, kyllä looginen ymmärryksemme korkeammalta kannalta kuin kyi-nen pelto.

”Hiihtää Hiiden hirvi” merkitsee oppia ajatustaan hillitse-mään. Hiiden hirvi on nopsajalkainen – mikä on ajatusta no-peampi? Se on hiihdettävä, maisema on siis talvinen – kuinka kylmä ja välinpitämätön, kuinka sydäimestä riippumaton ajatus

saattaa olla! Se on myös ”Hiiden” hirvi, koska ajatus on altis palvelemaan paha ja itsekkyyttä. Ensimmäisen innostuksen puuskassa sen herraksi ei pääse, sitä Lemminkäinen sai kokea (13: 31-270). Vasta kun hän nöyrtyy, rukoilee apua sekä luonolta että Jumalalta ja ryhtyy ”hiljalleen hiihtelemään”, taipuu ajatus ja antautuu käskettäväksi (14: 1-270).

Ilmarisen ensimmäisen ansiotyön määrittelee Pohjan akka näillä sanoilla:

”...Kun sa kynät kyisen pellon,
Käärme-hisen käännättelet
Ilman auran astumatta,
Vaar-nojen värisemättä;
Senpä Hiisi ennen kynti,
Lempo varsinki vakoili
Vaarnaisilla vaskisilla,
Auralla tuliterällä,
Oma poikani poloinen
Heitti kesken kyntämättä.”

”Kyinen pelto” on looginen ymmärrys, sillä sen on ”Hiisi ennen kyntänyt”, se on alussa ollut itsekkyyden ja pahan palveluksessa ja saanut siltä kasvuvoimansa; sitten on kyllä Pohjan ”oma poika”, ihmisen persoonallinen minä sitä ”kyntänyt”, koettanut sitä hyötyyn ja hyvään päin kasvattaa, mutta heittänyt työnsä kesken, koska ei ole kyennyt sitä loppuun viemään. Tämä pelto on nyt kynnettävä ”ilman auran astumatta”, ymmärrys puhdistettava niin ettei jälkiäkään näy, ja voima siis yl-häältä otettava.

Ilmarinen ei ole neuvoton. Hän on tavannut korkeamman itsensä, hän saattaa vedota siihen niin kuin ihminen, joka uskoo ja tietää, että hän voi hengessään keskustella Jumalansa kanssa; hän kysyy heti Pohjan neidiltä: mitenkä nyt kyinen pelto on kynnettävä? Eihän meidän tarvitse välttämättä ajatella, että hänen oma intuiotensa yksin keksii keinoin: hän on

saattanut kuulla siitä tietäjiltä. Mutta hänen herännyt intuitionsa sanoo hänelle heti, että keino on tepsivä ja että sitä on noudatettava. Näin kuuluu neuvo:

”Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen!
Aura kultainen kuvoa,
Hopeinen huolittle!
Sillä kynnet kyisen pellon,
Käärmeisen käännätet.”

”Tao kultainen aura”, so. muodosta itsellesi ajatustyön ja mietiskelyn avulla selväpiirteinen maailmankatsomus parhaimmista käsitteistä ja tiedoista, mitä voit itsellesi hankkia. Tällä tavalla puhdistat reaalisen minäsi ajatussisältöä, ja kun mietiskelyssä uskosi kultaisella auralla kynnet ymmärryksi peltoa, saat ihmeeksesi nähdä, kuinka paljon on nostettava ”kyitä kynnökselle, käärmeitä käännökselle”. Mutta pukeudu samalla rehellisyyden rautapaitaan ja totuuden teräsvöihin, ettet itsesi kanssa joudu ristiriitaan ja siten harhojen ja valheiden saaliiksi; ja valjasta intosi ja tarmosi tulinen ruuna, ettet väsy ja heitä mietiskelyä kesken (19: 59-74).

Ilmarinen ajatustyöhön tottuneena suorittaa menestyksellään vaikean tehtävän. Hän huomaa puhdistaneensa mielensä ja päässeensä ajatuksensa herraksi. Ja Pohjolan emäntä antaa hänelle toisen tehtävän:

”..Kun sa tuonet Tuonen karhun,
Suistanet suen Manalan
Tuolta Tuonelan salosta,
Manalan majan periltä;
Sata on saanut suistamahan,
Tullut ei yhtänä takaisin.”

”Suistaa suuri ruuna, Hiihen ruskea hevoinen, Hiihen varsa vaahtileuka Hiihen nurmien periltä” – kuuluu sama ansiotyö Lemminkäiselle annettuna.

Tämä on nyt toisen ”talon” eli unitajunnan puhdistamista ja sen herraksi pääsemistä. Minkähän tähden sitä kutsutaan suureksi tuliseksi hevoseksi ja karhuksi eli sudeksi, joka on monta tappanut? Sen tähden että unitajunta on mielikuvituksen ja tunteiden tajunta, jonka voima on pelättävän suuri. Siihen on luettava osa siitä tajunnasta, jota tiedemiehemme kutsuvat alitajunnaksi, nimittäin se osa, jonka sivistynyt ihminen pitää aisoissa tai ainakin salassa maailmalta, mutta joka ruumiin nukkuessa pääsee vapaasti valloilleen. Okkultisesti katsoen siitä näkyy ihmisen siveellinen tila, ja kuinka moni onkaan, niin kuin Kalevala sanoo, siihen kompastunut. Ihmisen intohimot ovat todella kuin raatelevat pedot. ”Älä karhua vitsalla lyö”, sanoo sananlaskukin, johon voisimme lisätä: ”Silloin kun se nukkuu.” Ja kuitenkin tämän tajunnan puhdistaminen ja hallitseminen on välttämätön sisäisen tien kulkijalle. Tunteiden ja intohimojen voittaminen käy yhtäkaikki verrattain helposti mietiskelyyn tottuneelta, sillä jo mietiskelyä harjoittaessaan hän on mielikuvitustaan ohjannut ja puhdistanut.

Kun Ilmarinen kysyy neitoseltaan neuvoa, vastaa tämä empimättä:

”Ohoh seppo Ilmarinen,
Takoja iänikuinen!
Teräksestä tehkös suitset,
Päitset rauasta rakenna
Yhellä vesikivellä,
Kolmen kosken kuohumilla,
Niillä tuonet Tuonen karhut,
Suistanet suet Manalan.”

Asiantuntija oivaltaa tämän neuvon pätevyuden. Ajatuksissa on luotava koski, s.o. mielikuva jostakin tunteesta täydessä kuohussaan, ja kivellä keskellä koskea tehtävä teräksestä suitset, toisin sanoen oppia näkemään se järkiperäinen ajatus, joka

kuvitellun tunteen asettaa. Kun tällaisilla teräskirkkailla ja teräksenkovilla totuuden ajatuksilla on kuviteltuja tunteita totunut asettamaan, alkavat ne itsestään hillitä todellisiakin tunteita. Ja kun menettelyn siirtää unitilan alalle lujan päätöksen avulla ennen nukkumista, säilyttää tajunta lujautensa unimaailmassakin ja oppii siinäkin petoja hillitsemään näiden pahaa aavistamatta, kuten Ilmarisesta kerrotaan (19: 135-143).

Jäljellä on sitten vielä kolmannen talon haltuunotto eli itse sisätajunnan herraksi pääseminen. Tästä kolmannelta ansio-työstä sanotaan Lemminkäisestä kerrottaessa:

”...Kun ammut joutsenen joesta,
Virrasta vihannan linnun,
Tuonen mustasta joesta,
Pyhän virran pyörtehestä,
Yhellä yrittämällä,
Yhen nuolen nostamalla.”

Samansuuntaisena se Ilmariselle annettuna kuuluu:

”...Kun saat suuren suomuhau’in,
Liikkuvan kalan lihavan
Tuolta Tuonelan joesta,
Manalan alantehesta
Ilman nuotan nostamatta,
Käsiverkon kääntämättä;
Sata on saanut pyytämähän,
Tullut ei yhtänä takaisin.”

Tämä on nyt viimeinen ansio-työ. Ken sen onnellisesti suorittaa, hän on niin sanoaksemme oppinut Sampoa takomaan, hänet vihitään Pohjan ihanalle immelle.

TUONELAN JOUTSEN

”Tuonelan joutsenen ampuminen” tuli tuhoisaksi Lemminkäiselle. Ymmärtääksemme tämän ja ymmärtääksemme samalla, miksi Ilmarinen yrityksessään onnistui, tahdomme hieman tarkastaa tuota salattua sisäaistimusten tajuntaa ja sen suhdetta fyysiseen ruumiiseemme.

Okkultisen psykologian mukaan jaetaan sielulliset ilmiöt kolmeen luokkaan: 1) hetkelliset ajatukset ja tunteet, 2) vaihtelevat, mutta pysyvämmät tunteet, mielialat, tunnelmat, mielikuvat, ideat, ihanteet ja 3) pysyvät ja luonteenomaiset vaistot, viedit, tavat, kyvyt, ominaisuudet, intohimot. Tämä jako suhtautuu suoranaisesti edellä esitettyyn tajunnantilajakoon, niin että 1) hetkelliset ajatukset ja tunteet kuuluvat varsinaisesti päivätajuntaan, vaikka päivätajuntaan tietysti vaikuttavat ikään kuin merestä nousseina jumalattarina tai hirviöinä 2) ja 3) alla mainitut sielunelämän ilmaukset; 2) unitajuntaan varsinaisesti kuuluvat tunteet, tunnelmat, mielialat jne., vaikka tietysti siihenkin heijastuvat päivätajunnan aistimusten herättämät ajatukset ja tunteet ja vaikuttavat sisätajunnan tavat ja vaistot; ja 3) tavanomaiset vaistot, kyvyt jne. kuuluvat varsinaisesti sisätajuntaan, johon vaikutus toisista tajunnantiloista on sangen heikko.

Samalla näiden tajunnantilojen suhde ihmisen (formaaliiseen) minään ja hänen ruumiiseensa luonnollisesti on seuraava:

1) päivätajunta on lähinnä hänen persoonallista minäänsä ja minän valta on täten välittömin ajatuksiin ja tunteihin, jotka varsinaisesti kuuluvat päivätajuntaan; päivätajunta on samalla kauimpana ruumiista ja ikään kuin vähimmin riippuvainen ruumiista; 2) unitajunta on askeleen etäämpänä persoonallisesta minästä ja minän valta sen yli on suhteellisesti pienempi samalla kuin unitajunta on askel lähempänä ruumista; 3) sisätajunta on kaikista kauimpana persoonallisesta minästä ja aivan kuin riippumaton siitä samalla kuin se ollen toimintansa puolesta kätkeytynä eetterihahmoon on ruumista lähimpänä. Sen tähden ihmisen on miltei mahdoton muuttaa tapojaan, luonteenomaisuuksiaan, kykyjään jne., sillä hänestä – aivan oikein – tuntuu, niin kuin hänen pitäisi saada aikaan muutoksia omassa ruumiissaan. Ja jos sanomme, että päivätajunta toimii isojen aivojen välityksellä, unitajunta pienien aivojen, selkäytimen ja sympaattisen hermoston ja sisätajunta ruumiin salaisten voimakeskusten, on selvä, että jos tahdomme päivätajuntamme ulottumaan alitajuntoihimme, tulee meidän niin sanoaksemme kaivautua yhä syvemmälle ruumiimme sisään.

Ja kuitenkin tämä on puhdistustyössä tapahtuva, ei tietysti millään täydellisellä tavalla, ei siten, että ihmisellä olisi vapaasti käytettävänä sisätajuntansa yliaistillisia ja maagisia voimia – kaukana siitä, ne kuuluvat vasta salaisen tiedon tiehen – vaan siten, että hän on puhdistanut ruumiinsa vaarallisista tavoista ja vaistoista, ennen kaikkea vihasta, rakkaudettomuudesta, välinpitämättömyydestä, kylmyydestä, tunteettomuudesta, omanvoitonpyynnöstä ja muista itsekkyyden silmiinpistävistä merkeistä.

Tämä on Kalevalan runojen kolmas ansiotyö, joka on mahdoton suorittaa ilman toisten ansiotöiden antamaa apua. Olemme jo viitanneet siihen, että mietiskelyn avulla harjotettu ajatusten ja tunteiden puhdistus vaikuttaa itsestään pysyviin

mielialoihin, ja voimme nyt lisätä: siis myös vaistoihin ja tapoihin, vaikka tämä vie aikaa. Kolmannessa ansiotyössä on vain keksittävä positiivinen tausta niin sanoaksemme, joka antaa päivätyön käteen mietiskelytyön tulokset.

”On ammittava Tuonelan joutsen”, sanoo Kalevala, ”Tuonen mustasta joesta, pyhän virran pyörtehestä.” Näillä sanoilla, jotka lukijamme mielestä ehkä tuntuvat tekaistuilta ja etsityiltä – sillä mitä tekemistä on tottumuksillamme ja tavoillamme Tuonen so. kuoleman kanssa –, osoittaa runo itse asiassa, että sillä on syvälliset okkultiset tiedot. Ensinnäkin ovat tapamme, varsinkin pahat tapamme, sangen läheisessä suhteessa kuolemaan, koska ne – paitsi että henkisen kehityksen kannalta itse ovat tuomitut kuolemaan – saattavat meidätkin kuolemaan ja syntymään uudestaan. Mutta toiseksi ne ovat aivan erityisellä tavalla tekemisissä Tuonelan joen kanssa, kuten kohta näemme.

Mikä on nimittäin ”Tuonen musta joki”? Kuten kreikkalaisten Styx se on raja ja samalla juopa kahden maailman välillä: elävien ja kuolleitten. Kuolleet asuvat siinä näkymättömässä maailmassa, jota meidän fyysiset ulkostaistimme eivät kykene meille paljastamaan, mutta jonka yhteyteen me voimme päästä sisäaistiemme välityksellä. Niin kuin päivätajunta välittää yhteytemme meitä ympäröivän fyysisen maailman kanssa, niin sisätajuntamme välittää yhteytemme meitä ympäröivän näkymättömän maailman kanssa. ”Tuonen joki” on siis samalla raja ja juopa valvetajuntamme (ynnä unitajunnan) ja salatajuntamme välillä; se on ”musta”, koska se on pimeä eli tajuton. Jos esim. päivätajunnasta äkkiä – ulkonaisesta tai sisäisestä syystä – syöksymme sisätajuntaan, sanotaan, että olemme ”tainnoksissa”, emmekä mitään herätessämme muista; samaten jos nukkuessamme siirrymme sisätajuntaan, sanotaan, että nukumme

syvää unetonta unta. (Poikkeustapauksia tietysti ovat esim. haltiotilat, profeetalliset valvenäyt ja unienteet.) Itse tilamme luonnollisesti ei ole ollut tajutonta – ainoastaan matka eli ylimeno sisätajunnasta valvetajuntaan kulkee tavallisesti tajuttomuuden merkissä eli ”Tuonen mustan joen” yli.

Koska nyt tottumukset ja tavat, luonteemme heikkoudet ja viat samoin kuin sen hyveet ja kyvyt asuvat sisätajunnassamme, ovat ne eristettyinä tietoisesta itsestämme ja aivan kuin suojassa meiltä. Etua tästä on hyvälle ominaisuuksillemme – emme pääse niitä muitta mutkitta tuhrimaan ja tappamaan – mutta vaikeutta siitä on meille, kun pahoista tavoistamme ja ominaisuuksistamme tahtoisimme vapautua: emme liioin välittömästi saata niitä muuttaa, parantaa tai tappaa. Olemme nähtävästi pakotetut vain turvautumaan esim. siihen mietiskelymenettelyyn, joka vähitellen itsestään sivistyttää tapojamme ja luonnettamme.

Mutta Kalevala sanoo: on ammuttava Tuonelan joutsen ”yhellä yrittämällä, yhen nuolen nostamalta” ja vielä: on saatava suuri suomuhauki ”ilman nuotan nostamatta, käsiverkon kääntämättä”. Tällä Kalevala ilmeisesti viittaa siihen, että on keksittävä keino, millä ruumiin kätkössä asuvia tapoja ja vajoja voisi kasvattaa ja muuttaa, ja samalla keino, millä tajuntansa tietoisesti voisi siirtää sisäiseen maailmaan. Eikä Kalevala ainoastaan viittaa siihen, että tällaisen keinon keksiminen on välttämätön. Se myös nimenomaan keinon mainitsee. Eikä meidän ole vaikea ymmärtää, mitä keinoa Kalevala tarkoittaa.

Minkä tähden näet Lemminkäinen ei onnistunut ansiotyösään? Sen tähden tietysti, että hän ei tätä keinoa keksinyt. Ja kun tarkemmin ajattelemme hänen historiaansa, huomaamme epäonnistumisen syyn. Lemminkäisen tappaa Tuonelan joella se ”märkähattu karjanpaimen”, jonka hän Pohjolaan

tullessaan oli jättänyt laulamatta ulos Pohjolan tuvasta, jota hän oli sanoillaan solvannut ja joka siitä lähtien oli miettinyt kosta Lemminkäiselle. Mikä ominaisuus se siis Lemminkäiselle niin kohtalokkaaksi muodostui? Hänen oman sydämensä ylpeys, viha ja ylenkatse. Kuinka voisi ajatella, että Lemminkäinen osaisi muuttaa luonnettaan, kasvattaa ja puhdistaa vaistojaan ja tapojaan, niin että ne taivaalliselle morsiamelle kelpaisivat, ennen kuin hän olisi oman sydämensä läpeensä puhdistanut? Ja vaikka osaisikin, mitä olennaista hyötyä siitä olisi, jos sydämessä vielä asuisi ylpeyden ja vihan ja ylenkatseen mahdollisuudet?

Lemminkäisen epäonnistuminen osoittaa, kuten jo edellä huomautimme, että hän todellisuudessa ei ollut suorittanut kahta ensimmäistäkään ansiotyötä. Olisihan hänen muuten pitänyt ymmärtää, että Tuonelan joutsenen ampuminen tarkoitti juuri jotakin menetelmää sydämen suhteen, joka olisi tehnyt luonteen uudestaan luomisen vastaisuudessa mahdolliseksi ja antanut hänen käteensä keinon siirtyä tajunnassaan sisämaailmaan. Nyt hän ei tätä ymmärtänyt, sillä hänen sydämessään ei vielääkään asunut sääli eikä myötätuntoa uhkuva rakkaus.

Me voimme ymmärtää, mikä tuo menetelmä on. ”Ampua Tuonelan joutsen” merkitsee: upottaa tajuntansa sydämeen ja elähdyttää se voimakas, joka sydämessä piilee ja se voimakas, joka sydäimestä kulkee aivoihin. Kun tämä on tehty, on ihmisen sydän uusi ja koko ihminen kuin uudestisyntynyt: hän on hyvä, hän on säälivä, hän on myötätuntoinen. Lemminkäisluonteelle se olisi ollut helppo tehdä, ellei samassa sydämessä olisi asunut hänen suurin vihollisensa. Kuinka kauniisti Kalevala kuitenkin kuvaa hänen kohtaloansa. Rohkaisuksi kaikille etsijöille – tuliseluille varsinkin – se teroittaa mieleen jälleensyntymisen suuren totuuden. Onhan meillä kaikilla niin kuin Lemminkäisellä luonto-äiti, joka aina säälii ja rakastaa ja antaa

meidän uudestaan yrittää. Kun taistelussa kaadumme, herättää äiti meidät uudelleen eloon, antaa meille uuden ruumiin ja uuden persoonallisuuden, ja vieläpä paremmin varustettuina kuin edellisellä kerralla käymme uudestaan sfinksin arvotusta ratkaisemaan.

Ilmarisen ansiotyössä ”hauki” niin ikään merkitsee sydäntä. Ilmarinen oivaltaa, mistä on kysymys ja rientää Pohjan neidiltä neuvoa saamaan. Ja morsian auttaa:

”Ohoh seppo Ilmarinen,
Ellös olko milläskänä!
Taop’ on tulinen kokko,
Vaakalintu valke’inen!
Sillä saanet suuren hau’in,
Liikkuvan kalan lihavan
Tuonen mustasta joesta,
Manalan alantehesta.”

Eikö tämä ole niin kuin hänen korkeampi minänsä neuvoisi ja lohduttaisi: ”Älä pelkää, sinä, että sydämesi tekee sinulle haittaa. Sinä olet toiminnan mies. Suorita vain enemmän sellaisia tekoja, joista sinulle muodostuu apua kriittisenä hetkenä. Tee rakkauden ja laupeuden töitä, ole avulias ja palvelevainen. Tämä ei ole luonnollesi vaikeata.”

Ilmarinen noudattaa neuvoja ja kiittää siten hyvien töittensä siivillä oman sydämensä portille. Hänen hyvä karmansa – kuten buddhalaiset sanovat – auttaa häntä vaikeuksia voittamaan ja häviää sitten taivaaseen Jumalan luo, mutta Ilmarisen itsensä on onnistunut elähdyttää sydämensä, joka hänen vaatimattoman arvostelunsa mukaan on vain hauen pään veroinen (19: 185-318).

Ilmarinen on nyt kaikki ansiotyöt suorittanut, minkä tähden ryhdytään viettämään hänen häitään Pohjan ihanan immen kanssa.

POHJOLAN HÄÄT

Pohjolan komeille häille ja Ilmarisen kotiintulolle nuoren emäntänsä kera omistetaan Kalevalassa kokonaista kuusi runoa (20-25), mutta vaikka se mystinen kokemus, jota tässä tarkoitetaan, on valtava ja suurenmoinen, on ilmeistä, että kuvauksen laajuus johtuu yksinomaan siitä, että runo on ottanut esittääkseen ulkonaisia kansanomaisia tapoja, joilla ei ole suoranaista yhteyttä runon mystisen sisällön kanssa. Niinpä meistä näyttää, että ainoa kohta, joka varsinaisesti liittyy mystisen avioliiton kuvaukseen, on se, missä kerrotaan häiden valmisteluista (20 runo), eli seuraavat säkeet:

Silloin Pohjolan emäntä
 Pani kutsut kulkemahan,
 Airuhut vaeltamahan,
 Ise tuon sanoiksi virkki:
 ”Ohoh piika pikkarainen,
 Orjani alinomainen!
 Kutsu rahvasta kokohon,
 Miesten joukko juominkihin,
 Kutsu kurjat, kutsu köyhät,
 Sokeatki, vaivaisetki,
 Rammatki, rekirujotki,
 Sokeat venehin soua,
 Rammat ratsahin ajele,
 Rujot re’in remmätellös!
 Kutsu kaikki Pohjan kansa,
 Ja kaikki Kalevan kansa,

Kutsu vanha Väinämöinen
Lailliseksi laulajaksi,
Elä kutsu Kaukomieltä,
Tuota Ahti Saarelaista!”

Nämä ovat merkillisiä säkeitä, sillä ne tuovat pyytämättä mieleemme Jeesuksen vertauksen kuninkaan pojan häistä. Samoin kuin Pohjolan emäntä lähettää kutsun ympäri maita ja kyliä, kun ei ollut häissä ”laullista laulajata, kunnollista kukkujata”, samoin kuningas pahastuu siitä, etteivät kutsutut häävieraat tule, ja käskee palvelijalleen: ”mene kiireesti kaupungin kaduille ja kujille ja tuo tänne sisälle köyhät ja rammatt ja sokeat ja ontuvat” ja vielä uudelleen: ”mene teille ja aitovierille ja pakota ketä löydät tulemaan sisälle, jotta minun taloni täytyisi.”⁴⁹ Ja samoin kuin Pohjolan emäntä kieltää kutsumasta Lemminkäistä häihin, samoin kuningas käskee heittämään ulos vieraan, joka ei ollut häävaatteisiin puettu.⁵⁰ Yhtäläisyydet ovat niin silmiinpistäviä, että heti ymmärtää saman mystisen totuuden piilevän vertausten takana.

Pohjolan häissä Ilmarinen, totuuden etsijä, vihitään pyhään liittoon Pohjolan neidon, korkeamman minänsä kanssa. Ihmisen ”korkeampi minä” on hänen jumalsyntyisen itsensä minätajunta, josta ”alempi” eli ”persoonallinen minä” on heijastuma aivoihin.⁵¹ Tavallinen ”uudestisyntymätön” ihminen ei tunne tätä sisätajuntansa minuutta; hän on vain kuolevainen

⁴⁹ Luuk. 14: 21, 23. Vrt. myös Matt. 22: 9.

⁵⁰ Matt. 22: 11–13.

⁵¹ Käytämme tässä, kuten teosofisessa kirjallisuudessa on tapana, sanoja yksilöllisyys ja persoonallisuus tarkoin määritellyssä ja siis rajoitetummassa merkityksessä kuin yleensä puhe- ja kirjakieli niitä käyttää. Teosofinen käyttötapa johtuu siitä Mad. Blavatskyn huomauttamasta tosiseikasta, että latinalainen sana persona merkitsi alkuaan ”naamio”, jonka läpi kuului (per-sonare) näyttelijän ääni. Ja onhan näyttelijään verrattavissa kuolematon minä eli yksilö, joka ruumistuksissaan maan päällä näyttelee milloin mitäkin roolia eri persoonallisuuksissaan.

persoonallinen olento, jota vastoin korkeampi eli ”yksilöllinen” minä on kuolematon. Vasta valmistavalla tiellä kulkija eli ”kosintaretkeläinen” käyttääksemme Kalevalan nimitystä saa joskus tuntea jumalallisen itsen läsnäoloa sielussaan – silloin nimittäin, kun sisätajunnasta hetkeksi virtaa vaikutus päivätajuntaan. Mutta vasta se kosintaretkeläinen, joka Ilmarisen tavalla onnistuu kaikissa ansiotöissä, vihitään erottamattomasti sisäiseen minäänsä. Tämä ei nyt merkitse, että ihminen siitä lähtien tuntisi päivätajuisena olentona kuolemattoman minänsä kokonaan, kaikkia sen ominaisuuksia ja kykyjä; päinvastoin voi melkein sanoa, ettei hän vielä tunne varsinaista itseään olenkaan. Mutta rikkomaton silta on rakennettu ylemmän ja alemman välille, ikuinen ”yhteys Jumalan kanssa” on saatu aikaan, joka tekee hänelle nyt mahdolliseksi toden teolla ”tutkia Jumalan hengen syvyyksiä”, uppoutua oman itsensä valtamerisalaisuuksiin. Nyt vasta, kuten olemme sanoneet, avautuu hänen eteensä tiedon ja vallan tie – ja samalla aavistamattomien erehdysten ja murheitten tie.

Tehkäämme itsellemme vielä kerran selväksi, mitä vihkiytyminen korkeampaan minään käytännöllisesti katsoen merkitsee, mitä Ilmarinen totuuden etsijänä Pohjolan häissä voittaa.

Ennen tätä vihkimystä ihminen helposti erehtyy luulemaan, että hänen todellinen itsensä on tämä hänen fyysinen ruumiinsa tai nämä hänen moninaiset tunteensa tai ajatuksensa, toisin sanoen se ”reaalinen minä”, josta sielutiede puhuu. Mutta puhdistuksen tiellä hän aste asteelta oppii erottamaan itsensä ruumiillisista tavoistaan ja taipumuksistaan, tunteistaan ja ajatuksistaan. Kosintaretkeläisenä hän oppii astumaan reaalisen minänsä ulkopuolelle, hän oppii näkemään, että ajatukset, joita hän voi hallita ja ohjata, eivät ole häntä itseään, että himot ja halut, tunteet ja tuulet, joita hän voi hillitä, eivät ole häntä

itseään, että tavat ja taipumukset, joita hän voi muuttaa ja kasvattaa, eivät ole häntä itseään. Siten kehittyä hänessä ”formaalinen minä” subjektikäsitteestä eläväksi odottavaksi olennoksi, joka vihkimyksessä saa sisältönsä.

Ennen vihkimystä ihminen voi uskoa ja rakennella itselleen minkälaisia teorioita tahansa elämästä; hänen olemuksessaan voi piillä itsekkyyttä ja pahuutta, jota hän ei ollenkaan aavista, mutta joka kriittisinä hetkinä astuu näyttämölle; hän voi uskoa rakkauden voimaan ja ihailla sitä, mutta viha voi myös asua hänen omassa sydämessään. Kuinka toisin on totuuden etsijän laita silloin, kun hän on korkeampaan minäänsä vihitty! Nyt ruumiillisen elämän tarkoitus on hänelle paljastettu: hän tietää, että rakkaus on ainoa jumalallinen elämänlaki; mikään paha hänessä itsessään ei saa pysyä salassa hänen silmiltään, sen täytyy tulla päivänvaloon ja hänen täytyy se voittaa; vihalla ei ole sijaa hänen sydämessään, joka uhkuu lämpöä ja rakkautta kaikkia eläviä kohtaan. Kaiken tämän hän on itselleen taistellut kosintaretkeläisenä ja voiton seppeleenä hän on sen saavuttanut Pohjolan häissä.

Kuinka siis Lemminkäistä voitaisi häihin kutsua? Kuinka kuninkaan pojan häissä voisi olla mukana vieras, jolla ei ole häävaatteita? Kaikki muistokin onnistumattomista yrityksistä, omista tuulentuvista ja pikku teorioista pyyhitään mielestä pois. Mutta köyhät ja kurjat, sokeat, vaivaiset ja rammat kutsutaan pitoihin, sillä laadullista laulajaa ei ole eivätkä alkuperäiset kutsuvieraat saavu. Vanhat säädyllyiset käsitykset elämästä, ulkoa opittu vanhurskaus, moitteettomuus, hyveellisyys, joita ihminen on uskonnon, sivistyksen ja tieteen kautta lahjaksi saanut ja joita odottaisi häissä näkevänsä, loistavat kaikki poissaolollaan, sillä yksikään niistä ei pysty laulamaan elämän todellista laulua. Sitä vastoin ihmisen synnit ja heikkoudet,

hänen virheensä ja puutteellisuutensa ottavat hääiloon osaa, sillä hänen sydämensä ylivuotava sääli ja rakkaus pukee hetkeksi häävaatteihin ja antaa hänen ymmärtää niiden opettaman läksyn; ja kaikki säädyllysten ihmisten silmissä hulluilta ja mielettömiltä näyttävät elämäkäsitteet, vanhat taikaukset ja ihanteet kutsutaan häihin, sillä niiden pohjalla piilee totuutta ja ne kestävät kuunnella, kun vanha Väinämöinen eli ikiviisaus häälaulua laulaa:

Siinä lauloi Väinämöinen,
Pitkin iltoa iloitsi,
Naiset kaikki naurusuulla,
Miehet mielellä hyvällä
Kuuntelivat, kummeksivat
Väinämöisen väännätystä,
Kun oli kumma kuulianki,
Ime ilmanki olian.

Voiko sanoin kuvatakaan sitä autuutta ja riemua, mikä ihmissielun valtaa, kun hän korkeampaan minäänsä yhtyen saa tuntea jumalallisen rakkauden rajatonta voimaa ja viisautta? Mestari-ihmisen, tietäjän ääni kaikuu hänen olemuksessaan, niin nöyränä ja samalla niin taikavoimaisen mahtavana, että hän tuntee ja tietää itsekkin kerran kohoutuvansa luojaaksi, jonka sanaa olemisen voimat hänessä itsessään ja avaruuksien olennot tottelevat, niin että kaikki muuttuu hyväksi ja hyödylliseksi. Kuinka vaatimattoman vaikuttavasti tätä tunnelmaa on ilmituotu Väinämöisen häävirren loppusäkeissä:

”Mitäpä minusta onpi
Laulajaksi, taitajaksi,
En minä mitänä saata,
En kuhunkana kykene;
Oisi luoja laulamassa,
Suin sulin sanelemassa,
Luoja laulun lauleleisi,
Lauleleisi, taiteleisi.

Laulaisi meret mesiksi,
Meren hiekat hernehiksi,
Meren mullat maltahiksi,
Suoloiksi meren someret,
Lehot laajat leipämaiksi,
Ahovieret vehnämaiksi,
Mäet mämmikakkaroiksi,
Kalliot kanan muniksi.
Lauleleisi, taiteleisi,
Saneleisi, saatteleisi...
Annap' ainaki Jumala,
Toisteki totinen luoja,
Näin näissä elettäväksi...
Näissä Pohjolan tuvissa...
Jotta päivin lauleltaisi,
Illoin tehtäisi iloa
Iällä tämän isännän,
Elinajalla emännän!"

Kun totuuden etsijä on läpikäynyt Pohjolan häiden valta-
van kokemuksen, ei hän enää voi epäillä elämän tarkoitusta
eikä hän voi olla jumalaansa uskomatta. Hän on saanut tuntea
oman jumalallisuutensa, ja hän tietää, että sama jumalallisuus
on kätkettynä jokaisen ihmislapsen sieluun. Mutta sumuun voi
hänen järkensä peittyä, ja hän voi unohtaa olevansa yhtä juma-
lallisen minänsä kanssa.

KULTAINEN NEITO

Kun totuuteen pyrkijä on solminut pyhän liiton korkeamman minänsä kanssa, kutsutaan häntä hindulaisissa pyhissä kirjoissa ”kodittomaksi vaeltajaksi” (*parivraadshaka*), joka muistuttaa Jeesuksen sanoja: ”Ketuilla on luolansa ja taivaan linnuilla on pesänsä, mutta Ihmisen Pojalla ei ole mihin päänsä kallistaisi.”⁵² Teosofisissa kirjoissa selitetään tällä tarkoitettavan, että ihminen, joka on vihkiytynyt korkeampaan minäänsä, on todella koditon maan päällä, sillä hänen varsinainen kotinsa on jo jumalallisen itsensä taivaallisessa tilassa ja maallisessa elämässään hän on vain kuin lähettiläs, joka ”täyttää taivaallisen Isänsä tahdon”. Hänellä ei ole eikä hän halua täällä ”pysyvää kotia”, sillä missä tahansa hän ihmiskuntaa palvellen voi täyttää Jumalan tahdon, siellä on hänen kotinsa. Hindulainen nimitys ja Jeesuksen yllä toistetut sanat eivät siis sisällä mitään valitusta, vaan tuovat ilmi säännön.

Niin totta kuin tämä onkin, voidaan asiaa katsoa myös toiselta kannalta, ja mielestämme Kalevala kertomuksessaan tuo esille toisiakin puolia henkisesti vihityn ihmisen psykologiasta. Kalevala kertoo, kuinka Pohjolan häitten jälkeen nuori pari siirtyy Ilmarisen kotiin, missä Pohjan neidolle valmistetaan pysyvä olosija. Vaikka siis toisin sanoen liitto ylemmän ja alemman välillä solmitaan Pohjolassa eli sisätajunnassa,

⁵² Matt. 8: 20.

valmistetaan ylemmälle varsinainen koti eli sija Ilmarisen päivätajunnassa. Päivätajunnassaan ihmisen tietysti täytyy kyetä olemaan yhtä korkeamman minänsä kanssa. Niin onkin alussa laita. Ensimmäiset ajat vihkimyksen jälkeen ihminen elää autuaan onnellisena ja tuntee itsensä turvatuksi niin kuin se, joka on saanut oman kodin itsellensä laitetuksi. Mutta sitten tulee katastrofi: korkeampi minä häviää näkyvistä.

Tämä tapahtuu joko samassa elämässä tahi viimeistään ihmisen syntyessä uudestaan maan päälle. Kun ihminen jälleen ruumiillistuu, ei hänellä ole uudessa päivätajunnassaan itse-tietoista muistoa vihkimyksestään: sanomaton kaiho ja ikävä vain, syvä sääli kärsiviä kohtaan ja varma tunne siitä, että on kadottanut jotakin, joka olisi saatava takaisin. Kalevala on kuvannut tätä tapahtumaa Pohjan neidin kuolemaksi ja Ilmarisen siitä aiheutuvaksi suruksi. Voimme hyvällä syyllä sanoa, että 37. runo alkaa uutta lehteä Ilmarisen elämäkirjassa, että itse asiassa nyt on kysymys uudesta Ilmarisen inkarnaatiojaksosta:

Se on seppo Ilmarinen
Naista itki illat kaiket,
Yöt itki unettomana,
Päivät einehettömänä,
Aamut aikaisin valitti,
Huomeniset huokaeli,
Kun oli kuollut nuori nainen,
Kaunis kalmahan katettu;
Eipä kääntynyt käessä
Vaskinen vasaran varsi,
Kuulunut pajasta kalke,
Yhen kuuheen kululla.

Ihminen on todella tässä tilassa omituisessa asemassa. Hän on uusi persoonallisuus, joka ei tiedä vanhoista mitään, mutta hänen sisätajunnassaan asuva yksilöllinen minänsä on kokenut rakkauden suuren vihkimyksen ja pyrkii nyt alinomaan

osallisuuteen uuden persoonallisuutensa päivätajunnasta. Tämä herättää voittamattoman kaihon jumalalliseen totuuteen, lujan uskon, että totuus on löydettävissä ihmisen omasta itsestä, ja yhtämittaista, väsymätöntä henkistä ponnistelua ja työskentelyä. Vaikkei pyrkijä saata eksyä kauas jumalansa teiltä, vie hänen oma intonsa ja ikävänsä hänet erehdyksiinkin, joista hänellä on oppimista kärsimysten ja murheiden kautta.

Meillä onkin täysi oikeus kysyä: eikö luonto näin aseta ihmistä samaan kosintaretkeläisen asemaan, jossa hän oli, ennen kuin oli puhdistuksen tien kulkenut? Eikö tämä ole taaksepäin kulkua kehityksessä? Eikö se ole vääryyttä inhimillisesti katsoen? Minkä tähden kaikki ponnistukset ja kaikki saavutukset, jos niiden hedelmä kuitenkin katoaa ihmisen käsistä?

Emme suinkaan tahdo luontoa sokeasti puolustaa. Ulkonaisesti katsoen ihminen aina menettää jotakin kuolemassa, so. levätessään. Kuolema on yksilön elämässä mitä uni on persoonallisuuden. Jos taiteilija esim. valmistelee suurempaa taideteosta, katkaisee lepo joka kerta hänen työskentelyään eikä hän levon jälkeen heti saa langan päästä kiinni. Kuta taitavampi hän on, sitä nopeammin käy langan etsintä, mutta elämässä ja luonnossa vallitsee ajoittaisuuden ja jaksottaisuuden syklinen laki, jota ihminen ei voi muuttaa. Kalevalakin on tätä tosiseikkaa selvästi painottanut. Pohjan neidin omakseen voittaminen edellyttää, että ihminen on suorittanut määrätyn työn: hän on takonut mystisen Sammon. Tämä merkitsee: hänen on onnistunut – joko ennen varsinaista puhdistustaan taikka sitten ansiotöittensä ohella – päästä sisätajuntaansa, siis näkymättömään maailmaan, päivätajuisena eli itsetietoisena, niin kuin Ilmarinen joutui Pohjolaan ensin Väinämöisen toimesta, myöhemmin omalla taidollaan. Sammon taonta tässä mystispsykologisessa merkityksessä on välttämätön ennen vihkimystä.

Mutta kun onnellisen avioliiton päätyttyä Ilmarinen jälleen astuu näyttämölle, kerrotaan, että Sampo yhtäkaikki on jäänyt Pohjolaan! Siis Ilmarisen on täytynyt joko unohtaa, miten takominen käy päinsä, tai hän on uudestaan ruumiillistunut maan päälle ja luonnollisista syistä estetty muistamasta.

Onko tämä nyt luonnon puolelta vääryyttä vai saatammeko katsoa asioita toiselta kannalta? Toinen näkökanta onkin itse asiassa tarjolla.

Vaikka kerran vihittynä on siis Ilmarisen edessä työ, josta hän ei vielä itsekään ole tietoinen: Sammon hankinta Pohjolaan, eli jos niin tahdomme sanoa, Sammon takominen uudestaan päivätajunnassa. Se on toisin sanoen päivätajunnan laajentamista sisätajuntaan päin eli toisin sanoen sisätajunnan saattamista päivätajuisen itsetietoiseksi yhä suuremmassa ja suuremmassa määrässä.

Nyt on vaarana sortua väärinkäsitykseen: voisimme luulla, että sisätajunta astuessaan vihkimyksessä korkeampana minänä päivätajuntaan olisi sillä askeleellaan tyhjentänyt itsensä eli kokonaan ilmaissut itsensä päivätajuiselle minälle; voisimme myös luulla, että sisätajunta ”jumalallisena” minänä on muuttumaton tekijä, joka ei kehity eikä kasva. Tämä oletamus on erehdyttävä. Vihkimyksessä personoituu päivätajuntaan ainoastaan osa sisätajunnasta, sillä jumalallinen itse on rajaton. Ja kaukana siitä, että korkeampi minä ei voisi kehittyä, se onkin varsinaisesti tämä sisätajunta, joka niittää hedelmän kaikesta kehityksestä: kuolemattomana olentona sen edessä on rajattoman kasvun mahdollisuudet. Vihityn itsekasvatus täten ei saa asettaa rajoja sisäisen minuuden vapaalle kasvamiselle, jota se tekisi, jos se vain pyrkisi päivätajunnan avulla ilmentämään, mitä se vihkimyksessä on sisäisestä minästä saanut kiinni. Sen tähden on välttämätöntä, että korkeampi minä vetäytyy

piiloon päivätajunnasta, jotta ihminen taas olisi pakotettu sitä etsimään ja samalla laajentamaan käsityksiään siitä. Tämä on miltei yleinen sääntö, koska vihityn yksinään on sangen vaikea ymmärtää asioita edeltäkäsin. Ainoastaan suuren ja viisaan opettajan läsnäollessa voi kehitys käydä päinsä nopeasti. Mutta tavallinen sääntö on, että ruumiillistuma kuluu ruumiillistuman perästä näissä ponnistuksissa, ja kehityksen laki täten vaatii, että vihitty kadottaa tiedon vihkimyksestään ja syntyy uudestaan maan päälle – että Ilmariselta kuolee Pohjan neiti...

Ensi alussa Ilmarinen ei siis aavistakaan, että häntä odottaa suuri tehtävä: Sammon hankinta. Hän ei todellisuudessa koko Sammosta mitään tiedä. Hän vain antautuu surunsa ja kaipauksensa, so. yksinäisyyden tunteen, säälin tunteen ja maailmansurun valtaan. Mutta ei ylen pitkiksi ajoiksi:

Seppo naisetta elävi,
Puolisotta vanhenevi;
Itki kuuta kaksi, kolme,
Niinpä kuulla neljännellä
Poimi kultia mereltä,
Hopeita lainehilta;
Keräsi kekosen puita,
Kolmekymmentä rekoista,
Puunsa poltti hiililöiksi,
Hiilet ahjohon ajeli.

Jo herää toiminnanhalu Ilmarisessa. Onhan muuallakin suruvia. Maailma on täynnä kärsimyksiä. Ehkä hän voisi oman tuskansa unohtaa, jos hän ryhtyisi työhön, jos hän jotakin loisi. Ehkä hän löytäisi rauhansa jälleen, jos hän antaisi kaiholleen muodon, jos hän loisi ihanteensa itsestään ulos:

Otti noita kultiansa,
Valitsi hopeitansa
Syksyisen uuhien verran,
Verran talvisen jäniksen,

Työnti kullat kuumentohon,
Ajoin ahjohon hopeat,
Pani orjat lietsomahan,
Palkkalaiset painamahan.
Orjat lietsoi löyhytteli,
Palkkalaiset painatteli
Kintahattomin kätösin,
Hatuttoman hartioisen;
Itse seppo Ilmarinen
Ahjoa kohentelevi,
Pyyti kullaista kuvaista,
Hopeista morsianta.

Ja nyt Kalevalassa seuraa tuo omituinen ja tuttu kertomus kultaisen neidon taonnasta.

Se tietenkin tuo mieleemme kreikkalaisen tarun Pygmalionista, joka oli kuvanveistäjä ja marmorista veisti itselleen ihanan naisen kuvan: Galatean. Pygmalion rakastui Galateaansa, ja koska marmoripatsas oli kylmä ja eloton, rukoi hän jumalilta apua ja elämää kuvalleen. Jumalat suostuivat, Galatea tuli eläväksi, ja Pygmalion ylen onnelliseksi.

Niin ei kuitenkaan käynyt Ilmariselle ja hänen kultaiselle morsiamelleen, mutta näemme kohta, että Kalevalan kuvaus on psykologisesti oikea, sopien täydellisesti mystiseen kokonaisuuteen, jota kreikkalainen taru tässä yhteydessä ei tekisi.

Kultainen neito ei heti valmistu. Ensimmäisellä kerralla työntyä ahjosta uuden Kalevalan mukaan uuhi eli lammas, vanhan Kalevalan mukaan miekka; toisella kertaa syntyy pitkän puuhan jälkeen uuden Kalevalan mukaan varsa, vanhan mukaan ori. Vasta kolmannella kerralla valmistui kultainen neitonen. Edellisillä kerroilla ”muut hyvin ihastuivat”, muttei Ilmarinen itse, viimeisellä Ilmarinen oli tyytyväinen, muut ”pahoin peljästyivät”.

Tässä on mielestämme kuvattu luovan neron toimintaa, taiteen, tieteen, filosofian, uskonnon, politiikan ja millä alalla tahansa. Ihminen nousee sotaan maailman vääryyttä vastaan tai hän esimerkiksi luo jonkun ihanan taideteoksen. Tunnustusta ja kunniaa hän saavuttaa maailman puolelta, mutta tyhjäksi hänen rakastava sydämensä jää, sillä sitä maailma ei ymmärrä. Lopulta hän luulee keksineensä keinon millä sydäntänsä tyydyttää: hänen tulee luoda omasta persoonallisuudestaan sellainen täydellinen ihmisolento, joka kuvastaa salattua ihannetta ja jota koko maailma voi rakastaa. Täydellisyyden vaatimus herää hänen jäsenissään: ”Minä tahdon olla täydellinen, vanhurskas persoonallisuus.” Ja hän ryhtyy jättiläistyöhön:

Siitä seppo Ilmarinen
Takoi kullaista kuvoa,
Takoi yön levähtämättä,
Päivän pouahuttamatta;
Jalat laati neitoselle,
Jalat laati, käet kuvasi:
Eipä jalka nousekana,
Käänny käet syleilemähän.
Takoi korvat neiollensa,
Eipä korvat kuulekana;
Niin sovitti suun sorean,
Suun sorean, sirkun silmät,
Saanut ei sanoa suuhun,
Eikä silmäin suloa.

Työn hedelmä ei tyydytä. Morsian on kaunis, mutta eloton. Pian Ilmarinen huomaa, että hänen sydämensä jää tyhjäksi, vaikka hänen oma persoonallisuutensa on niin moitteettoman siroksi muovaeltu, että sillä on kaikki siveelliset hyveet:

Siinä seppo Ilmarinen
Heti yönä ensimmäisnä

Kyllä peitettä kysyvi,
Vaippoja varustelevi,
Kahet, kolmet karhuntaajat,
Viiet, kuuat villavaipat
Maata kera puolisonsa,
Tuon on kultaisen kuvansa.
Se oli kylki kyllä lämmin,
Ku oli vasten vaippojansa;
Ku oli nuorta neittä vasten,
Vasten kullaista kuvaa,
Se oli kylki kylmimässä,
Oli hyyksi hyytymässä,
Meren jääksi jäätymässä,
Kiveksi kovoamassa.

Ilmarinen oli siis erehtynyt, suuresti erehtynyt. Ja mikä oli hänen erehdyksensä? Se sama, josta edellä mainitsimme: hän yritti luoda muotoa, lopullista muotoa, oman sisäisen tajuntansa elävälle hengelle ja siis sen upeata kasvua rajoittaa. Hän lankesi siihen syntiin, josta varotetaan käskyssä: älä tee itsellesi kuvia Minusta, sillä Minä olen sinun jumalasi. Kaikki täydellisyyskuvat, joita ihminen luo, ovat rajoituksia, ovat epäjumalankuvia. Elämä itse etsii muotonsa ihmisen koskematta.

Ilmarinen itse säikähti: enhän minä osaakaan mitään tehdä tällä moitteettomalla persoonallisuudellani. Mitä, jumalani, minun on tehtävä?

Viepi neien Väinölähän;
Sitte sinne tultuansa
Sanan virkkoi, noin nimesi:
”Oi sie vanha Väinämöinen,
Tuossa on sinulle tyttö,
Neiti kaunis katsannolta...”

Ja viisas, jonka ääni on yhtä Ilmarisen oman sisimmän tunteen kanssa, sanoo:

”Oi on seppo veikkoseni;
Tunge neitosi tulehen,
Tao kaikiksi kaluiksi...
Ei sovi minun su’ulle,
Ei minullen itselleni
Naista kullaista kosia,
Hopeista huolitella.”

Ei tarvitse elämä eikä elämän Jumala ulkonaisesti täydellisiä persoonallisuuksia. Epäjumalankuvat ovat olemassa sitä varten, että niitä rikottaisiin.

Kylmän kulta kuumottavi,
Vilun huottavi hopea.

POHJAN NEIDON NUOREMPI SISAR

Mutta vielä Ilmarinen lankesi toiseen erehdykseen, josta hänellä niin ikään oli oppia ja hyötyä.

Tavoitellessaan persoonallista ja siveellistä täydellisyyttä, uudistaessaan täten tietämättään puhdistuksen tien ansiotöitä, Ilmarinen alkoi tehdä merkillisiä havaintoja unielämänsä suhteen. Samalla tavalla kuin hänelle kosintaretkeläisenä oli tapahtunut – vaikkei hän tietysti sitä muistanut – alkoi hänen unitajuntansa nytkin kirkastua ja hänen unennäkönsä kävivät ihmeteltävän eläviksi ja sisältörikkaiksi. Ja vielä niihin säännömukaisesti liittyi piirre, joka enimmin hämmästytti Ilmarista. Tämä piirre oli seuraava: ensin Ilmarinen tunsi unissaan, nukkuessaan olevansa aivan samalla tavalla oma itsensä kuin päivälläkin; hän saattoi tehdä havaintoja, ajatella, hillitä itseään, suorittaa tekoja ja tehdä päätöksiä aivan kuin valveilla; ja sitten hän vähitellen huomasi omaavansa ruumiin samoin kuin päivälläkin, vaikkei se ollut hänen fyysinen ruumiinsa; tämän nukkuvan fyysisen ruumiinsa hän nimittäin joskus saattoi nähdäkin; mutta uusi ruumis, joka hänellä oli käytettävänä, oli kevyt ja niin hienon hieno, että hän sillä huomasi osaavansa kulkea vaikka seinän läpi; tämä hänen yöllinen käyttövälineensä oli samannäköinen kuin päiväruumis, vieläpä sillä oli samanlaiset vaatteet.

Ilmarinen ei näihin seikkoihin tuhlannut paljon ajatusta, niin kauan kuin hänellä oli muuta mielessä; sen johtopäätöksen hän vain veti kokemuksistaan, että tällaisessa hienossa yöruumiissa noidat ja tietäjät kai ”Lapissa kävivät”, tällaista välinettä kai käyttivät ”loveen langetessaan”.⁵³

Mutta kun Ilmarinen oli väsynyt siveellisen mallikelpoisuuden tavoitteluun ja huomannut, että se oli tyhjää, silloin hänen mielensä kääntyi näihin yöllisiin havaintoihinsa ja hän rupe si niiden johdosta miettimään. ”Koska olemuksessani piilee tuommoisia salaperäisiä mahdollisuuksia, tahdon ruveta niitä tutkimaan ja kehittämään. Sillä tiellä pääsen sen totuudenelämän, sen jumalanrauhan perille, jota halajan.”

Kalevala ei kerro mitään tästä välikohtauksesta, näistä Ilmarisen havainnoista, sillä se olisi realistista esitystapaa ja Kalevala verhoon totuuden vertauskuvien huntuun. Pyhiä kirjoja saa yleensä lukea niin, että tietää, mitä rivien välistä on jätetty pois.

Kalevala heittäytyy heti keskelle uutta seikkailua ja ryhtyy kertomaan, miten Ilmarinen yritti sisätajunnastaan etsiä sisältöä elämälleen sisätajunnan ”nuoremman sisaren” eli unitajunnan välityksellä, toisin sanoen: miten Ilmarinen lähti Pohjolaan kosimaan Pohjolan emännän nuorempaa tytärtä:

Tuop’ on seppo Ilmarinen,
Takoja iän-ikuinen
Heitti kultaisen kuvansa,
Hopeisen neitosensa;
Pisti varsan valjahisin,
Ruskean reën etehen,
Itse istuvi rekehen,
Kohennaikse korjahansa.
Lähteäksensä lupasi
Sekä mietti mennäksensä
Pyytämähän Pohjolasta
Toista Pohjolan tytärtä.

---

⁵³ Vrt. nimeä Louhi, Loviatar.

Kalevalan kertomuksesta päättäen 38. runossa Ilmarinen nyt hyvinkin muistaa entisen liittonsa Pohjan tytön kanssa. Louhen ensimmäinen kysymys, kun hän Ilmarisen näkee, koskee tyttärensä, Ilmarisen puolison, eloa ja oloa ”miniänä miehelässä, naisena anoppilassa”. Mutta muistakaamme, että Kalevala näennäisesti esittää asioiden tapahtuneen yhdessä ja samassa Ilmarisen elämässä, ja silloin esteettinen kokonaisvaikutus vaatii yhtä ja toista sellaista, joka realistisesta kuvauksesta putoaisi pois tai olisi toisenmuotoista. Saamme siis sivuuttaa runossa ne kohdat, jotka puhuvat Ilmarisen entisestä puolisoista, ja pystytellä itse pääjuonessa.

Kun Ilmarinen pyytää Pohjolan emännältä nuorempaa tytärtä puolisoikseen, saa hän kieltävän vastauksen; ja kun hän kääntyy tytön itsensä puoleen tuvassa, laulaa lapsi lattialta:

”Neitonen, sinä sisari,
Elä sulhoon ihastu,
Elä sulhon suun pitohon,
Eläkä jalkoihin jaloihin!
Sulholl’ on suen ikenet,
Revon koukut kormanossa,
Karhun kynnet kainalossa,
Veren juojan veitsi vyöllä,
Jolla päätä piirtelevi,
Selkeä sirettelevi.”

Neitonen itse vastaa Ilmariselle:

”En lähe minä sinulle,
Enkä huoli huitukoille...
Onpa tässä neitosessa
Paremmanki miehen verta,
Kaunihimman varren kauppa,
Korkeamman korjan täysi,
Paikoille paremmillenkoi,
Isommille istuimille,
Ei sepon sysi-sioille,
Miehen tuhmaiselta tulille.”

Mutta Ilmarinen ei hellitä. Hän turvautuu väkivaltaan, kun muu ei auta:

Saa'utti tytön samassa,
Käärältä käpälihinsä,
Läksi tuiskuna tuvasta,
Riepsahti rekensä luoksi,
Työnnältä tytön rekehen,
Koksahtti korjahansa,
Läksi kohta kulkemahan,
Valmistui vaeltamahan,
Käsi ohjassa orosen,
Toinen neien nännisillä.

Ilmariselle ei kuitenkaan koidu mitään iloa tästä väkivaltaisesta teostaan. Pitkin matkaa tyttö itkee ja valittaa, sättii ja sadattaa, ja Ilmarisella on täysi työ keksiä rauhallisia vastauksia tytön herjasanoihin. Kun he yöksi saapuvat kylään, onkin mies väsynyt ja nukahtaa sikeään uneen. Ja sillä aikaa

Toinen naista naurattavi
Mieheltä unekkahalta.

Aamulla havaittuansa Ilmarinen oivaltaa morsiamensa uskottomuuden, ja koska ei hän itsekään vielä ollut tyttöä omistanut, suuttuu hän ”moiseen morsiameen” ja laulaa hänet ”lokiksi luolle lokottamahan”. Itse hän sitten alla päin, pahoilla mielin matkaa takaisin omille maille.

Kaikessa näennäisessä ja vaikuttavassa realismissaan tämä on sattuva allegorinen kuvaus Ilmarisen psyykkisistä ponnistuksista.

Kun hän unitajunnan viittoamaa psyykkistä tietä pitkin ryhtyy herättämään ruumiissaan uinuvia salaperäisiä kykyjä ja voimia, antautuu hän leikkiin, josta viisaat aina ovat ihmislapsia varoittaneet. Kuten lapsi lattialta laulaa, Ilmarinen on vielä tässä suhteessa kuin karhu; hänellä ei ole sitä järkeä ja sitä tietoa, millä hän voisi noita uusia kykyjä hallita. Ja ilman

inhimillisen viisasta ohjausta psyykkiset kyvyt ovat todella kuin Pohjolan nuorempi tyttö, ilkeitä, omavaltaisia, petollisia. Ne lupaavat paljon: ”Meidän nimemme on selvä- ja kaukonäköisyys, valta luonnonvoimien ja ihmisten yli, me viemme sinut jumalien salaisiin neuvotteluihin ja tuomme sinulle maan päältä kaikki mitä halajat.” Mutta ne vievät ihmisen perikatoon, ellei hän ole niiden herra.

Ilmarinen herättää fyysisessä ruumiissaan esim. selvänäköisen ja -kuuloisen aistin, joka on seuraavaa laatua: hänen eteensä avautuu tuonela ja kalman valtakunta, jossa kuolleet ikävissä tai tuskissaan asuvat; nämä ryntäävät nyt kaikki hänen luoksensa, mikä mitäkin apua pyytäen; toisella on jokin asia järjestettävä maan päällä ja pyytää Ilmarisen myötävaikutusta; toisella on halu vielä tuntea ruumiillisia nautinnontunteita ja hän rukoilee Ilmarista polvillaan, että tämä edes hetkeksi lainaisi hänelle ruumistaan; toisella on tukala olla tuonelassa ja pyytää, että Ilmarinen auttaisi häntä sieltä pois pääsemään. Pitkin päivää näitä onnettomia kerääntyy Ilmarisen ympärille eivätkä ne anna hänelle hetken rauhaa. Hänen sydämensä uhkuu sääliä ja hän koettaa poloisia auttaa, mutta huomaa pian, että tämä on mahdotonta: ensiksi avunpyytäjien paljouden takia, toiseksi sen tähden, että hänen oma oikeudentuntonsa usein joutuu ristiriitaan heidän vaatimustensa kanssa. Ja kun hän ei heitä auta, he useinkin kiroavat häntä ja koettavat häntä monella tavalla kiusata!

”Mihin olenkaan joutunut”, hän itsekseen huudahtaa, ”paholaisten seuraan! Mitä minun on tehtävä?” Ja silloin hän ymmärtää, että vika onkin hänen omassa selvänäköisyydessään, ja sielunsa koko voimalla hän koettaa siitä vapautua, loihitia sitä itsestään pois, ja siinä onnistuukin.

Ilmarinen ei osaa herättämiään kykyjä hallita, mutta hän pelastuu niiden käsistä. Minkä tähden? Sisäisen totuuden- ja

oikeudentuntonsa nojalla. Tämä sisäinen tunto on hänellä synnynnäisenä perintönä vihkimyksestään. Sen nojalla siis, että Ilmarinen ennen on läpikäynyt suuren henkisen kokemuksen, joka on istuttanut rakkauden hengen hänen sydämeensä, sen nojalla hän nyt pelastuu ja välttää ”psykkisyyden vaaran”. Kuinka toisin taas käy niille monille, jotka ilman tämän henkisen kokemuksen taustaa pyrkivät itsessään herättämään yliaistillisia voimia!⁵⁴

Ilmarinen, jonka sielu on rakkaudelle vihitty, ei voi joutua pahan valtaan. Erehtyä hän saattaa, ja tämäkin kokemus on kova, mutta hädän hetkellä hänen intuitionsa hänet pelastaa. ”Tapanko teidät?”, hän ensin ajattelee saatuaan silmänsä auki. ”Ei”, hän vastaa itselleen, ”ei väkivaltaa totuuden miekalla. Laulanpa teidät vain pois tajunnastani ja muistostani” (38: 262-286). Hän hylkää unitajunnan houkutukset ja palaa vanhaan tuttuun päivätajuntaansa.

Kotimatalla Väinämöinen tulee tiellä vastaan ja kysyy hienolla ivalla:

”Veli seppo Ilmarinen!
Minne heitit naisen nuoren,
Kunne kuulun morsiamen,
Kun sa tyhjänä tuletki,
Aina naiset ajelet?”

---

⁵⁴ Tässä yhteydessä tekee mieleemme toistaa, mitä J. Krohn kirjassaan ”Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus” kertoo votjakkien tunosta (tietäjästä, noidasta): ”Muutenkin voi kuka tahansa tekeytyä tunoksi, joka vaan kykenee hankkimaan itselleen siihen tarvittavat tiedot. Ne ovat saatavat itse haltioilta, jotka ilmestyvät öisin vanhan ukon haahmossa, pitkään kauhtanaan puettuna. Tunon mahti ei ole kaikilla sama, se vaihtelee sitä myöten, kuinka voimakas haltia hänellä on ollut opettajana, osaksi se myös riippuu oppilaan omasta vastaan-ottavaisuudesta. Etevin opetus on se, jonka Inmar, ylijumala antaa. Inmar ilmestyy noidankokelaaile yöllä toinen, täysin oppinut tuno seurassaan ja kuljettaa häntä kaikenlaisiin kummallisiin paikkoihin, koko ajan soittaen kannelta, ettei häntä pelottaisi. Viimeksi jumala vie hänet äärettömän leveän joen luo, jonka yli on jännitetty kantelen kieliä. Näillä kielillä pitää hänen hyppiä ja tanssia; niin usein kuin hän niiltä putoaa, hän menettää osan vastaista vaikutusvaltaansa. Mahtavin tuno tulee siitä, joka kestää tämän koetuksen horjahtamatta kertaakaan (s. 101).

Mutta Ilmarinen vastaa harmistuneena laulaneensa ”mokoman naisen meren luolle lokiksi.”

Ja nyt on aivan kuin lukisimme rivien välistä vähän muutakin. Väinämöinen, viisas tietäjä, mestari tulee vihdoinkin kamppailevan sielun luokse ja puhuu sille, ei ivalla, vaan säällillä: ”Oi sielu, yhäkö luulet yksin käyväsi? Etkö jo saa silmiäsi auki sille tosiseikalle, että oikea Pohjan tyttö jo on sinun omasi? Etkö muista viettäneesi häitä Pohjolassa? Etkö tiedä, että jo olet yhtä korkeamman itsesi kanssa? Katso: johan olet Pohjolassa käynyt, johan olet Sammon takonut!”

Ja Väinämöinen kysyy Ilmariselta:

”Veli seppo Ilmarinen,
Mit’ olet pahoilla mielin,
Kahta kallella kypärin
Pohjolasta tullessasi?
Miten Pohjola elävi?”

Ilmarisessa heräävät muistot ja hän vastaa: ”todella, sisätajuntani salamaailmassa kaikki on hyvin, sillä siinä totuuden tieto piilee eikä unitajunnan psyykkisyydessä” – Kalevalan sanoilla:

”Mi on Pohjolan eleä!
Siell’ on Sampo jauhamassa,
Kirjokansi kallumassa:
Päivän jauhoi syötäviä,
Päivän toisen myötäviä,
Kolmannen kotipitoja.
Jotta sanon, kun sanonki,
Vielä kerta kertaelen:
Mi on Pohjolan eleä,
Kun on Sampo Pohjolassa!
Siin’ on kyntö, siinä kylvö,
Siinä kasvo kaikenlainen,
Siinäpä ikuinen onni.”

”No niin”, huomauttaa tähän Väinämöinen, ”etkö sinä nyt ymmärrä, veli Ilmarinen, että Sampo se on Pohjolasta haettava! Oikeat sinulla aikeet oli, kun psyykkisiä kykyjäsi rupesit heittäämään, mutta menetelmäsi oli väärä. Ei uni- vaan sisätajunnasta on Sampo haettava, eikä päiväisen unitajunnan, vaan salaisen avulla!”

Ja hän virkkaa Ilmariselle runon sanoilla:

”Ohoh seppo Ilmarinen,
Lähtekämme Pohjolahan
Hyvän sammon saa’antahan,
Kirjokannen katsantahan!”

Se on: nyt on tutkittava sisätajunta ja salainen, näkymätön maailma. Näkyväisen maailman syvän elämänlain on Ilmarinen jo löytänyt, mutta näkymätön maailma on vielä tutkimattomana hänen edessään. Ja näkymättömässä maailmassa yksin piilee tiedon ja vallan salaisuus: Sampo.

28.

HENGEN MIEKKA

Väinämöisen ehdotuksen Ilmarinen kyllä mielessään hyväksyy, mutta huomauttaa samalla matkan vaikeuksista:

”Ei ole sampo saatavana,
Kirjokansi tuotavana
Pimeästä Pohjolasta,
Summasta Sariolasta;
Siell’ on sampo saatettuna,
Kirjokansi kannettuna
Pohjolan kivimäkehen,
Vaaran vaskisen sisähän,
Yheksän lukon taaksi;
Siihen juuret juurruteltu
Yheksän sylen syvähän,
Yksi juuri maa-emähän,
Toinen vesiviertheesen,
Kolmas on kotimäkehen.”

Kun Väinämöinen tähän vastaa: ”tehdään suuri laiva, jolla noudetaan Sampo”, näkyy, että Ilmarinen on taipuisa lähtemään, vaikka hän ehdottaa maitsekulkua: ”vakavampi maisin matka, lempo menköhön merelle” (39: 23-35). Vähän vastahakoisesti Väinämöinenkin tähän suostuu:

”...Kun et mieline merisin,
Niin on maisin matkatkamme,
Rantaisin ratustelkamme!”

”Mutta tao mulle nyt uusi miekka”, hän samalla lisää Ilmariselle, ”tee miekka tuliteräinen”. Ilmarinen ryhtyi heti työhön, ja raudasta, teräksestä, kullasta ja hopeasta hän

Takoi miekan mieltä myöten,
Kalvan kaikkien parahan,
Jonka kullalla kuvasi,
Hopealla huolitteli.

Väinämöinen tarkastaa uutta miekkaa, katselee ja kääntelee, kysyy: ”onko miekka miestä myöten, kalpa kantajan mukahan?” (39: 93-100) ja huomaa niin olevan:

Olipa miekka miestä myöten,
Kalpa kantajan mukahan,
Jonka kuu kärestä paistoi,
Päivä paistoi lappeasta,
Tähet västistä välötti,
Hevonen terällä hirnui,
Kasi naukui naulan päässä,
Penu putkessa puhusi.

Tyytyväisenä Väinämöinen

Sylkytteli miekkoansa
Vuoren rautaisen raossa,
Itse tuon sanoiksi virkki:
”Jo minä terällä tällä
Vaikka vuoret poikki löisin,
Kalliot kaha jakaisin.”

Ja ennen matkalle lähtöä Ilmarinen sitä paitsi pukeutuu ”rautapaitoihin ja teräsvöihin” (39: 115-126).

Mitä nämä terästämiseen ja ennen kaikkea tuo tuliteräinen miekka on, ei ole vaikea käsittää. Paavali sanoo kirjeessään efesolaisille: ”Sen tähden pankaat päällenne Jumalan koko sota-asu, voidaksenne pahana päivänä tehdä vastarintaa ja kaikki suoritettuanne pysyä pystyssä... Ja ottakaat päällenne pelastuksen kypärä ja Hengen miekka, joka on Jumalan sana...” (6: 13, 17)

Väinämöisen tuliteräinen miekka on totuuden ja lujan uskon ase: selvä mielikuva odottavasta tehtävästä ja luja usko siihen. Tämän mielikuvan Ilmarinen luo itselleen toisten vihittyjen opetuksista ja meillekin on nyt välihuomautus taas tarpeen. Joudumme koskettelemaan mystisen psykologian suurempia saavutuksia, ja niin heikot kuin omat kykymme ovatkin, soisimme, että lukija saisi esityksestämme edes aavistuksen Kalevalan merkillisestä tiedosta ja viisaudesta näissäkin asioissa.

Totuuteen pyrkijälle, Ilmariselle, alkaa tästä lähtien varsinainen tiedon tie. Hän tulee nyt ”samporetkeläiseksi” eli ”sampolaiseksi”, niin kuin hän ennen Pohjolan häitä oli ”kosintaretkeläinen”. Kosintaretkeläisenä hän puhdisti omaa persoonallisuuttaan ja tuli siten sopivaksi sulhoksi Pohjan neidolle. Hänen työnsä oli henkisesti katsoen kielteistä ja passiivista, ehkä saisimme sanoa ”naisellista” laatua. Nyt sitä vastoin hänellä samporetkeläisenä on edessään henkisesti katsoen täysin ”miehellinen”, aktiivinen ja positiivinen elämäntehtävä. Olemme jo nähneet, kuinka alkuvalmistuksissa – ”kultaisen neidon taonnassa” ja ”nuoremman Pohjan tytön kosinnassa” – on kysytty tarmokasta aktiivisuutta, vaikka nekin vielä olivat jonkun verran puhdistusluontoisia.

Mikä nyt sitten on vihityn totuuteen pyrkijän oleellinen tehtävä? Kuten jo ennen olemme sanoneet: hänen tehtävänsä on omasta katoavaisesta ruumiistaan rakentaa itselleen tiedon ja vallan hankkimisen ja käyttämisen kuolematon väline, johon Logoksen eli jumalan tajunta voi laskeutua, milloin ihmiskunnan pelastus sitä vaatii. Ei näet vihitty tee työtä persoonallisessa tarkoituksessa, ei mitään itse voittaakseen. Hänen vaikuttimensa on hänen syvä ja voittamaton rakkautensa totuuteen, Jumalaan, ihmiskuntaan, ja tämän rakkauden ajelemana hän ensin harhailee niin kuin Ilmarinen, ennen kuin hänelle

selviää, mitä varsinaisesti on tehtävä. Kun hän ryhtyy nyt luomaan kuolematonta käyttövälinettä itsestään, on hänellä sen tähden silmämääränä se, että Logoksen oma tajunta eli maailmankaikkeuden pyhä viisaus voisi vapaasti käyttää häntä ja hänen olemustaan jumalallisen tahtonsa tarkoituksiin – ellei heti alussa, niin joskus, kun aika olisi tullut.

Tähän suureen työhön hän ei ennen vihkimystään olisi voinut ryhtyä. Ennen vihkimystä hänellä ei ole itsetietoista minää, joka olisi fyysisen ruumiin elämästä riippumaton; hänen persoonallinen minänsä on kuolevainen niin kuin ruumiskin. Kuinka siis kuolevainen voisi kuolematonta aikaansaada? Vihkimyksessä personoituu hänen kuolematon minänsä, ja nyt hän siis todellisessa minätajunnassaan on fyysisen ruumiinsa yläpuolella ja siitä riippumaton. Vaikka hän uudestaan inkarnoidessaan onkin tietämätön päivätajunnassaan sisäisestä saavutuksestaan, kestää tämä tietämättömyys vain niin kauan kuin hänelle on tarpeen erehdyksistä oppia; kun oppi on saavutettu, palaa sisäinen varmuus ja harmonia. Ja silloin hänellä alkaa rakennustyö: sisästä ja ylhäältäpäin on hänen muodostettava ruumiistaan taikaväline, johon kuolema ei yllä.

Mitä tämä rakentaminen on? Onko se katoavaisen ja kuolevaisen fyysisen ruumiin muuttamista – jonkinlaisten taikakeinojen avulla – katoamattomaksi? Ei, vaan se on katoamattoman luomista ruumiin avulla: Sammon ottamista ruumiin kätköstä, niin kuin Kalevala sanoo.

Tässä kohtaakin meitä vihdoin Sampo-sanan okkultis-psykofysiologinen merkitys: Sampo on se uusi kuolematon taikaruumis, jonka vihitty itsellensä luo fyysisen ruumiinsa välityksellä. Ja tässä yhteydessä tahdomme muistuttaa seuraavista Paavalin lauseista, etteivät lukijat luulisi meidän puhuvan perättömiä: ”Sillä tämän katoavaisen on pukeutuminen

katoamattomuuteen ja tämän kuolevaisen oli pukeutuminen kuolemattomuuteen. Mutta kun tämä katoavainen pukeutuu katoamattomuuteen ja tämä kuolevainen pukeutuu kuolemattomuuteen, silloin toteutuu se sana, joka on kirjoitettu: Kuolema on nieltä voitossa. Missä on sinun voitosi, kuolema? Missä on sinun otasi, kuolema?”⁵⁵ Paavali kutsuu samporuumista ”taivaalliseksi” ja ”hengelliseksi” ruumiiksi, kuten näkyy saman epistolan seuraavasta otteesta: ”Ja on taivaallisia ruumiita ja maallisia ruumiita; mutta toinen on taivaallisten kirkkaus, toinen taas maallisten. Toinen on auringon kirkkaus ja toinen kuun kirkkaus ja toinen tähden kirkkaus; sillä yhden tähden kirkkaus on erilainen kuin toisen. Niin on myös kuolleiden ylösnousemus: katoavaisuudessa kylvetään, katoamattomuudessa herätetään; heikkoudessa kylvetään, voimassa herätetään; kylvetään luonnollinen ruumis, herätetään hengellinen ruumis. Kun on luonnollinen ruumis, niin on myös hengellinen.” Ja vielä: ”Mutta mikä⁵⁶ on hengellistä, se ei ole ensimmäinen, vaan se mikä on luonnollista, on ensimmäinen; sitten on se mikä on hengellistä. Ensimmäinen ihminen oli maasta, maallinen, toinen ihminen on Herra taivaasta. Mimmoinen maallinen on, sellaisia ovat myös maalliset; ja mimmoinen taivaallinen on, sellaisia ovat myös taivaalliset. Ja niin kuin meissä on ollut maallisen kuva, niin meissä on myös oleva taivaallisen kuva.”⁵⁷ Ja ikään kuin osoittaakseen, ettei hän tässä ole puhunut ruumiillisesta ylösnousemuksesta (jälleensyntymisestä), vaan henkisestä uudestisyntymisestä, Paavali kuiskaten lisää: ”Katso, minä sanon teille salaisuuden: emme kaikki kuoloon nuku, mutta kaikki me muutumme...”⁵⁸

---

⁵⁵ I Kor. 15: 53—55.

⁵⁶ I Kor. 15: 40—44.

⁵⁷ I Kor. 15: 46—49.

⁵⁸ I Kor. 15: 51.

Taivaallista taikaruumista eli Sampoa kutsutaan myös ”aurinkoruumiiksi” eli ”kirjokanneksi”, koska se valmiiksi muodostuneena hohtaa kuin aurinko ja tietäjän silmällä nähtynä on kuin ylen loistava valokehrä (*aura*), jonka keskeltä siintää täydellisen ihmisen ihana hahmo – ”Herra taivaasta”, *augoeides*, kuten mysteeriioihin vihityt kreikkalaiset filosofit sanoivat.⁵⁹

Tämän ruumiin rakentamisessa erotetaan eri jaksoja vastaavine saavutuksineen, joita nykyaikaisessa teosofisessa kirjallisuudessa vanhaan kreikkalaiseen tapaan kutsutaan ”vihkimyksiksi”; puhutaan ensimmäisestä, toisesta, kolmannesta jne. vihkimyksestä ja selitetään, mitä kykyjä ja tietoja kussakin voitetaan. Nimitykset ja jaot vaihtelevat järjestelmän mukaan, mutta olennaisesti tietysti päämäärä ja niin muodoin tiekin on sama.

Muinaissuomalaisessa järjestelmässä mainittiin kaksi pääkohtaa ihmissielun toivoretkellä; toinen oli Pohjolan häät, joka lopetti kosintaretkeläisen pitkän taipaleen, toinen Sammon saavuttaminen, joka päätti sampolaisen vaivalloisen matkan. Mutta samoin kuin kosintaretkeläisellä oli useampia ansiotöitä suoritettavana, samoin samporetkeläisellä oli useampia seikkoja täytettävänä, ennen kuin hänen onnistui hankkia itselleen Sampo, ja Kalevala esittää näitä verrattain seikkaperäisesti.

Ne ovat, kuten sanoimme, eri jaksoja taivaallisen ruumiin luomisessa, eri kohtia Pohjolan pitkällä matkalla, ja Kalevala erottaa niitä neljä, kutsuen niitä seuraavilla nimillä: 1) veneen soutu, 2) kanteleen soitto, 3) Sammon otto ja 4) viimeinen ottelu, jossa Sampo pirstaantuu. Veneensoudossa muovailaan aurinkoruumista siihen kohtaan saakka, jota myös kutsutaan ”vesiruumiiksi”, kanteleen soitossa sitä hienonnetaan ”ilmaruumiiksi” ja Sammon otossa se muodostuu ”tuliruumiiksi”,

---

⁵⁹ Sen tähden Ilmarisenkin mielikuva hohtaa tuliteräisenä ja kultaisena miekkana jne.

joka viimeisessä ottelussa auringon tavalla lähettää voimansa ulos maailmaan.⁶⁰

Joka kohdalla Kalevala viittaa esityksessään, mikä hyvän saavutuksen vastaava paha on: veneensouto selvittää Ilmariselle lopullisesti psyykkisyyden ja mediumisuuden läksyn, jota hän kävi oppimaan lähtiessään kosimaan Pohjolan nuorempaa tytärtä; kanteleensoitto taas selvittää erotiikan oikean ja väärän vaikutusvallan välillä; Sammon otto erotiikan hyvän ja pahan noituuden välillä; viimeinen ottelu erotiikan inhimillisen itsevanhurskauden ja jumalallisen uhrautumisen välillä.

Ehkäpä nämä päältä katsoen niin vaikeatajuiset asiat hiukan selviävät, kun käymme niitä yksitellen selostamaan. Muuan asia on nyt mielessä pidettävä. Vaikka Kalevalan runossa sampo-rettien ottavat osaa Kalevalan pääsankarit, Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen, eivät nämä kuvaa eri henkilöitä psykologisessa tulkinnassa. Yksi on vihitty totuuden etsijä – Ilmarinen. Väinämöinen ja Lemminkäinen edustavat eri puolia Ilmarisen omassa itsessä. Väinämöinen on kyllä mestaritietäjä mutta hän on samalla Ilmarisen tahto ja sisin jumalallinen ääni eli omatunto, jonka kautta muuten mestarikin puhuu. Lemminkäinen taas on Ilmarisen sisäinen rakkauden ja autuuden tunne, jonka hän vihkimyksessä voitti itselleen ja siis tavallaan Pohjan impi uudessa muodossa.

---

60 Tässä yhteydessä ymmärrämme minkä tähden Sampo-sanaa voidaan verrata suomalaisiin sanoihin sammas ja samppi. Sammas on otettava merkityksessä rajakivi eli rajapylväs, joka erottaa Sammon rakentamisen eri jaksoja eli ruumiita toisistaan, ja vastaa siis käytännöllisesti vihkimystä. Samppi taas merkityksessään kala muistuttaa sitä, että Kristuksen symbolina käytettiin kalaa (ikthys, so. Iesus Khristos theou hyios sooter); ja Kristuksella okkultisesti katsoen oli täysin organisoitu Sampo eli aurinkoruumis. Voisimme myös otaksua, että Sampo-sanan sukulaisena on tarkoittanut pyramidia, jossa salaista viisautta opetettiin, koska sammas eli rajakivi enemmän tai vähemmän on pyramidin muotoinen; mutta tämä veisi spekulatioihin suomalaisten ja egyptiläisten keskinäisistä suhteista, jotka spekulatiot vielä lienevät liian rohkeita.

VENEMATKA

Väinämöinen alussa suostuu Ilmarisen pyyntöön, että Pohjolanmatka tehtäisiin maitse. ”Koska et vielä käsitä asiaa, mennään maitse.” Etsitään siis hevonen, painetaan päähän kullan päätset ja ajaa ratustellaan ”kahen miehen rantamaata” (39: 127-146).

Syy, miksi Ilmarinen epäilee merta ja tahtoo mennä Pohjolaan maitse, on sangen luonnollinen. Hän on vastikään tehnyt matkoja Pohjolaan, sisätajuntansa salattuun maailmaan, unitajunnan avulla, ja matkoista hänellä on ollut vain huolta ja harmia (Pohjan nuoremman neidin kosiminen). Kuitenkin hän on tehnyt matkansa ”maitse” siinä mielessä, että on säilyttänyt fyysisen ”maaruumiinsa” päivätajuisen minän. Nyt hän sitä vastoin ymmärtää Väinämöisen tarkoittavan ”merimatkalta” toiselta puolen, että päivätajunnasta on luovuttava, toiselta puolen että on turvauduttava tuohon vaaralliseen unitajuntaan, jonka tähden ei tule ihmetellä, että Ilmarinen alussa tuntee rohkeutensa pettävän.⁶¹

Kauas eivät uroot ole ratsastaneet, ennen kuin tapaavat ”purren itkemässä, venosen valittamassa.” Kun Väinämöinen tiedustelee surun syytä, vastaa vene:

⁶¹ ”Hevosen” ja ”veneen” vertauskuvallisesta merkityksestä on seuraava esimerkki: kun lappalainen noita tahtoi langeta loveen – ja muut valmistelut oli suoritettu –, hän otti lakin päästään, aukaisi vyönsä, irroitti kenkensä paulat, peitti kädellä kasvonsa, pani kädet puuskaan, kumartui eteen taakse ja huudatti: ”valjastakaa vetoporo!” tai ”työntäkää vene vesille!” Vrt. J. Krohn, Suomen svunun pakanallinen jumalanpalvelus, s. 114.

”...Muut purret, pahatki purret,
Ne aina sotia käyvät...
Minä veistämä venonen,
Satalauta laaittama
Tässä lahon lastuillani,
Venyn veistännäisilläni...”

Silloin Väinämöinen pitää kohtausta kohtalon viittauksena ja virkkaa lohdutellen:

”Elä itke, puinen pursi,
Vene hankava havise,
Kohta saat sotia käyä,
Tappeloita tallustella!
Lienet pursi luojan luoma,
Luojan luoma, tuojan tuoma...”

Ja, kuulustelun jälkeen, josta käy selville, ettei tämä vene ole toisia ihmeellisempi, Väinämöinen

Heitti hiekalle hevoisen,
Painoi puuhun marhaminnan,
Ohjat oksalle ojenti,
Lykkäsi venon vesille,
Lauloi purren lainehille.

Tällä episodilla Kalevala tahtoo kuvata, mikä herämys ta-
pahtuu Ilmarisen tajunnassa, kuinka hänen käsityksensä Sam-
mon hankinnasta muuttuvat ja laajentuvat, ja kuinka unimaa-
ilmakin esiintyy hänelle uudessa valossa.

Veneen valitus on kuin heräävän muistin ääni hänen sie-
lussaan. ”Etkö luota enää minuun, Ilmarinen? Olenhan minä
paljon vanhempi sinun päivätajuntaasi. Päivätajuntasi sait,
kun viimeksi synnyit maan päälle, mutta minut sinä sait Poh-
jolan häissä. Etkö muista, että olet vihkiytynyt Pohjolan iha-
naan impeen? Etkö muista, että puolisosi ja sinä olitte yhtä
minussa? Etkö muista, että päivätajuntasi yhtyessäsi Pohjolan
impeen kasvoi ja laajeni aivan kuin maasta taivaaseen? Missä

tajuntasi silloin liikkui, minkä avulla se toimi? Juuri minun! Sinä säilytit silloin aivoissasi sen tietoisuuden, mikä sinulla oli minussa; nyt kun sinulla on uudet aivot, olet unohtanut. Mutta herätä muistosi uudestaan eloon! Kaikki, jotka konsanaan ovat Pohjan immen saaneet ja lähtevät sotaan Sammon puolesta, käyttävät veneitä sellaisia kuin minä olen. En minä ole toisia ihmeellisempi.”

Ilmariselle alkaa selvitä, ettei hänen tarvitsekaan turvautua äskeiseen vaaralliseen unitajuntaan. Se tajunta ja se tajunnanväline, mikä hänelle on tarjolla, on tosin unimaailmasta kotoisin, mutta tämä ei ole itsessään vaarallista. Vaara oli siinä, että hän tahtoi siirtää päivätajuntansa unimaailmaan, kun sitä vastoin unimaailman suurempi tajunta vähitellen on heräävä päivätajunnassa.

Ilmarinen alkaa muistaa, mikä valtava henkinen kokemus hänellä on menneisyydessä takanaan, ja hänessä herää aivan kuin uusi luottamus omiin voimiinsa. Ei hänen tarvitse pelätä mitään tajuttomuutta heittäytyessään oman salatajuntansa huomaa. Päivätajunnan takana ei ammota kuilu, ei tyhjä ja pohjaton avaruus, vaan laajempi tajunta, suurempi ja syvempi tietoisuus, joka jo ennestään on hänelle tuttu.

Ja Ilmarinen ymmärtää, että Sampoa ei muulla keinoin voi tavoitellakaan. Päivätajunta yksin jätettynä ei omin voimin kykene sitä rakentamaan. Aurinkoinen ruumis on rakennettava sisästä ja ylhäältäpäin, sen siemen täytyy jo olla olemassa, siemen, joka aivan kuin itsestään kehittyy ja kasvaa. Ja siemen – se on elämän antama silloin kun ihminen ihmiseksi syntyi. Mutta siitä siemenestä ihminen tuli tietoiseksi vihkimyksessä.

Nyt ei Ilmarinen enää vastustele sisintä ääntänsä, jonka kautta Väinämöisen viisaus puhuu. Lykätään vene vesille ja

järjestetään se käyttökuntoon: silloinpa Lemminkäinenkin yhtyy matkaan.

Siitä vanha Väinämöinen
Lauloa hyrähtelevi;
Lauloi ensin laitapuolen
Sukapäitä sulhosia,
Sukapäitä, piipioja,
Saapasjalkoja jaloja;
Lauloi toisen laitapuolen
Tinapäitä tyttäriä,
Tinapäitä vaskivöitä,
Kultasormia somia.
Lauloi vielä Väinämöinen
Teljot täyteen väkeä,
Ne on vanhoa väkeä,
Iän kaiken istunutta,
Kuss' oli vähän sioa
Nuorukaisilta esinnä.

Tästä näkyy, mikä ihmeellinen vene ja mikä ihmeellinen matka on kysymyksessä. Väinämöinen laulaa veneen täyteen väkeä; mutta ne eivät ole tavallisia ihmisiä, jotka muualta tänne olisivat saapuneet, vaan taikavoimalla näkyviin loihdittuja olentoja, mikä näkyy siitäkin, etteivät he saa venettä liikkeelle. Väinämöinen istui perään ja

Pani sulhot soutamahan,
Neiet ilman istumahan;
Sulhot souti, aivot notkui,
Eipä matka eistykänä.

Samoin kävi neitosten, samoin vanhain, kun he soutivat: matka ei edistynyt (39: 303-310). Vasta kun Ilmarinen istui soutamaan, niin

Jopa juoksi puinen pursi,
Pursi juoksi, matka joutui,
Loitos kuului airon loiske,
Kauas hankojen hamina.

Noin Kalevala kertoo, miten Ilmarinen tottui käyttämään uutta tajunnanvälinettä, Sammon ensimmäistä muodostumaa eli nk. vesiruumista. Ja runon omat sanat todistavat asiantuntijalle, mistä on kysymys. Jo nimitys ”vene” viittaa siihen, että on puhe tunteitten unimaailmasta, jonka symbolina yleensä käytetään nimitystä ”vesi” (ks. edellä esim. 13 lukua). Vesiruumis on tunteista muovaeltu, rakkauden voimasta luotu. Vaan minkä tähden on valittu symboliksi vene? Eikö elävä olento olisi sopiva, esim. hevonen, joka osaa uida? Kun ansioitöistä puhuttiin, silloin Hiiden ruuna (Tuonelan karhu) vastasi tunteitten kuohua. Ja puhuuhan Platonkin, että ihminen järkiolentona on ratsastaja, tunteet ja himot hänessä se ratsu, jota hän ohjaa. Aivan niin, mutta Kalevalan valitsema venesymboli osoittaa hienolla tavalla, ettei enää ole puhetta tavallisen ihmisen tunneluonnosta, jolla vielä, kuten eläimellä ainakin, saattaa olla oma tahtonsa; tässä on nyt kysymys vihityn puhdistuneesta tunne-elämästä, jonka itsekkyyks on kuollut ja jota sen tähden paremmin sopii verrata ”elottomaan esineeseen”, veneeseen, joka ehdottomasti tottelee ja palvelee omistajaansa.

Mikä kuitenkin ennen kaikkea todistaa, että Kalevala puhuu okkultisesta tajunnanvälineestä, on se paljous ihmisen kaltaisia olentoja, joita Väinämöinen loihtii veneen teloille istumaan. Nämä kuvaavat vesiruumiin kykyjä eli aisteja, joilla tunteitten unimaailmaa tutkitaan, ja minkä nojalla? Se selviää seuraavasta kahdesta seikasta:

Ensiksikin vesiruumiin aistit eivät ole paikallisia samalla tavalla kuin fyysisen ruumiin, vaan ”kaikkiallisia”, niitä on joka puolella, edessä ja takana, oikealla ja vasemmalla – koko ruumis on kuin aistin; eivätkä eri aistit ole erillään toisistaan, vaan kaikki ovat yhdessä: sama aistin välittää näön, kuulon, tunnon jne. aistimuksia. Voi siis sanoa, että ihminen vesiruumiissaan

näkee, kuulee, tuntee jne. joka ruumiinsa osalla, mikä seikka on elävästi kuvattu siten, että joka puolella venettä on ihmisen kaltaisia taikaolentoja.

Toiseksi tunnemaailmassa, unimaailmassa, kun sitä katselemme muodon kannalta eli niin kuin sanotaan selvänäköisellä silmällä, pukeutuvat ihmisten tavalliset tunteet ja himot vastaaviin eläinmuotoihin: susiin, käärmeihin, sikoihin, konniin jne. tai oikeammin kaikenlaisiin sekasikiöihin, joissa useinkin jokin ruumiinosa – silmä, suu, nokka – on erityisen pelottava ja silmiinpistävä; tämä varsinkin näkyy kuoleman jälkeen. Kuta enemmän ihminen tunteissaan puhdistuu, sitä enemmän hänen tunteittensa ja ajatustensa muodot lähenevät kukkien ja kasvien ulkonäköä, vieläpä geometrysten kuvioiden ja kappaleiden, kristallien jne., kuten tapahtuu ”kosintaretkeläisen” mietiskelyssä. Ainoastaan harvoissa tapauksissa vihkimättömän ihmisen ajatus pukeutuu ihmisen muotoon; tämä esim. tapahtuu, jos hän suurella rakkaudella ajattelee jotain omaistaan, tahtoen tälle jotain ilmoittaa: silloin hänen ajatuksensa lähtee hänen itsensä näköisenä tuon omaisen luo.

Toisin taas on korkealle kehittyneen tietäjän laita: hänen persoonalliset ajatuksensa pukeutuvat aina – milloin hän ei itse toista tahdo – ihmisen muotoon. Minkä tähden? Sen tähden että ihmisen muoto myös on symboli. Ja mitä se kuvaa? Itsetietoisuutta, itsetietoista ajatusta ja järkeä. Jos tietäjä esim. tahtoo oppilaalleen jotain ilmoittaa, lähettää hän ajatuksen herkän oppilaansa luo. Ajatus toimii tietäjän näköisenä elävänä olentona ja suorittaa tehtävänsä kuin lähetti ainakin palatakseen sitten takaisin lähettäjänsä luo. Jos tietäjä tahtoo jostain asiasta selvyyttä, hän samoin lähettää ajatuksen sitä selvyyttä hakemaan, ja ajatus palaa hänen luoksensa tarpeellinen tieto mukanaan.

Tunteitten herkässä unikuvamaailmassa muoto on sisällön-
mukainen; siellä voivat pettää ainoastaan ne, jotka sen maail-
man lakeja ja voimia hallitsevat. Ihmiset, jotka siinä ovat avut-
tomien lasten kaltaisia, paljastavat itsensä pelkällä olemisellaan.

Kun vesiruumiin kykyjä ja aisteja kuvataan ihmisen näköi-
siksi, merkitsee tämä siis, että niitä kehitetään itsetoimiviksi
ja itsetietoisiksi. On aivan kuin jokaiseen vesiruumiin kykyyn
olisi siirretty ihmisen päivätajuinen minä! Tästä ymmärräm-
me, kuinka laaja ja monipuolinen fyysiseen aivotajuntaan ver-
rattuna on hänen unimaailmassa toimivan veneensä tajunta.
Noilla organisoiduilla kyvyillä ja aisteilla hän tutkii sitä puolta
sisätajuntaansa ja vastaavaa näkymätöntä kosmosta, jota ”ve-
deksi” kutsutaan; niinpä hän esim. näyissä tutkii ihmissielun
eri tunnetiloja, vainajien kohtaloa kuoleman jälkeen tuonelas-
sa ja taivaissa. Mutta aivan niin kuin Kalevalan runossa kuva-
taan, nuo itsetoimivat kyvyt sinällään eivät liikuta venettä: Il-
marinen yksin, ihminen itse, on venosensa hallitsija ja käyttäjä,
ja Väinämöinen, viisauden jumalallinen omatunto, pitää perää.

Miksi Lemminkäinen liittyy seurueeseen, olemme jo edellä
selittäneet. Ilmarisen muistot heräävät ja sen kautta hän ikään
kuin uudestaan yhtyy korkeampaan tunneminaansa, jota Lem-
minkäinen nyt edustaa.

KANTELEEN SOITTO

Seuraava aste aurinkoruumiin laatimisessa on nk. ilmaruumiin organisoiminen eli kuten Kalevala sanoo ”kanteleen teko”. Tämä ei ole uusi käyttöväline, vaan vesiruumiin ”uudestisyntyminen”, sen varustaminen uusilla kyvyillä, niin että uusi puoli näkymättömästä maailmasta avautuu ihmisen tutkittavaksi.

Sampolaisten matka kulki rauhallisesti eteenpäin. Heidän onnensa tarttui toisiinkin näkymättömän maailman olentoihin. Vaka vanha Väinämöinen

Laski laulellen vesiä,
 Ilon lyöen lainehia.
 Neiet niemien nenissä
 Katselivat, kuuntelevat:
 ”Mi lienee ilo merellä,
 Mikä laulu lainehilla,
 Ilo entistä parempi
 Laulu muita laatusampi?”

Matka kulki ”maavesiä, suovesiä ja koskenvesiä”. Koskista-kin onnellisesti suoriuduttiin:

Itse vanha Väinämöinen
 Laskea karehtelevi,
 Laski louhien lomitse
 Noita kuohuja kovia,
 Eikä puutu puinen pursi,
 Vene tietäjän takellu.

Mutta sitten ilmaantui äkkiä este ja tie sampolaisilta nousi pystyyn:

Äsken tuonne tultuansa
Noille väljille vesille
Puuttui pursi juoksemasta,
Venonen pakenemasta;
Pursi puuttuvi lujahan,
Vene vieremättömäksi.

Ja kun tutkittiin, oliko este kivi vaiko hako, huomattiin, että vene istuikin ”hauin hartioilla”. Ennen kuin etenemme, täytyy meidänkin nyt tutkia, mikä tämä ”hauki” on.

Nimi tuo mieleemme ”suuren suomuhauin”, jonka Ilmarinen kolmantena ansiotyönään pyydysti Tuonelan joesta, ja miltei odotamme, että tälläkin kohden Kalevala kutsuisi jokea ”Tuonelan joeksi”. ”Hauen pyydystäminen” tarkoitti silloin, että Ilmarisen tuli vaikuttaa puhdistavasti tapoihinsa, kykyihinsä, vaistoihinsa, jotka asuivat sisätajunnassa ja samalla fyysisen ruumiin näkymättömässä eetteripuoliskossa. Onkohan sillä nytkin samporetkellä sama merkitys? On, vaikka Ilmarinen ei nyt lähestykään sitä päivätajunnan puolelta, vaan sisätajunnan, siis ei fyysisessä, vaan näkymättömässä maailmassa. Matka käy sampolaisena minuudesta alaspäin ruumista kohti eikä päinvastoin niin kuin kosintaretkeläisenä. Senpä tähden saattaa olla viittaamatta siihen, että hauki on Tuonelan joessa – vaikka se siinä onkin.⁶²

Nytkin ovat kysymyksessä tavat, kyvyt, vaistot ja fyysisen ruumiin näkymätön eetteripuoli. Liikkuen ja toimien vapaasti vesiruumiissaan ihminen tarttuu kiinni eetteriruumiin haukeen: mitä tämä on? Yksinkertaisesti sitä, että hän ei

---

⁶² Lönnrotin ensimmäisessä kirjaanpanossa mainitaan Pohjola ja Manala rinnatusten, ks. Kalevalan esityöt, I. Väinämöinen esim. ss. 230–231: poikki Pohjolan joesta, Manalan alantehesta, ss. 550–551: noille Pohjolan vesille, Manalan alantehille.

vielä kykene siirtämään salaista vesiruumistajuntaansa fyysisiin aivoihin eli päivätajuntaansa. Hänen itsetietoisuutensa ei vielä ole katkeamaton: päivätajunnassaan hän on Ilmarinen n:o 1, unitajunnassaan Ilmarinen n:o 2. Tämä Ilmarinen n:o 2 on paljon kehittyneempi ja kyvykkäämpi kuin n:o 1. Se on tietoinen päivätajuisesta – paljon pienemmästä – Ilmarisesta, mutta päivätajuisella Ilmarisella on vain katkonaisia muistoja yöllisestä kaksoisveljestään, ja tämän suuremmat kyvyt ilmenevät päivätajunnassa vain tilapäisinä taikatapahtumina, näkyinä, ilmestyksinä, inspiraatioina jne. Unohduksen tuone-lanvirta erottaa yhä päivätajunnan salatajunnasta. Kehityksen kulku kuitenkin vaatii, että unohduksen este poistetaan: tietoisuus on saatettava katkeamattomaksi ja yhtämittäiseksi. Vesiruumiin kyvyt, vaistot ja tavat on saatettava heräämään fyysisissä aivoissa.

Mitenkä tämä käy päinsä?

Väinämöinen kehottaa ensin Lemminkäistä estettä poistamaan:

”Veä miekalla vetehen,
Katkaise kala kaheksi!”

Lemminkäinen vetää miekan vyöltänsä ja

Veti miekalla meryttä,
Alta laian laskettavi,
Itse vierähti vetehen,
Kourin aaltohon kohahti.

Kun Lemminkäinen näin huonosti onnistui, puuttui Ilmarinen asiaan:

Tarttui tukkahan urosta,
Nostatti merestä miehen,
Itse tuon sanoiksi virkki:
”Kaikki on mieheksi kyhätty...”

Mutta kun Ilmarinen itse vetää miekkansa läimäyttääkseen kalaa, niin

Miekka murskaksi mureni,
Eipä hauki tiennytkänä.

Väinämöinen tulee apuun, ja hänen tulinen totuudenmiekkansa vie haulilta hengen:

Siitä vanha Väinämöinen
Nostalti kaloa tuota,
Veti haukia veestä:
Hauki katkesi kaheksi,
Pursto pohjahan putosi,
Pää kavahti karpahasen.

Nyt vene taas lähtee liikkeelle, ja Väinämöinen ohjaa rantaan, jossa hauen pääpala keitetään ja syödään murkinaksi (40: 173-204).

Tällä hieman leikillisellä kuvauksellaan Kalevala nähtävästi on tahtonut painottaa, miten on vaikea tuo fyysisen aivotajunnan haltuunotto ja tajuttomuusrajan poistaminen päivä- ja salatajunnan väliltä. Ei se käy kädenkäänteessä: ei ensimmäisen innostuksen hetkenä (Lemminkäinen) eikä uljaan itsetunnon avulla (Ilmarinen), vaan ainoastaan tyystin harkitulla ja rauhallisella voimannostuksella. Mitä nimittäin on tehtävä, jotta vesiruumis esteettä voisi vaikuttaa eetteriruumiiseen ja sen kautta aivoihin? On herätettävä fyysisen ruumiin näkyvässä kaksoispuoleessa täyteen toimintaan aivoja vastaava voimakeskus, joka silloin päästää tietoisuuden esteettä läpi; toimien vain luonnonmukaisesti se on kuin pyörre, joka nielee tajunnan ja ikään kuin lyö sen tainnoksiin. Ainoa, joka on oikeutettu ja kyvykäs sitä herättämään, on ”hengen miekka”: selvä käsitys suoritettavasta tehtävästä, luja usko vaikuttimen epäitsekkyteen ja kärsivällinen ponnistus. Miekka suunnataan

aivoja vastaavaan keskukseen, ”hauen pääpuoli” syödään, ja salainen tajunta avautuu fyysisissä aivoissa. Nyt ihmisellä on tilaisuus päivälläkin käyttää vesiruumiinsa kykyjä ja ominaisuuksia. Se, mikä ennen oli tilapäistä ja silloin tällöin ilmoille puhkeavaa, muuttuu nyt pysyväksi ominaisuudeksi. Jos pyrkijä esim. oli kehittänyt vesiruumiinsa salaista havaitsemiskykyä, tulee hän nyt todella selvä- ja kaukonäköiseksi; hän ei tahtomattaan vedä näkymätöntä maailmaa luokseen, niin kuin meedio tai psyykikko, vaan liikkuu siinä kuin vapaa ja itsensä hallitseva kansalainen ainakin. Jos hän taas vesiruumiissaan työskennellen entisen luonteensa nojalla on oppinut seurustelemaan näkymättömän maailman korkeampien olentojen (jumalien, enkelien, luonnottarien, tietäjien) kanssa ja vastaanottanut heiltä innostavia vaikutelmia (mikä fyysisesti on näkynyt esim. hänen taiteellisesti luovassa toiminnassaan ja yleensä nk. nerokkuudessa), on hänellä nyt tilaisuus aivan kuin vaeltaa yhtämittäisessä inspiraatiotilassa – hän aina saa tuntea itsensä kuninkaaksi ihmisten kesken...

Mutta vielä on vain puolet työstä suoritettu. Vielä on vesiruumis muutettava ilmaruumiiksi. Kalevala kertookin, kuinka Väinämöinen katselee ateriasta jääneitä kalanluita kalliolla ja tuumiskelee, mitä niistäkin voisi tehdä,

”Noista hau’in hampahista,
Leveästä leukaluusta,
Jos oisi sepon pajassa,
Luona taitavan takojan,
Miehen mahtavan käsissä?”

Kun Ilmarinen arvelee, ettei tyhjästä mitään tule, vastaa Väinämöinen, että niistä tulee vaikka kalanluinen kanteloinen, ja ryhtyy itse heti työhön:

Laati soiton hau'inluisen,
Suoritti ilon ikuisen.
Kust' on koppa kanteletta?
Hau'in suuren leukaluusta.
Kust' on naulat kanteletta?
Ne on hau'in hampahista.
Kusta kielet kanteletta?
Hivuksista Hiien ruunan.

44. runon toisinnossa kanteleen koppa tehdään itkevästä koivusta, joka Väinämöiselle oli surujaan ja murheitaan valittanut. Naulat kanteleeseensa Väinämöinen saa seuraavalla tavalla:

Kasvoi tammi tanhualla,
Puu pitkä pihan perällä,
Tammessa tasaiset oksat,
Joka oksalla omena,
Omenalla kultapyörä,
Kultapyörällä käkönen.
Kun käki kukahtelevi,
Sanoin viisin virkkelevi,
Kulta suusta kumpuavi,
Hopea valahtelevi
Kultaiselle kunnahalle,
Hopeiselle mäelle;
Siitä naulat kantelehen,
Vääntimet visaperähän.

Ja vihdoin kun Väinämöinen lähtee kanteleen kieliä etsimään, hän näkee immen istuvan aholla ja laulevan iltansa kuluksi, armasta odotellessaan. Häneltä Väinämöinen pyytää tukan hapsia kieliksi – ja saakin:

Antoi impi hapsiansa,
Hienoja hivuksiansa,
Antoi hasta viisi, kuusi,
Sekä seitsemän hivusta;
Siit' on kielet kantelessa,
Ääntimet iki-ilossa.

Ja sitten seuraa molemmissa toisoinnoissa ihana ja tuttu esitys kanteleen soitosta. Ensin uutta konetta koettavat käsittelä muut, saamatta kuitenkaan aikaan oikeaa soittoa. Vihdoin Väinämöinen ottaa kanteleen polvillensa ja hurmaa soitollansa koko elävän luonnon (40: 241-342; 41 ja 44).

Mieleenpainuvasti Kalevala tässä kertoo, millä tavalla vesiruumis muutetaan ilmaruumiiksi eli miten kantele saadaan veneeseen. Tämä kantele muodostetaan eetteriruumiin jaloimista ja taiteellisimmista kyvyistä; varsinkin itkevästä koivusta tehty kantele kuvaa, kuinka runouden ja rakkauden hienoimmat voimat tässä otetaan palvelukseen. Kanteleen pää on aivoissa ja sen kielet kulkevat sydämen läpi. Kaikki mitä ihmisesä on pyhää ja kaunista, suurta ja syvää, se kootaan nyt yhteen ja muodostetaan ikään kuin soittokoneeksi, jolla kaikkia eläviä ja kuolleita lohdutetaan, ilahdutetaan, onnellistutetaan.

Ja ken soittajaksi kykenee? Ei kukaan muu kuin Väinämöinen. Ei ihminen itse, ei vihitty minä, ei muu kuin se viisauden iki-ihanuus, jonka ääni vihityn jumalhengessä kuuluu.

Tässä onkin Kalevala kuvannut suurta ja merkillistä seikkaa vihityn mystispsykologisessa kehityksessä: kuinka hän vihdoinkin hetkeksi saavuttaa ikävöimänsä ihanteen, kuinka kerrankin toteutuu hänen kaihoisa, pitkän pitkä kaipuunsa olla persoonallisuudessaan yhtä Jumalan kanssa.

Kanteletta soittaessaan hän tuntee tulleensa Jumalan – Logoksen – voiman ja vaikutuksen itsetietoiseksi välittäjäksi. Jumalan voima, jumalallinen elämä ja tajunta täyttää koko aurinkokunnan. ”Hänessä me elämme, olemme ja liikumme.” Ilman Logoksemme aurinko-energiaa ei olisi elämää maan päällä; ilman Hänen aurinkoista tajuntaansa ei olisi tajuntaa kosmoksessa. Kun kantele muodostuu vihityn sydämen ja aivojen välille, silloin hän joutuu välittömään yhteyteen Logoksen

elämänvoiman kanssa; hän tulee kuin Jumalan pojaksi, jolla on käytettävänänsä isänsä pääomia. Tämä on hänen nousunsa kirkastuksen vuorelle, hänen kruunauksensa kuolemattomuuden kruunulla.

Kuinka kauniisti Suomen kansan tietäjät ovat tätä kohtaa käsittäneet! He rakastivat katsella luojaa siltä kannalta, että hän oli työntekijä, taiteilija, tietäjä. Ja kun he tahtoivat osoittaa inhimillistä tietäjää hänen kirkastuksessaan ja kunniassaan, asettivat he hänet ”ilokivelle, laulupaaelle, hopeiselle mäelle, kultaiselle kunnahalle” (41: 5-8) ja antoivat hänen käteensä kanteleen, josta luojan onnea uhkuva elämä sävelten aalloilla tunkeutui luotujen sydämiin.

Kun vesiruumis muuttuu ilmaruumiiksi, täyttyy vihitty ”Pyhällä Hengellä”. Hänen kasvonsa loistavat ja ihmiset tuntevat hurmaantuvansa ja häntä palvovansa. Tämä tietenkään ei ole pysyvää. Se on ”lahja ylhäältä”. Se tapahtuu silloin, kun Logos tahtoo ja tarvitsee. ”Tuuli puhaltaa, missä tahtoo, ja sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee; niin on laita jokaisen, joka on syntynyt Hengestä.”⁶³ Mutta suurta on olla Herran palvelijana ja Jumalan tahdon täyttäjänä, ikimuistettavan suurta on olla Logoksen puhetorvena tai Jumalan sormena maan päällä, vaikkei se tapahtuisi kuin kerran elämässä. Niin kuin Väinämöisen kyynelet sen vaikutukset säilyvät läpi aikojen ”muiksi muuttuneina”:

Helmiksi heristynehet,
Simpukoiksi siintynehet,
Kuningarten kunnioiksi,
Valtojen iki-iloiksi.

Eikä sitä kunniaa suoda muille kuin sille, joka on itsensä niin voittanut kuin Ilmarinen-Väinämöinen, kun hän laulu-paadelle istui.

---

⁶³ 1 Joh. ev. 3: 8.

Yhtä mittaa ihmiset, tieteen ja tietämättään, tahtoen ja tah-
tomattaan, vaikuttavat toisiinsa. Heidän vaikutuksensa on
milloin hyvä, milloin paha. Mutta kuolevaista ja haihtuvaa se
on siihen päivään saakka, jolloin Jumala heidän kauttansa va-
paasti voi vaikuttaa, jolloin kuolema on naamionsa heittänyt ja
kuolemattomat kasvonsa paljastanut.

SAMMON RYÖSTÖ

Ennen kuin Sampo eli aurinkoruumis on täysin valmis, on vielä ilmaruumis muutettava ”tuliruumiiksi”, ihmisen fyysisenkin käyttöväline tehtävä ”Jumalan kuvaksi”, niin että vihitty tuntee helvetin synkimpiä voimia ja voi sanoa profeetan kanssa: ”Ja jos vuoteeni laittaisin syvimpään helvettiin, niin siinäkin olisit sinä, oi Herra.”

Fyysisessä ruumiissa ynnä sen eetterisessä kaksoispuolella piilevät näet magian eli tiedon ja vallan syvimät salaisuudet, ja ennen kuin pyrkijä oli niitäkin hankkinut, ei muinaissuomalainen viisaus pitänyt häntä täydellisenä tietäjänä. Koska joitakuita näistä voimista voidaan herättää itsekkäissä tarkoituksissa, ilman varsinaista henkistä kehitystä vaan ainoastaan tarmokkaalla itsekidutuksella, kutsutaan niitä myös (mustan) noituuden eli mustan magian voimiksi.

Ymmärrämme tämän, jos muistamme, että ihmisen koko olemus on mikrokosmos eli pienoiskuva siitä aurinkokunnasta, jonka jäsen hän on, ja että hänen fyysinen ruumiinsa siis vastaa kosmoksen suurta ruumista. Voimme sanoa, että samoin kuin ihmisen järki on osa Logoksen järjestä, heijastus siitä, pienoiskuva siitä, samoin ihmisen aivot elimenä vastaavat maailmanaivoja ja Jumalankin puhdas järki voi niitä käyttää; samoin kuin ihmisen rakkaus on osa Jumalan rakkaudesta, heijastus

siitä, pienoiskuva siitä, samoin ihmisen sydän elimenä vastaa maailman sydäntä ja Jumalankin rajaton sääli voi sen kautta ilmetä. Mutta ihmisen ruumiissa piilee elimiä, jotka tavallaan ovat voimakkaampia kuin pää ja sydän, esim. vatsa ja sukupuolielimet. Vatsa sanoo: minä tarvitsen ravintoa, ja pään täytyy sitä palvella. Sukupuolielimet sanovat: me tahdomme jatkaa sukua, ja sydän rientää niitä palvelemaan. Ainoastaan noidaksi pyrkijä sanoo heti päälle: sinä et saa palvella vatsaa, ja sydämelle: sinä et palvele sukuelimiä, sillä te molemmat palvelette vain minua, joka olen teidän herranne. Tietäjäksi pyrkijä tyydyttää vatsansa tarpeita sillä tavalla, että se mielellään palvelee päätä, ja asettaa heti alussa sukuelimensä sydämen palvelukseen, mutta ei tekeydy itse ei päänsä eikä sydämensä herraksi, vaan etsii sitä totuutta, jota hänen päänsä voisi palvella, ja sitä Jumalan rakkautta, johon hänen sydämensä uppoutuisi. Lopulta kuitenkin tietäjän täytyy tutkia sekä vatsaa että sukuelimiä ja voittaa ne uudella tavalla päästäkseen siten niiden kosmisten voimien yhteyteen, joita ne vastaavat. Ja sama on laita toisten fyysisten elinten ja vastaavuuksien. Eikä saa ajatella, että ne ovat ”alempia” kuin pää ja sydän, ei saa niitä halveksia eikä leimata ”eläimellisiksi”. Luonnossa ei ole ylempää eikä alempaa, ei parempaa eikä huonompaa; sen suuressa taloudessa kaikki on hyvää, jokainen asia omalla paikallaan tarkoitustaan vastaava. Ja jos tahtoisimme luokitella ne eri arvoasteille, voisimme päinvastoin kutsua ”alempia” voimia ”korkeammiksi”, koska ne ovat syvemmällä ja vaikeammin voitettavissa. Sen tähden sanotaankin, että mustan magian eli noituuden voimat ovat viimeiset, jotka valkoinen tietäjä itselleen hankkii...

Draamaallisen jännittävällä tavalla kuvaa Kalevala 42. runossa tuliruumiin muodostamista, Sammon lopullista omakseen ottamista, joka valkoisessa magiassa tapahtuu sisästä päin, näkymättömän maailman puolelta.

Selvällä merellä soudettuna saapuu tietäjän vene Pohjolaan. Uroot astuvat tupaan, ja Pohjolan emäntä kysyy, mikä miehillä on asia. Väinämöinen vastaa heti suoraan:

”Sammosta sanomat miesten,
Kirjokannesta urosten;
Saimme sampuen jaolle,
Kirjokannen katselulle.”

”Ei Sampoa jaeta”, kiirehtii Pohjan akka sanomaan:

”Ei pyyssä kahen jakoa,
Oravassa miehen kolmen.”

”Kun et anna toista puolta, viemme Sammon kokonaan”, päättää Väinämöinen, ja Louhi tuosta pahastuneena kutsuu talon miehet aseihin.

Mutta Väinämöinen istuu kanneltaan soittamaan ja vaivuttaa soitollaan Pohjolan väen uneen. Sitten lähtevät uroot Sampoa anastamaan

Pohjolan kivimäestä,
Vaaran vaskisen sisästä,
Yheksän lukon takoa,
Takasalvan kymmenennen.

Väinämöinen laulaa hyrähtelee, Ilmarinen voitelee lukkoja ja saranoita, ja vahvat ovet ponnahtavat auki.

”Oi sie lieto Lemmin poika,
Ylimmäinen ystäväni,
Mene sampo ottamahan,
Kirjokansi kiskomahan!”

kehottaa Väinämöinen, ja Lemminkäinen koettaa kiskoa Sampoa maasta, mutta sen juuret ovat yhdeksän sylen syvässä, eikä Lemminkäinen sitä irti saa, ennen kuin hän Pohjolan vahvavartaloisella härällä on kyntänyt Sammon juuret, kirjokannen kiinnittimet.

Kun sitten Sampo on onnellisesti viety purteen, lähtevät uroot kulkemaan kotia päin, iloiten ja hyvällä mielellä. Lemminkäisen tekisi mieli laulaakin, mutta Väinämöinen selittää, ettei ole hyvä laulaa, ennen kuin koti näkyy. Vielä on vaaroja tarjona (42: 123-268)...

Jos sanoisimme, että Pohjolan häissä ja etenkin vesiruumiin muodostamisessa ihmisen sydän on annettu Jumalalle, voisimme sanoa, että ilmaruumiin luominen antaa Jumalalle ihmisen pään. Jotta ihminen kokonaan ja läpeensä olisi ”pyhän hengen temppele”, on nyt siis vielä valloittettava Jumalalle ruumiin muut elimet. Tämä ei ole helppo tehtävä, niin kuin Kalevalankin kertomuksesta näkyy. Sampo eli aurinkoruumis on fyysisessä ruumiissa kätkeyty yhdeksän sylen syvyyteen ja yhdeksän eli kymmenen lukon taakse. Todellisuudessa on jo kaivettu esiin ainakin kaksi Sammon juurta: sydämen ja päälaen, vaikkei runo esteettisistä syistä ole sitä maininnut, mutta vielä on jäljellä: ristiluun, navan, pernan jne. ”juuret”. Nämä ovat eetteriset voimakeskukset ja niitä vastaavat sympatisen hermoston ganglionit eli hermokimput fyysisessä ruumiissa. Yhdeksän tai kymmenen porttia taas ovat ruumiin yhdeksän (kymmenen) ”aukkoa” (intialaisissa kirjoissa kutsutaan ihmisen ruumista ”yhdeksän portin kaupungiksi”): korvat, silmät, sieraimet, suu, peräsuoli ja sukuelin (kaksi aukkoa toisella sukupuolella).

Kun Väinämöinen soitollaan nukuttaa Pohjolan väen ja samaten laulullaan Ilmarisen avulla avaa yhdeksän porttia, tarkoittaa tämä herruuden saamista fyysisten aistinten yli. Ruumiilla on oma tajuntansa eikä pyrkijä pääse sen herraksi, ellei hän kohtele sitä elävänä olentona. Mutta suurta on saada aistimensa niin valtaansa, että niitä sulkee, kun tahtoo, ja avaa, kun tahtoo: ei näe, ellei tahdo, ei kuule, ellei tahdo jne. Sillä

jos antaa Jumalan nähdä, on ihmisen näkö lakkautettava; jos lainaa korvansa luojalle, on oma kuulo pyyhittävä.

Kun Lemminkäiselle annetaan tehtäväksi tuoda Sampo kivimäestä päivänvaloon, tarkoittaa tämä, että tällä kertaa tulee rakkauden elähdyttää ruumiin kaikkia voimakeskuksia ja hermokimppuja. Tämä tapahtuu nk. ”käärmetulen” avulla, ja Kalevala kutsuu tulta ”Pohjolan hyväksi häräksi”, painostaen tällä nimityksellään sitä mahtavaa voimaa, mikä käärmetulesa piilee; sillä kun ihmisessä herää fyysinen käärmetuli, valtaa hänet alussa sellainen voiman tunne, että hän kirjaimellisesti ymmärtää Jeesuksen sanat: ”minä olen maailman voittanut” ja yhtä kirjaimellisesti roomalaisen runoilijan lauseen: *si illabatur orbis ille, impavidum ferient ruinæ* – niin voittamattomaksi, niin pelottomaksi, niin vahvaksi tuntee hän itsensä. Pian hän tietysti oppii erittelemään, mikä tunteessa on illuusiota.⁶⁴

Ainoastaan rakkaus (Lemminkäinen) on oikeutettu tätä voimaa herättämään ruumista läpäiseväksi, muuten se voima vastustamattomasti vetää ihmisen mustaan noituuteen, so. käyttämään ylikuonnollista kykyään itsekkäisiin tarkoituksiin.

Ja kun Väinämöinen heti Sammon saatuaan käskee sitä vie-
mään kotia päin

”Nenähän utuisen niemen,
Päähän saaren terhenisen,
Siellä onnen ollaksensa,
Ainian asuaksensa...”

tarkoitetaan sillä, että Sampo eli valmiiksi muodostettu aurinkoruumis ei ole fyysisen päivätajunnan oma, vaan päinvastoin:

---

⁶⁴ Tämä käärmetuli on todellisuudessa ennenkin ollut näyttämöllä, vaikkei Kalevala ole siitä maininnut. Pohjolan ”iso härkä”, joka Pohjolan häissä esiintyy, viittaa mahdollisesti käärmetuleen. Yleensä psyykkisten voimien herättäminen on yhteydessä käärmetulen kanssa. Käärmetulta sanotaan sanskritinkielellä nimellä kundaliini, kreikaksi speireema.

Sampo on näkymättömässä maailmassa, se on sisätajunnassa, vaikka se on otettu fyysisen ruumiin kätköistä, pitkin matkaa luotu ja rakennettu kaikissa eri muodostuksissaan fyysisen ruumiin avulla ja sen aineksista, ja fyysinen tajunta on sen nöyrä palvelija.

Suuri työ on loppuun suoritettu, ja ken iloitsisi siitä enemmän kuin ihminen, joka sen on suorittanut?

Siitä vanha Väinämöinen
Läksi poies Pohjolasta,
Läksi mielellä hyvällä,
Iloten omille maille.

VIIMEISET EPÄILYKSET

Väinämöisen aavistus osui oikeaan: ei olisi pitänyt Lemminkäisen laulaa, ennen kuin ”omat ovet näkyisi, omat ukset ulvahtaisi” (42: 267-268), sillä pahimmat vaarat ja vaikeimmat tuskat vielä odottivat samporetkeläisiä. Tähän saakka kaikki oli käynyt hyvin. Matka Pohjolaan oli onnellisesti tehty, Louhi ja Pohjolan väki oli vaivutettu hypnoottiseen uneen ja sillä välin Sampo oli anastettu kivimäestä. Mutta nyt Pohjola heräsi unestaan ja Louhi, Pohjolan emäntä, valmistautui puolestaan Sampoa takaisin ryöstämään, sillä huomattessaan, että Sampo oli viety,

Louhi Pohjolan emäntä
Tuo tuosta pahoin pahastui,
Katsoi valtansa vajuwan,
Alenevan arvionsa...

Yleisenä sääntönä on näet luonnossa, että jos ihminen hankkii itsellensä valtaa jonkun luonnonvoiman yli, hän saa vastustajikseen ja vihollisikseen ne, jotka sitä voimaa ovat vartioineet. Kun aurinkoruumista luodessaan ihminen lopulta anastaa Sammon fyysisen ruumiinsa kätköstä, ei ole siinä kyllin, että hän on oman fyysisen ruumiinsa voittanut. Hänen ruumiinsa elimiä vastaavat määrättyt voimat ja tilat kosmoksessa, ja nämä voimat, näiden tilojen asujaimet nousevat nyt häntä, uhkarohkeata, vastustamaan. Ja koska tässä kohden on

kysymys voimista, jotka edustavat itsekkyyttä, sanotaan, että ihmistä vastaan nyt nousevat viimeiseen toivottomaan taisteluun kaikki ”pimeyden voimat”. Onhan Kalevalakin tehnyt jyrkän eron Kalevalan ja Pohjolan välillä: Kalevala tahtoo Sammon sitä varten, että siitä olisi hyötyä ja onnea ihmisille, pimeän Pohjolan ”salajoukko” pitää sitä kivimäkeen suljettuna, ettei kukaan siitä tietäisi. Louhi pimeyden voimien edustajana varustautui sen tähden sampolaisia takaa-ajamaan, ja turvautuen loitsutaitoonsa manaa ensin sumun, Iku-Turson ja rajuilman retkeläisiä merellä ahdistamaan.

Nämä kolme ahdistusta ovat: epäilyksen ja epätoivon sumu, itsekkyyden ja himon Iku-Turso eli ”vanha lohikäärme” ja ajattelemtoman toiminnan ja vaikutuksen rajuilma. Ne eivät ole persoonallisia heikkouksia, vaan kollektiivisiä voimia ihmiskunnassa, jotka vihityn ihmisen kimppuun hyökkäävät.

Ututyttö, neiti terhen,
U'un huokui merelle,
Sumun ilmahan sukesi,
Piti vanhan Väinämöisen
Kokonaista kolme yötä
Sisässä meren sinisen
Pääsemättänsä perille,
Kulkematta kunnekana.

Se on ihmiskunnan suuri epäily, epätoivo ja väsymys, joka ympäröi purjehtijaa ja kietoo hänen sieluaan. ”Mitä sinä hauraillet? Oletko sinä parempi meitä? Äsken kehuit itseäsi niin voimakkaaksi, olit maailman voittanut, olit jumalien tasalla, ja nyt olet väsyneistä väsynein! Missä on voimasi, jonka jäsenisäsi tunsit, missä on Jumala, johon luotit? Harhaa se oli, haihtuvaa ja katoavaista, niin kuin kaikki auringon alla! Yksin sinä olet heitetty niin kuin me muutkin. Tyhjyys ja pimeys sinulle nauraa niin kuin meillekin. Luuletko, että kukaan on jumalaksi

noussut? Petosta ja valhetta on kaikki. Ei yksikään ihminen ole voittanut, sillä pimeys on aina valoa voimakkaampi.” Ahdistuksen yössä on ihmisen sielu, ja hukassa hän olisi, ellei muistaisi hengen miekkaa vyöllänsä, ellei oman lamautuneen inhimillisen tajuntansa syvyydestä nostaisi mieleensä sitä totuutta, jonka puolesta on elänyt ja taistellut:

Yön kolmen levätyänsä
Sisässä meren sinisen,
Virkki vanha Väinämöinen,
Itse lausui, noin nimesi:
”Ei ole mies pahempikana,
Uros untelompikana
U³ulla upottaminen,
Terhenellä voittaminen.”
Veti vettä kalvallansa,
Merta miekalla sivalti,
Sima siukui kalvan tiestä,
Mesi miekan roiskehesta,
Nousi talma taivahalle,
Utu ilmoillen yleni,
Selvisi meri sumusta,
Meren aalto auteresta,
Meri suureksi sukeutui,
Maailma isoksi täytyi.

Kun ensimmäinen vaara täten oli sivuutettu, ilmestyi toinen:

Oli aikoa vähäinen,
Pirahteli pikkarainen,
Jo kuului kova kohina
Viereltä veno punaisen,
Nousi kuohu korkeaksi
Vasten purtta Väinämöisen.

Ilmarinen säikähti niin kovasti, että ”puna putosi hänen poskiltaan”, ja Väinämöinen katsellessaan sivulle näki kumman:

Iku-Turso Äijön poika
Vieressä veno punaisen
Nosti päätänsä merestä,
Lakkoansa lainehesta.

Tämä on ihmiskunnan vuosituhansinen itsekkyyys ja eläimellisyys, joka vanhan lohikäärmeen muodossa pistää päänsä kosmisen tajunnan syvyydestä. ”Mihin sinä luulet epäitsekkyydelläsi pääseväsi? Mitä sillä luulet maailmaa hyödyttäväsi? Etkö tunne minua? Etkö tiedä, että minä pidän kourissani ihmisiä? Minua kaikki palvelevat, minä olen ihmisten jumala. Mitä sinä tiedoillasi mahdat? Kenen luulet niistä välittävän? Ja mikä totuuden tieto sinulla on, kun et minua tunne? Minä olen se totuus, jota ihmiset etsivät. Minä heille onnen lahjotan ja ainoan autuuden, jota he kaipaavat: himojensa tyydytyksen. Palvele sinäkin minua ja heitä haaveet ihmiskunnan nostamisesta!”

Ihminen pelästyy niin kuin Ilmarinen nähdessään sen mammonan hirviön, jonka edessä ihmiskunta on polvillaan, mutta hän ei enää epäröi:

Vaka vanha Väinämöinen
Saipa korvat kourihinsa,
Korvista kohottelevi,
Kysytteli lausutteli,
Sanan virkkoi, noin nimesi:
”Iku-Turso Äijön poika!
Miksi sie merestä nousit,
Kuksi aallosta ylenit
Etehen imehnille,
Saanikka Kalevan poian?”

Ankaran vakavana hän tiedustelee itsekkyyden hirviöltä, kuinka se on uskaltanut näyttäytyä jumalanpojalle, ja pelon valtaamana Iku-Turso tunnustaa, että hänellä oli mielessä ”surmata suku Kalevan, saa’ a sampo Pohjolahan”, luvaten samalla, ettei hän sitä enää ajattele, jos hengissä saa palata takaisin meren

syvyyteen. Mitäpä hänelle olisi muuta voinut tehdä? Itsekkyys vapisee vanhurskauden edessä ja sen äänetön rukous on: säästä minut, anna minun vielä elää, jätän sinut rauhaan! Ja vanhurskaus säästää itsekkyyden, sillä yhden ihmisen epäitsekkyyks ei hävitä pahuutta maailmasta. Väinämöinen heittää Iku-Turson takaisin laineisiin ja kieltää häntä enää aalloista ylenemästä.

Senpä päivyen perästä
Ei Turso merestä nouse
Etehen imehneisille,
Kuni kuuta, aurinkoa,
Kuni päiveä hyveä,
Ilman ihailtavata.

Toinen ahdistus oli ohi, ja nyt seurasi kolmas. Kun vähän taas oli aikaa kulunut, niin Ukko ylijumala nosti rajuilman, jonka vertaista Ilmarinen ei ennen ollut nähnyt:

Nousi tuulet tuulemahan,
Säät rajut rajuamahan;
Kovin läikkyi länsituuli,
Luoetuuli tuikutteli,
Enemmän etelä tuuli,
Itä inkui ilkeästi,
Kauheasti kaakko karjui,
Pohjoinen kovin porasi.
Tuuli puut lehettömiksi,
Havupuut havuttomiksi,
Kanervat kukattomiksi,
Heinät helpehettömiksi;
Nosti mustia muria
Päälle selvien vesien.

Tämä on ihmiskunnan epäitsenäisyys ja ajattelematon hää-
rääminen, joka säästämättä ketään vetää yksilöt pyörteisiinsä.
”Etkö sinä, joka tahdot viisaasta käydä, näe, mikä sokea luon-
nonvoima on ihmiselämän takanana? Etkö näe, että ihminen
on kuin haavan lehti kehityksen ja kohtalon hirmumyrskyssä?

Mitä uusia uria sinä tahdot kulkea, mitä ihmisille opettaa? Ihmisetkö itsenäisiksi, ihmisetkö vapaiksi! Ihmiset, jotka apua kirkuvat, niin pian kuin minun käteni hellittää ja he hetkeksi saavat hengittää tyyntä ilmaa ja ajatella! Niin, ihmiset eivät minua myrskyksi tunne: he kutsuvat hiljaisuuttani myrskyksi ja kammoavat sitä, mutta raivostani he hurmaantuvat. Kuta vähemmin heidän itse tarvitsee ajatella ja ponnistaa, sitä onnellisempia ovat. Tuulen mukana he rakastavat kulkea. Mitä sinä itsenäisyyksinesi heidän joukossaan teet? Herätät heidän vihansa ja heidän vainonsa!”

Ilmarinen kadottaa hetkeksi malttinsa, mutta Väinämöinen nuhtelee, ettei itku hädästä päästä eikä parku pahoista päivistä. Yhdessä Lemminkäisen kanssa Väinämöinen sitten asettaa sanoillaan tuulia ja laineita ja korjaa venettä, niin että se paremmin suojelee aalloista.

Niinpä vihittykin tämän viimeisen ahdistuksen voittaa sitten, ettei kuulemastaan, ei näkemästään välitä. ”Olkoon kohtalon koura kuinka kova, olkoon kehityksen pyörretuuli kuinka tuima tahansa, ihmisen tehtävä on kuitenkin nousta kohtalonsa herraksi ja ottaa kehityksensä ohjat omaan käteensä, sillä ainoastaan siten hän pääsee sen Jumalan pojaksi, jota kohtalokin palvelee ja jota varten kehitys on olemassa.”

VIIMEINEN TAISTELU

Viimeinen taistelu Pohjolan pimeitä voimia, pahuuden ja pimeyden enkeleitä vastaan tapahtuu näkymättömässä maailmassa, vaikka varjo ”taivaisesta taistelusta” heijastuisikin maalliseen elämään, saaden täällä aikaan vihaa, vainoa, häväistystä ja sortoa maailman puolelta.

Se alkaa suurella tuskalla Getsemanessa. Ihminen aavistaa ja kamppailee sielussaan kauhistuen lopullista uhria. ”Ota pois minulta tämä kalkki”, hän rukoilee tuskan verihiki ohimoillaan. Mutta kohta perästä: ”Kuitenkaan ei niin kuin minä tahdon, vaan niin kuin sinä, Isä.”

Kalevala kuvaa tätä tuskaa niin draamallisen vaikuttavasti ja samalla niin rauhallisin elein, että tekisi mieleemme ottaa tähän 43. runon koko kuvaus (säkeet 23-101):

Vaka vanha Väinämöinen
 Laskevi sinistä merta,
 Itse tuon sanoiksi virkki,
 Puhui purtensa perästä:
 ”Oi sie lieto Lemmin poika,
 Ylimmäinen ystäväni,
 Nouse purjepuun nenähän,
 Vaatevarpahan ravaha,
 Katsaise etinen ilma,
 Tarkkoa takainen taivas,
 Onko selvät ilman rannat,
 Onko selvät vai sekavat!”

Lemminkäinen nousee mastoon ja tarkastaa taivasta. ”Selvä on”, hän ilmoittaa, ”pieni pilvi vain on pohjoisessa”.

Sanoi vanha Väinämöinen:
”Jo vainen valehtelitki;
Ei se pilvi ollekana,
Pilven lonka lienekänä,
Se on pursi purjehinen;
Katso toiste tarkemmasti!”

Lemminkäinen katsoo uudestaan ja ilmoittaa, että saari näkyy kaukana, haavat täynnä havukoita, koivut kirjokoppeloita.

Sainoin vanha Väinämöinen:
”Jo vainen valehtelitki;
Havukoita ei ne olle,
Eikä kirjokoppeloita,
Ne on Pohjan poikasia;
Katso tarkoin kolmannesti!”

Ja kun Lemminkäinen kolmannen kerran tarkastaa, hän huomaa erehdyksensä ja ilmoittaa, että Pohjan pursi on tulemassa, ”sata miestä soutimilla, tuhat ilman istumassa.”

Silloin vanha Väinämöinen
Jo tunsi toet totiset...

Ja enempää tuumaamatta hän käskee soutajia panemaan parastaan, ettei Pohjolan pursi saavuttaisi.

Souti seppo Ilmarinen,
Souti lieto Lemminkäinen,
Souti kansa kaikenlainen;
Lyllyivät melat lyhyiset,
Hangat piukki pihlajaiset,
Vene honkainen vapisi;
Nenä hyrski hylkehenä,
Perä koskena kohisi,
Vesi kiehui kelloloissa,
Vaahti palloissa pakeni.

Pohjolan purjelaiva on kuitenkin nopeakulkuisempi kuin Kalevalan soutovene, ja vanha Väinämöinen

Jo tunsi tuhon tulevan,
Hätäpäivän päälle saavan...

Väinämöinen aavistaa, että taistelu pohjolaisia vastaan on oleva tuhoisa hänen omallekin väelleen, mutta ennen kuin hän heittäytyy toivottomaksi, hän vielä koettaa viimeistä mahtikeinoa. Turvautuen hänkin puolestaan taikataitoonsa hän loihtii mereen suuren salakarin, johon Pohjolan pursi ajautuisi. Niin kävikin:

Tulla puikki Pohjan pursi,
Halki aallon hakkoavi,
Jopa joutuvi karille,
Puuttui luottohon lujasti;
Lenti poikki puinen pursi,
Satakaari katkieli,
Mastot maiskahti merehen
Purjehet putoelivat
Noiksi tuulen vietäviksi,
Ahavan ajeltaviksi.

Louhi Pohjolan emäntä juoksee jaloin veteen purtta nostamaan, mutta kun huomaa sen perin hajonneeksi ja piloille menneeksi, hän vähän mietittyään muuttui suunnattoman suureksi kotkaksi, jonka ”toinen siipi pilviä sipaisi, toinen vettä vieprahteli”. Aseellisen väkensä ottaa hän pyrstölleen ja siipensä alle ja ryhtyy tällä tavalla hätyyttämään kalevalaisia.

Jo tulevi Pohjan eukko,
Lintu kumma liitelevi,
Harteista kuin havukka,
Vaakalintu vartalolta.
Yllättävi Väinämöisen,
Lenti purjepuun nenähän,
Vaatevarpahan rapasi,
Päähän pielen seisotaikse;
Oli pursi päin puota,
Laiva laioin kallistua.

Ilmarinen rukoilee jumalaltaan suojelusta tulevassa taistelussa, mutta Väinämöinen kysyy puoleksi ivalla, joko Pohjolan emäntä nyt on saapunut Sammon jaolle. ”En lähe Sammon jalkoon sinun kanssasi, katala”, huutaa Louhi vastaukseksi ja tavoittaa Sampoa veneestä.

Nyt alkaa tuima taistelu. Lemminkäinen vetää miekkansa, iskee ja huutaa:

”Maahan miehet, maahan miekat,
Maahan untelot urohot,
Sa’at miehet siiven alta,
Kymmenet kynän nenästä!”

Väinämöinen näkee lopun lähestyvän:

Vaka vanha Väinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen
Arvasi ajan olevan,
Tunsi hetken tulleheksi...

Hän vetää melan merestä ja iskee sillä kokolta kynnen toisensa perästä, niin ettei jää kuin yksi ”sakarisormi”.

Pojat siiviltä putosi,
Melskahti merehen miehet,
Sata miestä siiven alta,
Tuhat purstolta urosta;
Itse kokko kopsahtihe,
Kapsahutti kaaripuulle,
Kuni puusta koppeloinen,
Kuusen oksalta orava.

Mutta voi! ”Sormella nimettömällä” Louhi tavoittaa Sampoa ja

Sammon vuoalti vetehen,
Kaatoi kaiken kirjokannen
Punapurren laitimelta
Koskelle meren sinisen;
Siinä sai muruiksi sampo,
Kirjokansi kappaleiksi.

Pohjolaiset oli voitettu, mutta Sampo oli samalla hävitetty!

Kuinka tämä nyt on vertauskuvallisesti ymmärrettävissä?
Minkä tähden Sampo uudestaan menetettiin?

Taistelua pohjolaista vastaan meidän ei tarvitse symbolisesti selittää, koska se on värikäs ja eloisa kuvaus todellisesta taistelusta näkymättömässä maailmassa; mitä kuvauksessa on fyysistä realismia, se pitää paikkansa tuolla puolen sielullisina vastaavuuksina. Mutta kysymykseksi meille jää, miksi Sampo, aurinkoruumis, jonka saavuttamiseksi eli luomiseksi on niin paljon työtä tehty, niin monta vaaraa ja vaikeutta kestetty, – miksi se vielä kerran menetetään, miksi se pirstoutuu ja kappaleiksi hajoaa. Mieleemme käy apeaksi ajattellessamme Kalevalan sankareita, muistelllessamme, että Ilmarinen alkuaan oli Sammon takonut, ja me kysymme murheellisina: eikö tuo näennäinen voitto itse asiassa ollut suuri tappio?

Tässä kohden Kalevala – avattuna mystispsykologisella avaimella – kuitenkin taas todistaa, mikä syvälinen elämänkokemus ja viisaus sen runoihin on kätkeyty. Sillä jos se olisi antanut Sammon ehjänä jäädä kalevalaisille, eikö silloin Pohjola olisi jäänyt aivan osattomaksi? Silloin Kalevala olisi painottanut sitä dualismia, sitä ikuista eroa hyvän ja pahan välillä, jota ei jumalallisessa viisaudessa ole. Kalevala olisi edustanut hyvää – tietenkin –, mutta Pohjolan olisi kohtalo tuominnut niin sanoaksemme auttamattomaan pimeyteen ja kadotukseen, ja Kalevalan sankarit olisivat saattaneet ajatella, ainakin olisimme me niin voineet tehdä heidän puolestaan, että hyvä ja oikeus sai palkkansa ja paha ansaitun rangaistuksen.

Kun sitä vastoin Kalevala antaa Sammon pirstoutua, teroittaa se sillä korkeimman siveellisen opetuksensa. Sampo – viisauden lähde, onnen tuoja – ei ole yksilöä varten. Oli Ilmarinen tai Väinämöinen kuinka hyvä tahansa, Sampo ei voinut jäädä yksin heille, niin kauan kuin he taistelivat pimeyden voimia vastaan. Taistelllessaan niitä vastaan he erottivat

ne itsestään; asettuessaan Jumalan sankareiksi he ikään kuin työnsivät pahuuden ulos Jumalasta. Mutta onko tämä mahdollista? Saattaako mikään jäädä osattomaksi Jumalasta ja Hänen elämästään? Voiko pahuutta olla, jota ei Jumala rakkaudellaan voittaisi, voiko olla tietämättömyyttä niin mustaa, ettei Jumalan läpitunkeva valo koskaan pääsisi siihen paistamaan?

Ei, me vastaamme tähän, ei ole. Ei ole sitä perkelettä, jota ei Jumalan rajaton sääli kerran pelastaisi. Sen tähden olisi ollut psykologinen ja vielä enemmän okkultinen erehdys antaa Sammon jäädä ehjäksi kalevalaisten käsiin. Sammon tuli pirstoutua ja hajota kappaleiksi, niin että kaikki siitä saivat osansa: Louhikin kantoi siitä kannen Pohjolaan. Täten opetettiin vihitylle kalevalaiselle viimeinen suuri läksy: täydellisen uhrautuvaisuuden!

Ainoastaan se, joka kokonaan ja lopullisesti saattaa kieltää itsensä, voi kokonaan ja lopullisesti kelvata Logoksen eli Jumalan edustajaksi maan päällä. Samoinhan Kristuskin kulki tienessä Golgatalla ja kuoli ristinpuulla ihmiskunnan hyväksi.

Syvästi inhimillinen onkin Kalevalan kuvaus Väinämöisen nöyrästä ja iloisesta kiitollisuudesta, kun hän näki, miten tuulet ja aallot kuljettelivat maihin Sammon siruja:

Vaka vanha Väinämöinen
Näki tyrskyn työntelevän,
Hyrskyn maalle hylkeävän,
Aallon rannalle ajavan
Noita sampuen muruja,
Kirjokannen kappaleita.
Hän tuosta toki ihastui,
Sanan virkkoi, noin nimesi:
”Tuost’ on siemen sikiö,
Tuosta kyntö, tuosta kylvö,
Tuosta kasvu kaikenlainen,
Tuosta kuu kumottamahan,
Suomen suurille tiloille,
Suomen maille mairehille!”

Ja Väinämöisen rukous kansansa puolesta, kun hän itse on kaikkensa menettänyt, osoittaa, kuinka tyystin hän on itsensä unohtanut:

”Anna luoja, suo Jumala,
Anna onni ollaksemme,
Hyvin ain’ eleäksemme,
Kunnialla kuollaksemme
Suloisessa Suomen maassa,
Kaunihissa Karjalassa!”

Täten loppuu Kalevalan kertomus Sammosta ja siis Kalevalan esitys vihkimyksen suuresta draamasta. Runo kyllä palaa sankareittensa elämänvaiheisiin ja kertoo, kuinka Pohjolan emäntä, jonka valta oli vaipunut ja arvo alentunut, mietti kosta ja sai aikaan kaikenlaisia vaikeuksia kalevalaisille (45. ja 46. runo) tullakseen lopulla voitetuksi vasta 49. runossa. Mutta sota Sammosta on päättynyt eikä Sampo enää ehjänä esiinny.

Nyt muuan kysymys on oikeutettu: eikö sitten vihitty saakaan pitää omaa aurinkoruumistaan? Miten niin ollen on hänen omaa suhdettaan omaan ikuiseen taikaruumiiseensa ymmärrettävä? Onko Sampo ainiaaksi menetetty? Missä on silloin vihityn kuolemattomuus? Eiköhän tässä sittenkin piile vielä suurempi mysteeri?

Ja me vastaamme: piilee. Sammon menettämisen takana piilee sen uusi takaisin saavuttaminen. Sellainen on elämän laki. Kaikki mitä henkisesti menetetään, voitetaan jälleen. ”Ken henkensä menettää, hän saa iankaikkisen elämän.”

Samporuumis kyllä kerran tulee vihityn omaksi. Siihen Kalevala selvästi viittaa Väinämöisen sanoilla:

”Annapas ajan kulua,
Päivän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen Sammon saattajaksi...”

Ja jos kysymme, milloin tämä vihityn elämässä tulee tapahtumaan, löydämme vastauksen juuri edellä kerrotusta Sammon taistelusta. Tietysti silloin, vastaa Kalevalan henkinen kantsantokanta, kun ei vihitty enää taistele, kun hän ei enää erota itseään pahasta eikä asetu Jumalan puolelle perkelettä vastaan, vaan antaa itsensä lunnaksi pahalle, sanoen: ”En enää taistele pimeyden voimia vastaan, vaan rakastan niitä ja kokoan ne itseeni. Tulkoon kaikki paha minun ylitseni ja minun sisääni, että minä voisin sen hyväksi muuttaa ja hyvänä itsestäni lähettää. Tulkoon kaikki kirous minun päälleni, että minussa se siunaukseksi muuttuisi!”

Tämä opetus on samalla kätkeytyä runon kertomukseen ihanana tulevaisuuden ja ylösnousemuksen lupauksena.

Tunnetta toisen vihkimysdraaman, jossa tämä ylösnousemus on kuvattu realistiseksi todellisuudeksi. Uusi testamentti kertoo, miten Kristus kuolemattomassa aurinkoruumiissaan murtaa Tuonen vallan ja nousee kuolleista. Hän onkin kuollut nöyränä kuin uhrilamppu tekemättä kenellekään vastarintaa, vieläpä kieltäen Pietaria häntä puolustamasta, kun tämä miekkaan tarttui. Mutta minkä hän suurimmassa inhimillisessä tuskassaan ristipuulla kadotti, sen hän suurimmassa jumalallisessa riemussa voittaa jälleen ylösnousemuksessaan. Ja se, mihin Kalevala aavistuksena viittaa, toteutuu siis toisen pyhän kirjan kirkkaimpana ihmetapahtumana.

IV

KALEVALAN MAGIAA

OKKULTISHISTORIALLINEN AVAIN

KALEVALAN MAGIAA

34

MITÄ MAGIALLA TÄSSÄ TARKOITAMME

Magialla ymmärretään tavallisesti noituutta eli taikuutta, jolla aikaansaadaan toivottuja tuloksia aineellisen elämän alalla nopeammin ja varmemmin kuin luonnollisilla keinoilla. Sitä kutsutaan hyväksi eli valkoiseksi, jos sen avulla tavoitellaan hyötyä ja etua itselleen tai ystäville, pahaksi eli mustaksi taas, jos sitä käytetään toisten vahingoittamiseksi.

Allan Menzies sanoo suomeksi vuonna 1910 ilmestyneessä kirjassaan ”Maailmanuskonnot”: ”Jokaisessa raakalaisuskonnossa on jokin määrä *taikuutta*, käytetään taikakeinoja, joiden avulla luullaan voitavan vaikuttaa tulevaisiin asioihin tai saada edeltäpäin tietoa niistä. Kehittymättömällä ihmisellä ei ole tarkkaa kunnollista tietoa luonnonlaeista, eikä hän ymmärrä syyntä ja seurauksen suhdetta, niin että hänen mielikuvitustaan ei rajoita mikään ja hän luulee voivansa monella tavalla vaikuttaa luonnon kulkuun. Hän jäljittelee sellaista, jota hän luulee tapauksien syyksi, ja odottaa siten saavansa aikaan samanlaisia tuloksia; hän käyttää valtaansa, jonka hän luulee henkien yli omaavansa, pakottaakseen niitä täyttämään hänen toivomuksiaan. Tai hän käyttää esineitä, joissa hän luulee jonkun salaisen voiman piilevän, sillä tavalla, että hän laskee siten saavansa

toivotun tuloksen aikaan. Taikausko tulee siten tekemisiin sekä henki-uskon että satunnaisten kohteiden palvelemisen kanssa, siis sekä animismin että fetishismin kanssa. Heimon keskuudessa on tavallisesti *erityinen henkilö*, joka tuntee nämä asiat ja pystyy niitä käyttämään.”⁶⁵

Tuntuu siis melkein kuin prof. Menzies asettuisi valistusajan kannalle magian ja mystiikan suhteen ja leimaisi niitä pelkäksi taika- ja harhauskoksi. Tieteellisesti oikeammalla ja varovaisemmalla kannalla on prof. Heinrich Schurtz laajassa, suomeksi vuonna 1915 ilmestyneessä teoksessaan ”Kulttuurin alkuhistoria”, sanoessaan: ”Nykyajan tutkija on saanut ratkaistavakseen sängen vaikeita ongelmia. Tarkempi perehtyminen hypnotismiin on osoittanut, ettei pelkkä kielteinen kanta ja rikkirepivä ’skepsis’ riitä, vaan että suurella osalla siitä, mikä luonnonkansoissa esiintyy mystiikkana, on tieteellisesti todistettava pohja ja perus. Siten on kuoliniskun saanut esim. se mukava katsomus, että kaikki shamaanit ja poppamiehet olivat taitavia ilveilijöitä ja silmäkääntäjiä.”⁶⁶

Suomalaiset ja lappalaiset ovat aina ympärillä asuvien kansojen mielestä olleet mahtavia noitia ja velhoja, ja tietysti näillä on ollut syytä uskoonsa. Ei millään kristityllä kansalla liene säilössä niin paljon kaikenkaltaisia lukuja ja loitsuja kuin on meidän kansallamme. C. A. Gottlund sanoo kirjoituksessaan ”Vanhoihin Suomalaisten viisaus ja opin-keinot”: ”Hyö (suomalaiset kansat) ovat ensinnik siitä mainittavat, ettei mikä kansa maailmassa, on tullut niin ympärinkuultuiksi heidän Taikauksista ja Noitumisistaan, kuin tämä Suomalainen kansa. Nämä keinot ovat heissä kohottaneet ihtiensä varsin yheksi Opiksi, eli Tietomukseksi; joka kyllä ulkopuolellansa osoittaaksen,

---

⁶⁵ Op. cit. s. 56, 57.

⁶⁶ Op. cit. s. 757.

osittain ruakoilla ja ouvoilla kuvilla, osittain merkillisillä tapauksilla, *joit' ei ykskään ole vielä tutkinut*. Sisällensä osottaa tämä Oppi ynnä turhuutta, monta myös *isoa tietoa ja viisautta*, joka selittää, että ehkä Suomalaiset silloin elivät melkeen mielen pimäyvässä, niin oli heillen kuitenkin yks luonnollinen ehkä erikummainen *Viisaus*, joka oli aivan iso, vaikka se tehtiin luonnottomaksi; ja osotettiin ouvolla tavalla. Tällä heijän viisauvellansa ja turhuuvellansa peloittivat hyö muita kansoja, ja piettiin voimaallisimpinä ja tietävämpinä muista ihmisistä. Sannottiin kyllä että hyö olivat liitoksessa perkelen kanssa, ja siltä saivat sekä viisauvensa että voimansa. Luonnottomalla tavalla ovat ihmiset aina olleet nopiat selittämään käsittämättömiä tapauksia; ja jos taikausten harjottaminen osottaa Suomalaisissa mielen valistamattomuutta, niin eivät hyökään olleet heitä viisaammat, jotka taisivat tätä uskoa, ja siihen luottivat.⁶⁷

Jo vuonna 1782 ilmestyi Turussa K. S. Lencqvistin latinankielinen tutkimus vanhojen suomalaisten tietoperäisestä ja käytännöllisestä taikauskosta (*Dissertatio de superstitione veterum Fennorum theoretica et practica*), ja koska siinä luokitellaan ja luetellaan maagisia ilmiöitä tyhjentävämmin kuin myöhemmissä teoksissa, mitä olemme nähneet, tahdomme tässä lyhyesti toistaa Porthan-Lencqvistin luokittelun.⁶⁸

”Hyväatekevää loitsutaitoa” eli valkoista magiaa oli seuraavat lajit:

1) *Ennustaminen*, joka tapahtui a) vedellä (myöhemmin paloviinalla tai kahvilla) täytetyn maljan eli pikarin avulla, b) potilaan vaatekappaleista, c) aaveista, d) arpomisella (seulalla, noitarummulla) ja e) päivien valinnalla.

⁶⁷ Otava eli Suomalaisia huvituksia. I osa. Tukholmassa 1831. S. 26, 27.

⁶⁸ Ks. Henrik Gabriel Porthanin tutkimuksia. Suomentanut Edv. Rein. Suom. Kirjallisuuden Seura, Helsingissä 1904. S. 173–207.

”Aaveet olivat ikään kuin tulevaisten tapausten enteitä ja otettiin monenlaisista kohtaavista ja satunnaisista seikoista. Niinpä korvien suhina ennusti, että tultaisiin kuulemaan uutisia; akan kohtaaminen, kynnykseen kompastuminen ja hevosen selästä putoaminen olivat muka pahoja aaveita; naakkojen vaakunta, kissan naukuminen ja poskien tai leuan syhyminen merkitsivät vierasten tuloa. Kuoleman enteitä oli monenlaisia, esim. se naputus, minkä seinään tekee *kuoleman kello* (*Thermes Pulsatorium*), koirien ulvonta ja huuhkajain huuto, maassa oven edessä ristissä olevat oljenkorret tai lastut” jne.

Päiväin valinta perustui nähtävästi astrologisiin tietoihin. ”Heillä oli onnelliset ja onnettomat päivänsä.” Alakuun viimeiset ja yläkuun ensipäivät esim. olivat ”tyhjiä päiviä”, koska kuu silloin oli näkymätön, ja niinä päivinä ei ollut hyvä kylvää eikä lannoittaa peltoa.

2) *Lumous*, jolla loitsijat lujittivat itseänsä muitten nostattamia vahinkoja ja onnettomuuksia vastaan ja pystyivät torjumaan ja kääntämään ne pois itsestään. a) Loitsuillaan ym. keinoilla he koettivat tehdä ruumiinsa haavoittamattomaksi ja turvatuksi kaikenlaisilta aseilta, turvata karjaa petojen hyökkäyksiltä, suojata asuntojaan tulelta ja ajopelejänsä varkailta sekä menestyksellä puolustaa asiaansa oikeuden edessä. b) Vannottamisella yrittivät estää luonnonvoimia vahinkoja tuottamasta ja vahingollisia eläimiä haittaa tekemästä. c) Manauksilla koettivat poistaa ja karkottaa karhut, taudit ja muut pahat itsestään ja ystävistään. d) Varaamisella (käyttämällä ristinmerkkiä, kääntämällä sukat nurinpäin, tekemällä eräänlaisia solmuja, lahjuksilla, uhreilla jne.) arveltiin voitavan luotansa torjua niitten pahojen ihmisten juonet ja hankkeet, jotka taikatempuillaan kokivat vahingoittaa. e) Takaisin kääntämisellä luultiin itseään turvattavan niistä vaurioista ja rikkeistä, mitkä

joku vihamies oli nostanut. Siispä koettivat tämän taidon mestarit kääntää saamansa pahat takaisin kateihin. f) Palautuksella kokivat loitsijat korjata vammoja ja saattaa kadonneet esineet entiseen loukkaantumattomaan tilaansa. He pakottivat siten esim. varkaan tuomaan takaisin tavaran ja miehestään vierotetun vaimon mielen kääntämään rakkautensa takaisin miehensä.

3) *Onnen tavoittaminen eli tuominen.* Tämä tapahtui osaksi monenlaatuisilla salaisilla tempuilla, osaksi jonkinlaisen kotihengen (Lencqvist sanoo *spiritus familiaris*, ”piritys”, me sanoisimme tontun eli haltian) avulla, joka hankkii ystävilleen rikkautta, rahaa ja muuta hyvää.

”Pahantekevää loitsutaitoa” eli mustaa magiaa luetellaan seuraavat lajit:

1) *Silmäin kääntäminen.* ”Tällöin velhot hämmentävät luotteillaan muitten ihmisten kaikki sielun ja ruumiin kyvyt siihen määrään, että nämä eivät ole omia käskijöitään, vaan ovat kuulevinaan, näkevinään ja tuntevinaan sitä, jota juuri tahdotaan heidän kuulevan jne., tai vahingoittavat itseään.” Lencqvist luettelee, miten petetään silmiä, korvia, kieltä, mielikuvitusta, miten saatetaan toinen suunniltaan, miten vaikeutetaan hänen liikuntakykynsä tai kerrassaan poistetaan se, miten mielin määrin pannaan liikkeelle toisen tunteita. Kaikkia näitä ilmiöitä kutsutaan nyt hypnotismiksi.

2) *Noitumus* ahtaammassa merkityksessä, jonka harjoittajat ”jumalattomilla tempuilla väijyvät muitten henkeä, menestystä ja omaisuutta, eivätkä näin rikoksellisen tarkoituksensa saavuttamiseksi katso mitään keinoa häpeälliseksi, kunhan vain asia voi tapahtua salaa ja turvassa”. Tähän tarkoitukseen käytettiin varsinkin noidannuolta eli ”tyrää”, jota kuvailtiin keräntapaiseksi ja joka sai ruumiin sisäosissa aikaan niin ankaraa kipua,

että kuolema varmuudella seurasi. Myös saattoivat he taudeilla vaivata vihamiestään tai saattaa hänet synkkämieliseksi, halvaantuneeksi, sokeaksi tai ontuvaksi. Toisen avioliittoakin pyrkivät noidat häiritsemään ja tekemään onnettomaksi, hedelmättömäksi, riitaiseksi tai muulla tavalla kurjaksi. Vieläpä pyrittiin turmelemaan vihamiehen luonnetta, niin että hänestä tuli varas, rosvo, avionrikkoja, juoppo, tuhlaaja tai muulla tavoin paheellinen henkilö.

3) *Puskut ja kiroukset*, joilla ”täydestä suusta syydettiin vihamiehelleen tai vastustajalleen, jolle paha suotiin, onnettomuuksia ja toivottiin tälle itselleen ja koko hänen heimolleen kaikkea turmiota. Nämä toimitettiin määrättyillä menoilla ja luvuilla, joihin lisäksi tuli kaikennäköisiä jumalattomia apukeinoja.”

Apuneuvoista, joita loitsijat – sekä valkoiset että mustat – käyttävät toimituksissaan, mainitsee Lencqvist mm.

1) *Taikamerkit*, kirjaimet, numerot tai muunlaiset merkit, ja voimme lisätä

2) *taikakalut*, esim. seulat, noitarummut jne.

3) *Sanat*, so. sanat ja lyhemmät lauseimat, joilla poistettiin tauteja, lumottiin käärmeitä jne.

4) *Luvut*, so. syntysanat ja varsinaiset loitsut.

5) *Menot ja temput*. ”Niinpä täytyy ennen auringon nousua kulkea monet kerrat hautuumaitten ympäri, haudata sinne tänne ihmisluita, silmiään kääntämättä viskata esine, mikä hyvänsä, taakseen, ripustaa taikakalu kaulaan tai rintaan, silmääräpäyttämättä, yhdellä hengenvedolla juosta määrätty matka” jne.

6) *Ihmeelliset, intoilevat mielenliikutukset ja elkeet*. ”Jos on nostettava tai poistettava paha, niin tähän toimeen ryhdytään kauhistuttavilla ja ikään kuin raivoisilla elkeillä, mutinalla ja ruumista sinne tänne mutkistelemalla.”

7) *Liitot paholaisen kanssa.* ”Ei näet ole epäilemistä siitä, että on ollut sellaisia, jotka ovat menneet niin pitkälle jumalattomuudessa ja typeryydessä, että ovat vihkineet itsensä Jumalan ja ihmiskunnan viholliselle, sillä lailla saadaksean jumalattomissa yrityksissään hänen ikuista apuaan. Todenmukaista on, että jumalattomuuden siemen on peräisin pakanuudesta. Sillä me olemme yllä osoittaneet, että esivanhempamme uskoivat löytyvän joitakin pahoja haltioita ja henkiä, joiden apua muuttamat pyysivät.”

Olemme täten saaneet ulkopiirteissään jokseenkin tyydyttävän kuvan niistä salaisista menetelmistä – mikäli niitä tunnetaan –, joita tavallisesti kutsutaan nimellä magia eli taikuus. Kalevalakin on täynnä tätä magiaa. Kaikki sen sankarit ovat loitsutaitoisia, Lemminkäinen, Ilmarinen, Joukahainen, Louhi ja ennen kaikkea Väinämöinen, jonka sanojen ja laulun sekä soiton mahdilla ei ole ainoastaan lumoava, vaan suorastaan luova ja ihmeitä tekevä voima. Taikakaluna esitetään Lemminkäisen harja, joka äidin ja vaimon nähden vuosi verta, kun kuolo oli Lemminkäistä kohdannut. Väinämöinen turvautuu keran arpomiseen, kun kuu ja päivä olivat lakanneet paistamasta (49: 75-110). Niin ikään hänestä kerrotaan, että hän paranteli sairaita sekä voiteilla että magneettisilla katseilla, sekä käten päälle panemisella että puhaltamalla, sekä rukouksilla että loitsuilla (45: 313-362). Huomio ei kuitenkaan Kalevalaa lukiessa niin suuresti kiinny näihin maagisiin yksityiskohtiin, koska ne siinä enimmäkseen esiintyvät luonnollisina ja jokapäiväisinä sivuseikkoina. Juoni, sen ylevä sisältö ja kuvauksen esteettinen ehjyys herättävät syvimmän ja pysyvimmän mielenkiinnon. Mutta kysymys, minkä jokainen tarkkaavainen lukija tekee itselleen, on: ”Ei suinkaan tuonlaisissa kertomuksissa ole mitään todellista pohjaa ja perää?!” Ja moni lukija empimättä vastaa itselleen: ”Ei tietenkään!”

Tässä kuitenkin on varovaisuus paikallaan. Jyrkkä kieltäminen ei pitkälle vie. Kuten prof. Schurtz edellä toistamissamme sanoissa huomauttaa, ei nykyajan tutkija enää ole samassa asemassa kuin valistusajan tiedemies. Me tunnemme jo virallisesti niin paljon ihmissielun salaisia kykyjä (esim. hypnotismia, selvänäköisyyttä, psykometriaa), että leimaamme itsemme tietämättömiksi tai humpuukitieteilijöiksi, jos vain kohautamme olkapäitämme ”saduille” ja ”ihmetarinoille”.

Mitä tämän kirjan tekijään tulee, hänellä ei ole mitään syytä kieltää maagisten ilmiöiden ja magian todenperäisyyttä. Päinvastoin hänen – oman kokemuksensa nojalla – täytyy tunnustaa, että hän tietää useiden edellä lueteltujen ilmiöiden pitävän yhtä todellisuuden kanssa, vieläpä voisi mainita sellaisia, joita edellä ei ole lueteltu. Kuitenkaan tämä ei merkitse, että hän siiveillisesti katsoen niitä sellaisinaan hyväksyisi.

Emme näet ihmettele yleistä mielipidettä ja niitä arvostelijoita, jotka tuomitsevat taikuuden ja magian oleelliseksi tunnusmerkiksi kaikelle sille maailmankatsomukselle, jonka katse ei ulotu nykyistä maallista elämää ulommaksi. Pikkumaista ja alhaista on todella tuo alituinen huolehtiminen aineellisen elämän eduista ja tarpeista, sen menestyksestä ja sen turvaamisesta, ja – jos huolehtia täytyy – epäilemättä rehellinen työ ja vilpiton käytös on aikaa myöten parempaa magiaa kuin kaikenlaiset loitsut ja temput. Valistus, sivistys ja kristillinen maailmankatsomus on tässä suhteessa kieltämättä vaikuttanut kohottavasti kansoihin. Mutta yleinen mielipide ja arvostelu riippuu siitä käsityksestä magiasta, mikä on vallalla. Jos käsitys muuttuisi, muuttuisi arvostelukin.

Emme suinkaan tässä tahdo yrittää muuttaa yleistä käsitystä magiasta. Tahdomme vain lausua julki sen oman mieliteemme, joka lukijalle kyllä lienee jo selvinnyt, että magia

todellisuudessa ja alkuperäisesti on perin toista kuin yllä kuvatut temput ja loitsut. Todellisuudessa magia on toimintaa näkymättömässä maailmassa ja siis yhtä tiedon kanssa. Tietäjä on juuri ihminen, joka hallitsee joitain voimia näkymättömässä maailmassa, ja sen tähden hänen toimintansa tietäjänä asianmukaisesti on magiaa eli maagista toimintaa. Kaukana siitä, että tämä toiminta liikkuisi aineellisen ja fyysisen elämän alalla, sen tarkoitusperät päinvastoin ovat ylifyysisistä ja henkistä ja siveellistä laatua. Todellinen magia ei koske ruumiilliseen elämää kuin välillisesti, se edistää vain henkistä kasvua ja ihmiskunnan sisäistä sivistystä. Muunlainen magia, milloin siinä todella käytetään salaisia voimia, on jumalallisen kyvyn prostituoimista.

Tietäjän maagisessa toiminnassa ilmenee hänen tapansa suhtautua ympäröivään maailmaan ja ihmiskuntaan. Eräs puoli hänen toiminnastaan on suorastaan kasvattavaa laatua, on itse asiassa kasvatusta. Hänen tehtävänsä on kasvattaa ihmisiä, vaikuttaa heihin, vieläpä saada muutamia heistä oppilaiskseen. Voimme siis sanoa, että magia tässä rajoitetummassa merkityksessä on se sielullinen menetelmä, jota tietäjä käyttää kasvatessaan ihmisiä ja hankkiessaan itselleen oppilaita.

Seuraavassa tahdomme esittää pari piirrettä näistä Kalevalan tietäjien kasvatustavoista, ja silloin samalla selvinnee, minkä tähden kutsumme niitä maagiseksi eli yhteisnimellä magiaksi.

ENNEN JA NYT: KAKSI IHMISTYYPPIÄ

Ymmärtääksemme oikein kalevalaisten tietäjien maagisia kasvatustapoja on meidän luotava silmäys siihen taustaan, siihen inhimilliseen ympäristöön, jossa he vaikuttivat. Eikä tätä ympäristöä tule hakea siltä ajalta, jolloin Kalevalan runo- ja nykyisessä muodossaan laulettiin tai seipitettiin, vaan paljon vanhemmalta ajalta – siltä, josta Kalevalan runot, ainakin katkelmat niistä, todella kertovat. Emme tahdo yrittää vuosiluvuissa määritellä, kuinka kauas meidän on siirryttävä taaksepäin: Kalevala laulaa niin monenlaisista ajoista, kuten tulemme näkemään, että voimme puhua sadoista vuosista ja tuhansista ja kymmenistä tuhansista. Meidän on vain siirryttävä niin kauas taaksepäin, että tapaamme ympäristön, joka sielullisesti katsoen enimmäkseen eroaa nykyisestä ihmiskunnasta ja joka samalla on ensimmäinen, missä Kalevalan tietäjäsankarit vaikuttivat. Sillä huolimatta tieteellisten tutkijaimme epäilyksistä Kalevala vie meidät, jos osaamme nähdä ja tuntea sen maagista ilmapiiriä, sangen kauas ”historiantakaisiin” aikoihin, aikoihin, jolloin nykyinen Suomen kansa ei vielä ollut olemassa, mutta jolloin meidän esi-isämme – ja miksemme kutsuisi heitäkin suomalaisiksi? – elivät ja vaikuttivat. Suomen kansan menneisyys ja alkuperä on kätkeytyneenä hämärään muinaisuuteen, mutta okkultisesti katsoen on eräs seikka varma: meidän kalevalainen

henkemme ja kulttuurimme on atlantilaista alkuperää.⁶⁹ Muotonsa ja esitystapansa puolesta Kalevala tietenkin on arjalainen tuote, mutta kun tunkee sen henkeen, niin astuvat näkyviin atlantilaiset kuvat ja vaikutelmat. Ja sen tähden meidän täytyy ymmärtääksemme Kalevalan magiaa oikein, saada jonkinlainen käsitys atlantilaisen ihmisen psyykeestä eli sielusta.

Olemme jo ennen puhuneet tästä ihmiskunnan neljänneestä, atlantilaisesta juurirodusta ja silloin maininneet, että atlantilaiset olivat tunneihmisiä vielä suuremmassa määrässä kuin nykyisen viidennen, arjalaisen juurirodun ihmiset.⁷⁰ Tällainen lyhyt määritelmä on luonnollisesti perin puutteellinen. Saadaksemme edes jonkinlaisen kuvan atlantilaisesta ihmisestä on vertailun vuoksi hyvä ajatella nykyistä eurooppalaista ihmisyyksilöä.

Miten voisimme häntä, nykyajan ihmistä, sielullisesti määrittellä? Tunnetta on kyllä hänen sisin ja salaisin olemuksensa, mutta hän pyrkii enemmän ja enemmän käyttämään järkeään

⁶⁹ Mad. Blavatsky sanoo ”Salaisessa Opissaan”, että kiinalaiset, japanilaiset, mongolilaiset, suomalaiset, turkkilaiset y.m. kuuluvat atlantilaisen juurirodun seitsemänteen (mongolilaiseen) alarotuun. Muutamat tiedemiehet, esim. Yrjö Koskinen väitöskirjassaan ”Tiedot Suomensuvun muinaisuudesta”, arvelevat, että suomensukuiset kansat ovat turanilaista alkuperää ja että niihin kuuluivat vanhat kaldealaiset ja sumeerit muinaisessa Babyloniassa: teosofisen jaon mukaan nämäkin kansat olivat atlantilaisia. Historiallisesti katsoen Kaleva on saattanut olla, kuten Ganander arvelee, jonkun jättiläisen nimenä. Hänellä on ollut tarun mukaan kaksitoista poikaa, joista, kuten ennen olemme huomauttaneet, Kalevalan pääsankarit ovat enimmin tunnetut; kaikkien nimiä ei tiedetäkään. J. R. Aspelin oli epäilemättä oikeassa otaksuessaan, että kun päästään selville kaikkien poikien nimistä ja elämäntöistä, voitetaan uutta valoa Suomen kansan muinaiseen historiaan. Ja ken tietää, missä määrin piispa Daniel Juslenius erehtyi oikein, kun hän uskoi, että Suomi ikivanhaan aikaan oli ollut mahtava valtakunta, jota omat kansalliset kuninkaat hallitsivat? Ne olivat ”Kalevalan” aikoja, nuo vanhat ajat, ja Kalevala ei ollut nykyinen Suomenniemi. Lönnrot myös mainitsee, että kansan tarinassa toiset pitivät Kalevan poikia jättiläisinä, ja tähän sopii verrata sitä perintä- ja salatietaa, että atlantilaiset olivat kasvultaan kookkaampia kuin nykyiset arjalaiset.

⁷⁰ Ks. 10. lukua, ”Lemminkälsvoimat”.

ja sillä itseään hillitsemään ja tekojaan ohjaamaan. Virallisesti hän tunnustaa järjen ylivallan ja suree, ettei se läheskään aina ole vallalla hänen yksityisessä elämässään; samalla hänellä on hämärä aavistus siitä, että järki on paljon muuta kuin itsekkäästi laskeva ja omaa etua katsova neuvokkuus. Hänen päivätajuntansa on olennaisesti ajatustoimintaa; ihminen, joka ei kykene järkeään käyttämään, on päivätajunnassa sairas ja erotetaan mielipuolena muista ihmisistä. Hänen ajatuselämänsä taas perustuu havaintoihin, joita hän aistimillaan tekee. Unitajunta on hänellä hämärä, usein sekava ja järjetön, ja hän tekee jyrkän eron päivä- ja unitajuntansa välillä.

Kuta enemmän hän eurooppalaistuu, sitä itsenäisemmäksi hän pyrkii. Sivistyksen henkinen voima on siinä, että se tekee hänet yksilölliseksi ja persoonalliseksi olennoksi. Hän on oma itsensä, ei ainoastaan ”isänsä poika” tai sen ja sen perheen eli suvun jäsen. Yksilöllinen vapaus on hänen tunnuslauseensa ja yhteiskunnassaan hän tahtoo nähdä mahdollisimman vapaan kilpailun vallitsevan.

Sisimmässään ihminen aina on sama, mutta persoonallisuudessaan hän muuttuu aikojen ja olosuhteiden mukaan. Kuinka poikkeava atlantilainen persoonallisuus itse asiassa oli eurooppalaiseen verrattuna!

Keskinkertainen atlantilainen ei ollut järkensä kehityksessä eikä ajatuksensa käytössä läheskään yhtä pitkällä kuin eurooppalainen; hän ei ollut lainkaan niin itsenäistynyt, ei edes yhtä lailla yksilöitynyt. Hänellä ei ollut ”omaa tahtoa”. Hän kaikessa ajatteli ja kaikkia asioita katseli samoilla silmillä kuin hänen vanhempansa, hänen sukunsa, hänen heimonsa; hän ikään kuin eli heissä, he hänessä – vainajatkin olivat aina läsnä hänen muistissaan. Hän oli melkein pelkää tunnetta ja haavetta. Hän oli enemmän joukkosielun osa kuin eristäytynyt yksilösielu, ja

tämä on vanhojen kansojen vainajainpalvonnan alkujuuri ja psykologinen tausta.

Hänen päivätajuntansakin oli toisella tavalla organisoitu kuin nykyajan ihmisen. Siinä oli ajatusta ja järkeä sangen vähäsen, mutta sen sijaan oli tunne maailmana hänen edessään. Tämä merkitsi, että suuri osa siitä, mitä me nyt kutsumme unitajunnaksi, kuului silloiseen päivätajuntaan. ”Unikuvia” täynnä oli atlantilaisen mieli: toisten tunteet astuivat hänen tajuntaansa kuvina, puhetta ei keskustelussa käytetty samassa määrässä kuin nykyään, ihmisten ja eläinten fyysinen ulkomuoto näkyi hänelle – varsinkin atlantilaisina alkuaikoina – melkein hämähämmin kuin niiden tunteet, luontokin puhui hänelle omaa kieltään, kukat niityllä, kivet maassa, puut metsässä, järvet, vuoret, pilvet, tuulet, ukkonen, aurinko, kuu, tähdet – kaikki heijastivat hänen tajuntaansa määrättyjä tunnelmakuvia, joten ei ole vaikea käsittää, miksi vanhat kansat myös järjestään olivat animisteja. Manismi ja animismi on tuntemillamme vanhoilla kansoilla suoraa perintöä atlantilaisilta muinaisajoilta.

Mutta atlantilaiseen animismiin oli toinenkin syy. Juuri sen kautta, että atlantilaisen päivätajunta osaksi liikkui unimaailmassa, saattoi hän havaita paitsi luonnon tunteita niitä luonnon näkymättömiä olentoja, joita kutsutaan ”haltioiksi”. Nämä ovat osaksi fantastisia ja haihtuvia muotoja, jotka syntyvät elementtien sisäisistä elonvirtauksista kasvikkunnassa, ilmassa, vedessä, tulessa, mutta osaksi myös eläviä olentoja, varsinaisia haltioita eli luonnonhenkiä, jotka elementeissä asuvat ja kuuluvat tykkänään toiseen kehitysjärjestelmään kuin esim. ihmiset ja eläimet. Kun tänä päivänä selvänäköinen salatieteilijä kohtaa tätä elämää ja näitä haltioita näkymättömässä maailmassa, hän hallitsee niitä ilman muuta ajatuksillaan ja tahdollaan. Toinen oli atlantilaisen suhde. Hänen ajatuksensa ei ollut kyllin

kehittynyt, eikä hän niin muodoin osannut tahtoaankaan itsetietoisesti käyttää. Hänen täytyi turvautua tunteeseensa ja sillä tavalla tietämättään herättää tahtoaan. Kuinka tämä kävi päinsä? Loitsujen avulla. Atlantilaisella oli erinomainen muisti. Pienestä pitäen hän oppi ulkoa monenlaisia loitsuja ja ”syntysanoja”. Näitä hän tarpeen vaatiessa käytti jokapäiväisissä hommissaan ja niiden avulla hän keskusteli luonnon ja sen olentojen kanssa, osaksi rukoillen sen apua, osaksi pakottaen sitä manauksillaan ja loitsuillaan.

Kun atlantilainen nukkui, siirtyi hänen tietoisuutensa siihen puoleen tajunnasta, jota olemme kutsuneet sisätajunnaksi, paljon helpommin kuin nykyisen ihmisen. Kun nykyään nukkuja saa nauttia unta, jota eivät mitkään unikuivat häiritse, tuntee hän itsensä herätessään erityisen virkistyneeksi ja vahvistetuksi. Hän on silloin unitajunnasta sukeltanut sisätajuntaansa ja tämä etäisyys päivätajunnan huolista ja lepo oman sielunsa helmassa on tietysti lisännyt sekä ruumiillisia että siveellisiä voimia. Atlantilaiselle tämä oli jokaöinen kokemus, ja siinäkin yksi syy, miksi muinaisajan kansat yleensä olivat terveempiä kuin nykyajan ihmiset. (Kun heitä sairaus kohtasi, parannettiin se usein niin, että potilas vaivutettiin uneen jossain pyhässä paikassa, temppelissä tai muualla: seurustelu sisätajunnan maailmassa paikan hyvän ja puhtaan haltian kanssa teki hänet pian terveeksi. Ja koska sairaudenkin vastineena oli jokin mielikuva tajunnassa, saattoi taas toiste ”lääkäri”, parantaja eli tietäjä, loitsuillaan ja manauksillaan karkottaa mielikuvan ja sen kanssa usein myös taudin.) Atlantilaisen nukkuminen erosi kuitenkin olennaisesti nykyisestä unettomasta unesta. Kun nykyajan ihminen herää unettomasta unestaan, ei hän muista mitään: hän vaikka luulee viettäneensä yön tajuttomassa tilassa. Toisin oli atlantilaisen laita: silloin sisätajuntaan vaipuminen

vastasi nykyistä unitajuntaan siirtymistä ja herätessään siitä atlantilainen toi muistot mukanaan. Hän oli ollut toisessa maailmassa, liikkunut sieluna vainajien ja jumalien valtakunnassa, seurustellut korkeampien olentojen kanssa ja ikään kuin ottanut osaa maailman kosmiseen elämään. Senpä tähden vieläkin luonnonkansojen keskuudessa uskotaan, että sielu ihmisen nukkuessa liitelee vierailuilla mailla. Mutta jos nykyään sillä tavalla tahdotaan säilyttää muisto tietoisuuden siirtymisestä sisätajuntaan, on turvauduttava erityiseen psyykkiseen harjoitukseen ja opittava ”loveen lankeemaan”, johon seikkaan edellä olemme viitanneet.⁷¹

Silmällä pitäen näitä psykofysiologisia eli sielullisruumillisia eroavaisuuksia vanhan atlantilaisen ja nykyisen eurooppalaisen välillä ymmärrämme muitta mutkitta, että eroavaisuus niin ikään on olennainen nykyisen ja silloisen maagisen kasvatusten menetelmän välillä.

Olettakaamme, että tietäjä-ihminen meidän päivinämme tahtoisi kääntää maailman huomion aikain viisauteen, salaisen tiedon olemassaoloon, tietämättömyydestä ja pahasta pelastuksen mahdollisuuteen, ja että hän tahtoisi koota ympärilleen oppilaita, – mitähän keinoa hän silloin käyttäisi?

Ei ole olemassa kuin yksi rehellinen, vilpittön ja totuudenmukainen keino: herättää ihmisten ajatus ja järki toimintaan,

---

⁷¹ Ks. 27. lukua ”Pohjolan nuorempi tytär”. Kirjassaan ”Suomen suvun pakanallinen jumalanpalvelus” J. Krohn kertoo tšeremissien muzhariista eli tietäjästä, noidasta, seuraavaa: ”Myös pitää hänen elämässään olla ankarasti siveellinen. Mutta ennenkaikkea vaaditaan häneltä, että hän on välittömässä yhteydessä jumalain kanssa. Hänen tulee osata ennustaa tulevaisia, saada ilmi varkaita, ottaa selkoa taudeista yön. Ilmestyksensä hän saa joskus valveilla ollessaan, useimmiten kuitenkin unessa. Unen näkeminen ei tapahdu ainoasti yöllä luonnon mukaisesti, myös keinotekoista unen jäljittelemistä harjoitetaan... Uneen vaihtuminen ei tässä ole muuta kuin uusi muoto sen tiedottoman tilan tavoittamisesta, jossa sielun vapautuneena näkyvän ympäristön vaikutuksesta luullaan kohoutuvan yliluonnollisen kokemuksen piiriin.” (S. 105.)

vedota heidän omaan totuuden- ja oikeudentuntoonsa, kehoittaa heitä itseään totuutta etsimään ja näyttää heille sitä tietä, joka totuuteen vie. Tämä kaikki tapahtuu parhaiten puhutun ja kirjoitetun sanan avulla. Nykyajan ihminen on niin arka kaikenlaisen vaikutus- ja arvovallan suhteen, että hän pitää esim. uskonnollisia kirkonmenoja ja muita juhlallisuuksia, jotka keskiajalla kohottivat ihmismieliä hartauteen ja hurskauteen, suorastaan järjen ja vapaan ajatuksen nukutuskeinoina. Ja jos valkoinen maagikko mielisi saada ja kasvattaa oppilaita salaisessa tiedossa ja viisaudessa, täytyisi hänen heti alussa selittää heille ero sokean uskon ja luonnollisen inhimillisen luottamuksen välillä ja näyttää heille, ettei okkultinen itsekasvatus missään suhteessa ole järjenvastainen, vaan että päinvastoin älynkin kehitys on sen oleellisimpia tunnusmerkkejä.

Sanalla sanoen: nykyajan päivätajunnassa on järki tunnustettu hallitsija ja sen puoleen on käännäyttävä maagisessa kasvatustyössä täysikäisten ihmisten piirissä. Vasta järkipäivätajunnan myönnytyksellä voi ihminen hyötyä uskostaan korkeampaan jumalsyntyiseen minäänsä ja todella innostua sitä etsimään ja lähestymään.

Ajatelkaamme nyt tietäjä-ihmistä, joka tuhansia vuosia sitten eli Atlantismaalla. Hänkin tahtoi ihmisiä kasvattaa oikein elämään. Hänkin tahtoi herättää heissä halua Jumalan tuntoon ja totuuden tietoon. Hänenkin tehtävänsä oli koota ympärilleen oppilaita näyttääkseen heille, miten he saattoivat jouduttaa kehitystään ja kohota sen korkeamman minän tuntoon, joka pahasta pelasti. Oliko hän, tuo muinainen tietäjä, samassa asemassa kuin hänen veljensä meidän päivinämme? Saattoiko hän vedota samoihin oppilaittensa kokemuksiin ja ennen kaikkea samaan järkiymmärrykseen?

Ei suinkaan. Hänen asemansa oli aivan toinen. Se reaalin minä, johon hän saattoi vedota, oli sisällöltään perin toisenlainen, se järkipahanen, jota hänen tuli toimintaan herättää, oli perin heikko ja saamaton. Mutta sitä vastoin oli tunnevoima suuri ja mielikuvitus laaja ja herkkä. Kuinka niin ollen olisi voitu sivuuttaa sitä sielullista kykyä, sitä tajunnan puolta, joka tunnustetusti oli etualalla ja kehittynein? Luonnollisesti täytyi tietäjän silloin vedota juuri ihmisten mielikuvitus- ja tunnevoimaan. Ja miten se kävi päinsä?

Menetelmän avulla, jota me tänä päivänä ehkä kutsuisimme suggestioksi – suggestioksi, mutta ei hypnotismiksi. Hypnotismilla ainakin rajoitetummassa, varsinaisessa merkityksessä tarkoitamme toisen tahdon ja tajunnan kahlehtimista, niin että hän kadottaa oman itsetietoisuutensa ja määräämisvallan itsensä yli; hypnotismi on usein keinotekoiseen uneen vaivuttamista. Tätä ei valkoinen atlantilainen tietäjä käyttänyt maagisessa kasvatuksessaan, sillä siitä ei silloin enemmän kuin nytkään olisi ollut mitään hyötyä, ainoastaan vahinkoa. Okkultinen kehitys perustuu itsekasvatukseen eikä se voi alkaa kasvatettavan vangitsemisella. Suggestio, jota muinainen tietäjä käytti, tarkoitti oppilaan vapauttamista siitä joukkosielusta eli joukkosuggestiosta, jonka alainen hän oli. Mutta suggestiota hänen täytyy käyttää herättääkseen oppilaassaan halua vapautukseen ja itsenäisyyteen. Tämä suggestio oli jokapäiväistä tunne-elämää voimakkaampien affektien herättämistä ja jokapäiväistä kokemusta laajempien ja mieltäkiinnostavampien näköalojen avaamista mielikuvitukselle.

Tavallisesti tämä alkoi niin, että tietäjä herätti oppilaassaan rakkautta itseensä. Varhempina aikoina hänen ei tähän tarkoitukseen tarvinnut käyttää mitään suggestiota. Hänen oma läsnäolonsa, hänen rakkautta uhkuva sydämensä herätti itsestään

vastakaikua herkissä ihmisissä. Mutta kieltämättä varsinkin myöhempinä aikoina tietäjä turvautui oman imaginaatioonsa voimaan voittaakseen toisten huomion ja sydämen puolelleen. Ja silloin luonnollisesti oli tarjona, ellei tietäjä ollut kyllin kokenut.

Kaikki tunne saa voimansa ja ilmauksensa ihmisen sukupuolisuudesta, kuten ennen olemme huomauttaneet.⁷² Kun siis rakkaus syttyi oppilaan rinnassa, muodostui suhde hänen ja opettajan välille. Tämä suhde oli välttämätön ja hyvä, kun se pysyi puhtaana ja epäitsekkäänä. Se auttoi oppilasta ulos heimosielun suggestiosta ja sen avulla opettaja kasvatti oppilaassaan itsenäisyyttä ja älyä. Vähitellen oppilas sitten kasvoi vapaaksi opettajankin suggestiosta.

Toista taas oli, jos tietäjä oli kokematon tai itsekäs. Silloin hän lankesi herättämänsä rakkauden persoonallisiin pauloihin ja suhde opettajan ja oppilaan välillä muuttui itsekkääksi, jopa fyysiseksi. Emme liioin saata kieltää sitä tosiseikkaa, että monet, joiden äly ja mielikuvitus oli enemmän kehittynyt, käyttivät näitä voimia suorastaan väärin ja itsekkäisiin tarkoituksiin: saadakseen valtaa heikompien yli. Suurempaa älyä ja viekkautta voidaan tänäkin päivänä käyttää väärin, jollei nyt tunteeseen vetoamalla, niin toisten ymmärrystä ja järkeä luoamalla ja vangitsemalla. Mustan magian tie on aina auki.

Mutta atlantilaisesta magiasta voimme yleisenä määritelmänä sanoa, että se perustui tunne- ja siis sukupuoliivoimaan.

---

⁷² Ks. 10. lukua ”Lemminkäisvoimat”.

ATLANTILAISTA MAGIAA KALEVALASSA

Puhuessamme Kalevalan sisäisestä siveysopista koetimme avata joidenkuiden runojen merkitystä itsekasvatuksen psykologisella avaimella, joka on yleispätevä ja ajasta riippumaton eikä kajoa Kalevalan historialliseen sisältöön. Aivan toinen on tehtävämme nyt. Nyt tulee meidän ymmärtää Kalevalaa okkultishistoriallisena ajan kuvauksena ja lähestyä sen sankareita maan päällä eläneinä ihmistyyppeinä. Sanomme ”ihmistyyppeinä”, sillä kuten jo viidennessä luvussa huomautimme, uskomme, että Kalevalan sankarinimet, Väinämöinen, Lemminkäinen jne. ovat generisiä eli sukunimiä tai siinä mielessä tyyppillisiä, että niitä on annettu monille yksilöille; myös ja varsinaisesti siitä syystä, että käyttämällä atlantilaisen magian avainta emme vielä lähesty sankareitamme maan päällä eläneinä persoonallisuuksina. Minkä tähden? Sen tähden että Kalevalan runollinen ulkoasu ei ole atlantilainen, joten sen atlantilainen sisältö on siitä esille haettava. Kalevalan runot on laulettu arjalaisella ajalla, arjalaisille kuulijoille, ja sen katsantokanta on arjalainen, olkoon se muutamissa osissaan kuinka vanha tahansa.

Käyttämällä siis sitä historiallista avainta, joka avaa meille Kalevalan magian atlantilaista puolta, edellytämme, että Kalevalan pääsankarit Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ja

Louhi ovat atlantilaisia maagikoita, viimeinen niistä edustaen nk. mustaa magiaa.

Väinämöinen, Ilmarinen ja Lemminkäinen ovat valkoisia tietäjiä, jotka etsivät itselleen oppilaita siten edistääkseen ihmiskunnan kehitystä. Heidän oppilaitaan kuvataan nuoriksi neitosiksi, ja sillä tahdotaan osoittaa paitsi sitä, että oppilaiden sielut aina ovat opettajaansa vastaanottavaisessa ja siis ”naisellisessa” suhteessa, myös sitä, että ovat kokemattomia ja hyvälle alttiita ja että kasvatuksessa oli vedottava tunteeseen ja mielikuvitukseen. Ei meidän siis tarvitse ajatella, että opetettavat aina olisivat olleet naisia yhtä vähän kuin sitä, että opettajat aina olisivat olleet miehiä. Niitä on kuvattu miehiksi sen tähden että opettaja on antajan asemassa.

Lemminkäinen on tyypillinen atlantilainen maagikko. Kun häntä tältä kannalta oikein käsitämme, nousee hän eteemme suurena, voimakkaana ja rakastettavana. Hän on tietorikas, hän on tunteissaan voittamaton, hän on väsymätön auttaja. Hänen lukemattomat lemmenseikkailunsa kuvaavat niitä lukemattomia kertoja, jolloin hän rakkaudellaan ihmissieluja auttoi. Sillä hän oli suuri rakastaja ja luotti rajattomasti persoonalliseen lumousvoimaansa:

”Jos en ole koiltani korea,
Su’ultani aivan suuri,
Mie valitsen varrellani,
Otan muilla muo’oillani.”

Hän vetosi aina tunteihin ja herätti toisten tunteita yksin oman tunteensa voimalla. Korkeintaan hän antoi huhun kertoa omasta vastustamattomuudestaan, itse hän ei muulla tavalla mielikuvitukseen vedonnut. Hän olikin varmuudessaan ja uskossaan itseensä väkivaltaisen voimakas. Ken häntä miellytti, ketä hän kasvattaa tahtoi, sen ei käynyt vastustaminen. ”Saaren” (Poseidonin) Kyllikki oli päättänyt seisoa lujana, mutta

kun Lemminkäinen tuli ja vasten Kyllikin tahtoa avasi hänelle palavan sydämensä, oli Kyllikin valta murrettu ja hän oli onnellinen antautuessaan Lemminkäisen johdatettavaksi.

Hän kulki tietänsä suoruudessaan ja rehellisyydessään kuin pyörremyrsky. Vasta lopussa hän oppi huomaamaan, ettei hänen persoonallinen lumousvoimansa riittänyt. Kun hän ei Saarenkaan väestöstä tavannut ihmissieluja, joita hän olisi saanut opettaa niin kauan ja niin pitkälle kuin olisi voinut ja tahtonut, päätti hän lähteä Pohjolaan, jossa kuului asuvan ylpeä ja kaunis, salaisiin taitoihin perehtynyt kansa. Sinne tultuaan hän heti oivalsi, että oli vedottava mielikuvitukseen eikä yksin tunteisiin. Hän lauloi ja loitsi sellaisella hehkulla, että parhaimmat laulajat siellä tunsivat itsensä huonoiksi ja mitättömiksi: heidän runo- ja taikasuonensa ehtyi ja heidän mielikuviuksensa taipui voimattomana toisen tahtoon:

Tulta iski turkin helmat,
Valoi silmät valkeata
Lemminkäisen laulaessa,
Laulaessa, lausiessa,
Lauloi laulajat parahat
Pahimmiksi laulajiksi,
Kivet suuhun syrjin syösti,
Paaet lappehin lateli
Parahille laulajille,
Taitavimmille runoille.
Niin lauloi mokomat miehet
Minkä minne, kunka kunne:
Ahoille vesattomille,
Maille kyntämättömille,
Lampihin kalattomihin,
Aivan ahvenettomihin,
Rutjan koskehen kovahan,
Palavahan pyörtehesen,
Virran alle vaahtipäiksi,
Kosken keskelle kiviksi,
Tulena palelemahan,
Säkehinä säykkymähän.

Ja kun yksi kuulijoista – märkähattu karjanpaimen – jäi koskemattomaksi, kun ei Lemminkäisen laulu häneen vaikuttanut ja kun hän ihmeissään, ehkä imartelua odottaen, kysyi syytä, miksei loitsu häneen tepsinyt, vastasi Lemminkäinen rehellisessä suoruudessaan: ”Sinä olet itse niin huono ihminen, sinussa ei ole mielikuvituksen pyhää tulta ollenkaan, sen tähden ei minunkaan jumalallinen lauluni sinuun vaikuttanut.” Tuo oli toisten kuullessa häväistys, jonka paimen päätti kostaa.

Mutta kun Lemminkäinen voimannäytteensä jälkeen tahdoti oppilaita itselleen, sai hän Louhelta vastaukseksi, ettei tässä hätää ole. Vielä hänen tuli antaa monta näytettä tietäjämäisyydestään, ennen kuin suostuttaisiin häneen uskomaan. Ansiotöissä Lemminkäinen näyttääkin, että hän monenlaisen taikatoimeen pystyy, mutta viimeistä suorittaessaan hän kaatuukin tunnottomana maahan – Pohjan paimenen mustat voimat olivatkin ylivoimaiset, Lemminkäinen ei osannut suojata itseään hänen noidannuoliltaan. Ja kun Lemminkäinen myöhemmin tekee toisen matkansa Pohjolaan, ei hänen silloinkaan onnistu saamaan jalansijaa Pohjolan kylmäverisen väen keskuudessa.

Väinämöinen taas atlantilaiseksi tietäjäksi käsitettynä on toisentyypinen kuin Lemminkäinen. Hän on viisaampi ja kokeneempi, mutta ei rakasta ihmisiä samalla tulisella intohimolla kuin Lemminkäinen. Hän ei vetoakaan suoranaisesti tunteisiin herättäessään ihmisten mielenkiinnon. Hän antaa viisautensa maineen panna liikkeelle heidän mielikuvituksensa ja persoonallisesti läsnäollessaan hän hurmaa heitä soitollaan ja laulullaan. Hänen menetelmänsä pohjasävel on toinen kuin Lemminkäisen eikä se atlantilaisella silmällä katsoen ole yksilöllisesti yhtä tehokas. Hän ei onnistukaan saamaan oppilaita tavallisista ihmisistä, ainoastaan sellaiset tietäjät kuin Ilmarinen ja Lemminkäinen kelpaavat hänen johdettavikseen.

Hän on kuitenkin niin kuuluisa, että kun hän Pohjolaan joutuu, otetaan hänet siellä mitä kunnioittavimmin vastaan, hoidetaan, kestitään ja pyydetään jäämään. Mutta Väinämöinen ikävöi omille maille, hän ei luota Pohjolan väkeen. Koh-ta selviääkin, että pohjolaiset ovat itsestä ”salajoukkoa”, sillä Louhi kysyy Väinämöiseltä:

”Niin mitä minulle annat,
Kun saatan omille maille,
Oman peltosi perille,
Kotisaunan saapuville?”

Ja kun Väinämöinen tarjoo hänelle kypärin kultia, vastaa Pohjolan emäntä, että kullat ovat lasten kukkasia, mutta kysyy samalla, osaako viisas Väinämöinen takoa sammon; jos sen ta-
koo,

”...Niin annan tytön sinulle,
Panen neien palkastasi,
Saatan sun omille maille...”

Väinämöinen lupaa silloin, koska hän ei itse osaa sampoa takoa, lähettää seppo Ilmarisen sekä sampoa takomaan että ”neitosta lepyttelemään”.

Mutta kotimatalla hän näkee Pohjan immen, ihastuu sii-
hen ja pyytää häntä itseään seuraamaan. Pohjolassa oli siten ai-
nakin joku, joka Väinämöisen silmissä kelpasi kasvatettavaksi
ja jonka hän olisi oppilaakseen ottanut. Pohjan impi ei kuiten-
kaan muutta mutkitta suostunut, vaan tahtoi ensin nähdä, oliko
Väinämöinen todella loitsutaitoinen tietäjä. Hän antaa Väinä-
möisen halkaista jouhen kärjettömällä veitsellä, vetää munan
solmuun, kiskoa tuohta kivistä ja särkeä jäästä aidaksia ”ilman
palan pakkumatta”; mutta kun Väinämöisen lopulta pitäisi
veistää vene immen kehrävarren muruista ja työntää se vesil-
le ”ilman kouran koskematta”, silloin hän ei heti onnistukaan,

vaan joutuu monenlaisen kohtalon uhriksi. Ja kun vihdoin vene on Väinämöisellä tehtynä ja hän saapuu sillä Pohjan immen luo, on tämä jo lupautunut toiselle tietäjälle, Ilmariselle. Väinämöinen tyytyy viisaana kohtaloonsa, sillä olihan hän itse toimittanut Ilmarisen Pohjolaan ja oli siis itse syypää siihen, että Pohjolan kansa ihastui Ilmariseen ja mieluummin otti hänet opettajakseen.

Ilmarinen on kaikista vähimmin atlantilaismallinen tietäjä. Jos häntä kuvittelisimme oppilaita etsimässä, ei hän tunteisiin vetoaisi ollenkaan; tuskin hän persoonallisella läsnäolollaan-kaan vaikuttaisi mielikuvitukseen. Ainoa tapa, millä hän herättäisi mielenkiintoa, olisi, että hän antaisi töittensä ja tekojensa puhua puolestaan. Mutta Kalevala ei kerrokaan hänestä, että hän rakkaudesta ihmisiin etsisi oppilaita. Vasta kun hän Väinämöisen toimesta joutuu Pohjolaan, herää hänen sydämessään halu lähemmin liittyä Pohjan kansaan; mutta kun ne, joita hän oppilaikseen haluaisi, tekevät esteitä, palaa hän murheellisena omille mailleen.

Hän on kuitenkin takonut sammon pohjolaisille, so. opettanut heille paljon sellaista, jota eivät tienneet eivätkä tainneet, ja kohtalo ohjaa lopulta niin, että Ilmarinen saapi heidän joukostaan oppilaikseen ne, jotka hän oli valinnut.

Louhi, Pohjolan emäntä, sanoimme, on mustan magian edustaja. Se näkyy siitä, että hän tavoittelee tietoa ja valtaa. Rakkaudesta ei hänen yhteydessään ole puhuttakaan. Lemminkäisen hän arvostelee mitättömäksi. Kun hän Väinämöistä vävykseen toivoo, ajattelee hän salaa kaikkea sitä mahtia ja viisautta, jota hän Väinämöiseltä voisi urkkia. Ja vaikka Väinämöinen on liian viisas ryhtyäkseen itse Louhea opettamaan (sampon takomaan), on hän kuitenkin joutunut siinä määrin Louhen pauloihin, että hänen täytyy luvata toimittaa

Ilmarinen Pohjolaan. Ilmarisen Louhi helposti taiputtaakin mieltänsä myöten. Ilmarinen on liian vilpitiön aavistaakseen pahaa, ja hän opettaa Louhelle kaikki salaiset taitonsa. Hän kyllä vihdoon saa oman palkkansa, mutta huomaa liian myöhään, että oli taitonsa opettanut väelle, joka ei sitä oikein käyttänyt, vaan yksinomaan ajatteli omaa valtaansa ja hyvinvointiaan. Lopulta kohtalo riistääkin Ilmariselta kaiken, mitä hänelle on arvokasta, jotta hän ymmärtäisi velvollisuudekseen taistella takaisin Pohjolasta sitä tietoa ja sitä valtaa, jota hän sinne oli tuhlannut. Kalevala leimaa täten Pohjolan mustan noituuden tyyssijaksi.

Moni meikäläinen lukija sanoisi ehkä, että Lemminkäinen hänen mielestään on paljon ”mustempi”. Onhan hänen menetelmänsä herättää persoonallista ihastusta itseensä miltei ”inhottava”. Ja kuvaahan Kalevalakin häntä pienellä ivalla; lukeehan se hänelle viaksi, että hän ”ain’ oli naisissa eläjä”.

Niinpä niinkin. Sellaiselta asia näyttää arjalaisen silmällä katsottuna; ja mikä paremmin todistaa, että Kalevalakin on, kuten jo sanoimme, arjalaiselta näkökannalta kyhätty? Mutta ”ajat muuttuvat ja me niiden mukana”. Mikä tänään näyttää mustalta, saattoi eilen olla valkoista, ja päinvastoin. Siitä näemme, ettei koiraa ole karvoihin katsottava, vaan karvain juureen!

Mutta vielä lähemmäksi Kalevalan sankareita meidän täytyy tunkeutua.

AIKOJEN VAIHTEESSA

Edellisessä luvussa loimme yleissilmäyksen Kalevalan pääsankarien elämään atlantilaisen magian kannalla, mutta tällä emme suinkaan tyhjentäneet Kalevalan okkultishistoriallista sisältöä edes magian kannalta. Kalevala näet on sepitetty arjalaisella ajalla eikä puhu yksinomaan atlantilaisista muistoista. Kun tarkemmin syvennymme Kalevalan sisältöön maagiselta kannalta, teemme sen huomion, että Kalevala selvästi puhuu ainakin kolmesta aikakaudesta: atlantilaisesta, arjalaisesta ja niiden välisestä murrosajasta. Ja jos esim. ajattelemme, että Suomen kansan esi-isät ammoisia aikoja sitten asuttuaan atlantilaisena heimona Keski-Aasian ylängöillä⁷³ alkoivat vaeltaa Eurooppaan ja jäivät asumaan Keski-, Etelä- ja Itä-Eurooppaan ja sieltä vasta pitkiä aikoja myöhemmin siirtyivät pohjoiseen päin, ei meidän ole vaikea käsittää, että he arjalaistuivat

---

⁷³ Kuuluisa historioitsijamme Yrjö Koskinen sanoo: ”Mutta ainakin on muistaminen, että nimi Suomi, Same ei kuulu yksistensä nykyiseen Suomen-kansaan, vaan mahdollisesti ennen muinoin on ulottunut yli koko Suomensuvun. Jos nyt tahdomme yhteen lauseeseen sulkea, mitä edellisessä on selitetty, niin yksi suuri teko-asia on historian omaksi valloitettu: Turanilaisten muinainen valta Sindin ja Eufratin välisellä alalla. Että Turanilaiset tässä ovat Suomensukua, on arvelu, jota kaikki todennäköisyys kannattaa; siihen yleiset kielitieteelliset kohdat viittaavat, sille puolen myös nuolenpäättutkimukset kallistuvat... Mutta miten lopullinen tuomio langenneekin, on silminnähtävää, että Suomen säännöllinen kieli ja Suomen muinais-runosto, jotka molemmat näyttävät seisovan jonkun iki-vanhan viljelyksen pohjalla, tulevat paljon painamaan tutkimuksen vaa’assa.” Tiedot Suomensuvun muinaisuudesta. Helsingissä 1862. S. 18, 19.

Euroopassa ja ehkä ennenkin ja että Kalevala säilyttää muistoja erilaisilta aikakausilta.⁷⁴

Varsinaisena jäännöksenä ja muistomerkkinä atlantilaiselta ajalta on silloin kuvaus Lemminkäisestä. Tämä Kalevalan sankari on, kuten jo edellä sanoimme, tyypillinen atlantilainen maagikko, ja Kyllikki edustaa sitä Saaren kansaa, jonka keskuudessa hän parhaiten viihtyi ja menestyi. Olemme hänestä jo kylliksi puhuneet ja huomautamme tässä vain parista piirteestä, jotka nekin ovat aitoja atlantilaisia. Lemminkäisellä on syvä rakkaus ja luottamus äitiinsä ja hänen tottelemattomuutensa osoittaa vain, että hän tietäjänä oli enemmän itsenäistynyt kuin tavallinen atlantilainen; voi täydellä syyllä sanoa, ettei hän ketään rakastanut niin paljon kuin äitiään. Luonnossa liikkueensa, vaaroja kohdatessaan hän aina turvautuu loitsuihin; harjansa, jonka hän jättää kotiin ennusmerkiksi, on hän täyttänyt omalla magnetismillaan ja loitsuilla liittänyt itseensä, niin että se näyttää verta vuotavan äidin ja Kyllikin silmissä, kun Lemminkäiselle pahasti käy. Sotaisa hän myös on ja vetää miekkansa tupestaan, milloin eivät loitsut eläviin olentoihin, olletikin ihmisiin tepsii.

---

⁷⁴ Tutkimuksessaan ”Haf va Lappar och Finnair på sk il da ti der invandrat tili Norden?”, lausuu Joh. Ad. Lindström loppupäätelmänä seuraavaa: ”Tämän tutkimuksen loppupäätökseksi jääpi siis, että suomalaiset ovat olleet Euroopan vanhimpana kansana, ja että he aavistamattomista ajoista lähtien ovat pitäneet hallussaan sen maita.” Ks. Suomi, 1859, loc. cit. s. 40. Näkyy että vanhemmat historioitsijat olivat rohkeampia johtopäätöksissään kuin nykyiset. Biippiukohan tämä yksinomaan ”tietojen vähennydestä”? Aivan niin kuin Webtenhovi-Aspa meidän päivinämme arveli tohtori K. Meijer, että osa Euroopan turanlaisesta alkuväestöstä oli tullut Afrikasta. Vrt. Koskisen edellä mainittua väitöskirjaa, s. 31. Tiedemiesten nykyinen kanta Skandinavian suhteen näkyy olevan, että varhemman kivikauden (noin 10 000 vuotta sitten) ihmiset olivat lappalaisia, mutta jo myöhemmän kivikauden (noin 6 000 vuotta sitten) väestön germaanilaista alkuperää. Vrt. C. Grimberg, ”Svenska folkets underbara öden, I”, Stockholm 1913. S. 20. Että nämä myöhemmät ihmiset olivat pitkäkalloisia, ei kuitenkaan mielestämme ehdottomasti todista niiden olleen germaanilaisia, sillä ovathan suomalaisetkin, ainakin karjalaiset ja kainuulaiset, pitkäkalloisia.

Ilmarinen kuuluu taas kokonaan arjalaiseen aikaan, ja Pohjan neiti edustaa niitä ihmissieluja, joiden kanssa hän parhaiten luonnistui. Ilmarisenkin älyperäistä ja pinnalta kylmähköä luonnetta olemme edellä kuvanneet, joten tyydymme tässä viittaamaan pariin seikkaan, jotka puolestaan osoittavat, ettei Ilmarisen veressä ollut paljon atlantilaista jälkeä. Hän ei milloinkaan turvaudu loitsuihin, vaan aina töihin ja tekoihin. Hän on takoja iänikuinen. Milloin hän rukouksen tai toivomuksen lausuu, ovat ne lyhyitä ja ytimekkäitä eivätkä lainkaan loitsuntapaisia, vaan sellaisia kuin meikäläisenkin rinnasta nousee. Esim. Pohjolan matkalle lähtiessään ja rekeen istuessaan hän rukoilee:

”Laske ukko uutta lunta,
Visko hienoa vitiä,
Lunta korjan liukutella,
Vitiä veen vilata!”

ja lisää vielä toivomuksen:

”Lähe nyt onni ohjilleni,
Jumala rekoseheni,
Onni ei taita ohjaksia,
Jumala ei riko rekeä!”

Ansiotöitä suorittaessaan kerrotaan hänen käyttäneen muuatta loitsua, nimittäin käärmeen poistantosanoja, mutta se voi historiallisesti katsoen olla metakronismi, ja tulensyntyruno, jossa Ilmarinen lukee tulenpolttaman sanat, on niin selvästi mytologinen sisällöltään, ettei historiallisesti tarvitse sitä ottaa lukuun. Ilmarisella ei ole hypnoottista eikä suggestiivista kykyä.

Toinen arjalainen piirre hänen luonteessaan on helposti syytyvä epäily ja ajatuksen aavistus asian oikeasta laadusta sekä luottamus ”viiteen aistiin” (samat piirteet huomataan hänen

sisaressaan Annikissakin). Tämä tulee näkyviin heti ensimmäisellä kerralla, kun Ilmarinen Kalevalassa esiintyy. Väinämöinen on palannut onnettomalta Pohjolan matkaltaan, alla päin, pahoilla mielin siitä, että oli luvannut Ilmarisen ”oman päänsä päästimeksi”. Kun hän on kertonut Pohjan ihanasta immestä ja yllyttää Ilmarista Pohjolaan lähtemään, huudahtaa tämä, aavistaen asian oikean laadun:

”Ohoh vanha Väinämöinen,
Joko sie minun lupasit
Pimeähän Pohjolahan
Oman pääsi päästimeksi,
Itsesi lunastimeksi!...”

Ja kun Väinämöinen kertoo toisesta kummasta, kuusesta, jonka latvassa kuuhut kumotti, inttää Ilmarinen:

”En usko toeksi tuota,
Kun en käyne katsomahan,
Nähne näillä silmilläni.”

Väinämöinen saakin käyttää suurta maagista taitoansa, johon kuuluu kyky siirtää fyysisiä esineitä paikasta toiseen, ennen kuin Ilmarinen Pohjolaan joutuu.

Kolmas arjalainen todistuskappale Ilmarisen suhteen on sammon taonta. Vaikka sampo on täydellinen taikakalu, ei sitä loitsuilla käy luominen. Väinämöinen esim. veistää veneen sanan voimalla, mutta sampo hän ei ota tehdäkseen. Tämä todistaa, että sampo on jotakin uutta ja kuulumatonta, jota ei tuntee ja mielikuvituksen voimalla yksin voi aikaansaada, vaan jonka laatimiseen ennen kaikkea tarvitaan nerokkuutta, järkeä ja ajatusta. Sampo voi täten hyvin kuvata korkeampaa tieteellistä sivistystä ja sen saavutuksia, jotka perustuvat älyn toimintaan, ynnä sitä monimutkaista aineellista kulttuuria, joka on viidennen rodun tunnusmerkki; vieläpä ”kirjokansi”

sampo voi hyvällä syyllä kuvata kirjaa eli kirjantapaista, johon Ilmarisen alkuperäinen ilmoitus ja opetus oli salamerkeillä muistiin pantu.⁷⁵ Eikä ole ihmeteltävää, että Louhi tahtoi sitä säilyttää kalliimpana aarteenaan. Mutta sammon takoja Ilmarinen on silloin samalla astunut arjalaisen rotumme kasvattajien ja hyväntekijäin joukkoon Suomen kansan edustajana.

Entä Väinämöinen? Hän on yhtä kaukana Lemminkäisestä kuin Ilmarisestakin. Hän on atlantilainen maagikko eikä sitä ole. Hän on älyssään kehittynyt kuin arjalainen eikä ole viidennen juurirodun lapsia. Hän on viisain kaikista, viisaampi valkoista Ilmarista, viisaampi Lemminkäistä, viisaampi mustaa Louhea. Ja kuitenkin hän on traaginen henkilö, sillä hän on persoonallisuudessaan murrosajan lapsi eikä eheästi vanhan eikä uuden oma. Tämä näkyy hänen suhteestaan Ainoon, Kalevalan naisista ainoaan, jonka Väinämöisen rinnalle voi asettaa sekä sielun salaisen suuruuden että sen traagisten ristiriitosten nojalla.

Hänen mahtavaan persoonallisuuteensa ja Ainon kohtaloon syventyminen on tutkijalle mitä kiitollisin aihe. Koettaakamme siis Väinämöistä ymmärtää elävänä ja viisaana, mutta kärsivänä ihmisyksilönä!

---

⁷⁵ Tähän sopii verrata norjalaisen Friesln sangen etevästi perusteltua väitettä, että Sampo oli lappalainen noitarumpu, erityisesti kallisarvoinen ja kuuluisa.

VÄINÄMÖINEN JA AINO

Väinämöinen oli vanha, vanha viisaudessaan ja vanha iältään, mutta ei vanha sielultaan eikä mieleltään. Hänellä oli pitkä elämäntaival takanaan ja kun hän loi silmäyksen sinnepäin, nousi hänen muistiinsa monta kaunista tekoa kansansa hyväksi. Olihan hän erehtynytkin – ken ei sitä ollut? – mutta tunnollisesti hän oli koettanut sitä elämäntyötä suorittaa, mikä hänen osakseen oli langennut. Kuinka monta ihmissielua hän oli kasvattanut! Vanhemmat olivat hänelle lapsiaan uskoneet. Soitolla ja laululla, satuja kertomalla ja ihmeitä tekemällä oli hän kiinnittänyt itseensä heidän nuoret sielunsa ja siten auttanut heitä ulos heimo- ja sukuveren kahleista. Perisyynnistä oli hän heidät puhtaiksi pessyt ja herättänyt heissä minuutensa tunnon, opettanut heille ajatuksen alkeita ja ohjannut heidän hapuilevia askeleitaan itsenäisyyden ja tiedon tiellä. Paljon hänellä olikin kansassaan entisiä kiitollisia oppilaita, tervetullut hän oli aina tuhansissa kodeissa, kuuluisa hän oli ja maineikas yli maiden ja merien...

Ja kuitenkin hänen sydämensä oli tyhjä. Sillä hän, vanha, viisas ja kuuluisa Väinämöinen, oli sittenkin yksinäinen ja hyljätty.

Muinaiset viisaat aina ottivat jonkun oppilaistaan läheiseksi ystäväkseen ja omaisekseen. Menivät nuorena jo naimisiin, ettei vanhana olisi katumisen varaa. Olisihan hänelläkin,

Väinämöisellä, ollut nuorempana tilaisuus liittää itsensä toiseen ihmiseen katkeamattomilla siteillä. Monen äidin hän muisti ja monen isän, jotka sydämeästään olisivat suoneet, että hän olisi vienyt heidän tyttärensä kainaloiseksi kanakseen. Ja monen tytön hän muisti ja monen neidin, siveän ja kauniin, joka varmaan olisi onnesta punastunut, jos hän kosijana olisi sitä lähestynyt. Mutta hän oli itse aina jäänyt kylmäksi – ei sykähtänyt hänen sydämensä koskaan niin rajusti, että hän olisi uskonut aikansa tulleen – eikä hän sellaisissa asioissa osannut noudattaa toisten neuvoja.

Ja niin vierivät vuodet ja Väinämöinen vanheni. Ja yhä hän yksin eleli.

Silloin kohtalo toi hänen tielleen Joukahaisen. Kun hän loit-sutaidollaan oli nuoren yltiöpään masentanut ja tämä lunnaiksi lupasi sisarensa, nuoren Ainon, silloin Väinämöisen sydän oudosti vavahteli. Mistä tämä ilo äkkiä siihen syöksyi? Oliko se enne? Saisiko hän nyt ystävän vanhojen päivien varaksi? Kohtaisiko hän nyt sielun, johon hän osaisi ihastua, oppilaan, jolle hän saisi kaikkensa antaa?... Kuinka hyvä hän silloin olisi, kuinka hellä ja hienotunteinen. Kädestä pitäen kuin paras ystävä hän sitä sielua kuljettaisi tiedon tarhoissa, näkyjen ja aavistusten pitkillä pihilla. Sävelet hän houkuttelisi soimaan sen tunteiden kultaisista kielistä ja sävelet sanoiksi pukeutumaan. Ja kun hän opettaisi sitä taivaan kaarelle nousemaan ja ilman vempelleelle istumaan ja itse sisäisessä loistossaan astuisi tervehtien vastaan, mikä silloin heidän sydämiään erottaisi?

Vaka vanha Väinämöinen, tietäjä iänikuinen heittäytyi haaveiluihin. Se ennusti jotain...

Se ennusti suurta surua. Sillä kohta sen perästä Väinämöinen tapasi tytön metsässä vastaksia taittamasta. Iloisena ja luottavaisena hän lähestyi Ainoa, joka oli ylen soman näköinen helyillä koristetussa puvussaan, ja sanoi leikillisesti:

”Eläpä muille, neiti nuori,
Kun minulle, neiti nuori,
Kanna kaulan helmilöitä,
Rinnan ristiä rakenna,
Pane päätä palmikolle,
Sio silkillä hivusta!”

Silloin nuori tyttö ensin punastui korvia myöten ja loi katseensa maahan. Mutta puna putosi ja posket kalpenivat ja katse nousi maasta ylös. Se kohtasi vanhuksen hellää ja hyväntahtoista katsetta ja oli kuin tyttö olisi hetken epäröinyt, kuin hän olisi hetkeksi tuntenut noiden silmien selittämätöntä lämpöä ja voimaa. Mutta äkkiä hän riuhtaisi itsensä irti epäyksestään ja huudahti:

”En sinulle, enkä muille
Kanna rinnan ristilöitä,
Päätä silkillä sitaise,
Huoli en haahan haljakoista,
Vehnän viploista valita,
Asun karioissa sovissa,
Kasvan leivän kannikoissa
Tykönä hyvän isoni,
Kanssa armahan emoni.”

Itkuun purskahtaen hän riisti koristeet päältään, helmet ja sormukset ja nauhat ja helyt, ja viskasi ne maahan. Ja ennen kuin Väinämöinen ehti hämmästyksestään toipua, oli tyttö juossut tiehensä.

Miettiväisenä, syviin ajatuksiin vaipuneena Väinämöinen palasi kotiinsa. Hän ei saanut nuoren Ainon katsetta silmistään karkotetuksi, sillä hän ei päässyt täysin selville kaikista sen vivahduksista. Siinä oli pelkoa ja pyyntöä, nuhdetta, vihaa, katkeruutta, mutta siinä oli vielä muutakin... Tytön tunteet välkehtivät hänen silmissään, mutta niissä oli takana jotain salaperäistä, jota hän ei ymmärtänyt... Eikä hän muuten ymmärtänyt

tytön käytöstä ollenkaan. Oliko hän millään tavalla Ainoa lounaan, oliko hän mitään väärää tehnyt? Eikö Aino ollut hänen omansa? Eikö Joukahainen oman henkensä lunnaiksi luvannut hänelle sisartaan? Eikö tässä noudatettu oikeutta ja kohtuutta, isiltä perittyjä pyhiä tapoja?... Mutta tytön silmät ja hänen välkehtivät tunteensa! Ei hän koskaan ollut sellaista katsetta kohdannut. Miksi tyttö häntä pelkäsi, nuhteli, vihasi? Olisiko hän jo...?

Ja Väinämöinen seisahtui äkkiä kuin salaman iskusta, niin outo oli ajatus, joka hänen mieleensä juolahti. Jos tyttö ei ollutkaan enää kiinni perheessään ja heimossaan, jos sielun langat jo oli katkaistu! Jos hän jo oli ihminen, ajatteleva, itsenäistytävä!... Mutta kuinka tämä olisi mahdollista? Ei kukaan tietäjä ollut tyttöä kasvattanut, missä hän siis olisi ajattelemaan oppinut? Vai joko ihmiset alkoivat syntyä itsenäisiksi? Oliko uusi aika tulossa?... Jos niin oli, silloin lapset eivät enää olisi vanhempainsa, eivät perheensä, eivät heimonsa omaisuutta – silloin he itse hallitsisivat itseään... Ah, jos niin oli, silloin hän Ainonkin ymmärsi. Silloin oli ihmisyyttä hänessä loukattu, ja silloin ei ollut muu edessä kuin työstä luopuminen...

Syvä huokaus pääsi vanhuksen rinnasta. Hyvästi haaveeni, hyvästi utuiset unelmani...

Mutta äkkiä sääli täytti hänen sydämensä, kun hän luuli ymmärtävänsä Ainon tuskan. Tyttö parka, jonka hänen veljensä vihamiehelleen möi ja jonka omaa mieltä ei kaupassa kysyty. Kuinka voi hän muuta kuin pelätä ja vihata minua?

Kyynel silmässä, sääli ja suru sydämessä Väinämöinen istahti kivelle. Ja taas hän kysyi itseltään, kuinka tämä kaikki oli mahdollista, kuinka tyttö jo syntymästään saattoi omata tietäjän sielun. Eiväthän ihmiset vielä olleet muuttuneet. Eihän uutta rotua vielä ollut maailmassa. Sen kyllä tuleman piti, mutta vasta aikojen perästä...

Silloin hänen silmänsä aukenivat ja hän näki elämän ja kuoleman esiripun taa. Hän näki tyttölapsen, joka kävi koulua tietäjän luona. Tietäjä kasvatti hänestä ajattelevan ja itsenäisesti tuntevan ihmisen, ja nuoren sielunsa koko voimalla tyttö kiintyi opettajaansa. Mutta kuolo tuli ja tempasi tytön pois, juuri kun hänen kiitollinen sydämensä oli tulvillaan halua vastapalveluksella palkita rakasta opettajaa. Mutta tyttölapsen sydämele ei kuolema mitään mahtanut. Se jatkoi haaveitaan tuonelassa, se unelmoi ja rakenteli tuulentupiaan. Ja kun sen hetki löi, se syntyi jälleen maan päälle – ja syntyi Ainona... Ja tuossa tietäjässä Väinämöinen jo oli tuntenut itsensä.

Nyt oli arvotus ratkaistu. Nyt oli selvä, että Aino oli tietäjäsielu jo syntyissään, ja miksi hän sitä oli, nyt oli luonnollista, että hänen kohtalonsa häntä katkeroitti. Ei sellaisia sieluja saanut kohdella kuin tavallisia ihmisiä, he katselivat asioita jo toiselta kannalta. Tietysti tyttö häntä vihasi, sillä eihän se muistanut eikä tiennyt, kuka Väinämöinen oli. Eikä se omaa menneisyyttäkään muistanut. Nyt oli ensi tilassa annettava sana tytölle ja hänen vanhemmilleen ja päästettävä Joukahainen lupauksestaan – Ainon takia...

Hyvän päätöksen nyt tein, ajatteli Väinämöinen, mutta onnelliseksi hän ei tuntenut itseänsä. Sillä Ainon katseessa oli ollut jotakin salaperäistä, jonka perille hän ei vielä kukaan ollut päässyt...

Vaan sekin selveni aikoinaan. Ja selveni suuremman surun ohella...

Mitä kummia nyt kuuluu, mitä viestejä tuodaan? Joukahaisen nuori sisar on hukuttanut itseään, Ainotyttö on aalloista etsinyt viihdytystä oudolle surulleen!

Väinämöinen ei ollut uskoa korviaan ensin, mutta kun kaamea totuus vihdoin hiipi hänen tajuunsa, oli hän, vanha, vakaa tietäjä iänikuinen, murheesta menehtyä.

Itki illat, itki aamut,
Yöhyet enemmän itki,
Kun oli kaunis kaatununna,
Neitonen nukahtanunna,
Mennyt lietohon merehen,
Alle aaltojen syvien.⁷⁶

Ja minun tähteni, huokaili Väinämöinen, minun mielettö-
myyteni, tyhmyyteni ja ymmärtämättömyyteni tähden:

”Ohoh hullu hulluuttani,
Vähämieli miehuuttani,
Olipa minulla mieltä,
Ajatusta annettuna,
Syäntä suurta survottuna,
Oli ennen aikoinansa,
Vaanpa nyt tätä nykyä,
Tällä inhalla iällä,
Puuttuvalla polveksella
Kaikki on mieli melkeässä,
Ajatukset arvoisessa,
Kaikki toimi toisialla!”

Sillä nyt hän Ainoa ymmärsi! Kuolema oli selvittänyt sen,
mikä oli salaperäistä tytön katseessa: Aino oli tuntenut hänet,
tiennyt, kuka hän oli, rakastanut häntä.

”Kuta vuotin kuun ikäni,
Kuta puolen polveani
Ikuseksi ystäväksi,
Polviseksi puolisoiksi,
Se osasi onkeheni,
Vierähti venoseheni,
Minä en tuntenut piteä,
En kotihin korjaella,
Laskin jälle lainehisin,
Alle aaltojen syvien!”

---

⁷⁶ Viimeksi ja edellä toistetut sanat ovat otetut ”Vellamon neidin onginnasta”,
mutta kuuluvat sisältönsä puolesta Ainoepisodiin.

Niin, hän ei osannut ystäväänsä pitää, sillä hän ei itse osannut rakastaa. Hän ei ollut ennen ymmärtänyt sitä rakkauden syvyyttä, joka nyt kuoleman kautta hänelle selvisi. Lapsi sen hänelle opetti. Hän, vanha ja viisas, ei ollut ymmärtänyt uuden rakkauden salaisuutta, sen rakkauden, joka liitti kaksi vapaata, itsenäistä ihmissielua toisiinsa. Niin kauas hänen tietäjäkatseensa ei ollut tulevaisuuteen tunkenut. Mutta kun se rakkaus itse tuli, se otti asuntonsa nuoren naisen sydämeen, lapsen puhtaaseen mieleen ja opetti sille sen, mikä viisailta oli salattu. Ja nyt lapsi vapaaehtoisesti kuolemalla oli viisaankin tietämättömyydestä pelastanut! Oi sinä kohtalon kumma kulku, sinä luoja pohjaton viisaus!

MARJATTA

Kalevalassa on runo, joka vielä selvemmin kuin Aino-legendassa viittaa tulevaa aikaa kohti, runo, jota pidetäänkin kristillisellä ajalla syntyneenä ja kristillisen mielikuvituksen luomana. Tämä on Kalevalan viimeinen eli 50. runo, joka kertoo Marjattasta ja hänen pojastaan. Koska Marjatta-episodikin liittyy loppukohtauksena Väinämöisen elämänhistoriaan, kuvaten Väinämöisen poistumista uuden ajan tieltä, ja siis välittömästi jatkaa Aino-tarua Väinämöisen kannalta, luomme tässä silmäyksen siihenkin.

Aino on syntynyt atlantilaiseen perheeseen ja atlantilaisiin oloihin, mutta hänen sielunsa kuuluu jo arjalaiseen aikaan ja arjalaiseen rotuun. Hän on jo ajatteleva yksilö. Mutta kuinka hienoa ja hentoa kaikki uusi vielä on hänessä! Hänen persoonallinen olemuksensa on sangen lujilla siteillä kiinni perheessä: liikuttava on hänen rakkautensa äitiin, isään, veljeen, sisareen ja kotiin yleensä. Kuin lintu häkissä elää siinä persoonallisessa olemuksessa hänen vastasyntynyt arjalainen yksilöllisyytensä. Suurimpaan tietoisuuteensa se herää vasta silloin, kun sitä syvimmin loukataan. Kun hänet ihmisenä myydään, silloin hänen siveellinen tarmonsansa nousee ja hän ymmärtää onnettoman asemansa. Mutta mihinkään positiivisuuteen hänen herämyksensä ei häntä vie, ainoastaan passiiviseen vastarintaan. Ylimmilleen nousee ristiriita, kun hän näkee, ettei

vanha Väinämöinenkään häntä ymmärrä. Ja kun hän samalla oivaltaa oman sielunsa salaisuuden – rakkautensa Väinämöiseen –, käy hänen kohtalonsa traagiseksi. ”Parempi olisi, etten olisi syntynyt ollenkaan”. Sielunsa kaiken voiman hän nyt kohdistaa siihen, ettei kukaan saisi aavistaa, mitä hän poloinen on tuntenut ja ajatellut. Koska kukaan ei itsestään häntä ymmärrä, ei kukaan häntä ymmärtää saakaan... Tämä piintynyt idea vie hänet lopulta – hänen itsensä huomaamattaan – itsemurhaan: ei kukaan minua tuntenut, ei kukaan minua sure... Aino on tavallaan neitseellisyyden apoteoosi, neitseellisyyden ja hedelmättömyyden.

Toisin on Marjatan laita. Marjatta on kyllä kuin Aino jälleensyntyneenä. Pyrkimys itsenäisyyteen ja persoonalliseen itsesäilytykseen, joka Ainossa on haparoiva ja epämääräinen, saavuttaa Marjatassa täyden itsetietoisuuden. Mutta Marjatan kohtalo on toinen. Se vie hänet hedelmättömästä neitseellisyydestä hedelmälliseen äitiyteen, vaan minkä kärsimyksen ja tuskan läpi!

Marjatta korea kuopus
Se kauan kotona kasvoi
Korkean ison kotona,
Emon tuttavan tuvilla...

Näin runo alkaa, ja pian se miltei pilkallisen tarkasti kertoo, kuinka neitseellisen ylpeä ja puhtaudestaan itsetietoinen Marjatta oli:

Marjatta korea kuopus,
Tuo on piika pikkarainen
Piti viikoista pyhyyttä,
Ajan kaiken kainoutta;
Syöpi kaunista kaloa,
Petäjätä pehmeätä,
Ei syönyt kanan munia,
Kukerikun riehkatuita,
Eikä lampahan lihoa,
Ku oli ollut oinahilla.

Kun äiti käski lypsämään, vastasi tämä hienohelma:

”Ei neiti minun näköinen
Koske sen lehmän nisähän,
Jok’ on häilynyt härillä,
Kun ei hiehoista herune,
Vasikkaisista valune.”

Kun veikko käski siskoaan istumaan tammalla valjastettuun rekeen, vastasi tämä ylpeä kaunotar:

”En istu hevon rekehen,
Joka lie orilla ollut,
Kun ei varsaset vetäne,
Kuletelle kuutiaisit!”

Loppu oli, että ”Marjatta korea kuopus, aina piikoina elävä” läksi lampaita paimentamaan. Jos nyt runo olisi todenteolla tahtonut tehdä pilkkaa tytön neitseellisyydestä, olisi se antanut tapahtumien toisella tavalla kehittyä. Sen sijaan se tositapahtumien valossa painottaa, kuinka viattoman puhdas Marjatan mielikuvitus todella oli. Runo lausuu ensin pienen arvostelun:

Marjatta korea kuopus
Viikon viipyi paimenessa;
Paha on olla paimenessa;
Tyttölapsen liiatenki:
Mato heinässä matavi,
Sisiliskot siuottavi.

Ja sitten runo lähtee kertomaan legendana Marjatan ihme- puolukasta, marjasta, jonka hän söi ja josta hän tuli raskaaksi. Ja me ymmärrämme, että Marjatta oli kesäisenä päivänä vai- punut mättäällä syvään uneen ja nähnyt kauniin näyn, jossa ”marjanen mäeltä, puolukkainen kankahalta” kirkui hänelle: ”Tule, neiti, minua poimimaan!”

Marjatta korea kuopus
Meni matkoa vähäisen,
Meni marjan katsantahan,
Punapuolan poimintahan
Hyppysillähän hyvillä,
Kätösillä kaunihilla,
Keksi marjasen mäeltä,
Punapuolan kankahalta;
On marja näkemiänsä,
Puola ilmoitin luomiansa,
Ylähäkö maasta syöä,
Alahäkö puuhun nousta.
Tempoi kartun kankahalta,
Jolla marjan maahan sorti;
Niinpä marja maasta nousi
Kaunoisille kautoloille,
Kaunoisilta kautoloilta,
Puhtahille polviloille,
Puhtahilta polviloilta
Heleville helmasille.
Nousi siitä vyö-rivoille,
Vyö-rivoilta rinnoillensa,
Rinnoiltansa leuoillensa,
Leuoiltansa huulillensa,
Siitä suuhun suikahutti,
Keikahutti kielellänsä,
Kieleltänsä keruksisihin,
Siitä vatsahan valahti.

Sellainen oli Marjatan uni. Mutta unella oli ilmeinen seurauksensa:

Marjatta korea kuopus,
Tuosta tyytyi, tuosta täytyi,
Tuosta paksuksi panihe,
Lihavaksi liittelihe.

Se oli hänen neitseellisyysunelmansa katkera loppu. Pian äiti alkoi arvata asian oikean laidan, vaan salasi ajatuksensa. Mutta kun Marjatalle vaivan päivä oli käsissä ja hän pyysi äitiään saunaa lämmittämään, vastasi oma emo sydämättömästi:

”Voi sinua Hiien huora!
Kenen oot makaelema,
Ootko miehen naimattoman,
Eli naineihen urohon?”

Vaivan päivä muuttui siis Marjatalle samalla koston ja tilin-
teon päiväksi: kaikki se mieletön ylpeys, jolla hän kotiväkeään
oli vaivannut, se kääntyi nyt häntä itseään vastaan kylmänä,
tuomitsevana, armottomana nöyryytyksenä. Mitä häntä aut-
toi, että hän koetti emolleen selittää, millä tavalla hän omassa
uskossaan oli raskaaksi tullut. Isäkin kutsui häntä portoksi ja
käski hänen mennä karhun louhikammioihin poikimaan...

Niin hän menikin kotoa pois, mutta huudahti mennessään,
ylpeänä vielä epätoivossaankin:

”En mä portto ollekana,
Tulen lautta lienekänä,
Olen miehen suuren saava,
Jalon synnyyn synnyttävä,
Joll’ on valta vallallenko,
Väki Väinämöisellenki.”

Marjatta poloinen! Äidin pyhät tunteet olivat hänessä jo
heränneet. Nyt runo heittää viimeisenkin ivahymyn ja kertoo
suurimmalla säällillä ja myötätunnolla Marjatan kovasta koh-
talosta.

Ihmisiltä hän ei apua saanut. Kaikki hänet luotaan ajoivat.
Yksin ja hyljättynä hän pakeni metsään, ”huonehesen hongik-
kohon, tallihin Tapiomäelle”, ja rukoili Jumalaa avukseen:

”Tule luoja turvakseni,
Avukseni armollinen
Näissä töissä työlähissä,
Ajoissa ani kovissa!...”

Ja siellä hän synnytti poikansa ”heinille hevoisen luoksi, so-
rajouhen soimen päähän”.

Pesi pienen poikuensa,
Kääri käärelinahansa;
Otti pojan polvillensa,
Laittoi lapsen helmahansa.

Ah, kuinka hän pienokaistansa rakasti, surun ja murheen lasta. Unohdettu oli neitseellisyyden ylpeys, äidin puhtaaksi nöyryydeksi se oli muuttunut:

Piiletteli poiuttansa,
Kasvatteli kaunoistansa,
Kullaista omenuttansa,
Hopeista sauvoansa,
Sylissänsä syöttelevi,
Käsissänsä kääntelevi.

Ja kun poika kerran katosi suolle, mikä tuska, mikä epätoivo! Ken on äidinrakkautta mitaillut, ken sen tuskan kuiluja peilannut? Ja ken sen ilolle on viivoja vetänyt? Lapsi löytyi ja tuotiin suolta kotiin, ja enää oli vain yksi huoli:

Siitä meiän Marjatalle
Kasvoi poika kaunokainen;
En tieä nimeä tuolle,
Millä mainita nimellä,
Emo kutsui kukkaseksi,
Vieras vennon joutioksi.

Lapsi oli siis ristittävä. Ja nyt astuu Väinämöinen näyttämölle.

MARJATAN POIKA JA VÄINÄMÖINEN

Allegorisesti käsitettynä Marjatta-legenda sangen sattuvasti kuvaa uuden rodun syntyä; siihen viittaavat legendan pääkohdat: itsetietoisesti kauan säilytetty neitseellisyys, ylikuonnollinen raskaudentila, hyljätty, maailmasta eristetty asema ja kovat kärsimykset. Sillä kun luonto uutta juurirotua ryhtyy luomaan, elähdyttää se ensin monen vanhaan rotuun kuuluvan yksilön sielunelämää uusilla haaveilla ja kaipauksilla, niin että nämä yksilöt tavoissaan ja käsityksissään poikkeavat toisista. Sitten se lähettää jumallallisia sanansaattajiaan ja auttajiaan, jotka saattavat noita maaperältään hedelmällisiä sieluja raskaiksi uuden ihmistyypin ihanteella, ja vihdoin se johdattaa heidät erilleen muusta ihmiskunnasta, että he yhdessä vaivoja ja vastuksia voittaen, suuria kärsimyksiä kärsien, mutta jumalallista apua saaden panisivat alulle uuden ihmisrodun. Tätä Marjatta-legendan allegorista merkitystä tukee sen viimeinenkin kohta: pienen lapsen kohtaaminen Väinämöisen kanssa. Väinämöinen edustaen vanhan rodun magiaa eli kasvatustapaa jättää hyvästit uudelle vastasyntyneelle rodulle ja sen uudelle magialle ja poistuu maailmasta, samalla luvaten palata niin pian kuin häntä taas tarvitaan – sillä onhan hän vanha ja kokenut ja edeltäjänä uuden rodun isä. Eikä tätä allegorista merkitystä poista tai vähennä se, että runo on muodollisesti syntynyt vasta kristityillä ajalla.

Sama vertauskuvallinen henki pysyy koko ajan takana ja on mielessä pidettävä, vaikka otammekin viimeisen kohtausten Väinämöisen persoonallisen elämänhistorian jatkoksi ja loppuluvuksi. Olihan Väinämöinen murrosajan tietäjä ja maagikko, ja olihan hän jo Ainoa kohdatessaan oppinut näkemään, että vanha maaginen kasvatustapa ei enää sopinut uuden ajan ihmisille; mutta vielä hän piti Ainoa poikkeusolentona eikä tavannut uuden rodun ihmisiä, ennen kuin kohtalo vei hänet yhteyteen Marjatan kanssa...

Ennen kuin Marjatan pojalle voitiin nimi antaa, selitti risti-jäksi pyydetty ukko,⁷⁷ että lasta oli tutkittava:

”En mä risti riivattua,
Katalata kastakana,
Kun ei ensin tutkittane,
Tutkittane, tuomittane.”

Millä tavalla tutkittava? Tutkittava, oliko lapsi todella jumalsyntyinen ja kestäisikö se kohtalon koulussa? Ja kuka muu siihen toimeen olisi pystynyt kuin vanha Väinämöinen?

Kenpä tuohon tutkiaksi,
Tutkiaksi, tuomariksi?
Vaka vanha Väinämöinen,
Tietäjä iän-ikuinen,
Sepä tuohon tutkiaksi,
Tutkiaksi, tuomariksi.

Syviin mietteisiin vaipuneena saapui paikalle vanha viisas tietäjä. Hän saapui tuomiota lausumaan uuden ajan lapsesta, mutta hänen askeleensa olivat raskaat ja hitaat, sillä hän itse

---

⁷⁷ Allegoriassa tämä ukko ”Virokannas” on uuden rodun Manu eli henkinen tyyppi ja johtaja. Nimi Virokannas siis samaa kuin intialainen Vaivasvata (Manu Vaivasvata); merkillistä kyllä on olemassa sanskritinkielinen sana, joka muistuttaa Virokannasta ja merkitsee etymologisesti samaa kuin Vaivasvata, vaikka se mytologiassa onkin erään daimonin nimi. Vaivasvata näet merkitsee ”auringosta tuleva” ja samaa merkitsee vairootshana, joka johtuu sanasta virootsha, aurinko.

lähestyi kuin uhrilehtoa, jossa kallein aarre on uhrattava, tai kuin tuomaria, jonka suusta saa kuulla tuomion itsensä yli. Ja hänen ajatuksensa laskeutuivat taivaasta totisina ja tutkivina ja hipaisivat suurilla siivillään maan mättäitä hänen kulkiessaan.

”Oletko kestävä, sinä Marjatan poika, jonka isää äitisi ei tunne? Oletko kestävä isäsi katsetta? Voitko välttää hänen silmänsä lumon? Osaatko hallita hänen sanainsa mahdin? Oletko todella Ainon ja Marjatan jälkeläinen, uusi ihminen maan päälle syntyneenä, tietoinen tehtävästäsi, vanhasta vapaa – vai vieläkö sorrut sinäkin? Horjutko, sorrutko ja vedätkö isäsi mukaasi kadotukseen? Ovatko isäsi ponnistukset turhia olleet? Onko kuolema kaiken loppu? Vai voitatko sinä, jumalallinen sankari? Onko uusi päivä todella valjennut? Kirkastatko isäsi työn? Annatko hänen viisautensa ajan tullen palata sinua onnellistuttamaan?”

Ja Väinämöinen kysyi Marjatalta: ”Miten on poika syntynyt, mistä siinnyt ja mistä saatu?” Ja Marjatta kertoi.

Silloin Väinämöinen vakavana ja synkkänä, mutta ääni sa-
laisesti murheen murtamana, langetti tuomionsa:

”Kun lie poika suolta saatu,
Maalta marjasta siinnyt,
Poika maahan pantakohon,
Marjamättähän sivulle,
Tahi suolle vietäköhön,
Puulla päähän lyötäköhön!”

Tutkivan ankarana ja voimakkaan loihtivana lepäsi lapsessa vanhan tietäjän katse.

Syntyi syvä hiljaisuus, odotuksen, tuskan, toivottomuuden hiljaisuus.

Silloin lapsi avasi suunsa, poika puolikuinen loihe puhumaan:

”Ohoh sinua ukko utra,
Ukko utra, unteloinen,
Kun olet tuhmin tuominnunna,
Väärin laskenna lakia!”

Jopa kirkastui tietäjän katse ja sameni taas, mutta kyyneltyneenä. Ja ankaruus siitä katosi.

Poika jatkoi uhmaillen:

”Eipä syistä suuremmista,
Töistä tuhmemmistakana
Itseäsi suolle viety,
Eikä puulla päähän lyöty...”

Kirkkaammaksi vielä kirkastui Väinämöisen katse ja ilo ylimaallinen siitä välähti – ja yhä poika Marjatan puhui:

”Kun sa miesnä nuorempana
Lainasit emosi lapsen
Oman pääsi päästimeksi
Itsesi lunastimeksi...”

Jo katosi loitsun voima viisaan katseesta ja hymy silmistä helotti, kun hänen mieleensä muistui Ilmarisen ensimmäinen Pohjolanmatka.

Mutta poika jatkoi säälimättömästi:

”Ei sinua silloinkana,
Eip’ on vielä suolle viety,
Kun sa miesnä nuorempana
Menettelit neiet nuoret
Alle aaltojen syvien,
Päälle mustien mutien.”

Silloin Väinämöisen katseesta hävisi viimeinen epäily, viimeinen epävarmuus. Kyynel vieräi hänen ryppyiselle poskelleen ja taakka putosi hänen hartioiltaan maahan. ”Sinä olet voittanut, poikani”, hänen sydämensä riemusta kuiskasi, ”ja minä olen vapaa, vapaa huolettomana lähtemään, vapaa iloisena palaamaan. Luoja kiitos ja kunnia.”

Ja ukko Virokannas
...risti ripsahutti,
Kasti lapsen kapsahutti
Karjalan kuninkahaksi,
Kaiken vallan vartiaksi.

Väinämöinen, rauha ja riemu rinnassaan, kääntyi vakavana ympäri ja astui pois. Näytti toisista kuin hän olisi suuttunut ja hävennyt. Mutta hän meni rannalle ja lauloi itsellensä viimeisen kerran vaskisen veneen. Sen perään hän istui ja laski selvälle selälle. Ja purjehtiessaan veneessään ”yläisiin maa-emihin, alaisiin taivosihin” hän lausui seuraavan loitsun:

”Annapas ajan kulua,
Päivän mennä toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa.”

V

VÄINÄMÖISEN PALUU

KANSALLIS-OKKULTINEN AVAIN

VÄINÄMÖISEN PALUU

41

VÄINÄMÖINEN JA SUOMEN KANSA

Väinämöinen on Kalevalan sankareista ensimmäinen ja ylin ja lähinnä runolaulajien sydäntä. Kaikki häntä rakastavat ja ihailevat, kaikki tuntevat, että hänessä on tuotu ilmi syvintä, mitä Suomen kansan hengessä liikkuu. Hänessä on ikään kuin personoituna heimomme rakkaus tietoon ja viisauteen, lauluun ja runouteen, sen usko sanojen ja sävelten voimaan. Väinämöisen lannistumaton lujuus, horjumattomuus päätöksissä, voittamaton maltillisuus ja tyyneys merkitsee jokaisen suomalaisen silmissä ihanteellista luonnetta.

Eipä ihmekään, sillä Väinämöisen persoonallisuudessa piilee salaisuus, joka erikoisella tavalla tekee hänet koko kansamme isäksi ja perikuvaksi. Tähän saakka käyttämämme avaimet ovat joko yleistyneet hänen persoonallisuuttaan tai tuoneet sen inhimillisenä olentona näköpiiriimme, toisin sanoen ovat tehneet hänestä joko jumalan tai ihmisen, mutta ei ensi kädessä suomalaista. Se avain, jota nyt vielä aiomme käyttää, jättää Väinämöisen puolitiehen taivaan ja maan välille, mutta tekee hänet niin täysiveriseksi suomalaiseksi, että jokainen Suomen kansan lapsi voi tuntea riippuvaisuutensa hänestä.

Tämä avain on okkultis-kansallinen. Se merkitsee ensinnäkin, että Väinämöisessä on kuvattu Suomen kansan henki ja

sielu, meidän nk. kansallishenkemme. Hänessä on personoitu-
na, kuten sanoimme äsken, kansamme syvin pyrkimys, syvin
usko ja syvin rakkaus. Mutta se merkitsee muutakin. Se mer-
kitsee, että Väinämöinen ”pakanallisena” jumalolentona ei ole
kuollut vaan elää, että hän edustaen Suomen kansallishenkeä
ei ole vain runollinen kuvitelma, vaan elävä persoonallinen
todellisuus.

Kuinka se on ymmärrettävissä? Koska tässä koskettelemme
muuatta näkymättömän maailman salaisuutta, täytyy meidän
vähän selittää asiaa.

Kansojen erilaisuus, sekä ulkonainen että sisäinen, riippuu
niiden kielestä, maasta, luonnollisista elinehdoista, ilmastosta
ym. tunnetuista seikoista. Jokainen kansa muodostaa yhtenäi-
sen kokonaisuuden, joka näkymättömässä maailmassa ottaa
sen yli kaareutuvan henkisen ilmakehän eli *auran* muodon.
Kansan aurassa näkyvät sille ominaiset sielulliset tunnusmer-
kit: sen luonteenlaatu, sen ajatustavat, sen tunnekyvyt, sen
henkiset pyrkimykset, sen taiteelliset taipumukset, sen vallit-
sevat mielipiteet jne., jotka yhdessä muodostavat kansan niin
sanoaksemme persoonallisen sielun.

Mutta tämän kollektiivisen kansansielun takana piilee hen-
kinen salaisuus. Niin kuin ihmisellä on korkeampi minänsä,
jonka hetkellinen ilmennys hänen persoonallisuutensa on, niin
on kansan kollektiivisen kokonaisuuden henkisesti koossapitä-
vänä voimana yksilöllinen älyolento, jota voimme kutsua kan-
sallishaltiaksi. Tämä on itsenäinen henkiolento, joka ei kuulu
meidän inhimilliseen kehitysjärjestelmäämme, vaan toiseen,
nk. enkeli- eli sanskritinkielisellä nimellä *deeva*-kehitykseen.
Hän on verrattain korkea olento omassa järjestelmässään ja
on saanut – ehkä omaa kehitystään varten – elämäntehtäväk-
seen huolehtia kansakunnan kohtaloista ja johtaa sen henkistä

kasvua. Valitsemansa kansa on hänen sydämelleen ylen kallis ja sen luonteessa on jotakin, joka vastaa hänen omaa olemustaan, sillä hänen antautumisensa kansan johtajaksi ja samalla palvelijaksi on sekä vaikea että vastuunalainen teko. Kansan aurasta tulee ikään kuin hänen ulkonaisin ruumiinsa eli asuntonsa, ja hän ottaa kansan sielunelämän omakseen. Siten syntyy yhtämittainen vuorovaikutus kansan persoonallisen sielunelämän ja suojelusenkelin oman tajunnan välillä. Enkeli koettaa kasvattaa kansan sielua ja vuodattaa sen auraan omia yleviä inspiraatioitaan ja tuntemuksiaan. Välittömästi hän ei voi ruumiillistuneeseen kansaan vaikuttaa, ainoastaan sellaisten yksilöiden kautta, jotka isänmaanrakkauden täyttämänä kuulevat hänen äänensä ja sitten taiteen, kirjallisuuden tai sankaritekojen välityksellä tuovat ilmi hänen sanojaan ja tahtoaan. Suojelusenkeli ei tietenkään ole yksin, vaan mahtavan auttajajoukon, alempiasteisten enkelien ja haltiain ympäröimä, mutta kaiken isänmaanrakkauden syvin henkinen juuri on siinä, että isänmaan ja kansan takana on tämä suuri, rakastava ja jumalallinen olento, joka sekä herättää rakkautta yksilöissä että vastaa siihen. Onko ihme, että jotkut kansat ovat häntä ainoana jumalanaan palvelleet?⁷⁸

Kun nyt Väinämöinen edustaa Suomen kansallishenkeä, merkitsee tämä, paitsi että Väinämöisessä on personoitu Suomen kansan sielunelämä, myös, että Väinämöinen, runojen ja vanhan uskon ja Kalevalan Väinämöinen, on se suojelusenkeli, joka Suomen kansalle on annettu.

Milloin Väinämöinen tässä merkityksessä Suomen kansan kohtaloon liitti omansa, emme osaa tarkalleen sanoa. Se

---

⁷⁸ Deevan suhdetta kansaan jne, olen hieman laveammin kuvailut kirjassessa ”Suomen kansallishaltia”, Helsinki 1913, Teosofinen Kirjakauppa ja Kustannusliike.

tapahtui historiantakaisina, kalevalaisina aikoina, silloin kun kukoisti esi-isämme kulttuuri. Mieleemme tekisi nähdä Kalevalan runojen kertomuksissa Väinämöisen elämänvaiheista viittauksia suojelusenkelimmekin kohtalonvaiheista. Kaukaisia aikoja sitten oli Suomen heimo suuri ja mahtava. Siihen kuuluivat, paitsi nykyisten suomalaisten esi-isät, niin ikään lappalaisten ym. suomensukuisten heimojen esivanhemmat. Suuri osa Eurooppaa oli sen hallussa ja se hallitsi viisauden voimalla enemmän kuin väkivallan. Sen sivistys oli enemmän henkistä kuin aineellista laatua. Se oli maata viljelevä, metsästystä, kalastusta ym. elinkeinoja harjoittava ja kauppaa käyvä kansa, mutta samalla herkkätuntoinen, uskonnollinen ja soitannollinen, eikä elämä olisi sille minkään arvoinen ollut ilman laulua ja runoutta, ilman syvempää luonnontietoa ja tietäjän taitoa. Sen tietäjät oli vihitty korkeaan mysteerioviisauteen ja kuuluivat mahtavasta loitsutaidostaan. Se oli Kalevalan kulttuuria, se oli Väinämöisen aikoja.

Sitten tapahtui muutoksia ja mullistuksia. Historian näytämölle astui toisia kansoja.⁷⁹ Väinämöinen vetäytyi syrjään, hänen valtakuntansa hajosi. Mutta hänen kansansa alkoi ryhmittäin ja pitkien aikojen kuluessa siirtyä Pohjolaan Suommenniemelle: sinne tulivat hämäläiset, karjalaiset, kainuulaiset, pirkkalaiset, permalaiset ja miksi heitä nimitetäänkään. Ja heidän muistissaan säilyivät vanhat ajat; pitkinä talvipuheina

---

⁷⁹ Tämän käsityksen mukaan ovat esim. germaanit myöhemmin Eurooppaan tulleita kuin suomalaiset esi-isämme, ja germaanilaisten vanha Edda-uskonto, jossa on paljon yhtäläisyyksiä kalevalaisen kanssa, on yhtä hyvällä syyllä lainannut piirteitä suomalaisten elämänkatsomuksesta kuin päinvastoin. Vrt. mitä Yrjö Koskinen sanoo: ”Kun nyt yleensä Euroopan kielissä tavataan Suomen-sukuisia aineksia, joiden syntyä ei käy tyydyttäväisesti selittävä historiallisten aikakausien oloista ja suhteista, on tämä seikka mielestäni vahvimpia todistuksia siihen, että se väestö, joka jo ennen historian alkua riutui Euroopan alalta, oli Suomen-sukua.” Tiedot Suomen-suvun muinaisuudesta”, s. 25, 26.

he niistä laulelivat ja runoilivat. Ja kumma kyllä he vahvasti uskoivat, että vanhat ajat joskus palaavat. Perintätietona kulki muisto Väinämöisen lupauksesta kerran vielä palata takaisin. Myöhemmin, kun Suomeen oli tullut kristinusko ja kansa oppi hylkäämään vanhoja jumaliaan, yhdistettiin runoissa Väinämöisen poistuminen kristinuskon maahantuloon, mutta ennustusta ei unohdettu. Meidän päiviimme saakka se kaikui kansan huulilta vanhan Väinämöisen, iänikuisen tietäjän jäähyväissanoma:

”Annapas ajan kulua,
Päivän mennä, toisen tulla,
Taas minua tarvitahan,
Katsotahan, kaivatahan
Uuen sammon saattajaksi,
Uuen soiton suoriaksi,
Uuen kuun kulettajaksi,
Uuen päivän päästäjäksi,
Kun ei kuuta, aurinkoa,
Eikä ilmaista iloa.”

Kuinka nyt tulee ymmärtää tätä Väinämöisen lupautta? Onko sillä tosi tarkoitus? Onko siinä totuus takana? Onko se todellista traditiota vai onko runonlaulajain mielikuvituksen lisäämä?

Sanoimme jo, ettei se ole pakanalliskristillisen ajan murroskaudelta, vaan paljon vanhemmalta ajalta; se on Kullervo-kauden alussa annettu,⁸⁰ ja meidän vakaumuksemme mukaan se on todellinen lupaus, jonka kansallishaltiamme Väinämöinen silloin antoi jonkun inspiroimansa inhimillisen Väinämöisen välityksellä.

Niin ollen saatamme kysyä: jos ei kansallishaltiamme silloin vetäytynyt kokonaan ja ainiaaksi pois, mitä takeita meillä on hänen palaamisestaan ja koska se tulee tapahtumaan?

---

⁸⁰ Tässä kirjassa emme puhu Kullervosta.

Tähän vastaamme: se ei tule tapahtumaan aivan samalla tavalla kuin ennen. Kun Väinämöinen viimein johti Suomen heimoja, oli hän tavallaan joukkosielun kannalla: hänen kansansa eli valtakuntansa oli kokoonpantu erilaisista aineksista eli paremmin sanoen erilaisista ainesmahdollisuuksista. Sen jälkeen on Euroopan näyttäjä muuttunut. Palatessaan täytyy Väinämöisen valita joku erikoinen suomensukuinen heimo. Hänellä täytyy olla valiokansa, ”valittu kansa”. Mistä hän sen saa ja koskahan Väinämöinen palaa?

Väinämöinen on jo palannut ja kansan hän on jo valinnut. Kansa on Suomen kansa ja Väinämöisen paluu tapahtui siihen aikaan, jolloin keskiajan loputtua uuden ajan aamu koitti koko Euroopassa. Voimme Kalevalan sanoista seurata tätä kansallishaltiamme ja suojelusenkelimme asteittaista historiallista kansallisauraamme yhtymistä.

”Taas minua tarvitaan”, kun uusi aika koittaa ja Euroopan kansat kulkevat kohti vapaampaa ja sivistyneempää tulevaisuutta. Tämä tapahtui kuten sanottu keskiajan lopussa, ja Väinämöisen vaikutus Suomessa näkyi mm. Mikael Agricolan työssä.

”Katsotahan, kaivatahan”, kun kansa itse rupeaa heräämään ja tuntemaan itsensä omaksi erityiseksi kansaksi, samalla toivoen vapaampia ulkonaisia olosuhteita ja elämänehtoja. Tämän pyrkimyksen ensimmäiset oireet alkoivat näkyä noin pari sataa vuotta sitten, ja sen seurauksena sisäisesti katsoen – osaksi ulkonaisestikin – oli suuri muutos Suomen kansan historiassa: irtautuminen Ruotsin vallasta ja liittyminen Venäjän valtakuntaan.

”Uuen sammon saattajaksi”, kun Suomen kansa oli henkisesti valmis ottamaan vastaan muistot menneestä suomalaisesta kulttuurista. Tämä tapahtui viime vuosisadalla, ennen

kaikkea Elias Lönnrotin, mutta myös Snellmanin ja muiden suurmiestemme työn kautta. Elias Lönnrot oli valittu Väinämöisen työaseeksi ja hänen Kalevalansa ynnä kaikki muut runot, loitsut, sananlaskut jne., joita on keräilty ja yhä keräillään, muodostavat sen uuden Sammon,⁸¹ jonka Väinämöinen on meille saattanut.

”Uuen soiton suoriaksi”, kun uuden Sammon (Kalevalan) saatuaamme ja vanhojen muistojen herättyä kansan sielussa voimme alkaa itsenäistä kulttuurityötä tieteen, taiteen, uskonnon, filosofian ym. aloilla. Tämä aika alkoi viime vuosisadalla Kalevalan ilmestyttyä, ja sen jälkeen on Suomen kansa todella luonut omintakeista useilla sivistysaloilla. Suurissa sivistysmaissa puhutaan jo yleisesti suomalaisesta soittotaiteesta, suomalaisesta kirjallisuudesta, suomalaisesta rakennustaiteesta ym. suomalaisista ennätyksistä. Väinämöinen ei ole pettänyt; hänen sanansa ovat kirjaimellisesti käyneet toteen.

”Uuen kuun kulettajaksi, uuen päivän päästäjäksi, kun ei kuuta, aurinkoa, eikä ilmaista iloa” – kun kovia kokenut kansamme yhdessä muun maailman kanssa kärsii ahdistusta ja tuskaa. Nykyään Eurooppa todella kärsii hirveitä synnytystuskia, ja yleensä uskotaankin, että uusi, parempi aika koittaa kansoille, kun ne ovat nykyisen kiirastulen läpi kulkeneet. Väinämöisen lupaus tässä suhteessa ei siis vielä ole toteutunut, mutta luotamme siihen, ettei hän tässäkään ole väärin nähnyt. Nousee Suomellekin vielä päivä, joka on kansojen veljespäivä, jolloin jokainen kansa esteettä saa toteuttaa pyhintänsä ja siintänsä ja jolloin meidän Suomen kansammekin saa tilaisuuden ja ymmärtää velvollisuudekseen noudattaa oman haltiansa ääntä ja luoda omintakeinen, aitosuomalainen sivistys ei ainoastaan muutamilla, vaan kaikilla elämän aloilla.⁸²

⁸¹ Vrt. Sammon merkitystä luvussa 37: ”Alkojen vaihteessa”.

⁸² Vrt. mitä on sanottu kirjassa ”Suomen kansallishaltia”.

Nyt ei lukijan pidä huudahtaa: ”Vanha pakanallinen Väinämöinenkö se on meidän suojelusenkelimme; hänkö muka on takaisin tullut, hänkö siis Kristuksen sijaan astuisi!” Ken niin huudahtaa, hän ei ole meitä ymmärtänyt. Väinämöinen ei ole ”pakanallinen” eikä ”kristillinen” enemmän kuin Kristuskaan. Väinämöinen kansallishaltianamme on elävä, salainen todellisuus, ja jos Kristuksella tarkoitamme esim. Logosta, on Väinämöinen tietysti hänen palvelijansa. Jos Kristuksella taas tarkoitamme sitä suurta vihittyä tietäjää, joka Jeesuksen persoonassa vaelsi maan päällä pari tuhatta vuotta sitten, on hän – Kristus – aivan toisenlainen olento kuin Väinämöinen kansallishaltiana, joka ei kuulu ihmiskuntaamme laisinkaan, eikä hänen työnsä millään tavalla ole ristiriidassa Suomen kansan omintakeisessa kehityksessä ilmenevän Väinämöisvaikutuksen kanssa. Elämän todellisuudessa, kansojen ja yksilöiden kehityksessä, ei kysytä toista tai toista ”uskoa”. Siinä kaikki uskonnot ja elämäntaotukset ovat sisaruksia, oksia ja lehtiä saman elämän viisauden puusta; siinä kysytään ainoastaan, minkälainen kukin yksilö ja kansa on ja mitä kukin tekee.

Mutta välttämätöntä on, jos kansa tahtoo luoda sivistyksen, henkevä, onnellistuttavan, pysyvän, että kansa sisimmässään ylläpitää yhteyttä viisauden salaisen maailman kanssa. Niin kauan kuin muinaisajan kansat mysteeriottensa kautta todella olivat tekemisissä salaisen veljeskunnan ja viisauden pyhän Sampo-tempppelin kanssa, niin kauan heidän sivistyksensä kukoisti ja kantoi hedelmää. Mutta kun yhteys katkesi, joutuivat kansat kulkemaan omia harhateitään ja heidän kulttuurinsa rappeutui. Kristillisellä ajalla on kirkko astunut muinaisten mysteeriottien sijalle, osaksi kirkko, osaksi yliopisto. Alussa kirkko ylläpiti sisäistä yhteyttä Jeesuksen ja yleensä salaisen

maailman kanssa, mutta vuosisatojen vierieissä yhteys on tullut yhä höllemmäksi, joten tänä päivänä luultavasti vain harvat yksilöt kristikunnassa ovat Jeesuksen omia persoonallisia opetuslapsia⁸³ ja tuskinpa nekään kirkon piirin sisäpuolella. Välttämätöntä on sen tähden, että joko kirkossa tai sen ulkopuolella herätetään mysteeriot kuolleista ja saatetaan entiselleen alkuperäinen yhteys Jeesuksen ja salaisen veljeskunnan kanssa, jos tahdotaan ja toivotaan, että nykyinen kristillinen kulttuuri jatkuisi, kehittyisi ja henkevoityisi.

Eikä tämä mysteerioiden renessanssi saata tapahtua muulla tavalla kuin siten, että kukin kansa ensin löytää oman korkeamman itsensä. Viime vuosisata valmisti kristikuntaa tähän, sen me suomalaiset tiedämme omasta historiastamme. Korkeamman itsensä löytäminen merkitsee kansalle, jolla on menneisyyttä takanaan, että se unohduksen yöstä nostaa päivänvaloon kaiken, mitä sen muinaisessa entisyydessä oli henkevää, jaloa ja kaunista. Eikä tähän riitä pelkkä muodollinen muisteleminen, vaan muinainen henki on uudestaan ja kirkastettuna herätettävä eloon kansan tajunnassa. Sen tähden Väinämöisen takaisintuloa Suomen kansan luo on merkinnyt vanhojen muistojen elvyttäminen, uuden sammon takominen jne. Muodollinen työ on osaksi jo tehty. Suomen kansan tehtävänä on nyt muinaisen Väinämöishengen ja viisauden uudestaan elvyttäminen ja sulattaminen nykyisen kristinuskon kasvattamaan ja valistamaan tajuntaan. Ja kahdeskymmenes vuosisata on näkevä, missä määrin Suomen kansa – samoin kuin muut kansat – onnistuu tässä suurenmoisessa työssään. Väinämöisen lupaus meillä on, ja että hän, kallis kansallishaltiamme, tekee puolestaan, mitä hänelle kuuluu, siitä olemme varmoja...

---

⁸³ Tästä asiasta tarkemmin kirjassani ”Jeesuksen salakoulu”.

Suuni jo sulkea pitäisi,
Kiinni kieleni sitoa,
Laata virren laulannasta,
Herätä heläjännästä:
”Eipä koski vuolaskana
Laske vettänsä loputen,
Eikä laulaja hyväinen
Laula tyyni taitoansa;
Mieli on jäämähän parempi
Kuin on kesken katkemahan.”
Niin luonen, lopettanenki,
Herennenki, heittänenki...
Elkätte hyvät imeiset
Tuota ouoksi otelko,
Jos ma lapsi liioin lauloin,
Pieni pilpatin pahasti!
En ole opissa ollut,
Käynyt mailla mahtimiesten,
Saanut ulkoa sanoja,
Loitompata lausehia...
Vaan kuitenkin, kaikitenki
Laun hiihin laulajoille,
Laun hiihin, latvan taitoin,
Oksat karsin, tien osoitin;
Siitäpä nyt tie menevi,
Ura uusi urkenevi
Laajemmille laulajoille,
Runsahammille runoille
Nuorisossa nousevassa,
Kansassa kasuavassa.